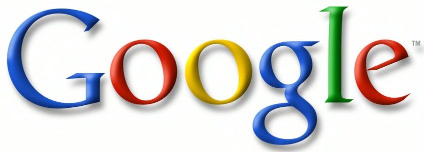

DEN EVIGE KRIG

JOHAN BOJER

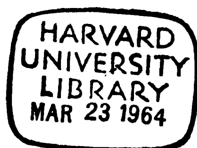
DEN EVIGE KRIG

EN SAMFUNDSROMAN

ANDET OPLAG

KRISTIANIA
OLAF NORLIS FORLAG
1900

NIKOLAI OLSENS BOGTRYKKERI

FØRSTE BOG

I.

Intet er mere tungsindigt end en saadan gryende aprilsmorgen med vaarlængsler henover jorden og sneslud i luften. De skraa tagrender paa Lindegaard græder langsomme dryp af vaad sne. Himlen er mørk november, og jorden er mai. Det gryende dagslys siver døsigt ind gennem de nedrullede gardiner, og den sovende føler det tungt og klamt ind over drømmene.

Det blege, skæggede ansigt, som stak op af dynerne, syntes at dukke frem af et mysterium eller at hvile paa skygger. De haarede hænder, som slang henover tæppet, greb nu og da famlende efter noget at klamre sig fast til. Men øinene var lukkede, og jo mere dagslyset sivede ind, jo mere alderdom faldt der over dette ynglingeansigt, med den skarpe profil og det rige, graasprængte haar.

Pludselig udstødte han et skrig, og i et ryk sad han opreist i sengen og gned sig i øinene.

Godseier Samuel Brandt følte sig gennemrystet af den forunderlige drøm. — Hvor var det? tænkte han i sin første vaagne bevidsthed. — Rigtig, — paa kirkegaarden . . . Vinter, sne, kulde . . . Og i et jag for nu drømmen forbi paany. Han stod ved den afdøde hustrus grav og tænkte paa lykkelige dage. Saa rører snetæppet paa sig, og op af det stikker pludselig en bleg finger, hans hustrus døde finger. — Varm den, sa hans hjerte, og saa la han sig paa knæ i sneen og aandede paa den. Han aandede al sit hjertes varme ud over denne døde finger, og se, den fik liv og blev rød og kunde røre paa sig, og nu pegte den, pegte op og manede. Dette var sælsomt, skønt i drømme blev han hverken bange eller forundret. Men pludselig følte han, at jo mer han aandede paa denne finger, jo tommere blev han i hodet, og hjertet begyndte mer og mer at sagtne sine slag. Det var sit liv, sin sjæl, sin lykke, han aandede ud, og dog vedblev han at aande videre, fordi han elskede den døde.

Da han nu var vaagnet, følte han sig sved af angst. Og endnu hadde drømmen magt over hans forestillinger, og usammenhængende billeder strømmede gennem hans hode. Denne drøm var i slægt med hans daglige liv, hans tanker, arbeide og sorger, som hadde fyldt tiden ud i hele dette lange forfærdelige aar.

Da han løftede hodet op af hænderne, merkede han, at lampen stod nedbrændt og osede. Han hadde glemt den, da han sent paa natten gik til ro. Han skyndte sig nu op og slukkede den, rullede saa gardinet op og saa ud.

En mat aprilsol faldt ind, men sluknede nu og da bag drivende skyer. Nattens vestenvind hadde tæret de siste snerester af markerne. Det store belte af birkeskog, som klippede husmandsbygden fra hovedgodset, stod nu sort og bølgede som et hav under stormen. Foran de graa snefjelde stod den brede aabne fjord i skum og røg og vaskede op over sandbankerne i bugten.

Samuel trak strømperne paa og luskede saa ind i det næste værelse, hvor han bøiede sig over en vugge og førte munden ganske

varsomt ned til den lille rødlige barnepande. Tupsy sov som en liden Rafaels engel midt i de rosenrøde dyner, idag var hun et aar gammel, det kære lille trold.

Samuel stod næsten helt paaklædt, da der bankede paa døren, og søsterens stemme spurte: „Kan jeg komme ind?"

„Vent et øieblik!" Og lidt efter: „Nu kan du komme . . ."

En høi mørk kvinde traadte ind og gav ham begge hænderne: „God morgen du! — men du gode Gud for en lampeos" . . . Hun gled forbi ham, lukkede et vindu op og blev saa staaende med korslagte arme og læne sig mod væggen, idet hun mønstrede ham.

Samuel spurte med ansigtet ned i haanddugen: „Har Tupsy sovet bra inat?" — „Ja, i hele nat." Og søsteren føiede til: „Men agter du slet ikke at begynde at sove om nætterne? Inat hørte jeg dig oppe til to. Synes du, der er mening skabt i dette her?"

Hun havde brorens skarpt skaarne profil med den viljesterke hage og de rene træk, som vidner om gammel familie. Maaske var hun nærmere tredve end tyve. Man saa

straks, at munden var den unge smaapiges og de lange, mørke øienhaar gjorde blikket svømmende og blødt. Øinenes omgivelser laa i et gaadefuldt stænk af skygge; — det kunde være stilnede sindsbevægelser, det kunde ogsaa være melankoli eller indestængt ømhed. Hendes figur var mere blød end rank, mere af hofter end skuldre. Hun mindede om en af Botticellis kvinder, hvis største ynde kan aabenbare sig i en glad eller tankefuld bøining af hodet.

Samuel svarede: „Ja, det blev lidt sent for mig, du ser, jeg har noget under arbeide.“

Sara kastede et blik ud over de beskrevne ark, som flød udover hans skrivebord: „Ja, jeg ser, der bliver papir af det. Er det om landbrug eller om politik, eller noget andet, som jeg ikke forstaar mig paa?“

Han bøiede af: „Ja, Gud gi, det i det hele tat blev til nogetsomhelst.“

Frøken Sara betragtede sin bror, som han stod der foran speilet og afsluttede sit toilette. Hvor hans haar og skæg blev mer og mer graasprængt, og hvor halsen stadig blev tyndere under snippen. Vilde aldrig denne knugende sorg over konens død slippe

ham? Den havde i et helt aar hvilet som et uveir over Lindegaard. Den graanede hans haar, den hulede hans kinder, den truede med at rive hele familien op. Ulykken kunde gøre ham sælsom sterk; men de, som levede i skyggen af den, de knugedes. Og saa denne gamle, hvidhaarede far, som sad der, lænket til sin lænestol, og blev mer og mer ensom. Ulykken havde trængt sig som en uoverstigelig afgrund mellem far og søn — skulde det vel aldrig mer bli godt igen?

Samuel var nu færdig og gjorde et slag henover gulvet. „Hør Sara," begyndte han uden at se paa hende, — „du begynder at bli temmelig bleg. Dette kan ikke gaa i længden."

Hun frygtede et opgør, og begyndte at skælve: „Hvad mener du?"

„Jeg mener, at i længden kan du ikke være baade sygepleierske for far, og mor for mit barn."

Hun forsøgte at smile. „Aa, saadan. Hvem af de to skulde jeg vel overlade til en anden?

„Tja, — det siger sig jo selv, ikke sandt?"

„Det er jo *dit* barn," hviskede hun frem

og strøg urolig med haanden langs vindues-karmen.

„Og det er *din* fâr ja. Og forresten min ogsaa. Som sagt, du faar ikke rent ødelægge dig heller.“

Hun saa forskende paa ham. Var det virkelig saa, at far og søn misundte hinanden den hjælp, hun kunde yde? Der var ogsaa spidse bemerkninger fra faren, som tydede derhen. Nei, hun kunde ikke tro, det var kommen saa vidt, men alligevel . . .

Samuel tog hende nu i haanden og saa som ligegyldig ud af vinduet. „Hør,“ sa han, „der er noget, jeg gerne vil spørre dig om, men du skal love mig at svare ærligt, hører du det!“

„Javist! Men du gode Gud . . .“

Han knugede hendes haand: „Sig mig,“ hviskede han, — „er det ganske sikkert, at der blev hentet læge i tide til hende? Haanden paa hjertet!“

Hun trak sig forskrækket unda og stirrede paa ham, blegnende: „Samuel, jeg begynder at frygte for din forstand. Du gaar her og ruger over dette, indtil det blir en sygdom hos dig.“

Spørsmaalet sigtede til hustruens død paa barselseng, mens Samuel var i byen en liden tur. Det var fra den tid, at den høie, kraftige mand var blet en vandrende skygge, og at der ligesom hvilede en trykkende tordensky over alt paa Lindegaard.

Han begyndte nu at drive paa gulvet med hænderne i lommen og smaa, energiske skridt. „Aa, det er igrunden bedre nu," sa han stilfærdig og strøg sig over panden. „Jeg har havt det saa godt i mange dage, ja i uger, rent velsignet. Men jeg havde en saa uhyggelig drøm i nat . . . Kan ligesom ikke faa ryste den af — huh!" Han sukkede og drev og drev, og pludselig fik han en nervøs trækning over ansigtet og stansede i et ryk: „Saa du vil altsaa ikke svare mig!" udbrød han og drev igen paa ny, helt ophidset. „Nei, nei, du kan lade det være. Men jeg spurte, fordi man ikke skal forlange formeget af en far, som hader sin svigerdatter. Hm! Jeg kunde ha lyst til at sige noget fornuftig — for eksempel, at du skulde holde et øie med de bær, som den gamle sender Tupsy. Forsøg at give et til en høne og se, om hun taaler det, ha, ha!"

Sara blev høiere, og hagen skød sig frem, som om hun tog èn uskikkelig gut i ørene: „Du kan gerne gaa her og brygge sammen gift!“ sa hun stramt. „Og siden du har glemt det, saa faar jeg minde dig om, at far er en hædersmand. Jeg vil ikke blande mig i, hvad der staar Dere imellem, men jeg kom hid for at sige dig, at han ønsker at tale med dig.“

„Far? Med mig? Det var noget nyt!“ Samuel blev staaende og spile øinene op.

„Han venter dig klokken 10.“ — Og ængstelig for at bli videre udspurt skyndte hun sig ud i det næste værelse til Tupsy.

Samuel blev efter frokosten siddende i betragtninger. Denne forestaaende samtale med faren gjorde ham urolig. Det var maaneder, siden de havde talt sammen. Hvad vilde han vel nu? — Forsoning . . .?

Det maa siges, at dette spændte forhold til faren ofte føltes som en smerte for Samuel. Og dog, han havde gennem aarene vænnet sig i den grad til det, at det lidt efter lidt var blet ham en moralsk faktor, en spore, som stadig havde holdt hans retsfølelse vaagen. Begyndelsen laa saa langt tilbage, at

han ikke huskede den. Lige fra barn havde han holdt sig udenfor de tre brødre ligeoverfor forældrene. Han var den eneste, som havde tungt for at lære, blev derfor drillet af brødrene og trodde ofte at blive uretfærdig straffet af forældrene. Dertil vidste han som smaagut, at man ansaa ham for styg, og det gjorde ham mistænksom. Ofte syntes han i al stilhed, at hans klær ikke var saa pene og hans juleforæringer ikke saa kostbare som de andres. Han gik ofte for sig selv og surmulede, og mer end en gang lovde han sig, at saasnart han blev stor, skulde han hevne sig paa nogen og hver.

— Samuel blev ikke før saa stor, at han kunde lægge sin opfatning for dagen, før han blev uenig med brødrene om alt mulig. Og det satte ham i raseri, at forældrene som regel holdt med hans modpart. Senere tog han altid standpunkt imod faren, fordi overmagten fristede. Han blev gennem aarene mer og mer sikker paa, at hans mening var den ufeilbarlig rette, og ofte kunde han bli saa nidkær med at forsvare „sin ret“, at han stortudede og ikke kunde styre sig. Ved en saadan anledning tog faren ham og satte ham

under vandspringet for at afkøle ham lidt. Dette kunde han aldrig glemme ham

Tyve aar gammel blev han sendt til England for at lære landbrug. Efter fire aars forløb kom han tilbage som en høi sterkbygget mand, fuld af energi og arbeidslyst, praktisk og nøgtern i det daglige arbeide, men samtidig noget af en drømmer. Hans to yngre brødre var nu voksne, Halvor ung løitnant, Carsten teolog, — senere blev han rigtignok ingeniør. Alle var sterkt skaarne personligheder allerede som ynglinger, hver med sit grundsyn og sine urokkelige anskuelser. Det var fra først forskelligheder i temperament. Siden, da de kom ud paa egen haand, slog de rødder i hver sin jord. Og hver gang disse sterke, begavede naturer mødtes i ferien paa Lindegaard, var det som om store modstridende naturkræfter tørnede sammen, saa det dundrede og drønnede.

Samuel blev hjemme og overtog godset, da faren rammedes af sin lammelse. Den lange opposition mod farens haardnakkede regering kom nu til roret. Den gamle syntes, den unge bar sig udelukkende galt ad, og han var fast forvisset om, at godset ved den

slags drift snart vilde ende i ruin. Han paastod, at sønnen led af en uhelbredelig reformsyge, derfor trak han til sig alle de rester af formuen, som han endnu kunde faa fat paa. Desuden kom der politik til. Samuel holdt sig ikke for fin til at vise husmænd og tjenestefolk, hvordan de nye redskaber skulde bruges. Man saa ham ofte bag en plog eller at køre en ny slaamaskine. Det syntes faren grænsede til skandale. Den gamle havde helst talt med arbeidsfolkene fra en hesteryg. Samuel gik tilfods ind i husmandsbygden, satte sig ofte inde i en liden stue og slog af en prat. Det forbausede de undergivne og bragte den gamle i et kronisk raseri. Den gamle havde været meget af en tysk landjunker. Sønnen blev nu noget af en bonde. Men forholdet mellem far og søn kulminerede, da Samuel fik det indfald at gifte sig med en bondepige.

Den gamle blev fra nu af sengeliggende i maanedsvis. Da han kom op, forskansede han sig i sin fløibygning og taalte en stund ikke at høre Samuels navn. Og den nye frue paa Lindegaard kom aldrig til at faa audiens hos sin svigerfar.

Efter et aars ægteskab kommer Samuel hjem og finder sit barn skrigende i jordemorens arme, mens hans unge hustru ligger paa sengen, forunderlig bleg, taus og med lukkede øine. Hun var død.

Den sterke mand fik et slag, som i begyndelsen truede med at røve hans forstand.

Alle de tusen smaa kampe for at hævde sin selvfølelse og sin frie overbevisning, lige fra barnet og til nu, det havde ligesom samlet sig i et og taarnet sig op, da han trodsede hele den aristokratiske familie og tog til hustru den, som han ærlig og oprigtig elskede. Nu sank ligesom det hele sammen til ruin. Ogsaa døden stod paa hans modstanderes side. Gaves der ingen retfærdighed?

Han lukkede sig inde i lange ugers fortvilelse. Han sank ned i et uveir af reflektioner og blev lidt efter lidt et bytte for de mest sygelige indfald. Han syntes stadig at se den dødes lukkede øine, de stirrede op gennem de blege laag og anklagede ham, fordi han var borte, — anklagede dem, som skulde pleie hende. „Hvor er du? Hvorfor kommer du ikke? Ser du ikke, hvordan de behandler mig! —“ syntes han de skreg.

En mistanke kan grænse til det latterlige, man kan le til den, haane den, forbande den i sit hjerte. Og dog, den ligner visse sygdomme, som ofte synes helbredede, men som dog gang paa gang stikker hodet frem ved den fjerneste anledning. Saaledes kunde Samuel ikke bli kvit, at faren stod bag denne pludselige død. Paa en eller anden maade var det hans skyld. Det blev hans fikse idé. Tanken forfærdede ham, og dog, den kom igen, overfaldt ham som en pludselig hodepine.

Da hans tanker nu i denne nedbrudte tid stadig kredsede om døden, blev han lidt efter lidt religiøs. Hans hustrus sjæl svævede over ham, fyldte hver forestilling, aabenbarede sig i hver plan, blev hans samvittighed. Det var maaske hendes himmerig. Hun bragte ham til at klamre sig til troen paa et liv bag døden. Hans kærlighed blev evighedstanke. At bede blev for ham at sende bud til sin hustru.

Denne grunddrift, som formede hans religion, gav ham ogsaa et tilsvarende syn paa jordlivet. Godset og det lille barn tvang ham til at leve og handle. Med den religiøse

grundstemning saa han nu større og videre paa livet, kom ofte til at tænke paa andres ve og vel, dermed paa samfundsforholde og de forskellige klassers vilkaar. Den sygelige mistænksomhed mod faren gik her igen som instinkt. Hans fantasi omskabte ham til en type paa uretfærdighed og overmod. Han saa dette i stor stil og følte, at alle disse aristokratiske, herskesyge, hovmodige, konservative mænd var hans fiender. Hans døde hustru og han selv og alle ulykkelige maatte ha opreisning.

Hidtil havde Samuel vistnok fulgt med, men slet ikke interesseret sig for politik. Nu kom det liberale, frisindede, tolerancens og fremskridtets parti og bød sig meget beleilig frem. Hans instinkt greb det med aabne arme. Senere kom han til at tænke. Han kunde være demokrat og frihedsmand saa meget mer, som han altid hadde praktiseret det mod familien. Det første misnøiens frø i hans barnesjæl stod nu pludselig som den modne skog. Den dag han besluttede at træde ud i livets uveir og bli aktuel politiker, følte han det som en lettelse, og det virkede

paa hans sind som kolde omslag paa en feberhed pande. —

Samuel skøv kopperne bort og reiste sig. Han følte endnu denne uro over at skulle mødes med faren. Svag og udpint som han endnu igrunden var, vidste han ikke, om han kunde bestaa en dyst med den gamle. Faren hadde trods alt en forunderlig magt over ham, saa længe de var ansigt til ansigt.

Samuel tog en svær filthat og regnkappe paa og traadte saa ud i den stormfulde aprilsmorgen. Han pressede sig frem imod stormen og kom forbi den røde meieribygning og videre ud gennem en susende allé af gamle, kæmpestore asketræer. Denne allé afløstes af en langstrakt furuhaug, der sluttede i en bergknaus høit ude mod fjorden. Derude stansede Samuel og trak den allerede drivvaade regnkappe tættere om sig.

Foran laa fjorden i rog. Den kom som en stor pulsaare ind fra havet og banede sig vei ind til hjertet af landet. I stille sommerdage kunde den ligge blank og blid og fortælle gammel saga.

Fra denne haug kunde man overse hele bygden. Til den ene side hovedbygden, som

ringede sig om en liden ovalformig indsjø, kranset af skogaaser bag gaardene og med blaa fjeld langt ind i det fjerne. Til den anden side de Lindegaards husmænd, en hel liden bygd for sig langs fjorden og med snaue afribbede berg i baggrunden. Aarhundreders hevnfølelse fra husmændene og uforstand fra godseierne havde her brændt sig sørgelig ind for efterslægten. Her var en skøn opgave for den nye eier, og Samuel havde ofte lovet sig at ta fat paa at beplante disse store, værdiløse vidder.

Paa hjemveien tog han sin vanlige runde nedom stald og fjøs, besaa flygtig næsten hver især af de tyve heste og de hundrede kør, gav arbeidsfolk og husmænd ordrer for dagens arbeide og skridtede saa hurtig opover bakken til den gamle fløibygning, hvor faren bodde.

Da han stod i den gamles entré og stak galogerne af, merkede han, hvor hans hjerte hamrede af spænding. Da han skulde banke paa, rystede haanden, og et øieblik lod han den synke ned — han havde den største lyst til at vende om igen. Han maatte samle al sin sjælsstyrke for at holde sig oppe, pustede

tungt ud og tog smertefuldt til hodet. Derpaa rettede han sig energisk op, bankede raskt paa, og med en halvt ubevidst trods over sin holdning traadte han ind og lukkede døren bag sig.

II.

Gamle Waldemar Brandt sad ved et vindu i den lune, lavloftede stue og lod til at studere et brev, som han netop havde aabnet. Han var en ganske smuk olding, med snehvid løvemanke over en høi, ædel pande og med en forunderlig bleg og jomfruelig hud. Hans lamme ben laa paa en skammel og et gult silketæppe var bredt over laarene. I sin ungdom maatte han ha været en kæmpe. Nu var han sammensunken og rynket, og han pustede med en tung lyd, der skurrede nede i brystet.

Den gamle lod i begyndelsen, som om han slet ikke saa Samuel. Sara kom ind fra hans soveværelse, kastede et blik paa dem begge og gled skyndsomt ud. Og den gamle studerede videre i sit brev, og der gik flere minuter. Endelig foldede han brevet om-

hyggelig sammen og la det hen paa en blomsterpotte ved siden, tog saa lorgnetten langsomt af og saa sig omkring. De to mænds blik mødtes, og et øieblik saa de hinanden tause ind i øinene. Der var vinduer til to modsatte sider, fra det ene faldt der lys over den gamle, fra det andet over Samuel. I afstanden mellem dem laa stuen i tung dunkelhed, og den syntes at skille disse to som en uoverstigelig kløft.

Den gamle begyndte først. Han bød Samuel med en haandbevægelse at ta plads og fortsatte: „Jeg har netop modtaget brev fra din bror i Kristiania. Han har opnaaet den særlige gunst at komme ind som adjoint i generalstaben, skønt han ikke blir kaptein før til næste vaar. Jeg haaber, dette ogsaa interesserer dig en smule, skjønt I to — naa . . . Det er imidlertid godt for en gammel far at høre noget glædeligt om sine børn iblandt. Hvorfor tar du ikke plads.“

Samuel takkede og saa sig om. Men da han ikke opdagede nogen stol paa sin halvdel af stuen, foretrak han at bli staaende. I ovnen sprakede granveden med skarpe smæld,

og det flakkende skær slikkede omkring paa vægge og møbler rundt i stuen.

Samuel spurte til farens befindende, og denne svarede, at i hans alder . . . Derpaa fortsatte han: „Jeg har sendt bud efter dig for at faa en lidt ubehagelig misforstaaelse opklaret. En bekendt i byen sendte mig igaar en avis . . .“ Og den gamle tog nu frem fra et lidet bord ved siden en omhyggelig sammenlagt avis, foldede den langsomt ud, holdt lorgnetten op foran øinene og mønstrede avisen paa afstand. „Fremtidens avis“ heder den, et smukt navn, he, he. Jeg har ikke den ære at holde den, og redaktøren er mig ganske ubekendt . . . Nuvel — her staar en notis om, at godseier Brandt paa Lindegaard agter at delta i indeværende aars valgkamp. Virkelig — saa staar der. Da den godseier Brandt nu engang ikke kan være mig, saa maa det vel være dig. He, he. Hvad siger du til det? Det er maaske en eller anden spøgefugl, som har været ude, men notisen kan alligevel foraarsage misforstaaelser. Jeg vilde — trods alt — sætte pris paa at høre denne nyhed dementeret af din egen mund, og desuden anser jeg det for

absolut nødvendig, at du berigtiger den i avisen."

Hr. Brandt la nu atter avisen bort, omhyggelig sammenfoldet, og lod lorgnetten hænge i dobbeltsnoren om halsen. Derpaa saa han meget opmerksomt paa sønnen og holdt den ene pegefinger bag øret for bedre at lytte.

Nu, ansigt til ansigt med den gamle, følte Samuel sig som vanlig under hans indflydelse.

Han havde staat og set paa de store familieportrætter langs væggene. Der hang en bedstefar, general og hofmand — en oldefar, biskop — en grandonkel, statsraad og bekendt for sine store fortjenester af veibygning og nye jernbaner. Dygtige, solide, konservative mænd, som arbeidede og naadde resultater. Og der sad nu hans gamle far ligesom med deres hensmuldrede støv over sit hode og hadde baade fædrene og sig selv at forsvare.

Hvor denne stund var stor for Samuel, og han glemte den aldrig. Maaske kom det af, at han var svag og udvaaget. Men han vaklede; han følte pludselig trang til paa forhaand at gi sin far ret, følte, at han var

forræderen i sin gamle slægt, og at fædrene ligesom truede med at træde ud af sine billeder og forbande ham.

Men skulde han nu vende om, da svigtede han baade sin fortid og sin fremtid, han erkendte sine feil, han krummede ryggen, hans døde hustru blev udleveret og svigtet, hun vilde forfølge ham som et spøgelse og anklage ham, nei, nei, det kunde han ikke . . . Aldrig!

Stemmen skalv, og hans knær rystede, da han mødte farens spørgende øine og svarte: „Notisen er sand.“ Og da faren vedholdende stirrede paa ham, som om han slet ikke forstod ham, føiede Samuel til: „Jeg arbeider for tiden paa en række foredrag over sociale emner, og efter vaaraannen agter jeg at gøre en tourné.“

Nu tog faren blikket til sig og strøg sig med den hvide, rynkede haand over de endnu mørke øienbryn. Det var, som om han hadde faat et dolkestød og for et øieblik tabt besindelsen, saa han ikke følte smerten. En stund sad han og ligefrem snappede efter luft, derpaa greb han fastere om lænestolens arme og lod hodet synke: „Jasaa,“ kom det endelig. „Jasaa. Notisen er sand. Det for-

andrer unægtelig sagen en hel del. Jasaa!“ Han hældede sig pludselig tilbage og saa en lang stund op mod loftet. „Forresten,“ la han til, „det burde ikke ha forundret mig.“ Og nu saa han Samuel stivt ind i øinene: „For igrunden var det jo kun dette her nu, som stod igen.“

„Far, jeg er fem og tredve aar, og . . .“

„Det har du sandelig ret i. Du er desværre et barn paa fem og tredve. Og til alt det øvrige har du nu ogsaa faat kald til at frelse fædrelandet. Jo, jo! Og jeg behøver neppe at spørre dig, hvilket parti, du sætter din sjæl i pant hos? Venstre. Selvfølgelig. Ha, ha! Du har aldrig lært noget grundigt, aldrig kendt pietet, aldrig villet indse nytten af, at dumheden bøier sig for erfaringen. Du har aldrig kendt respekt, disciplin, hensynsfuldhed, pligtfølelse eller vederheftighed — kortsagt, hvad skulde vel du være andet end venstremand?

Samuel svarte ikke paa disse haarde ord, men ytrede stilfærdig: „Man vælger det parti, hvor man tror at kunne gøre nytte, og som man føler sig mest i slægt med.“

„Slægt!“ skreg pludselig den gamle og

hoppede i stolen. „Ja saa min salighed taler ikke han ogsaa om slægt. Og det ord bruger han lige op i mine øine. He, he, he, nei kære ven, at ogsaa du endelig kan huske det ord. Jeg vil blot sige dig, at den som har følelse af slægt, han ofrer noget for det. Ti det er rødder, han ikke rykker op, saa længe han er en karakter."

Dette begynder som vanlig, tænkte Samuel, men han var idag fast bestemt paa at være rolig. Han svarte: „Der gives vel hensyn, som er sterkere end familien, og som har større ret."

„Vorherre, mener du?"

„For det første den frie overbevisning."

„Ganske rigtig — den frie overbevisning. Den frase synes jeg at ha hørt engang før. Men nu det andet? Var det ogsaa andre hensyn, som kan sparke familien paa dør?"

„Ja — Landet!"

„Landet. Fædrelandet! Guds død, du maa ha læst megen digtning i den senere tid. Stakkars dig, gutten min, synes du ikke jeg er overbærende, som lar dig staa her og vrøvle mig huden fuld. Sæt du, om en-

hver var en pryd for sin familie, tror du saa ikke, at landet greide sig selv?“

„Ja, dette er der neppe nogen nytte i at tale om.“

„Fuldstændig enig. Der har aldrig været overdreven nytte i at tale til dig. For saa vidt er jeg den letsindigste af os to. Men ærlig talt, jeg er idag for siste gang saa sangvinsk, at jeg forsøger at tale dig tilrette. Efter denne dag vasker jeg mine hænder, og det staar nu til dig at afgøre, om vi to skal sees mer. Det vil sige omtrent det samme som, hvorvidt jeg skal faa tilbringe mine siste dage i fred og . . .“ — han gjorde en mild haandbevægelse — „en smule forsoning. Eller om jeg skal sidde her og tæres op af sorg og græmmelse . . .“ Han maatte pludselig pudse næsen og støiede voldsomt i lommetørklædet. „I siste fald foretrækker jeg maaske at flytte til et mere fredeligt sted, hvor der er lidt mindre ærgrelser, og — i saa fald ta Sara med. Naajaa, jeg ved, ogsaa du har brug for hende . . .“ Her tog et hosteanfald veiret fra ham, og det varte en god stund, før han igen kunde fortsætte.

Samuel var blegnet. Han forstod, hvor meget det hadde kostet den gamle at sende dette bud efter ham, og at han nu intet heller vilde end forsoning. Men den siste ytring om at flytte og ta Sara med lød for Samuel som en trudsel, og han følte den gamle trods stige op i sig.

Faren hadde igen faat samle sig og fortsatte: „Jeg ved ikke, om du synes, det er indiskret, naar jeg spør dig, hvem som har lært dig denne politiske overbevisning og dertil gjort det saa magtpaaliggende for dig at udstille den for verden?“

„Far, vil du prøve at forstaa mig, naar jeg siger dig: Jeg har ikke lært det af nogen. Jeg har levet og lidt mig frem til det.“

„Har du levet og lidt dig frem . . . se, se, jeg maa bedrøve dig med at kalde ogsaa dette en frase, rentud for sludder. — He! Leve og lide sig frem til at støtte eventyrere og landstrygere i at bringe ufred og opløsning i landet. Jo, jo, du taler, som du har forstand til.“

„Man kan vanskelig dømme retfærdigt om folk, man ikke kender.“

„Kender, siger du? Kender jeg ikke rigs-

rettens og digterfantasternes parti? Hvad? Har jeg ikke læst mine aviser i femti aar og . . . ja, jeg har da hidtil ikke manglet noget paa hukommelsen! Men jeg har altid sagt: Kommer dette land nogensinde til at gaa fanden i vold, saa har venstre beredt veien. Det er muligt, at i himlen lever man paa store ord og vers. Men saalænge vi er paa den syndige jord, faar vi pinedød holde os til realiteter.“

Og nu begyndte den gamle at fegte med armene, det var som noget længe indestængt maatte faa luft: „Hvem tror du naar de solideste resultater? Er det de politiske handelsreisende, som gør i fraser, i løgne, i smudsige beskyldninger mod landsmænd, i opvigleri, skraal og anden poesi? Nei, du, det er folk med ansvar og den intelligens, som gammel kultur, eiendom og familie gir. Men hvordan staar det nu til her hos os? Jo, den veirhane, som udbringer leve for det land, hvor der ikke findes en løitnant, han blir ikke hængt, men gjort til præsident i stortinget. Det er venstres samvittighed rummelig nok til. Det faar af en mand, som lover at kunne sætte op en fuldt tilfredsstil-

lende armé for en eneste million, han blir ikke sat paa en daareanstalt, men valgt ind i nationalforsamlingen. Den, som vil afstaa havne til Rusland, faar nationalbelønning. Se, det er venstres moral. Jo, jo, og nu skal ogsaa min egen søn . . . Nei, dette holder jeg ikke ud!“

Han dreiede sig pludselig mod vinduet og lod, som han saa ud i luften. Men Samuel vidste godt, at siden den gamles ben ikke tillod ham at springe op og fare rasende frem og tilbage i stuen, vilde maaske sindsbevægelsen bringe ham til at storhulke. Samuel forsøgte:

„Hør, far, tror du nu ikke, at du ser lidt ensidig paa dette her?“

Om lidt begyndte den gamle med mildere stemme: „Der er ogsaa andre ting, som kunde bringe en graa haar, ifald de ikke var hvide i forveien. Jeg er gammel, og imorgen eller en anden dag — naa, vi skal jo alle den vei. Men jeg sidder her nu saa ganske alene, og . . . det kan falde mig ind, hvordan det vel vil gaa, naar jeg er borte. Gudbevares, det er en god stund, siden jeg havde noget at sige paa Lindegaard, men

alligevel — det er mig ikke saa ganske ligegyldig, hvordan godset bruges imorgen eller om hundrede aar. Foreløbig staar det til dig. Og du, du har aldrig gjort dig umage med at forstaa din far. Kan jeg saa vente, at du ser paa eiendommen anderledes end som en handelsvare eller et andet stykke jord. Der er ingen arv i blodet paa dig. Derfor vender du ogsaa haanden imod dine egne og stiller dig tilfals for mobben. Ak ja!"

Pause.

Samuel gjorde mine til at gaa, men den gamle fortsatte: „Jeg har aldrig tragtet efter offentlig ære, skønt jeg har havt en sterk politisk overbevisning. Jeg har afslaat baade porteføljer og kammerherretitler, endskønt jeg elsker og agter vor konge og gerne vilde tjene landet. Men alligevel — ogsaa jeg synes at ha ført et temmelig værdifuldt liv. Jeg fik godset forgældet. Nu er det betalt, og jeg har lagt store underbrug til. Fædrelandet? vil du sige. Vel, jeg har ryddet fem hundrede maal jord. Vorherre? vil du sige. Vel, jeg var din mor tro og har gaat til alters to gange om aaret, og ingen har nogensinde vovet at dra min hæderlighed i tvil.

Men naar jeg nu sidder her og ser udover disse herlige eiendomme, da kan jeg ofte bli forfærdet. Sæt, om det ikke holdes sammen! Sæt om denne dovenskabens og uvederheftighedens aand, som jeg altid har bekæmpet, og . . ." han gjorde en bevægelse med hodet mod familiebillederne . . . „som vi alle har bekæmpet, — sæt om det en vakker dag holder indtog ogsaa her paa Lindegaard. Den mur, vi har reist om slægten og godset, den kan bli gennembrudt og saa . . ." Og han pegte ud gennem vinduet — „tro mig, en vakker dag kommer de samlet op til Lindegaard."

„Hvem?" spurte Samuel. „Husmændene?"

„Husmændene. Tro mig og merk mine ord. De kommer en gang og forlanger at dele med dig. Kommer de ikke i din tid, saa kommer de i din søns. Venstre fremskynder dagen. Det er dommedag og helvede. Det er skæbne. Den dag, du slap en af dem ind som frue paa Lindegaard, den dag gjorde du begyndelsen." (Samuel tog sig over øinene som for at afvende videre berøring af denne pinlige sag). — „Vel, men gaar du nu ogsaa ud iblandt dem og hjælper dem

imod dig selv og imod al dannelse og tradition og eiendom i landet, saa, — naaja, saa har du fortjent din skæbne. Men opsæt det ialfald saa længe jeg lever. Jeg ber dig om det."

„Far, bare et spørsmaal: Tror du, at overklassen har monopol paa dannelsen?"

Den gamle svarede: „Eiendom adler. Gammel slægtseiendom er der evighedstanke i. Den og familiefølelsen er rammen om enhver karakter. Men den, som deler formue med spurvene paa marken, han har intet vaabenskjold og følgelig hverken ansvar eller vederheftighed, og han skulde skamme sig over at tale om fædreland, før han hadde skaffet sig et."

Samuel stod og saa vedholdende paa sin far. Han følte sig mer og mer under hans magt. At paakalde hans slægtsinstinkt forfeilede aldrig sin virkning. Hvor ofte hadde han ikke forsøgt at frigøre sig ganske for disse uværdige fordomme! Skulde han aldrig hæve sig til det? Han blev pludselig fuld af angst, han følte sig svag og anede, at han vilde tabe idag.

Faren vedblev: „Du svarer saa lidet idag?“

„Jeg vil gerne høre alt først.“

„Alt? Nuvel.“ Den gamle greb atter kraftig om stolarmene og rettede sig høiere. Derpaa vedblev han, afbrudt af sarkastiske latterudbrud og seende stivt paa Samuel: „Alt, nuvel, du forstaar altsaa ikke, at Lindegaard for mig er en aandelig og moralsk værdi, en arv, en opgave, et vaabenskjold, ja en religion, som indeslutter alt, hvad der rører sig i og udenom mig. Lindegaard maa ikke stykkes ud, min bedstefars, min fars og min egen gerning maa ikke forgiftes. Forstaar du det? Men du er spiren til opløsningen, og nu vil du straks gaa igang. Hvad? Du begynder allerede, mens jeg lever. Du generer dig ikke for at spytte mig og alle de der paa væggen lige i ansigtet? Hvad? Forstaar du mig nu? Herefter skal jeg altsaa vide, der jeg ligger i min grav, at Brandt paa Lindegaard sidder tilbords med skolelærer Tomtønde og arbeider Graasten, begge stortingsmænd for venstre. Hvad? Herefter skal du tale med dine husmænd om politik og maaske komme tilkort for en af dem paa

valglisten? Herefter skal radikalere og socialister holde skaaltaler i spisestuen paa Lindegaard? Hvad? Herefter skal navnet Brandt nævnes i samme aandedræt som hr. Torvmyr. Ikke sandt?“

Samuel gik nu et skridt nærmere: „Far, hvad forlanger du af mig?“

Den gamle pegte paa avisen: „Dementer!“

Samuel rystede paa hodet.

„Hvad? Hører du ikke, jeg siger, du skal dementere! Det er siste gang, jeg ber dig om noget, Samuel. Og nu ber jeg dig for din afdøde mors skyld. For dine fædres skyld, for min, dine brødres og — dit barns skyld. Slyng os ikke denne skam i ansigtet! Det ber jeg dig om. Du har aldrig været ond, blot lidt dum og egenraadig. Lyt nu for engangs skyld til mit raad. Jeg ber dig. Hvad svarer du saa?“

Samuel løftede hodet og svarede famlende:

„Jeg kan ikke handle mod min samvittighed.“

Hans knær begyndte pludselig at skælve, og han maatte støtte sig mod væggen.

Den gamle hoppede i stolen og tog sig

om hodet: „Din samvittighed!“ skreg han. „He, din samvittighed.“ Og pludselig blev han aldeles rasende, fegtede med armene og skreg: „Pak dig paa dør!“

Samuel gik mod døren, men stansede, da faren begyndte at hulke.

„Han dræber mig!“ stønnede den ulykkelige olding med hodet i hænderne. „Det er min skyld, jeg har vel ikke opdraget ham. Aa, hvad er dette for en dæmon, som trænger sig ind mellem . . . hvad er det, som . . .“ længer kom han ikke, men gentog det samme flere gange. Pludselig saa han op og blev var Samuel, som endnu stod med haanden paa dørvrideren og kæmpede med sin sindsbevægelse. Slig saa de to et øieblik paa hinanden, saa hviskede den gamle med spæd og bedende stemme: „Samuel, gør du det alligevel? Trodser du mig ogsaa denne gang? Har du hjerte til det?“

Samuel slap døren og tog den igen flere gange. Han havde lyst til at springe hen og omfavne denne gamle mand, som for første gang steg saa langt ned i sin værdighed, at han bad, tryglede sin søn om noget. Og Samuel saa i et øieblik, hvor alle

misforstaaelser nu kunde udjevnes samtidig, — hvor godt det igjen kunde bli for ham at faa en far — hvilken fred der vilde oprinde over Lindegaard og smelte familien sammen paany. Han stod virkelig paa springet til at følge denne sterke drift, da en bløđ haand ligesom tog ham om hjertet. — „Hvor er du, hvorfor kommer du ikke?“ syntes han at høre fra sin hustrus aand. Det virkede som morfin paa en døende, og Samuel blev atter vaagen.

Den gamle havde set, at sønnen vaklede, og hans ansigt lyste pludselig op som den, der havde seiret. De vaade øine og det glade ansigt mindede om et barn, der smiler efter at ha sørget. Og nu gentog han med stemmen skælvende af lykke: „Gør du det, Samuel? Nei, du gør det ikke! Gaar du til vore fiender? Gør du det?“ — Han blev høiere og høiere i stolen og stirrede i spænding paa svar, — „gør du det,“ gentog han mer og mer straalende, og hans overkrop kom nærmere og nærmere, de stirrende øine trak den ligesom efter. „Gør du det, svar! gaar du fra os, gør du det, Samuel?“

Samuel stod og rystede. Saa hævede han hodet og lukkede døren op.

„Gør du det?“ gentog den gamle. —

„Ja.“

III.

Der stiger en forunderlig duft op af et nøgent og nyvasket barn.

Frøken Sara sad med lille Tupsy paa fanget og saa smilende paa dette lille hjælpeløse væsen, denne rødlige klat med de utallige smilehuller og det næsten skaldede hode. Sara begyndte mer og mer at føle som en mor for dette barn, og hun blev næsten ængstelig, hver gang hun merkede det selv. Som nu, da de havde udkæmpet dysten i badekarret, hvor havde ikke de skærende protester gaat hende nær. Og nu efterpaa, — hvor følte hun sig ikke forunderlig straalende ved at merke disse barnets smaa ytringer af tanker og luner. Lille Tupsy laa nu rød og duftende paa det hvide uldtæppe og spekulerte paa, om hun skulde smile. At hun følte sig forsonet, viste hun ved at holde krampagtig om Saras ene pegefinger og ved at sparke hende dovent i brystet med sin lille

butte fod. Begge dele var kærtegn. Endelig smilte hun ganske overvundet, løftede øienlaagene, saa ind i Saras øine og sovnede blidt.

Hvad tænker vel en kvinde paa, som hun sidder der og vugger det lille nøgne barn? En mor rører nu og da ved det og nynner. En tyveaarig pige ser stjaalent[1] paa det og rødmer. Men saadan en frøken henimod de tredve vugger og vugger og presser munden sammen, indtil hendes øine blir vaade.

Det hændte, at Sara Brandt vægrede sig for at se den lille ind i øinene. Ti disse klare straaler havde et forunderlig sprog, det var som om den lille barnesjæl vilde lægge sig ind til hendes for at die.

Det kunde tidt bringe Sara til at skælve, det kom som en liden rus og forsvandt som en smerte. Og det bragte hende til at erindre mænd, som havde draget hende forbi, men som hun havde nægtet at komme nærmere.

Men sommer og vinter gaar, og før man ved af det, har man i al stilhed passeret de otte og tyve. Og nu og da kan der komme en behagelig frygt for, at en vakker dag træder en mand frem, sterkere end alle de andre, en som river hende ud af dette fængsel, over-

skærer alle de kære baand, som knytter hende til Lindegaard.

Den gamle far sidder der og blir mer og mer vanskelig tilsinds. Naar han er opbragt paa Samuel skælder han paa hende. Og naar Samuel udøser sine lange monologer, maa hun høre paa og gi raad. Og sommer og vinter gaar, og nu sidder hun her og maa være mor for et lidet barn, elske et lidet barn, som en anden kvinde har baaret under hjertet og undfanget i sin kærlighed . . .

Stakkars lille moderløse Tupsy! Sara førte sin mund varsomt ned til den lille foldede mave og vuggede videre, mens hun nu og da kastede et blik paa de smaa klædningsstykker, som hang og varmedes over ovnen.

Det bankede varsomt, og et graat damehode stak ind ad døren.

„Maa jeg have den ære?“ spurte en liden tør stemme.

Sara svarte: „Ja, kom bare ind, jomfru Hoffgaard!“

Den indtrædende var et lidet, indtørret kvindemenneske af en ubestemmelig alder.

Hun var en genganger, som engang hadde været husholderske, og som efter firti aars tjeneste var blet en slags inventar i familien. Noget af en husmor og noget af et tyende, men mest af gamle Brandts legekamerat og hemmeliger raadgiver. De to gamle børn kunde ofte sidde dagen lang og sludre om gamle dage og den gode tid, eller de sad med brillerne langt ned paa næsen og spilte tomands whist. Idag havde jomfru Hoffgaard som vanlig en liden genstand med til Tupsy.

„Aha, frøkenen tar sig sandelig ud som ung mor!" smiskede det gamle støv og neiede og viste sin tandløse mund. „Man kan straks se haandlaget, og hvis det maa være tilladt, vil jeg spaa Dem, at De har en selv, inden aaret . . . naa, herregud, jeg mener sagtens, at De ogsaa maa ha en mand, men der hænger nok mange druer paa den kvist. Jeg forstaar ikke, hvorfor De venter, he! Var jeg ung pige, jeg skulde saamæn ikke gaa og lade ungdommen bli vandtæt. De kan bare se et eksempel i mig — saadan blir ogsaa De, hvis De ikke skynder Dem. Det er ikke forsent endnu. Kærligheden gir guld i blodet. Gammel pige blir ung mor. Det er

forsent at holde bryllup, naar det lakker til gravøllet, he, he!“

Den gamle lo meget ondskabsfuldt, hun hadede Sara, fordi hun selv vilde være alene om at pleie den gamle godseier. Det var ingen hemmelighed, at hun endnu den dag i dag var forlibt i ham og i al stilhed brugte pomade paa sin mund.

„Forresten kommer jeg for at gratulère den lille frøken i anledning høitidsdagen. Du, for en vakker liden Guds engel. Se, hi, hi, hun smiler ligesom det skulde saa være . . . hi, hi. Naaja, hun blir tidsnok voksen, slægter hun paa sine, hi, hi. Men her er en liden foræring, jeg fik den idag i posten. En liden erindring. Kan hun faa lov til at ta mig i haanden? Naa ja, det kan være det samme, hun sover jo, det lille kræ.“

Sara vidste godt, at den lille pakke i al hemmelighed var fra hendes far; men det var den gamle piges vis at gi det ud for sit eget. Da jomfru Hoffgaard vel var ude af døren, smuttede en anden ind, en ung pige, lyshaaret og brun, bondeklædt, men med en liden hat paa hodet og en svær flette paa ryggen.

„Goddag!“ udbrød hun straalende, men stirrede med et næsten forskrækket blik paa det nøgne barn. „Kanske du ikke vil ha mig her? Skal jeg vente . . .?“

„Nei, kære dig, Thora, kom bare . . men ikke nærmere, for du er vist kold. Se saa, nu vaagner min lille Tuppe, og saa klær vi os paa.“

De bitte smaa klædningsstykker blev nu hentet ned fra snoren, Thora fik lov at holde nogle af dem, efter at ha varmet sine hænder. Og hele tiden stod hun og morede sig over dette lilleputagtige lintøi og den lille levende dukke, som skulde bære det. Tupsy fandt sig med sindsro i, at man puttede det ene stykke efter det andet over hendes hode. Hun vuggedes frem og tilbage under denne behandling, snart var hodet høiest, og snart var det benene. Da Thora kun stod med de bitte smaa røde strømper igen, holdt hun dem ud for sig mellem to fingre og blussede af en forunderlig fryd: „Nei, nei, du at vore fødder engang skal have været saa smaa — — Og tænk naar . . .“

„Hvilket?“

Thora blev nu blussende rød, men fort-

satte dog aabent: „Jeg tænkte, naar vi selv . . . du og jeg — faar et lidet barn — aah!“

Sara bøiede sig dybere over barnet og svarte ikke.

Thora var eneste genlevende datter af en særling inde i nabogaardene, en folkehøiskolebestyrer og teolog, apostelen kaldt. Hun var tilsyneladende det rene naturbarn, men man fæstede sig ved hendes store, levende øine og hendes brune, arbeidsvante hænder. Hun forgudede sin far, havde noget af en guts nysgerrighed overfor praktiske spørsmaal, var meget lunefuld, men viste sig ofte med store evner. Sara hadde taget sig af hende, fordi hun hadde været veninde af en af Thoras afdøde søstre. Thora kom og gik paa Lindegaard i den senere tid, som om hun var hjemme der.

„Hør,“ sa hun, „maa jeg ikke faa trække en strømpe paa Tuppen?“

Det fik hun da lov til. Og nu stillede hun sig op og nærmede forsigtig sin haand for at ta i den lille, butte fod med smilehullerne paa alle tær. Men ikke før havde hun rørt ved den, før hun for tilbage: „Aa,“ skreg hun. „Hvad er det? Aa!“ gjentog hun

og stirrede forskrækket paa den lille fod. „Hvad er det da, kære?“ Sara gjorde store øine. — „Aa Gud jeg . . . jeg syntes foden rørtes inde i haanden . . .“

„Og saa blev du rent vetskræmt.“ Sara brast i latter, Thora blev revet med og lo, saa hun vred hænderne.

Sara hadde nu trukket strømperne paa den lille og lod hende spasere henover gulvet. Den lille fegtede med armene og lo mod de to med sine smaa hvide tandstubber. Men da hun skulde se til den anden side, tabte hun balancen og rullede paa næsen i gulvet.

„Hun ler i stedet for at skrige,“ sa Sara, da hun tog hende paa armen. — „Det er som det skal være.“

Frøken Thora drev paa gulvet med hænderne paa ryggen og ytrede henkastet: „Skal vi spille idag? Jeg har fiolinen med?“

„Ja gerne det, men først maa jeg læse en halv time for far. Forresten kan jeg sige dig, at Reiers kommer hjem i ferien. Vi hadde brev idag.“

Begge lod, som om dette var en almin-

delig bemærkning. Men Thora begyndte at drive hurtigere paa gulvet og at nynne til.

Reiers var farens kælebarn, saasom han var den yngste. Men han blev aldrig færdig med sin juridiske eksamen, brugte mange penge, og den gamle holdt nu paa at tabe taalmodigheden. Forresten frygtede Sara for, at Thora i sin naivetet gik der og trodde, der var noget alvor i hans tilnærmelser, hver gang han var hjemme. Hun vidste, de skrev til hinanden.

Da hun spurte, hvad Rogstad bedrev om dagene, udbrød Thora: „Aa det er sandt! Det maa dere endelig komme og se! Det er noget storartet! Vi har lagt an en uhyre have, frugttrær i hundredvis, det var nu forresten mit paafund. Jeg har ogsaa hjulpet til at plante, se blot paa mine hænder . . . Kan du se? Ja, du kommer vel og ser det hele. Ta Samuel med, for jeg tror, far svært gerne vil tale med ham . . . Men du og du, hvor det skal bli herligt med den haven. Jeg er enig med far i, at frugttrær er bedre selskab end mennesker. De er saa taknemmelige og gir saa meget igen . . .“

Og Thora fortabte sig pludselig i drømme, og hun blev staaende med de brune hænder paa ryggen og stirre frem med tilslørede øine . . .

Da Sara lidt efter med bogen i haanden traadte ind til faren, sad den gamle fremdeles ved vinduet. Hun turde ikke se paa ham, men havde dog en fornemmelse af, at han var ualmindelig bleg. Som vanlig, naar han var i daarligt lune, lod han slet ikke, som han saa den indtrædende. Sara vilde ogsaa lade som ingenting, hun begyndte at vande blomsterne og forsøgte endog at nynne til. Da hun saa hadde sat sig hen til den gamle med bogen, trak han langsomt sit ur op og sammenlignede det med elfenbenuret i stuen. Derpaa sukkede han og puttede saa uret i lommen. Sara var atter kommen forsent. Reglementet lød paa læsning klokken tolv, og nu var den en halv time over.

Den gamle hadde endnu ikke sagt et ord, men da han lænede sig tilbage og indtog en magelig stilling, begyndte Sara at læse det nye afsnit af Pontus Wikner. Nogle minuter senere glyttede hun op. Den gamle sad og pudsede sine negle og gabede. Hun

dristede sig til at spørre: „Skal jeg kanske læse noget andet idag?“

Han svarte og saa ud af vinduet: „Du behøver ikke at læse noget som helst idag. Jeg . . . jeg er ikke rigtig vel.“

Sara la bogen bort og satte sig hos ham med sit sytøi. Hun hadde siddet længe bøjet over arbeidet, da hun atter saa op, forundret over, at den gamle slet ikke sa et ord. Da mødte hun hans graa sygelige øine, og de hvilte paa hende med en forunderlig trist ømhed.

Nu rømmede han sig: „Hør pigen min, hvis du før har sat mer pris paa din far end paa de unge mænd, saa begynder du nu at sætte et barn over din far.“

Sara følte sig hed i kinderne og svarte stammende: „Kære far, det tog lidt længer tid end vanlig med Tupsy idag. Men det skal ikke genta sig . . .“

Den gamle fortsatte: „Der ligger et fingerpeg i det.“ — Og da han hadde stirret frem en stund, pirkede han med neglen paa sit gule silketæppe og vedblev: „Saadanne børn kan være farlige. Det, som ikke en mand kan lokke dig til, det kan et sligt barn. Du

er i en farlig alder nu. Barnet vil snart lokke dig bort fra mig. Naa, — Gud gi, at vedkommende blir dig værdig . . . Men, da sidder jeg her, og redet er tomt . . . Det er bare gøkungen igen!“

Thora bøiede sig dybere over arbeidet og strævede hurtig med naalen. Den gamle sukkede flere gange, endelig kom det med skælvende stemme: „Hør, Sara, jeg tror du faar hjælpe mig tilsengs, jeg føler mig saa svimmel.“

Sara støttede ham ind i soveværelset og hjalp ham klærne af. Da han saa var kommet under tæppet, sukkede han gentagende: „Ak ja!“

Sara trak rullegardinerne ned og kastede saa atter et blik paa den gamle. Han hadde vendt sig mod væggen, og hun syntes, at hans aandedræt gik endnu tyngre end før.

Hun blev staaende. Saa var det altsaa derfor han gang paa gang sa hende spidser i anledning lille Tupsy. Hun forstod med et, hvor meget denne gamle herskernatur kunde sidde og brygge sammen af ængstelser og mistænksomhed. Han var vant til at eie de mennesker, han omgikkes. Moren hadde været

som en vidje under hans vilje. De yngre gutter havde fulgt hende. Nu var de spredt udenfor hans magt, hun var den eneste igen, og angsten for at miste denne siste underdanige tærede og trykkede ham.

Hun tog atter sit sytøi og satte sig en stund ved hans seng. Hun følte trang til at berolige ham, forsikre, at hun aldrig vilde forlade ham. Men hun nølte. Ti det var sandt — hun følte ligesom endnu duften af det lille barn — det var blet en magt, som ofte holdt hende vaagen udover natten og drog, drog drømmene ud mod noget stort og ukendt.

IV.

Det var straalende lys maidag, og de to blakke vognheste stod forspændt kalechevognen og ventede udenfor nyfløien. En barbent husmandsgut sad paa bukken og frydede sig over at faa holde tømmerne; nu og da smeldte han høilydt med svøben, men hestene ænsede det ikke paa anden vis end at vippe et øre bagover. „Freya“ havde tat post paa hjørnet af meieribygningen for at være parat, den laa med munden ned paa

labberne og stegte sin rødflekkede skrot i solen, og holdt nu og da et øie med hestene, mens den pæste med tungen ud af halsen.

Frøken Sara kom skyndsomt ud, hun knappede endnu sine hansker, trak saa det hvide slør ned fra straahatten, steg ind i vognen og slog parasollen op. Over hendes hode skar fuglene frem og tilbage i den tindrende blaa luft, de hækkede oppe under tagene og fløitede midt i travlheden

Samuel traadte ogsaa ud, i lys dres og straahat, nu stansede han og raabte: „Tror du, jeg skal ta mer overtøi med?“ Han holdt en lys vaarfrak frem. „Nei det er jo den rene sommer,“ mente Sara. Samuel steg nu op, greb de blaa tømmer, gav gutten en skilling og hyppede. De blakke slog hoderne bagover og sprat afsted i kaade ryk, og „Freya“ tumlede foran.

Veien snor sig ned gennem den terasseformige have, hvor plænerne staar med fløielsblødt græs; frugttrærne staar med bristende knopper, birketrærne, som bøier sig sammen over haveporten suser allerede med unge, lysegrønne blade.

De dreiede ned mod skogen og passerte

en af husmændene, som gik og pløiede. Samuel raabte: „Nei, hvad gaar der af Bruna, Anders, hun er jo vaskende vaad af sved.“

Husmanden tog sauskindshuen af sit rygende hode: „Aa, det er bare, fordi hun er rasendes over at blive sølet paa læggene. Hun har altid været saa fin paa det.“

„Du faar vaske fødderne hendes, før du sætter hende paa stalden da,“ raabte Samuel smilende og kørte videre.

De rullede ind i den svære birkeskog, som bøiede sine grene sammen over deres hoder. Nu og da kunde de gennem løvet skimte en lys stribe af fjorden til venstre. Solpletterne dryppede gennem det unge løvtag og udover heste og vogn og frem over veien, som hentonede ind mellem stammerne. De to unge mennesker kom i humør, de hældede sig bagover i puderne og talte og lo sammen.

Den siste udkæmpede dyst med faren hadde havt en beroligende virkning paa Samuel. Han følte sig som en endelig seirherre, herefter vilde intet magtbud komme fra den gamle fløi. Frigjort saavel af faren, som af de siste fordomme i sit eget indre,

kunde han nu faa alburum for enhver beslutning og handling og kun skylde sin samvittighed regnskab.

Han begyndte at føle sig som en rekonvalescent, der har forladt sygesengen og sidder ude i solskinnet. Hans politiske interesser strømmede imod ham som en ny livsglæde, en genfødelse af hans sundhed og ungdom. Det frydede ham, at i hans politiske arbeide kunde hans inderste drifter, smerter, oplevelser, savn og higen omsættes, frugtbargøres for de mange. Han indsaa, at den enkelte menneskesjæl var draaben, sammensat af de samme organismer som det store hav samfundet. Det var deiligt, det gav ansvar, det gjorde Samuels politik til hans praktiske religion. Og midt i dette saa han sin kærlighed til den afdøde hustru, gennem hendes minde saa han de mange, alle hendes lige paa samfundstrinnet, — de maatte ha opreisning, han følte sit hjerte slaa alle disse foragtede og underkuede imøde.

Demokratiet, skønt, forjættende i sine grundlinjer, næret af taarer og blod, dugget af tanker, bestraalet af genier, det aabnede sig for ham som det store, kristelige frelserværk. Det arbeidede paa at skylle verden

ren for smuds og broderblod, det vilde engang brede over jorden et straaleskær af frugtbart arbeide, kærlighed og fred — da alle mennesker var lykkelige jordens børn. Han følte nu den samme utaalmodige higen efter at kaste sig ind i dette partis agitation som en fanatisk missionær efter hedninger. —

— Og nu bøiede vognen op langs indsjøen, der laa stille og speilede gaarde og skogaaser, som ringede sig om den. En sterk duft af gødsel og græs strøg viftende hen over markerne som et vaarens aandepust. I det fjerne saaes allerede skolebestyrerens lille gaard. Samuel skulde endelig gøre alvor af at følge Sara og hilse paa den gamle særling.

— — —

— Det var i sekstiaarene, at cand. teol. Halvor Rogstad dukkede op med sin skole i bygden. Han kom lige fra krigen, hvor han hadde kæmpet for Danmark og for Nordens enhed. Der lever idag mange mænd, som dengang kaldte skandinavismen for sin livstanke, men som dog har befundet sig vel og blev store mænd, efter at livstanken var kastet

overbord. Rogstad var blandt dem, som mente det alvorligt, og han viste det i gerningen.

Han var i Rom, fordybet i den gamle klassiske historie, da krigen brød ud. Fyldt af den hellige ild fra Marathon og Salamis ilte han nordover og mødte skandinavismen underveis. Han greb den som fane og styrtede sig med liv og sjæl frem blandt de tapreste danske soldater. Han var sikker paa, at det lille Danmark var det nye Athen mod perserne. Imidlertid kom Nordens atheniensere snart til at skuffe ham, og desuden maatte han finde sig i, at „Sparta“ og „Theben“ svigtede og overlod hele skandinavismen til danskerne.

Som en ribbet entusiast kom Rogstad hjem til Norge. Han hadde imidlertid lært af denne krig, at hvis de smaa stater skal seire mod de store, da maa de eie det moralske overtag. Ungdommen maatte faa en høiere opdragelse, fyldes af den guddommelige skønhed og livsglæde, som gjorde de unge grækere til heroer. Rogstad øinede her et nyt kald og fik straks sin gamle entusiasme igen. Han drog ud paa landet og grundede en folkehøiskole for unge mænd.

Han giftede sig med en lærerinde „for at faa en støtte i sin gerning“. Han købte sig en gaard og, skønt født bygut, begyndte han at arbeide paa aker og eng — „for at komme bonden nær“. Resten af sin lille formue anvendte han paa at sætte skolen ivei.

Rogstad viste sig nu som en ægte apostelnatur; han begravede sit liv i denne gerning, han trodde paa den som paa dyden og paa himlen. Gud ved, om han ikke engang i sit stille sind fantaserte om, at hans skole skulde blive noget i stor stil, et moralsk drivhus for det hele folk, maaske noget endnu større . . . Til en begyndelse gav han ikke alene de fattige elever friplads, men de fik bo hos ham, ja, de fik ofte gratis skolemateriel. Savnede de den nødvendige mad, spiste de ved hans bord. Hverken boghandelen, skolepengene eller kostgodtgørelsen blev han egentlig rig af. Han hadde endnu en del formaaende venner, som nu hører til de mægtigste i landet, men som dengang var det opponerende og gryende Norge. Der blev skrevet vers og holdt taler for ham, og over landet gik der et vist ry af ham som den nidkære og varmhjertede

aandens kæmpe. Der kom elever endog langveis fra, maaske mest af nysgerrighed, fordi tanken og sagen var ny. Han kunde snart holde en hjælpelærer paa grund af et offentligt bidrag, hvilket han ansaa for den rene præmie.

Nu var det, at Rogstad begik den feil at være trofast mod sin overbevisning. Nye strømninger rev landets digtere og politikere med. Rogstad vedblev ikke alene at tro paa skandinavismen, men han vedblev endog at tro paa Gud. De store mænd, som gav sig ud for at lede folket, de løb nu fra alle gamle faner for at afsætte Gud og vænne folket af med at gaa i kirke. Apostelen Rogstad følte sig svigtet og slog offentlig i bordet. Han fik fra en stor mand advarsel og anmodning om at afskaffe Vorherre ved skolen. Rogstad svarte med harme. Den, som faar digterne og politikerne imod sig i Norge, bør snarest mulig redde resterne og pakke sammen. Saa klog var ikke Rogstad, han optog en kamp. Han fik beskyldninger for at være pietist og en bagstræver, to slagord, hvoraf det ene var nok til at ødelægge sin mand dengang. Man tog snart det offentlige bidrag

fra ham og gav det til dem, som var villig til at gaa tilhaande. For hver tid kom der færre og færre elever til Rogstads skole. Da der en høst kun mødte frem tre gutter, græd den gamle helt og følte sig saaret og lemlæstet, men han drev ogsaa skolen det aar.

Efterhaanden blev han nødt til at nægte sig selv det nødvendigste for skolens skyld. Han lod sine børn gaa klædt som bønder, og hans bord begyndte nødvendigvis at anta en spartansk simpelhed. Der er idéer, som tærer sin mand ud, Rogstad klamrede sig til sin idé, og den klædte ham af.

Et efter et af hans mange børn visnede og døde. Og jo flere børn han mistede, jo mere kastede han sin elsk paa eleverne og paa sine blomster i haven. I denne sin jætteagtige kamp for at holde sine gamle idealer oppe, blev han selv mer og mer en tidens karikatur, en fantast, som styrkede og nærede sig af drømme. Naar man saa ham paa afstand, lignede han et skogtrold. Naar han oplod sin mund, blev han et barn. Det faldt ham vanskelig at samtale, han maatte selv alene ha ordet, og da prækede han. Naar en af hans elever blev en betydelig mand,

sa han straalende til sin hustru: „Det er en af vore blomster.“ Han vilde antagelig ha gaat i døden for sin skole, som han gik i kugleregnen for sin skandinavisme.

Og endnu levede hans virksomhed som et lidet upaaagtet lys i en afkrog af verden. Apostelen foretog aldrig reiser, blandt andet fordi han heller ofrede reisepengene paa skolen. Han omgikkes eleverne med den samme varsomme omhu som blomster. Han passede sin gaard, huggede sin ved og røgtede sin hest. Om sommerdagene kunde man se ham gaa og slaa engen som en anden bondemand. En sjelden gang kunde han faa besøg af en studiekamerat eller aandsbror fra den gamle tid. De fleste af disse sad nu i fede embeder, ved raadsbordet eller forfegtede splinternye anskuelser i skrift og tale . . .

Og her gik Rogstad i sin ensomhed ligesom en visnet genganger fra den gyldne tid, en trofast, forsagende discipel, der heller lod sig korsfæste, end han svigtede sin tro.

Og den elegante vogn fra Lindegaard rullede nu op langs indsjøen og forbi de store, prægtige gaarde. De hvide vindus-

karme paa de røde eller gule stuebygninger skinnede muntert i den festlige maisol, fluerne summede allerede om de svede heste, hist og her gik en hønseflok bag fjøsvæggen og hakkede i resterne af den bortkørte gødsel, mens hanen sad høit paa en sten og gol.

Og nu dreiede vognen op ad en nyplantet allé af unge grantræer, og ved enden skimtedes den lille gule stuebygning paa Rogstads gaard. En flok sauer med viltre lam trængte sig sammen om en udhusdør, mens en ung pige sad midt i flokken og gav dem salt. Det var Thora.

Da hun hørte vognen, saa hun op og kastede et blik paa sine klær, — saa tog hun flugten bag laavebroen og ind ad en køkkendør, som hun formelig knuste efter sig.

En ung gut kom nu ud af vedskjulet, tog til huen og bad om at faa holde hestene. Samuel gav ham tømmerne og fik vide, at skolebestyreren var i haven.

Da de kom gennem havegrinden og forbi stuen, saa de foran sig en stor, nyplantet have, der skraanede nedover mod indsjøen. De fik straks øie paa en svær, gulnet straahat og

en hvid arbeidsfrak langt ned mellem trærne. Det var gamle Rogstad.

Apostelen stod mellem armene paa en trillebør og hadde bøiet sig for at trille videre, da han hørte skridt. Han rettede sig op. Det var et veirbidt og rynket ansigt og et uhyre gulhvidt skæg, der bredte sig udover hele brystet; de graa haarlokker faldt ned paa frakken og skjulte ørene ved sin rigdom. Da de fremmede hilste, smilte han taus og forundret, saa paa sine hænder og fandt dem uskikkede til haandtag, tog saa hatten af og glemte at sætte den paa igen.

Samuel afvæbnede straks hans forlegenhed ved sin freidige elskværdighed. Skolebestyreren lod til at være i det beste humør, han takkede Sara for hendes godhed mod Thora, og lidt efter fik han samlet sig til at begynde sine vanlige foredrag. Han rettede sig op, strøg med den venstre haand gennem det svære skæg og pegte med den høire udover de nyplantede trær. — „Ja, se idag kommer Dere rigtig til en festlighed hos os!“ udbrød han straalende, man kunde merke, at han hele tiden havde ventet paa den beleilige tid til at faa tale om sin have. — „De,

frøken Brandt, som var her ifjor sommer, vil se, at haven er mangedobbelt saa stor nu som da. Jeg ved ikke, om havestel interesserer Dem, hr. godseier, — godt, jo jeg husker det nu, der er en mageløs have paa Lindegaard, jeg har set det, naar jeg har gaat forbi. Men nu skal Dere bare høre: Før tænkte jeg, at den beste opdragelse er at sysle med blomster. Men Thora har lært mig at indse, at frugttrærne staar menneskene nærmere. Og saa tænkte jeg: Du faar prøve at risikere indsatsen! Et forsøg maa enten være at tabe alt eller vinde alt, kan De bare se, jeg har taget gaardens beste jord? Lyktes det, saa var det jo en seir for hele egnen, og lyktes det ei, saa gik det kun udover mig, og jeg — jeg er jo saa vant til at agere prøveklud, he, he. I vintrens løb har jeg ofte tvilet og set mørkt paa det hele, men se bare nu, se hvilken spirende forjættelse, en hel liden verden af løfter. Kan De forstaa, at jeg nu føler mig glad? Vantroen kommer altid tilskamme, det er evighedslov. Og her staar nu et helt kongerige af trær, og det er mit værk, jeg har plantet det hele med mine hænder. Jeg og Thora. Hun, kan Dere

tro, er en hel gartner, og trærne føier sig bedre under en kvindes hænder. Om et aar vil frugten bugne her i rigdom og overflod. Om ti aar vil hele bygden avle og sælge frugt for hundrede tusen. Jeg skal gaa om og lære alle, som ønsker det. Før holdt jeg oplæsninger af de store digtere, men nu vil jeg lære dem at elske jorden, gøre den frugtbar og løse evnerne i den. En ny næringsvei er mere end en hel stjernehimmel af tanker! Men kære, vil Dere ikke hilse paa min hustru?"

Han forglemte sig ganske i sine indfald og kunde ikke stanse ordstrømmen, før kilden var tom. Han stod og strøg sit svære skæg, lukkede øinene og gestikulerede med den ledige haand. Han var af de mennesker, som skuffelse og modgang kun stimulerer, et frydefuldt barn, hvis sind blev frodigere, jo mer skæbnen trampede paa det.

Paa veien opover mod husene kom fruen og Thora imod dem. Fruen lignede en nogenlunde velklædt bondekone, men hendes ansigt var sygelig fint og øinene sky. Hun hadde tyndt graat haar, mørke øienbryn og en liden spids fremstaaende mave, som hoppede, naar

hun talte. Thora hadde pyntet sig, og hendes svære lyse flette endte nu i et rødt baand. Mens de gik videre opover den hvidstrødde sandvei, sprang Thora pludselig efter en kat, som flygtede mellem buskene, og om lidt kom hun hoppende tilbage med katten paa armen.

Sara fulgte de to kvinder ind i stuen, mens Rogstad først vilde vise Brandt skolen. Denne laa i en liden rød bygning for sig og gik i vinkel med hovedbygningen. — „Jeg maler den over med rødt og hvidt hvert aar,“ sa Rogstad, da de gik opover trappen. — „Den friske røde farve og de hvide vinduer lokker paa én langt borte. Saa'ne smaating betyr meget for unge gemytter.“

Det siste kursus var netop sluttet. Den lille stue med de smaa pulter og karter var jo ganske almindelig og tarvelig, og dog syntes Samuel, der stod en forunderlig pust af aand imod ham. Han gik op paa det lille kateder, la sine hænder i de dybe spor efter et par albuer og sa: „Her har De altsaa staat i tyve aar og talt til ungdommen?“

„Ja, i en og tyve aar. De aar har været mig til megen velsignelse, kan De tro.

Det er sandt nok, jeg maa jo slaa af paa luksus og komfort, men det hører til. Enhver kærlighed koster udlæg.

Efter en pause hældede han sig mod væggen og vedblev med korslagte arme og drømmesvævende øine: „Jeg har havt et drivhus for menneskesjæle. Mit maal har ikke været at lære dem elementære kundskaber, men at grundlægge skønheden og dyden i dem og saa karakterfrø. Der er en videnskab, som endnu ikke doceres med alvor, og det er læren om at gøre sig lykkelig. Ser De, hr. Brandt, jeg ved, De er en alvorlig mand, derfor taler jeg ligefrem. Jeg tror paa min fader i himlen. Derfor har jeg holdt ud. Han gav mig vakre børn, og han tog de fleste. Og hvorfor? Jo, fordi børnene kun skulde vække kærligheden i mig, og siden vilde han, jeg skulde bruge den paa andre, paa de faderløse. I vor tid er alle unge mennesker faderløse. Der er ingen varme, ingen begeistring, som trykker dem i favn.“

Han sænkede hodet og sukkede tungt. Derpaa vedblev han lyst: „Jeg klager ikke, for mig gaar det stadig fremad. Ifjor hadde jeg bare fem elever, iaar hadde jeg seks,

kanske faar jeg syv næste gang, det gaar stadig fremad. Og jeg skal nok holde ud. Der har været ofret livet for en gerning, som langtfra var saa betydningsfuld som min. Kanske kommer én en dag, som er sterkere end jeg. Og saa har jeg jo min datter — min Thora, hun afløser mig, hun har baade gløden og taalmodigheden".

De gik sammen ud. Samuel fik kun nu og da anbragt en halv bemerkning, den gamle talte ustanselig. Ude paa gaarden brød han pludselig af: „Men hr. godseier, jeg hører, De skal delta i valgkampen. Og det endog . . . naa, al aandelig frigørelse glæder mig. Partierne vedkommer ellers ikke mig. — Jasaa, virkelig . . . Lindegaard er ikke længer stor nok for deres livskraft . . . ?"

Samuel svarte: „Jeg tror at kunne gøre nytte. Vi lever i en stor tid."

„Vist, vist. Og jeg haaber, De er sterk nok . . ."

Brandt afbrød spørgende: „Sterk nok?"

„Javel, aandelig fast i sadlen. Nu ser De deres gerning ren, pletfri, lys, ufeilbarlig, farvet af sol og ungdom. Det kender jeg. De staar med verktøiet i hænderne og skal til at sætte

spaden i jorden. Men De vil støde paa meget, som saarer og trætter Dem. Virkeligheden er anderledes end teorien. De store mænd er ogsaa anderledes end deres portræt. De blir nu rekrut og soldat i et parti. Men kampen for retten er ét, kampen for partiet er noget ganske andet. Har De en haard hud og en vilje af jern, saa kan De ogsaa faa brug for samvittighed og Gud. Ellers . . . Ak ja!"

Samuel Brandt følte disse ord træffe sig i hjertet, og de skulde senere synge ham i ørene ved mangen en leilighed.

Rogstad vedblev: „Sandheden har ingen værre fiende end partiet. Det griber et guldkorn, en idé, døbt i blod, og i partipressen blir den saa tilsølet, at man snart ikke kender den fra en løgn. Naar en skøn tanke er annekteret af en folketaler, da er den straks en frase. Men alligevel. Al politik er opdragelse. Men den sociale bevægelse, som ikke gaar ud paa at gøre menneskene bedre, — til ranke, fritskuende karakterer, den er en moralsk gift. — Jeg ønsker Dem til lykke. De fine naturer i et parti er en ballance og en garanti."

Samuel kom nu til sit egentlige ærinde,

det interesserte ham at høre Rogstads mening om forskellige aktuelle spørsmaal. Han fremholdt nu først sin opfatning af de krav, som for tiden maatte stilles til den norske politik, talte med grundighed om de praktiske midler, udmalte med ærlig varme den dag, da Norge hadde faat sin gamle, uplettede frihed igen, hadde sin egen konge, egen udenrigsminister, — et frit, skønt, lykkeligt land, hvor det humane virke frit kunde folde sig ud. Rogstad hørte nu med rolig interesse paa ham, de to mænd forstod allerede hinanden temmelig godt, de drev frem og tilbage paa gaardsrummet, de var pludselig som gamle venner. Da Samuel var færdig, standsede Rogstad, strøg sit skæg og saa smilende paa ham: — „Tænk," udbrød han, — „tænk, hvor sørgelig, at ikke De saar Deres frø i en bedre jordbund".

„Bedre? Er ikke . . ."

Rogstad afbrød: „Jeg vil ikke bedrøve Dem, men jeg siger det som min private mening: Om tyve aar vil De ha arbeidet forgæves og vil føle Dem skuffet. Alt reformarbeide er i dybeste forstand et sædeligheds-spørsmaal. Læg en raadden frugt paa et

guldfad, den blir dog raadden. Samfundet blir ondt, saalænge mennesket ikke er herre over synden i sig. Gaa til menneskehjertet, opdrag gode mennesker. Det er Guds egen politik og først den kan bringe fred og velsignelse over jorden. Tro mig, jeg har tænkt paa dette her. Nei, De skulde ikke bli politiker. De er baade for ærlig, for troende og for varm. Politiken er for de halve naturer, De er for hel.“

Og atter begyndte de at drive og tale sammen. Samuel havde aldrig hørt nogen ta saa varsomt paa andres anskuelser som denne gamle særling. Han havde humør, men ikke bitterhed. Han krævede meget, men undskyldte og forklarte dog de største feil. Der var vistnok en smule flaut over hans stadige moraliseren, men samtidig kunde man ikke undgaa at bedaares af hans naive hjertelighed.

Før de nu gik ind, sa Rogstad nogle indtrængende ord, som Samuel mer end en gang senere fik føle som en anklage i sin sjæl. Apostelen standsede ved trappen, strøg sit svære skæg, lukkede øinene og fortsatte med indtrængende bønlig stemme: „Husk ialfald,

at vort land er saa lidet, at det ikke har raad til at holde humbugmagere. Bekæmp dem, om de saa er Deres venner i partiet. De store skuder taaler rotter ombord, men et egskal synker af dem. De smaa lande maa ha den moralske overlegenhed, ellers mister de sin ret til at eksistere. Og taber de den overlegenhed, da vil de snart opsluges, det er historisk skæbne.

Husk ogsaa, hr. Brandt, at hos os er politik noget religiøst. Den erstatter desuden paa landsbygden baade literatur, filosofi, musik og skuespil, erstatter en hel kultur. Fædrelandet er Gud, lederne yppersteprester, det er som det skal være. Men ve os den dag, da politiken synker ned til levebrød og faar mistanken over sig. Det maa ikke ske! For De maa vide, at ogsaa vi er et udvalgt folk. Har De ikke tænkt paa det? Hva? Jo da, vi faar engang vi ogsaa vor besøgelses tid, da en stjerne standser over vore hytter. Hvert folk har sin del i Kristus, i frelseren for alle tider og alle folkeslag, den store udødelige. Der er fler end Israel, som har født en Gud — han stiger ofte ned og lar sig føde. Hellas fødte Sokrates, Rom Cæsar, Italien Michelangelo,

England Shakespeare, det er altsammen Guds udvalgte sønner, som kom med fakler fra himlen. Han kommer ogsaa engang til os. Jorden maa blot modnes. Og *vor* forjættede — han blir den største, ikke sandt? Det er vort trofaste kærlighedsliv, som skal lokke ham ned."

— Da de kom ind, fandt Samuel en almindelig bondestue med langbord og bænke, fastspigrede langs væggene. Den eneste luksus var en gyngestol, hvori Thora vuggede med katten i fanget.

— Da de to sad i vognen for at køre hjem, stod skolebestyreren ved hjulene og pegte paa sin egen hest, som gik løs paa groren. „Imorgen skal den sælges," sa han. — „Det er alle udlæggene til frugttrærne, som kommer igen. Men hvad gør det, om vi maa bære og trække høet ind iaar, naar der blir saa megen velsignelse i haven. Det kommer igen med hundred fold. Og Dere skulde blot vide, hvor sterk jeg er — endnu." Og den gamle enthusiast strøg sit gulhvide skæg og straalte som et barn . . .

Paa hjemveien havde Samuel en følelse af at ha oplevet en begivenhed. Mange af

apostelens ord summede stadig i hans øren. Meget af det kom han aldrig til at glemme, og det fik ogsaa betydning for ham som fremragende politiker.

Sara begyndte nu at tale om Rogstads frue. „Tænk dig," sa hun, — „hvormeget den kvinde maa ha lidt. Hun eier jo ikke hans offertrang, og betænk saa, hvad hun har mistet i aarenes løb. Hun har rent skriftet for mig, — det er en rædsom historie. Og dog elsker hun ham. La du merke til, hvor hendes øienlaag var røde? —"

Men Samuel svarte ikke, han sad hensunken i tanker. Hvad vilde vel fremtiden bringe ham? Vilde dette skæbnestore skridt ud i offentligheden, hvor han skulde blotte sine helligste tanker og følelser . . . vilde det føre ham frem til moralsk seir eller . . .? Han turde ikke tænke tanken ud. Rogstads spaadom løb ham koldt ned over ryggen.

Under denne ængstelige forudfølelse faldt han nu ganske naturlig tilbage paa et løfte, en beslutning. Og Samuel svor nu, at han under alt sit offentlige arbeide skulde gaa rank og ubøielig frem. Hans religiøse tro skulde være lygte og lys paa enhver sti. Han

vilde bli den slappe, uærlige politiks reformator og svøbe, det sande, uplettede demokratis forsagende apostel. Han maatte op, faa magt, udrette heltegerninger . . . Han stirrede mod nord, hvor aftenrøden leirede sig i havranden og han saa der et drømmeland stige op . . .

Hestene diltede rolig afsted og „Freya“ travede foran med tungen ud af halsen. Sara trak sit schawl tættere om sig, maikvælden skumrede. Maanen traadte stor og gul op bag fjeldene i øst og la guldstriber henover indsjøens skyggefulde flade. En bæk suste rislende gennem Bergheimslierne, og nu og da hukrede en enslig aarhane fjernt ind i de mørke aaser.

V.

I klare vaardage kunde havet øines som en blaa stribe under rødlige skybanker langt ude mod nord. Under solteltet paa den gamle veranda sad ofte gamle Brandt alene og nød sit yndlingssyn ud over markerne paa Lindegaard og udover blankbygden, med de skønne gaarde og det travle arbeide paa aker og eng. Nu og da kom hans ven fogden, en rund gemytlig tyksak, indom og spiste sammen med

ham og jomfru Hoffgaard. Fogden spillede kavaler og lod som han kurtiserte den gamle pige, hvilket gjorde hende rasende. Hun hadede ham, fordi han nu og da forledede gamle Brandt til at ta en mild whiskytoddy, og det taalte han ikke længer. Det slog sig paa hodet og paa gigten og paa maven, saa han hver gang maatte holde sengen et par dage for at drive toddyen ud.

Og saa sad de to gamle hædersmænd derude under solteltet og røgte de lange piber og drøftede tidens tegn. De var igrunden enige om alt muligt. Den nye tid var Sodoma og i de gode gamle dage var det godt at være. De elskede Fredr. Stang og talte sig vaade i øinene over Welhaven. Brandt, som hadde reist meget, fortalte om fremmede lande, og fogden hørte opmerksom efter og lod, som han ikke hadde hørt de samme historier tyve gange før. Men naar fogden var ved den tredje toddy, begyndte han at deklamere sine ungdomsdigte, og paa samme tid fik Brandt trang til at erindre, hvor hans afdøde Justa var skøn i forlovelsesdagene, men især første gang han saa hende paa amtmandsgaarden dernord. De talte ogsaa om religion sam-

men, og syntes det var rart at tænke paa, at bygden skulde staa og se saa akurat ligedan ud, naar de var borte. Forresten var de enige om, at den, som hadde levet et retskaffent liv, ikke behøvte at frygte for døden.

Saaledes sad de en kvæld, da fogden saa ud af vinduet mod gaardsrummet og bemerkede: „Naa, her kommer storfolk tilgaards.“

Godseieren fik med besvær flyttet paa sig og tittede mellem gardinerne. Det var de to gulblakke for kalechen, som rullede op for nyfløien med en fremmed herre i.

„Han ligner en englænder!“ hviskede Brandt. „Han er maaske en af Samuels kamerater fra landbrugsacademiet i Oxford. Se, se, de omfavner jo hinanden,“ udbrød han høit, da han saa Samuel komme ud og modta den fremmede.

Fogden klukkede og saa polisk ud. „Kender du ikke englænderen?“ lo han lurt. „Det er Sokrates, Hektor Snorre — Kahrs.“

„Er han Nordmand?“

Fogden blev forbauset: „Kender du ikke redaktøren af „Fremtidens Avis?“

„Nei, hvor skulde jeg kende ham fra,“ lo

Brandt tvungent og blev samtidig forunderlig bleg.

Fogden forstod, han hadde begaat en dumhed. Thi var det noget, den gamle godseier ikke taalte, saa var det at nogen berørte forholdet mellem sønnen og ham.

Den gamle fik det pludselig travelt med sine smerter i benene. Fogden rystede hans haand som en bøn om tilgivelse og tog bort.

„Jomfru Hoffgaard,“ sa Brandt, — „vil Du rulle mig over til den anden side af stuen.“

Og der blev den gamle siddende med haand under kind og stirre ind over husmandsbygden, hvis mange smaa huse rødmede i den synkende sol.

Men som han hadde siddet der i timevis og just tænkte paa at gaa til ro, blev han opmerksom paa skridt i haven. Lidt efter kom frøken Sara frem med en havesprøite i haanden og fulgt af den fremmede herre. Den gamle stirrede paa ham, som naar man vurderer sin modstander før en duel. Det var en ung tredveaarig mand, høi, velbygget, blond, med spidst helskæg og guldlorgnet. Hans lyse dres sad frit og stilfuldt om den slanke skikkelse, hans skridt var lette og

spændstige. Se, der ler han og ser paa hende — en straalende række tænder . . . Den gamle bag vinduet knytter hænderne, presser munden sammen og snapper efter luft.

Lidt efter kunde han samle sig til at tænke: „Hun gaar med havesprøite nu, naar duggen falder? Hvem er det, hun vil gøre nar af?"

De to fulgtes gennem gangene, og Sara lod som hun blev optat af et eller andet hist og her mellem buskene. Nu var de lige under hans vinduer, og de talte saa dæmpet sammen, at den gamle ikke kunde opfatte et ord. — De gik allerede og tiskede! Herren bøiede sig ofte ned i nærheden af hende, naar hun stod bøiet. „En nærgaaende satan!" tænkte Brandt. — Han kunde se, at Sara var usedvanlig rød og smilte hver gang hun sa noget. Nu og da rettede hun sig op og formelig betragtede den fremmede. Og naar han fæstede sine øine paa hende, bøide hun hodet og tænkte over, hvad han hadde sagt.

„Se, nu har vi det gaaende!" tænkte den gamle og skar tænder. Da de svandt forbi lysthuset gik de ved siden af hinanden. Den gamle stirrede længe efter dem, men de kom

ikke igen. De kunde jo ha tat veien bag meieribygningen.

„Jomfru Hoffgaard!“ sa Brandt — „Sara er optat ikvæld, saa De faar nok hjælpe mig iseng.“

Da frøken Sara lidt senere kom ind for som vanlig at hjælpe den gamle klærne af og vaske hans hænder, laa han allerede i sin seng. Sara bragte en buket med fra haven og satte den nu i vand paa hans natbord.

Den gamle lod som han sov, men laa dog i al hemmelighed og gav agt paa hende. Det syntes ham klart, at hun nu straalte af en hemmelig glæde, kanske ogsaa hendes bryst gik lidt høiere end vanlig. Og som hun stod der og syslede med blomsterne, var der noget af ond samvittighed i hendes øine.

Hun drog et let suk og gled stille ud. Han hørte hendes skridt dø hen ud gennem dørene, og det forekom ham, at hun aldrig skulde komme tilbage mer.

„— Og dertil en redaktør!“ suste det gennem den gamles tanker. — „En blækklat, en løgner af profession — endnu en radikaler. Hadde jeg ham her og kunde faa fat i ham.

— Naa," sukkede han lidt efter — „jeg skal vel gaa igennem dette ogsaa."

Og den gamle mand blir liggende og vride sig i smertefulde tanker.

Det var en ganske uventet nyhed, som unge redaktør Kahrs bragte til Lindegaard. Samuel var nemlig indvalgt i amtsvenstre-foreningens styre, en række ældre og langt mere bekendte mænd var forbigaat.

Samuel gik sent om kvælden og drev frem og tilbage paa sit værelse, efterat alle var gaat til ro.

Denne pludselige ære? Og tillid? Hadde han virkelig fortjenester? Foruden nogle afhandlinger i et fagtidsskrift for landbrug hadde han kun anonymt leveret nogle politiske opsæt i „Fremtidens Avis". Men hvad veiede vel dette imod mange andres fortjenester? Var det navnet? Formuen? Lidt efter lidt fik dog forfængeligheden overhaand, saa han slog sig tilro og fandt nok af reelle grunde. Hans samvittighed var, naar alt kom til alt, en smule for vaagen og mistænksom. Og redaktør Kahrs hadde virkelig vist ham en sjelden opmerksomhed ved at overbringe nyheden personlig. Denne unge, knapt tredve-

aarige mand, som allerede hadde deltat i saa mangen kampagne, og hvis pen var saa frygtet og saa beundret, han, han viste ham denne agtelse. Det suste om igen og om igen i Samuels hode. Han saa endnu for sig redaktørens mund under barten, rød, fyldig, smilende, men gaadefuld, kanske lidt spottende og brutal. Javist, han kendte ham endnu for lidt til at kalde ham sin ven, men sandelig om han herefter skulde stille sig mistænksom an overfor en saa dygtig og elskværdig kollega.

Den gode Samuel ante ikke, at unge redaktør Kahrs ogsaa hadde et andet vigtig ærinde til Lindegaard. Han hadde nemlig virkelig friet til Sara, mens de var i haven. Den gamles mistænksomhed hadde for en gangs skyld ikke skudt over maalet.

Sara hadde kendt redaktøren et aars tid — danset med ham paa et par baller i byen, stødt sammen med ham paa ture til fjelds. Da de ikvæld sad sammen paa en bænk bag lysthuset og han aabnede sit hjerte, gik det pludselig op for hende, at hun slet ikke hadde grund til at bli særlig forbauset.

Hun vilde gi et afslag nu — som til de

andre — men hun blev med et ængstelig og vaklende. Han var altfor smuk, altfor betydelig, han faldt altfor beleilig ind i hendes drømme. Men hun kendte ham ikke nok, vidste intet om sine følelser, naar hun hadde faat overveiet det. Derfor rakte hun ham sin haand og bad ham spare hende for at svare — nu.

Han tog det smukt, trykkede haanden uden at kysse den, og begyndte at tale om noget andet.

Nei, alt dette vidste ikke Samuel og fik aldrig vide det. Han gik nu og tænkte paa, at redaktøren hadde en gaadefuld fortid og at han først blev til noget, da den forhenværende statsraad løftede ham op. Og nu hadde han en stor indflydelse indenfor partiet, baade fra avisen og bag kulisserne.

Klokken lidt over 1 gik døren varsomt op, og Sara stod der med schawl over skuldrene og med lys i haanden.

„Men kære dig, hvad staar paa?“ udbrød Samuel — „tænk at være oppe nu — er Tupsy syg?“

Sara pegte over mod deres fars vindu og

hviskede bleg: „Ser du, der er lys endnu! Kan du begribe det?"

Samuel var blet afbrudt i politiske betragtninger, nu blev han først forbløffet og straks efter hidsig: „Ja, hvad saa?" udbrød han. — „Gaa blot ind og kom til ro! Han ligger naturligvis og læser."

Hun saa indtrængende paa ham: „Hvorfor gaar *du* oppe da?" spurte hun.

Der var myndighed over hende som hun stod der, og han kunde ikke undgaa at gi hende en forklaring. Han drev atter frem og tilbage og svarte: „Ja, tror du, man kan sove i denne tid . . ." og han pegte paa en avis paa sit bord. — „Svenskerne har atter truet os med krig. Det er oprørende, det er afskyelig! Dette maa snart ha en ende!"

Denne forklaring lød for det kvindelige instinkt noget hul, hun løftede lyset høiere mod hans ansigt og svarte: „Far talte ogsaa om dette idag. Men han sa, det var venstrebladenes skyld."

Samuel haanlo og fandt det nu under sin værdighed at svare hende. — Men hun fortsatte indtrængende: „Aa, følg mig over

til ham, jeg maa se, om han feiler noget, og jeg tør ikke gaa alene."

„Nu? Over til ham? Hvad er det, du snakker?" Han skøv hende lempelig tilbage mod døren og gentog: „Gaa nu blot tilsengs, det er jo over midnat. Kære dig!"

Hun fik taarer i øinene, han ante ikke, hvad det var, som netop var udkæmpet i hende, men hun gentog bønlig: „Kære dig Samuel, jeg ber dig, gaa med derover."

„Men dette er jo den rene fantasi!" forsikrede han. „Far vil bli rasende, om vi kommer nu. Kære dig, gaa nu, Sara, du forstyrrer mig!"

Og nu hadde han lempelig skøvet hende udenfor døren, som han derpaa lukkede midt for hendes ansigt.

I næste øieblik faldt det ham ind, at han dog hadde været for hidsig, derfor stak han atter hodet ud gennem døren og hviskede et mildt godnat efter hende. Han saa hende langsomt fjerne sig indover gangen som en vandrende skygge, der svandt, mens lyset blafrede.

Samuel fandt det pludselig helt uhyggelig paa sit værelse. Han skruede lampen op, men

syntes endnu, her var mørkere end vanlig. En forunderlig magt trak ham hele tiden mod vinduet, og endelig fandt han sig selv staaende der og stirre over mod farens vindu, hvor det gule lysskær sivede svagt ud i mørket.

Og pludselig følte han sig atter greben af dette sidste aars uro, vaklen og sønderrevne følelser paa bunden af sit indre. Aa, skulde han aldrig, aldrig faa puste frit ud, aldrig bli helt tat fangen, belyst, beaandet og finde fred ved denne ydre kamp for sandhed og menneskeværd! Skulde altid disse ængstende og tvilende naalestik pirke ham i samvittigheden, disse gengangere, der stirrede ud fra de mørke kroge i hans hjerte og svækkede hver stor og fri beslutning.

Han blæste pludselig lampen ud og satte sig med albuerne i vinduskarmen og hodet i hænderne. Og saadan blev han siddende og stirre ud i den mørke vaarnat, stirre paa dette ubønhørlige lys, det eneste i hele det dødsstille hus, det eneste i tusmørket foruden stjernerne. Hvad foregik derover? Vilde lyset aldrig slukkes ud?

Om lidt saa han en lygte vandre over gaarden — Sara altsaa. Den svandt ind ad en

dør. Samuel ventede og ventede, men lygten kom ikke igen. Klokken slog baade to og tre, og lyset derover skinnede fremdeles.

Samuel følte sig med et som et barn, der er mørkræd. Og som han sad der og mekanisk stirrede ud i natten, forekom det ham, at han kunde se lige ind i de mørke værelser derover i farens fløi. Og derinde bag de mørke vinduer vandrede fædrenes skygger frem og tilbage, frem og tilbage, vandrede fredløse omkring — de samme gengangere, som nu og da dukkede op i hans egen sjæl — slægten, fordommene, urmenneskets rødder, disse spøgelser, som stadig forfulgte ham og hviskede ham i øret.

Og Samuel fik nu en isnende følelse af, at disse magter vilde evig, evig forfølge ham, — at det vilde bli et helt livs styrkeprøve, en sælsom krig mellem vilje og hensyn paa bunden af enhver stor overbevisning, og at intet, intet andet kunde frelse ham end den uegennyttige hensigt og de uplettede hænder. Og derfor vilde hans samfundskamp bli en kamp mod synden og svagheden i ham selv, — aa, det var stort, det var deiligt, men det var ogsaa forfærdeligt.

— Og lyset derover vedblev ubønhørlig at skinne gennem natten, og Samuel blev siddende i den samme stilling og stirre paa det, instinktmæssig ventende paa, at det skulde slukkes, og Lindegaard overlades til natten og drømmene.

VI.

En stille høstdag i syttiaarene gik en ung, velvoksen gut langs stranden af en fjord paa vestlandet. Han bar en bylt under armen og en skræppe paa ryggen, han skulde ud i viken og søge en jægteleilighed til byen. Nu og da stansede han, kastede paa maafaa en sten bortover vandet og blev staaende og stirre sig tilbage. En liden baad rodde tvers over fjorden, det var faren, som hadde skydset ham over.

Langt oppe i den gulnede birkeli steg en blaa røgstribe tilveirs fra en liden stue, hans hjem, hvor moren nu sad igen ved gruen. Javist var det baade gildt og herligt, at han endelig skulde faa slippe ud og prøve at bli til noget, men, men — afskeden var nu underlig alligevel, saa'n i øieblikket. Moren hadde aldrig lagt saa tykt smør paa hans niste som

nu, og det var første gang, faren trykkede hans haand, nu da de skiltes ved baaden. Jamæn var det underlig . . . Han saa paa lierne og paa fjeldene, hvor solen nu strødde guld — han hadde gaat og gætet der oppe mangen en dag og blæst paa bukkehorn og tænkt sine tanker.

Nede ved fjorden laa lensmandsgaarden med hvid skinnende stuebygning og have. — Han hadde tidt arbeidet der, og nu, da de skulde lægge fra land, hadde gaardens store, sorte hund kommet tumlende nedover og villet være med. Og en ung pige med blaa kjole var kommet løbende efter for at holde den tilbage, det var lensmandens fjortenaarige datter, hans gode veninde. Hun sad paa en sten og klappede hundens hode i sit fang og saa efter baaden, da den fjernede sig. Hun hadde ofte fulgt ham, naar han red hestene til sæters, de hadde fisket sammen paa fjeldvandene og nu og da gaat iland paa holmerne og tændt baal.

Nu var det hele slut. Om et aar eller to var hun voksen pige, som maaske hadde glemt det hele.

Godt, han skyndte sig videre. Vistnok

kunde han hverken bli prest eller sagfører ligesom en storkarsøn, der har pengene. Men gik det ham godt paa underofficersskolen, saa kunde han komme ind paa amtskontoret, og spranget derfra til lensmand var ikke langt. Det skulde nok gaa, han skulde vise nogen og hver, at han dudde til noget han ogsaa.

— Et par dage efter drev han paa Bergens gader og undrede sig med store øine over byens herligheder. Han spurte sig frem til underofficersskolens kontor, blev prøvet, antat og fik ordre om at møde frem og faa uniform og kvarter om ti dage.

„Om ti dage," tænkte gutten og blev staaende og dreie paa sin hue mellem hænderne. „Var der ellers noget?" spurte oberstløitnanten, da gutten ikke gik. — „Aa — nei," stammede gutten, rød i hodet og kom sig langsomt ud.

„Ti dage," tænkte han ude paa gaden. — „Hvad skal jeg leve af i ti dage? Jeg kender ikke et menneske i byen, og jeg har kun min niste og en halv dalers penge."

Af nisten hadde han nu forresten blot en opsmurt kage igen, og af den nøiede han sig med halvdelen tilkvælds og drak vand til.

Han fik sig et logi til to skilling natten og laa sammen med fiskere og sjøbønder paa det bare gulv, blot med halm under hodet og en matte ovenpaa. Den næste dag tærede han paa resterne af sin kage, men den tredje morgen var han saa udsultet, at han maatte ta hul paa sin halve daler. Husleien maatte han betale i forskud og han begik nu desuden den feil at købe sig et lommetørklæde og en kam og lidt sæbe. Kort fortalt, da fire dage var gaat, stod han uden en skilling i lommen.

Han prøvde at faa arbeide her eller der, men for den korte tid vilde ingen ha ham. Desuden var han jo ukent, undselig og keitet som alle bondegutter, der første gang er udenfor bygden. Han drev nu i to dage omkring uden mad. Han var sterk og haardfør og tænkte kun paa herligheden efter de ti dages forløb, men de to dages sult gjorde ham dog slunken og udslidt. Han plukkede op rester af grøntsager paa torvene, men dette gjorde hans sult værre. Han prøvde at fylde maven med vand fra gadens vandspring, men tilslut kastede han vandet op. Endnu hadde han tre dages tørn at holde ud,

men hvordan skulde han vel greie det? Den sidste nat hadde han havt feber og hodepine og kanske vilde han bli rent sengeliggende af mangel paa mad.

Fortumlet og udmattet driver han en dag paa maafaa over torvet og møder en af sine gulvkamerater fra logiet, en bondemand, som kom bærende med en hank orfugle. Da manden fik øie paa den unge gut, stansede han og sa: „Har du tid, saa hold disse to, mens jeg følger denne mand hjem.“ — Og han pegte paa en fin herre, som hadde købt et par fugle. — „Bliv bare staaende her, jeg er straks tilbage,“ sa bondemanden godtroende og fulgte herren.

Vor ven vilde gerne gøre sin logikamerat en tjeneste, men da han stod alene med de to fugle i haanden, var hans første tanke den: „Vilde han, jeg skulde sælge fuglene, om jeg faar et godt bud?“ Lidt efter kom en dame og tog i vildtet og spurgte efter prisen. Den unge mand hadde selv fanget orfugl i snarer og kendte de gængse priser. — „En ort og seks for stykket!“ sa han paa maafaa, og det var god pris. Damen tog ham paa ordet, talte de blanke sølvpenge op, og før han rigtig

vidste, hvad han gjorde, lovde han at følge hende hjem med fuglene.

Nu hendte det, at han paa tilbageveien til torvet blev forunderlig tilmode. Han merkede pludselig, at han var rentud svimmel af sult. Han begyndte at rasle med pengene i lommen, tog dem op, blev staaende og lod dem blinke i solen, lod dem kildre sig inde i haanden, ja han stak endog den blankeste af dem i munden for rigtig at smage paa penge igen. Om disse penge nu hadde været hans, det skulde ha smagt at faa æde sig mæt igen. Om halvdelen, om fjerdeparten hadde været hans. Hadde han faat et rundelig maaltid nu, saa skulde han nok holdt det gaaende de par dage, som var igen. Hans skridt blev mer og mer langsomme jo nærmere han kom torvet. Tilslut blev han næsten fra sig selv ved tanken paa, at han skulde gi disse penge ifra sig. Han begyndte at kredse rundt torvet som katten om den varme grød. Tilslut gik han tversover torvpladsen og stirrede efter pengenes eier. Han var der ikke endnu. Da han endnu nogle gange hadde kredset om den tætteste folkehob uden at opdage bon-

den, tog han en rask beslutning og formelig tumlede hen i den nærmeste madkælder.

Først da han var grundig mæt, gik det op for ham, at bondemanden ialfald kom til logiet om kvælden. Han hadde brugt nogle faa skilling, men lige galt var jo det, naar han først hadde for lidet. Hvad ialverden skulde han finde paa for at redde sig? Sæt om han mødte manden nu lige udenfor kælderaabningen?

Han turde ikke forlade kælderen før det blev mørkt. Da turde han igen ikke vende tilbage til det gamle logi, men han fandt et andet af samme slags. Han var imidlertid fast bestemt paa, at saasnart han kom ind paa skolen og hadde sparet sig saapas sammen af sin dagslønning, vilde han faa bondemanden opspurt og betale ham det hele.

Saaledes holdt han sin samvittighed rolig de par dage. Endelig oprinder dagen, da han faar uniform og kvarter. Han sidder om eftermiddagen med blankpudsede knapper i vaabenkjolen og speiler sig som krigsmand efter at ha barberet den uldne dun bort fra hagen og efterladt en svag knebelsbart. Saa gaar døren

op, og ind træder en underofficer, en politibetjent og bondemanden fra logiet.

„Javel, det er ham der!“ siger bonden.

„Matr.nr. 369, Paul Jansen Asphoug,“ siger underofficeren — „man beskylder Dem for at ha stjaalet to aarfugle.“

Det unge menneske staar ligbleg og stammer: „Jeg . . . jeg tænkte at betal . . .“

„Følg med til politikamret!“ siger betjenten kort og godt. „Ta først kongens mundering af!“ siger underofficeren. — „For tyveknekte har man en anden uniform. Du bringer fan lyne mig skam og skændsel over hele garnisonen!“

Den unge mand hadde nu ikke tænkt at bringe skændsel over nogen og heller ikke paa at miste munderingen saa snart. Han vidste neppe, hvordan det gik til, men uniformen med de blanke løveknapper kom af, og hans egne falmede vadmelsklær kom langsomt paa. Han var forresten sikker paa, at det hele skulde bli godt igen, naar han først fik forklare sig, og saa vilde han nok faa uniformen igen.

Da han kom til politikamret var der imidlertid ingen, som spurte ham om noget.

Han blev uden videre puttet ind i en skummel celle, og der blev han siddende i det uendelige.

Lange, lange nætter og dage krøb hen. Den unge mand drev frem og tilbage, urolig og fortumlet som en stækket og indespærret fugl, kastede sig nu og da ned paa den haarde træbriks og blev liggende, fôr saa atter op igen og drev paany — frem og tilbage, frem og tilbage.

Søvnløs, opløst i raseri, fortvilelse, skam og krænkelse, kredsede tankerne stadig om fremtiden, som maaske nu var ruineret for ham for alle tider. Han tænkte paa udsigten til at slippe straf og græd. Tænkte saa paa tugthuset og knyttede hænderne. Han fattede haab og jublede, tabte det straks efter og følte trang til at gøre ende paa sit liv. Han huskede de kvældsbønner, moren hadde lært ham, dem fandt han nu frem som gamle guldmynter, læste dem om kvælden, bad paa knæ, stod undertiden opreist mod væggen midt paa dagen og bad da ogsaa, haabede, tryglede himlen om hjælp for sig, for sin mor og for den lille pige med blaa kjole.

Endelig kom forhøret. Den hele sag forekom dommeren ganske enkel — et almindelig

tyveri. Loven var strengere dengang. Den unge mand fik seks maaneders tugthus.

Han besvimte, da han hørte dommen oplæst. Dommeren syntes synd i denne vakre bondegut og bragte ham egenhændig et glas vand. Da gutten kom til sig selv, spurte dommeren ham, om han kendte nogen af øvrigheden i sin hjembygd. „Jo,“ hviskede gutten grønbleg i ansigtet — „lensmanden“.

Dommeren var endnu rørt. „Jeg skal gerne forhøre mig hos lensmanden,“ sa han — „og hvis han vil anbefale dig, kan vi maaske lempe straffen, saa du ialfald slipper med vand og brød.“

„Skrive til ham — nu?“ tænkte gutten og saa den blaa kjole for sig. — „Nei!“ sa han høit og blev pludselig vaagen. „Nei, det gaar ikke an.“

Dommeren la dette ud paa sin vis. „Ja, saa kan jeg intet gøre for dig, gutten min,“ sa han og klappede ham paa skuldren. Den unge mand blev ført til fængslet af et par konstabler.

VII.

Et halvt aar efter sloges fængselsporten op for en ung bleg gut i falmede vadmelsklær. Ude paa gaden blev han staaende, uvis om hvad han skulde gøre. Og her var ogsaa to veie at vælge, og kanske dæmrede valget for hans forestilling i ubestemte drifter. Det var enten at hevne sig ved nye forbrydelser, brænde, stjæle, leve i kamp mod retten og dommerne — og kanske ta dem alle ved næsen. Og samtidig fik vorherre og forældrene hjemme og den lille pige og alt det bløde og angerfulde synke tilbunds, kastes overbord, skæres væk, selv om det blødte. Og den anden vei, den var heller ikke saa lokkende. Det var den merkede mands vei til Golgatha, slæbende paa sit forbryderkors, stækket og stængt paa alle hold, haanet, foragtet, afskyet, — et forfærdelig liv under det trykkende aag, som aldrig, aldrig vilde bli lettet af, saa han kunde faa rette ryggen ud og se folk ind i øinene igen som et ærligt menneske.

Den unge mand stod ikke ret længe og betænkte sig paa valget, før han stilede sine

skridt ned mod dampskibet, som førte hjemover.

Da han stod i hjembygden var han straks saa heldig at faa baadleilighed med en nabo over fjorden. Da de i mørket skulde stige ind i baaden, holdt naboen lygten op mod hans ansigt og sa: „Jeg kender ikke fremmedkaren, er det . . .?“ og pludselig for han tilbage og skreg: „Er det du, Paal!“ „Ja.“ Lidt efter begyndte naboen at le koldt: „Saa, du er allerede sersjant nu, eller kanske general. Jaha. Jeg kan fortælle dig, at mor din er død, det kom lidt for braat paa hende. Og nu tror jeg ikke, der er nogen i bygden, som venter dig hjem . . .“

Naboen steg saa ind i baaden og skøv fra land lige for næsen paa den anden.

Gutten blev en stund siddende paa en sten og se tvers over fjorden, hvor vinduslysene vinkede gennem mørket fra den anden side. Saa reiste han sig med bylten under armen og tog paa den lange vei indom fjordbunden.

Henimod midnat naadde han lensmandsgaarden, men der sprang han forbi, ængstelig for at hunden kunde merke ham og begynde at gø. Han glyttede dog i forbifarten op mod

stuebygningen og syntes at merke et lys oppe i et loftsvindu — kanske laa en ung pige der og læste i en bog. Han tænkte: „Hun skulde bare vide, at jeg gaar her nu, jeg, som aldrig kan bli lensmand, aldrig bli en agtet mand, jeg, en tyv, en straffet tugthuskandidat . . .“ Tankerne holdt paa at overmande ham, og han maatte formelig slæbe sig videre.

Da han stod ved den lille stue nærmede han sig forsigtig vinduet. Han hadde set en svag ild indenfor. Han maatte træde yderst varsomt i den haarde, støiende sneskorpe. Endelig kunde han lægge ansigtet ind mod hjørnet af en rude.

Faren sad alene i underbuksen og stirrede ind i de sluknende gløder paa gruen. Sine tykke, hvide uldstrømper hadde han hængt over skærdingen, saa de skulde varmes og tørres.

Som gutten nu stod der og saa paa faren, tabte han aldeles modet til at gaa ind. Paa tugthuset var han blet haardere og haardere, han havde bidt sig i læben i stedet for at le, og hans sidste tanke om kvælden havde tidt været en ed istedetfor aftenbøn. Nu kom han til at tænke paa, der han stod, at saadan

hadde de to gamle siddet der kvæld efter kvæld og tænkt paa ham, — indtil morens plads blev tom, og faren sad alene igen og stirrede paa gløderne. Han følte med et sit bryst snøres sammen, hans øine fyldtes og han maatte flere gange tørre dem. Om lidt sneg han sig bort fra væggen og hen til det lille fjøs; der kastede han sig ned i et baas ved siden af koen.

Ud paa natten hadde han tat sin beslutning. Han klappede koen til afsked, gik ud, tog veien over fjeldene i daggryet, gik hele dagen, og da han kom ned til fjorden paa den anden side, var han halvdød af træthed.

Herfra tog han atter til byen og hyrede sig der med et seilskib, som gik paa fjerne farvande.

Et aars tid efter skrev han til faren fra Rio og sendte den gamle alle sine penge. Han ventede aar og dag paa svar, — forgæves. „Den gamle er vel ogsaa død,“ tænkte gutten. — „Jeg har tat livet af dem begge.“

Aar gik. Han red mangen en storm af, led skibbrud, frelstes, tog ny hyre, tumlede om paa havet, under alle breddegrader og i alle verdensdele. Han blev den store even-

tyrer, der sover med det ene øie og vaager med det andet, med døden i den ene haand og kniven i den anden. Efter ti aar blev han for træt af sjøen og forsøgte sig paa en farm i Amerika. Men arbeidet paa aker og eng mindede ham for meget om hjemmet, og saa drog han atter til sjøs, rastløs, fredløs, omvankende som en fordømt, der aldrig finder hvile eller ro.

Naar postsækken bringer sin festlighed ombord i skibet, gaar han afsides. Thi han faar aldrig breve ... mor og kæreste — ha, ha! Han er den eneste, som aldrig synger viser eller fortæller muntre historier. Der, hvor han viser sig, kommer han som en skygge. Man taler minst mulig til ham, fordi han svarer med enstavelsesord. Man vænner sig ogsaa snart af med at ærte ham, fordi der staar respekt af hans næve.

Men alligevel ... Kanske naar han gaar alene paa vagten, frem og tilbage, frem og tilbage, i dette fængsel midt paa havet, kanske der endnu er et par lysstrimer igen i hans tusmørke — kanske en liden blaa kjole og fjeldene, hvor han spilte paa bukkehorn. —

Han gennemlevde i disse lange aar en

hel skala af sindsbevægelser. Først fortvilelsen, saa den vemodige bitterhed, endelig det store, vinterkolde had. Det sidste gjorde ham sterkere, formede hans livssyn, gav tanker, siden planer. Instinktmæssig hadede han alle, som hadde det godt. Det vil sige alle, som hadde pengene og kunde købe lykken. Der var to slags mennesker, de som hadde penge og de, som ikke hadde penge. De første kom tilveirs, de fik sin jente og de fik ære, og forældrene blev gamle af bare stolthed og glæde over dem. Blandt disse hørte øvrigheden: lensmanden, skriveren, amtmanden, kongen. Disse bodde i store, hvidmalte stuebygninger og passede vel paa sine døtre, — men for den anden klasse hadde man hytter, fængsler og skibe paa langfart. De rige, de lykkelige blev fede og tykke af gode dage, fordi de sugede de fattiges hjerteblod. Og vorherre, han holdt med de rige, fordi han selv var rig.

Hvorfor holdt han i grunden livet oppe, kæmpede denne frugtesløse kamp mod døden og tilintetgørelsen, naar hans liv var en forbandelse? Hvorfor styrtede han sig ikke ind i tummel og svir, naar han laa i havn, kys-

sede piger, tømte bægere, søgte glemsel? Hvem takkede ham, fordi han levde mønsterværdigt? Ingen.

Men den, som er fuld af forvisningen om at lide uskyldig, han formelig klamrer sig til agtelsen for sig selv. Hans hjerte blir mer og mer af sten, men det blir hans moral ogsaa.

Nu og da kunde han gaa og sammenligne den, han nu var, og den han kunde ha været. Han huskede sin fremtids drøm, dengang han første gang reiste hjemmefra. Det liv laa inde i sol og glæde, endnu saa han det langt ude i det umulige. Det laa i himmerig, nu var han i helvede. Saa forskellige veie kan livet ta, naar virkeligheden kvæler drømmen i os.

Og aarene gaar. En vakker dag blir tankerne paa hjemlandet for sterke. Han pakker sin kuffert og tar hyre hjemover.

Ingen i hjembygden kendte den statelige, velklædte sjømand. — Og nu saa han det hele igen — lierne, fjeldene, lensmandsgaarden. — Men den lille stue var nedrevet, faren forlængst død, og den unge pige, som engang hadde baaret blaa kjole, sad nu som sagførerfrue paa sin fars gaard. Den fremmede fik alt dette at vide. Han sa ikke sit navn til nogen,

men fortalte her og der, at Paul Asphoug hadde været hans ven, og at han var død af feber i Rio for nogle aar siden. Folk kunde endnu huske Paul, og de syntes dette var en sørgelig tidende.

Den fremmede følte sig meget tilfreds over, at dette rygte nu vilde sprede sig. Dermed var forbryderen død. Han reiste samme dag fra bygden, drog til langt bortliggende egne af landet og slog sig ned under navn af P. Jansen. Nu vilde han forsøge at bygge sig et nyt liv.

VIII.

Da han hadde arbeidet et aars tid ved en fabrik giftede han sig. Hvorfor skulde ikke han ha en kone saavel som alle de andre?

Men da han stod for alteret og blev viet, fældte han for første gang en taare paa mange, mange aar. Presten og bruden trodde, at det var af kærlighed. Men det var, fordi han følte, at først nu sluktes den sidste rest af ungdomsdrømmen i ham. Nu var lykken og den blaa kjole uigenkaldelig tabt.

Men han svælgede smerterne og tog det

som en mand, og tiden gik bra for dem begge. Han var en flink og pligttro arbeider, vandt tillid hos overordnede og blev agtet af kamerater for sine kundskaber og sin hjælpsomhed. Han satte nu alt ind paa at glemme sin fortid, og det lyktes ham for en del.

Da han fik et barn, blev han forunderlig mild. Han lod barnet ruske sig i skægget og kyste det. Han holdt det ud for sig og stirrede pludselig urolig paa det, han huskede hende med den blaa kjole, som *kunde* været mor for det. Dette gjorde ham taus og grublende, ofte hidsig mod konen. Da de fik et barn til, blev han endnu værre. De gamle saar brød paany op i ham. — Disse børn eggede. Han kunde ikke bli kvit, at det var de rige, lovene, samfundet, som hadde snydt disse børn for deres rette mor. Forbandelsen skulde ikke alene ramme ham, men ogsaa de smaa børn. Det gav flere og flere af bitre grublerier. Han blev søvnløs.

Nu var det, at arbeideren Jansen ikke fik fred i det rolige arbeide, men blev agitator, stiftede foreninger, holdt socialistiske foredrag for kameraterne, hidsede dem mod kapitalen og de rige. Det varte nu ikke længe, før

han blev afskediget ved fabriken. Dette la kun ild paa baalet. Og fra nu af ansaa han sig for en martyr, som heller skulde la sig korsfæste end bøies. Da var han henimod firti aar.

Konen tog det som en helt. Hun vaskede for folk og tjente lidt ved det. Da hun fik sit tredje barn, gav hun dette kun sit ene bryst og lod et fremmed barn faa die det andet for at tjene lidt ved det ogsaa. Hun blev bleg og hulkindet, men hendes ihærdige vilje holdt hende oppe.

Jansen kom hjem og var der en uge, reiste saa og blev borte i to. Da han en gang hadde været hjemme et par dage og hjulpet hende lidt, sa han: „Giv mig dine penge.“ Hun hadde nogle faa skillinger for det, hun hadde diet, men du gode Gud, hvor hun hadde brug for dem. „Jeg trænger dem til børnene,“ sa hun. „Jeg trænger dem til retfærdigheden,“ svarte han. Han svarte slig, at hun ikke turde sætte sig imod. Og han drog ud paa sin vanlige agitation, den frie missionær uden sølv i beltet. Det var tyve aars opdæmmede smerter, skuffelser, had og hevnlyst, som han spyede ud over bygd og

by, det var en gemt vulkan, som endelig hadde brudt ud. Han blev hurtig kendt som den veltalende arbeider og blandt smaafolk blev han snart en afgud. En dag stod unge redaktør Kahrs i hans bolig og tilbød ham en fast maanedsgage, om han vilde reise rundt for venstre. Jansen harmedes og svarte: „Sandheden er ikke tilkøbs.“ — „Men vi arbeider jo sammen,“ sa redaktøren. Jansen svarte: „Nei, De hører til mine fiender, De har for tyk guldkjæde paa maven, De bruger fem tusen om aaret og jeg bruger tiendeparten. Floshatten og blusen kan ikke arbeide sammen.“ (Jansen gik altid i en blaa, lappet bluse som en slags uniform). „Men gode hr. Jansen,“ sa redaktøren, „samarbeidet med os vil bringe Dem frem, men ellers blir De et lemæn foran hjulet.“ „Det blir min sag,“ sa Jansen og pegte paa døren. Nu hadde Jansen en ny fiende, denne gang blandt dem, han kaldte farisæerne.

— Det var altsaa nu ivaar, at den navnspurte arbeiderhøvding dukkede op i nærheden af Lindegaard og holdt et møde blandt husmænd og arbeidere i bygden. Det var en straalende søndag, og taleren stod paa en

tønde midt i mængden og skreg sine giftige pile ud over hoderne.

Det var de almindelige talemaader om de rige, som suger de fattige ud. I en andens mund vilde det ha været fraser, men her dirrede hvert ord af glød og hede. Han blev mer og mer hidsig og blev mod slutningen ustyrlig. Han nævnte navne, pegte mod Lindegaard og sa: „Sulter I godt folk og spør vorherre, hvor han har gjort af maden til sine børn, da svarer jeg paa vorherres vegne, og hør: eders mad ligger i staburene paa Lindegaard. Spør I, hvorfor eders boliger er smaa og usunde og mørke, da svarer jeg: Tømret i eders huse har forvildet sig til Lindegaard, se blot, hvor det har hobet sig op til et slot, til en hel liden by, og det for en eneste mand. Mangler I penge og lider nød og pantes ud og flaaes og spør: Hvor er pengene i verden? Da svarer jeg: Brandt paa Lindegaard har dem i sit skab, og strævet for at bringe dem did har ikke slidt hans arme ud — han er ikke krogrygget som I. Betænk nu, godtfolk, hør mig og glem ikke mine ord: Saa sandt I tror paa en retfærdig Gud, som vil eders vel, og som byder eder forsvare retten paa jorden,

saa sandt I har fædre og børn, jeg ber eder, reis eder og forlang eders ret. Krig, krig, indtil retfærdigheden er herre paa jorden."

Da han steg ned, gjorde mængden med et plads for en elegant herre, som trængte sig frem og rakte taleren haanden: „Goddag, hr. Jansen," sa den fremmede. — „Vil De ikke følge mig hjem og spise til aften?"

„Jeg kender Dem ikke," sa Jansen forundret.

„Jeg er Brandt paa Lindegaard."

Der fløi en let rødme over Jansens skæggede ansigt, og han stammede: „Men . . . det maa være en misforstaaelse . . . Jeg er socialisten Jansen."

„Hr. Jansen," sa Brandt, „jeg har længe ønsket at gøre Deres bekendtskab. — Her staar min hest, lad os komme afsted, der er plads for Dem."

Og med et, ligesom viljeløs lod den anden sig føre hen til den rige mands vogn.

Da mængden saa de to, rigmanden og arbeidsblusen, køre afsted side om side, blev de ligesom slaat af dette sjeldne og ophøiede syn. Og uvilkaarlig fløi hatterne af, og alle brød ud i rungende hurraer.

Hr. Jansen dukkede hodet ned og blev mer og mer fortumlet. Han var ei sikker paa, om han ikke nu spyttede sig selv i ansigtet.

IX.

Om natten laa Paul Jansen i et af de bedste gæsteværelserne paa Lindegaard. Da klokken nedenunder slog to, var han endnu ikke sovnet.

„Er dette en drøm?“ tænkte han, „eller er jeg blet gal?“ Skæbnen havde tidt kastet ham fra den ene sindsbevægelse over i den modsatte, og han hadde vænt sig af med at bli forbauset. Men hvad var dog dette her? Han hadde fornærmet en mand, haanet ham for hans undergivne og ophidset dem imod ham. — Naa, det var retfærdigt og han vilde gøre det samme i morgen. Men hvorfor satte den anden sig ikke til modværge? Hvorfor bad han ikke sine husmænd jage ham væk! Men først og fremst — at han dertil tog ham i haand . . . hjem . . . tilbords . . . heroppe, — det maatte være en drøm. Paul Jansen hadde ofte frelst sit liv ved kold aandsnær-

værelse, narret døden ved i det beleilige sekund at gribe efter et toug. Men nu, da Samuel Brandt rakte ham haanden, da tabte han med et besindelsen, da blev han fuldstændig viljeløs og gav sig over.

„Hvorfor fulgte jeg med ham?“ tænkte han og kastede sig i sengen. „Det var feighed, de, som stod igen, de haanede mig, det gjorde de ret i — selvfølgelig. Der stikker sandsynligvis en djævel bag denne venlighed, jeg kender verden, den kysser ikke den haand, som slaar, ha, ha, ak nei, det gør den ikke. Rigmandens godhed er selvfølgelig en kniv oppe under armen, han tar nok betaling for logiet, han vil antagelig kneble mig og gøre mig uskadelig. Det morede ham at spille paa fløite for mig ikvæld og desuden lade sin søster, den fine dame, spille og synge for en bjørn som jeg. Men det skulde ogsaa more mig at vide, om den rige mand sover godt nu, naar han ved mig, røveren, under samme tag? Ha, ha!“

I saadanne betragtninger fortsatte han udover natten. Men det var med denne bitterhed som med den oprørte sjø, efter at stormen er forbi, det var efterdønninger. Ud

paa morgensiden laa han med hænderne under hodet og stirrede rolig paa dagslyset, som sivede ind ad vinduet. „Sludder“, tænkte han pludselig. Og fra dette ord „sludder“! daterer sig Paul Jansens første omvendelse. — Det var det første trin opad mod forsoning og sjælefred. — „Sludder!“ gentog han — „nu har du hele tiden ligget her og fantaseret. Du er ret en taknemmelig gæst, du tænker vakkert om dem, som række dig en venlig haand og behandler dig med agtelse. Sa ikke Brandt *herr* Jansen? Herr Jansen — jovist, det var endda hans første ord. Herr Jansen, sa han og ikke: — De der! Eller: Hør du derborte! Eller: Hei, kom hid —! slig som alle andre har talt til mig. Nei, herr Jansen! sa han høit og tydeligt, han behandlede mig som ligemand, det er ubegribeligt, men han gjorde det. Og nu ligger du her som en snog og bare brygger gift sammen. Der maa være lidt uretfærdighed paa din side ogsaa, du er ingen engel, du er fuld af tyve aars opsparede gift. Hver dag har dryppet en draabe til. Karret er fuldt. Var du endda en liden gut nu, da kunde du maaske græde giften ud og bli et skikkeligt menneske.“

Han genkaldte nu i erindringen, hvad der var passeret om kvælden. Da han sad i den fine spisestue og hadde hr. Brandt selv til den ene side og frøkenen til den anden, og han skulde haandtere sølvtøiet og ta del i deres samtale, da kom der straks forunderlige følelser op i ham, som gav tyngde under brystet. Han huskede sine ord fra mødet og syntes, han burde løbe sin vei. Han sad der som en blufærdig pige. Han følte sig kommen fra et skibbrud og ind i lunt hus med røgelse i luften. Det var ikke den festlige opdækning, ikke den gode mad, nei, det var tonen mellem de to søskende, det varsomme i samtalen, pauserne — han slugte det med hele sin opmærksomhed, han nød det som en sjelden melodi. Han forstod, dette var i slægt med sølvtøiet og med blomsterne. Og han følte med et tørst efter skønhed og dannelse. Dette steg nu op for ham som det fjerne vidunderland, som han aldrig skulde naa, nei heller ikke det skulde *han* naa. Her følte han sig nu som en stud blandt engle. Men værst var det, naar de to talte til ham, som han skulde være deres egen. Det snørede hans bryst sammen. De spurte ham

om hans kone og børn, frøkenen endog om navnene. Og han, rigmanden, sa ikke et ondt ord om nogen, ikke en bitter slæng til høi eller lav, skønt høirebladene nylig hadde angrebet ham. — Det kommer nok med tiden, hadde Jansen tænkt. Men da frøkenen hadde sunget og sagt godnat, la hr. Brandt fløiten bort og begyndte at tale med ham om kristendommen, anvendt i det offentlige. Han fik ikke et saarende ord i hele samtalens løb. Det var som de to skulde være brodersjæle, enige om alt, ligemænd, udsprunget af samme jord, trods familien, opdragelsen, formuen, skolerne. Det var ubegribeligt.

Det første øieblik han blev alene her paa gæsteværelset, sa Jansen til sig selv: „Gives der virkelig saadanne mennesker her paa jorden? — I saa fald er der maaske andre magter end fattigdommen og maven, som har krav paa retfærdighed.“ Men i næste øieblik forskrækkedes han af denne tanke. Det var jo en indrømmelse, et frafald, forræderi, — han var jo paa vei til at spytte sit liv og sit arbeide lige i ansigtet.

— Da klokken var seks om morgenen hadde han gennemløbet uendelige sindsbevægelser.

Nu laa han i en forunderlig døs. Gennem bitterheden, mistænksomheden og selvbebreidelserne hadde han nu arbeidet sig tilbage til en lykkelig fornemmelse af, at verden nu og da var lys og menneskene gode.

Han sovnede, han drømte. Han vankede atter om i de grønne birkelier, gætede, houkede og spillede paa bukkehorn. Han red heste til sæters, fiskede paa fjeldvandene og steg i land paa holmerne og tændte baal. — En blaa kjole . . . Han skulde snart ud i verden og bli noget. Kanske lensmand . . . og saa vilde han faa hende.

— Den næste dag havde Samuel og Jansen en lang samtale paa verandaen. Da de skiltes, var de dus. Jansen var imidlertid forunderlig aandsfraværende. Da Samuel spurte ham, hvor han nu reiste hen, svarte den anden, at det vidste han ikke.

En af gaardsgutterne skydsede ham i kariol. Da han dreiede ned gennem lindealléen, merkede han et graat hode og et par stirrende øine bag gardinerne i den gamle fløi. Samuel og Sara stod imidlertid paa verandaen og viftede endnu et farvel efter ham.

Paul Jansen tog en stor beslutning. Han

drog hjem, søgte sig nyt arbeide, og man hørte ikke mere til hans foredrag.

X.

Da Samuel Brandt første gang besteg talerstolen, var han til mode som en skolegut, der er oppe til eksamen. Det foregik i fri luft, ved Sankt Hans, og anledningen var et stort ungdomsstevne, hvor de gamle var mødt frem for som vanligt at lægge beslag paa ordet hele tiden.

Samuel syntes i begyndelsen af talen, at han gjorde en ynkelig figur. Han forsnakkede sig, og rettelserne gjorde ham nervøs. Hans mimiske bevægelser syntes ham mislykkede, kanske en eller anden ogsaa fandt dem latterlige. Da han kom over halvdelen af talen, blev han imidlertid saa grebet af sine egne meninger, at han glemte omgivelserne, bare talte, talte. Det var deiligt. Det mindede om at seile for strygende bør. Men nu begik han den feil at dukke dybere og dybere ned i stemning og billeder, og saa begyndte tungen at springe løbsk. Han følte, han sa ord, som kunde misforstaaes, dernæst tyede han

mer og mer ind paa folketalernes slagne landevei. Han sparkede imod, men tungen løb, løb. Der kom desuden over ham en pinlig angst for at virke kedelig, derfor tyede han til midler, han ellers foragtede, — lavede krumspring i udviklingen, gjorde tvetydige slæng til modstanderne, som fik mængden til at le. Men det værste var, at han samtidig med at tungen sprang ud ogsaa tabte herredømmet over den vaagne ærlighed i sig. Han gled ind i jargon, greb til falske citater, han svirrede rundt i reminiscenser, fremsatte paastande, som han selv ikke trodde paa, men som forekom nødvendige for at holde talen sammen og tilhørerne i aande. Han var tilmode som at sidde paa en vild hest, der satte afsted over stok og sten. Han var bange for at falde af og knække halsen og han klamrede sig fast. Han tænkte med rædsel paa enden af det hele. En ende maatte det jo ha, og han speidede efter et blødt sted at kaste sig af. Det fandt han i fædrelandet og saa tumlede han uskadt ned i et leve Norge.

Han steg ned af talerstolen, tørrede sin pande og følte sig skamfuld og udslidt. Han hadde fornemmelsen af at ha gennemlevet et

helt menneskeliv deroppe paa talerstolen. Men du gode Gud, hvor syndefuldt og uærligt dette liv hadde været.

Redaktør Kahrs stod i nærheden, og Samuel skyndte sig hurtig forbi ham, han vilde ikke tale med nogen, han maatte være alene. Og da han sad i sin kariol og kørte bort, svor han i sin fortvilelse, at han aldrig mer skulde betræde en talerstol.

Dagen efter var han meget spændt paa at faa „Fremtidens Avis“. Da han endelig sad og bredte den ud foran sig, fandt han, at hans tale var ofret en hel spalte.

I det referat, udarbeidet af redaktøren selv, fandt Samuel til sin største forbauselse, at han hadde talt glimrende. Kraftig, mandig, gribende, varmt, ofte afbrudt af bifald og tilslut belønnet med endeløse ovationer. Samuel vendte og dreiede avisen og gned sig i øinene og læste det hele om igen. Der stod en hel del ytringer, som vel passede for partiet, men som han slet ikke hadde sagt i talen og heller ikke ment. Dette skulde redaktøren sandelig faa staa til regnskab for.

Han var i daarlig humør hele dagen. Redaktøren hadde maaske handlet i god tro.

Men saadanne venskabstjenester sømmede sig daarlig for voksne mænd. Han læste dette vrøvl om igen og bed sig i læben. Han læste det en gang til og rev avisen itu.

Saa var det, at der kom en velgørende modvægt i høirebladet, — det hudflettede og haanede ham og reducerte talen til det rene vand. Det titulerte Samuel Brandt for „venstres nye lys“, en ny ordgyder, en ny frasemaskine. „Det er sandt!“ sa Samuel, da han læste det, men knyttede dog haanden. Lidt efter syntes han dog, det var overdreven spot. Senere paa dagen fandt han høirebladets tone raa. Den næste dag følte han sig fornærmet og var i sit inderste overbevist om, at han dog hadde talt nogenlunde godt. Efter et par dages forløb følte han saa megen galde i sig mod høire, at han bestemte sig paa at drage ud paa en ordentlig turné.

Det gjorde han. Det lakkede mod det nye storthingsvalg, og agitationen gik med høie bølger. Lidt efter lidt blev Samuels foredrag saa bemerkede, at høire sendte en modvægt efter ham, der han for. Samuel kom nu op i disse velkendte folkemødedebatter, hvor det gælder at omsætte politik i vadmel.

Han blev forfulgt og hans udtalelser forvrænget af høirebladene, og i „Fremtidens Avis“ var der samtidig ingen ende paa lovtalerne. Han følte sig stukket og flænget paa den ene side og kysset paa den anden. Det blev ham i dette ophidsende liv mer og mer umulig at staa frit, behersket og selvstændig i sin overbevisning, og lidt efter lidt slugtes han derfor af partifanatismens store, skæbnesvangre hvirvel.

ANDEN BOG

I.

Der er en slags dukker, som kan frembringe de yndigste melodier, bare man forstaar at trykke dem paa maven. Unge redaktør Sokrates, Hektor, Snorre Kahrs var en slægtning af dem.

Ingen har lettere for at bli populær, end den som i sit inderste er besjælet af menneskeforagt. Redaktørens far var brændevinshandler, og fra skænkestuen hadde den unge gut lært sin første menneskekundskab. Han hadde set, at efterhvert som gæsterne mistede sin vilje og forstand, flød pengestrømmen tykkere og tykkere hen i farens skuffe. Og hele tiden stod den gamle der og smilte og var dus med alle sine ofre. Jo, det lønnede sig at være ædru og klog blandt mængden af alle de dumme.

Den unge Hektors ærgerrighed gik dog

langt videre end til at bli rig, og det var derfor selvsagt, at han blev politiker, saasnart han vel var sluppet ud af egget som jurist.

Vilde man se, hvilken magt han allerede hadde naat i sin by, da skulde man følge ham paa hans daglige tur ud i den friske natur, hvor han hver eneste morgen styrkede sig til dagens gerning. Han var en af de glatteste skikkelser i byen, hans udsøgte vester indbragte ham alle lapsers misundelse, hans lyse frak og hans floshat sad som paa en modejournal. Og stadig maatte han ta den speilblanke flos dybt af, da alle de arbeidere, vognmænd, sjauere og lige ned til skurekonerne hilste paa ham, fordi han var deres personlige ven.

Redaktøren tog altid den samme vei ud i naturen, nemlig op gennem hasselskogen og ud paa den høie udsigt, hvor den mægtige, forhenværende statsraads herresæde laa og rugede som en Argus over byen. Her hørte morgenturen i al stilhed op, redaktøren ringte paa den gule haveport og slap straks ind som den, der var ventet. Om en times tid kom han saa, lidt mer eller mindre rød i toppen,

tilbage, og begav sig styrket hjemover til sin daglige dont.

Det var nemlig en hemmelighed for byen, at den unge, begavede redaktør hver eneste morgen maatte stille til parade hos statsraaden, for at faa vide, hvilken politisk mening han skulde ha i dagens løb. Og naar man læste de heltemodige, af nidkær overbevisning dirrende ledere i „Fremtidens Avis“ — hvem skulde vel da ane, at enhver linje var grundig censureret af Argus, og at manuskriptet hadde faat udstrygninger, rettelser og tilføielser med blaa blyant som paa en almindelig middelskolestil.

Enhver større by har sin høitærede fader, sin forhenværende statsraad, sin Argus. Det var ikke lyktes denne at bli amtmand, da han faldt, derfor furtede han hjem, trak sine vartpenge og rugede paa hevn. Denne var vel ogsaa temmelig sikret, saasandt det lyktes ham at knuse byens høire ved kommende valg og derved komme paa thinge igen.

Han levde nu væsentlig for sin sundheds skyld, og viste sig nu og da i arbeiderforeningen, for at gi de smaa i samfundet anledning til at rope hurra for sig.

En saadan størrelse skabte selvfølgelig en hel del ærgærrige smaa lys rundt om sig, særlig jurister, som var taknemmelige for de ben, som kunde falde af den riges bord. Disse sørgede for den store mands velbefindende, saa godt de kunde, de klappede begeistret til hans taler, udbragte leve for ham, naar han viste sig i en folkemængde, sørgede for hans lov i aviserne, forlystede ham med arbeidernes fakkeltog, naar han var i daarlig humør, og opfordrede ham nu og da til at holde en orienterende udredning af vort forhold til Sverige.

Naar Argus holdt foredrag, kopierte han Bjørnson i alt — i stemme, gestus, sprog og mimik — ja han efterlignede endog digterkongens maade at bære skæg og briller paa, og han vilde vel ogsaa ha lagt sig til en vældig løvemanke, hvis han ikke hadde været skaldet.

Den mægtige mand hadde dog ingen saa kær som sin lille Hektor af en redaktør. Thi unge sagfører Kahrs var i begyndelsen den aller flittigste til at anføre fakkeltog og holde bevægede taler for ham, og da statsraaden nsart fik mistanke om, at der spirede en kamp-

hane i den unge mand, fandt han det bedst at sikre sig baade hans mund og hans pen. Da han derfor oprettede den store venstreavis, fik han den unge Hektor ansat som tilsyneladende chefredaktør.

Imidlertid viste snart den unge spire sig i den grad energisk og af saa vidtløftige meninger, at Argus maatte stramme tømmerne lidt og hver morgen forhøre sig om, hvad hr. redaktøren agtede at mene i dagens løb.

Men hver gang, den unge Hektor ringte paa den gule port, skar han tænder i al hemmelighed, og det fortsatte han med, indtil han kom huset saa nær, at det var nødvendig at smile. Og blandt de mange herligheder, som vilde oprinde over ham, om venstre seirede i høst, var ogsaa den deilige udsigt at bli kvit Argus til thinge og derved faa frie hænder i „Fremtidens Avis“.

Naar han nu kom tilbage fra audiensen — lidt mer eller mindre rød i kammen — stilede han saa forfrisket og glad indover til byen, og smilte til alle han mødte, som den, der har styrket sig i den ensomme natur, og med fornyet mod optar kampen mod verdens genvordigheder og ondskab.

I Frankrige vilde en ung mand som redaktør Kahrs ha gaaet til arméen og hurtig blet general, dels ved intriger og dels ved tapperhed mod de vilde i Afrika. I Norge fik han brug for baade intrigelysten og tapperheden, den første som journalist og den anden som folketaler. Han var et udmærket hode uden anden lidenskab end ærgærrighed, og hans koldblodige foragt for alle de dumme mennesker kom ham udmærket til hjælp. Han regnede med dem som tal, som brikker, det galdt at anbringe. Saadan var ogsaa hans syn paa idéer og paa folks overbevisning. Det galdt at spille fint og fremfor alt at flytte brikkerne slig, at man overvandt modstanderen og kom frem. Han vidste, han saa godt ud og virkede uimodstaaelig paa damerne, og det gav ham en modig elskværdighed, som han strødde ud iflæng, men som ofte mindede om opvartersmil.

Naar han nu idag gik hjemover til kontoret, maatte han omtrent hele tiden gaa med sin blanke floshat i haanden, i den grad mødte han venner. Og efter hvert som han hilste og smilte, skrev han en liden oversigt bag øret over vedkommende person. Han førte i

hodet en slags styrkeliste over samtlige byens stemmeberettigede mænd, først og fremst de sikre for partiet, dernæst de haabefulde, saa de tvilsomme, men mulige. Han hadde et forbausende kendskab til hver af disse brikker, deres familieforhold, tilbøieligheder, formue, gæld, laster, ærgærrighed, — det vilde nok engang komme ham tilgode. Naar han desuden stak indom hos madam Olsen, som handlede med bayersk øl og pølser og grønsæbe paa hjørnet og talte lidt med hende om missionsforeningen, — naar han ligervis stansede en skurekone og tog hende i haanden og spurte efter barna, — naar han talte fritænkeri med en snedkersvend uden stemmeret og siden gav en lægprædikant, han mødte, en krone til den kristelige fattigpleie, — saa var alt dette ingenlunde uvæsentlig. Det var momenter, som kunde anvendes, naar man fik brug for det, det var disse smaa brøkdele, som tilslut samlede sig til en hel stemme. Han kunde tale til enhver med de passende og rigtige ord, — han var bedaarende og han var de tusinders ven og afgud. Der var halve byen som, naar de gik fra ham, tænkte med fryd:

„Nej den Kahrs', han er nu alligevel noget for sig selv."

Naar han idag endelig sad i sin stol ved redaktionsbordet, følte han sig glad og fornøiet. Alting lyktes for ham, han var skæbnens søndagsbarn. Der var nu f. eks. ikke tvil om, at frøken Sara Brandts svar til ham var et ja; thi hvorfor kunde hun ellers ikke ha git ham et afslag straks? Aanei, det vogtede hun sig vel for, han forstod hende, hun vilde gøre sig lidt kostbar, og det hadde hun ret til, den feterede skønhed, den rige guldfugl, den attraaede frøken Brandt fra Lindegaard. Derfor fandt redaktør Kahrs klogelig, at det var godt at vente, f. eks. til over valget, — om det da kunde lykkes at puffe Samuel lidt frem. Det kunde da ialfald ikke ha nogen skadelig indflydelse paa frøken Saras følelser for ham.

Han kastede et blik paa et stort billede af Argus, som hang over bordet, og han nikkede til det, som om han vilde si: „Ja vent bare du, til jeg blir gift med den rige frøken Brandt."

Sekretæren traadte nu ind med byens høireavis og pegte paa den politiske leder i

det. Redaktøren løb med blikket nedover spalten og heftede sig ved, at bladet beskyldte „Fremtidens Avis“ for at lide af børnesygdomme.

Dette var straks noget, som redaktøren smaskede paa. Han affærdigede sekretæren med en haandbevægelse, greb til pennen og uddelte følgende kontrastød: „Det herværende smudsorgan beskylder os for at lide af børnesygdomme. — Ja, den som i saa lang tid har lidt af delirium og sociale kønssygdomme — han maa jo tilslut faa en egen opfatning af sine medmenneskers sundhed.“

Denne notis var redaktøren yderst fornøiet med og han kunde trygt sende den lige i trykkeriet. Thi var der noget, han hadde frie hænder til, saa var det at bekæmpe høirebladet, hvis redaktør var en bitter fiende af Argus.

II.

I den tid, som redaktør Kahrs brugte til at arbeide sig op, spredtes der en hel farsot af bitterhed og had mand og mand imellem, ikke alene ud over byen, men ud over de store landdistrikter, hvor den lokale presse naadde frem og fik magt.

Fra begyndelsen var det en af den unge redaktørs glimrende indfald, at skulde der bli fortgang med avisens vækst, og fremgang for partiet, og haab om valgseir i denne forstokkede høireborg, da maatte man gribe til mere kraftige midler, end at udrede programmer og appelere til de dumme menneskers fornuft.

Det hadde en ganske anden virkning, om man kunde faa istand et lille personligt fiendskab mand og mand imellem, og allerhelst om man kunde faa kastet en tvistens bombe ind i en mægtig høirefamilie, saa de enkelte medlemmer ødela hinanden.

Til at begynde med var det jo allerede udmerket, at Argus og høirebladets redaktør stod paa den spændte fod til hinanden. Og jo bitrere dette fiendskab kunde bli, jo hurtigere kunde man faa spredt det personlige had fra spidserne og nedover til partiernes mindste mænd. Der stemtes i den anledning op fra første dag af en personlig udfordrende, haanende og udæskende tone mod høirebladet, og da dette begyndte at forsvare sig med samme mynt, gned den unge Hektor sig paa knærne og fyrede endnu mer op. Da der gennem injurierende artikler, som ogsaa drog

privatfolk ind i processer, udviklede sig en daglig og aarelang nedhugning, rev det lidt efter lidt hele byen med, den politiske meningsforskel tilspidsedes til en formelig borgerkrig i det smaa, gamle venskaber søndersledes, familier splittedes, brødre hilste ikke hinanden paa gaden, — det blev den knyttede haand mod haand overalt lige ind i de fjerneste forholde.

Den gamle høireavis var lidt tung i sine vendinger, og i begyndelsen laa den ganske under i denne nye maade at sige sandheder paa. Den hadde desuden et publikum, som tildels hadde en anden opfatning af smag og tone, end de arbeidere, høkere, haandverkere og bønder udover bygderne, som nærede sin aand af „Fremtidens Avis“.

Men i løbet af kort tid hadde der i begge blade udviklet sig et sprog, en tone og en aand, som fik den største indflydelse og følger for lange tider. De folk, som ikke læste andre blade, begyndte lidt efter lidt at finde denne maade at behandle sine medmennesker paa ganske naturlig. At traktere hinanden dygtig med raadne eg og frakende hinanden al ære blev lidt efter lidt betragtet for virkelig politik

at være. De gemeneste udtryk fra sjauere og vognmandsgutter blev hentet op og knæsat i den almægtige og høit agtede presse, og denne omvei var ganske bekvem for at naa ind i huse og familier, hvor ellers pøbelen faar nøie sig med baggaarden eller portrummet.

Men denne aand fra pressen, med dens hele og halve usandheder, tilsnigelser, kneb, skældsord, og først og fremst med dens hidsige uforsonlige fiendskab, — det la sig mer og mer som en klam vintertaage over alt sundt og gemytligt samliv, al fri ungdom og umiddelbar glæde og fornøielse. Det osede mellem skolebørn og lærere, det stinkede fra kælder til kvist, det trængte sig ind i forretningsforholde, det slog under sig banker og kredit, det kom til at præke i kirken og handle paa børsen og gufse gennem hjemmene, og det var tilstede ved graven og kastede de første isklumper paa den døde.

Og saadan fortsatte nu den dag i dag de to organer at nære hinandens galde, vel vidende, at de fleste læsere indbildte sig, at dette private opvask var debat og saglig drøftelse af samfundsspørsmaal, som angik alle og enhver. Og „Fremtidens Avis“ vokste

ustanselig i omfang og økonomisk velvære, den unge Hektors gage forhøiedes mer og mer, og nu stod avisen i begreb med at starte en billig ugeudgave, for at gøre pressens velsignelser mere delagtig for fattigmanden.

Et stort dagblad fordrer sin mand, men hvad formaadde vel ikke redaktør Kahrs ved siden af. Han kunde nu f. eks. idag kaste et blik paa listen over de foredrag, han hadde lovet at holde i ugens løb, — i alskens foreninger for folkelig oplysning og udvikling. Ja, se her er listen: Mandag: Om kærlighedens væsen. Tirsdag: Om fjærkræavl. Onsdag: Om kloderne i rummet. Torsdag: Om ligbrænding. Fredag: Om beskyttelsestold paa flesk og lørdag: Om Jesus Kristus.

Desuden, var der en streik, et demonstrationstog, en fest for tjenestepiger, — saa var redaktøren straks der og holdt festtalen. Der fandtes saa omtrent ikke den sag, redaktør Kahrs ikke kunde holde en tale om, og hvor to eller tre var forsamlede for at hygge sig, der var redaktøren midt iblandt dem og holdt en tale.

Og alle var enige om, at han talte glimrende. Som nu, da dokarbeiderne streikede

og holdt demonstrationstog til Cirkus, da var redaktøren straks ved haanden og talte i gode lignelser. Han fremholdt, at rigmanden og kapitalen var maven og arbeiderne lemmerne. Naar maven fik mer, end den hadde godt af, sa han, da fik den straks en mavesygdom, enten forstoppelse — eller „klikka“. Det var ord, alle arbeidere forstod, og de slog sig paa laarene og tænkte paa sine arbeidsherrer og deres maver, og de lo, saa de var ved at falde over ende. At dog en saa fin mand kunde tale saa gement og morrosamt, ho, ho, ho! Og de gentog lignelsen og nikkede til hinanden og udbragte endeløse hurraer for den morsomme taler.

Saadanne bedrifter gjorde sin mand baade elsket og beundret. Var det vel underlig, at han maatte gaa med den blanke floshat i haanden, naar han foretog sine morgenture ud i den styrkende natur.

Imidlertid kunde der være enkelte, som ikke hadde anledning til at høre redaktørens taler, og disse kunde saa faa hovedindholdet alligevel ved at læse „Fremtidens Avis“. Og fremstillingen der var altid tilforladelig, da det var bekendt, at redaktøren altid selv refererte

sine taler. Og i enhver beretning fra foreningsmøder og fester blandt de smaa i samfundet, traf man stadig paa følgende sats: „Redaktør Kahrs traadte derpaa op paa talerstolen, hilset af bifald, og holdt under aandeløs stilhed en kraftig, varm og grei tale, hyppig afbrudt af munterhed og bifald og tilslut lønnet med endeløse bifaldssalver og ovationer.“

III.

Som han nu idag stod ved vinduet og mønstrede de forbigaaende nede i gaden, fik han ogsaa øie paa en af høires nuværende thingmænd, nemlig konsul Meisterlin. Redaktøren trak straks paa smilet og fulgte ham med øinene. Thi konsulen hadde en bror som kompagnon i den store forretning, men broren var venstremand, til hele familiens fortvilelse. — „Broren *skal* paa thinget, om venstre vinder,“ sa redaktøren nu til sig selv. — „Den ene bror sparker den anden bort fra storthingskrakken og sætter sig selv paa hans plads — den historie kunde komme os til megen nytte . . .“

Og det var ogsaa en bekendt sag, at de to brødre ikke kom til hinanden mer, at de behandlede hinanden som fremmede i det nødvendige samvær i forretningen, og at forholdet mer og mer tilspidsedes, saa det gamle handelshus formelig knagede og lammedes under de to chefers had til hinanden.

Men da konsulen var ude af sigte, og redaktøren stod og gnaskede paa sin vanlige forsyning af svedsker, fik han øie paa en anden interessant person, der kom seilende. Det var den mægtige fru Ramm med sin lille sagfører af en mand under armen.

Puh! tænkte redaktøren, da han saa fruen skilles fra sin mand og stile lige mod trappen op til redaktionen.

Fru Ramm var en af byens ledende kvindesagsdamer, og hun var tillige redaktørens fortvilelse. Hun led nemlig af en sand galskab efter at se sit navn paa tryk og desuden af den fikse idé, at hun havde kald og opgaver med sin pen i verden.

Naar den mægtige frue kom seilende gennem gaden mindede hun om en skude, som lægger op i en flod. Det hændte, at endog tømmerlæs bøiede af for hende. Naar

hendes lille mand fik lov at følge hende, virkede han nærmest som hendes spadserstok. Naar hun viste sig i døren til en butik holdt de smaa væsner bag disken paa at besvime. Der var ingen ende paa hendes gode hjerte, hun var direktør i tre velgørende selskaber og formand i elleve foreninger. Det eneste, hun hadede, var manden, skønt hun søgte at efterligne ham i alt mulig. — Hun gik som en mand, talte, lo, røgte og sad paa en stol som en mand. Ja, hun drev det til at stryge sig paa knærne, naar hun sad og hældede sig forover og talte med nogen. Hun var overmaade belæst, holdt festtaler, deklamerte og spilte komedie til indtægt for et eller andet. Da „Bygmester Solness“ udkom, la hun sit ord i vegtskaalen da ogsaa, idet hun holdt et foredrag i Arbeiderforeningen og udredede hvad Ibsen egentlig hadde „ment“. Hun skrev digte og salmer ved festlige anledninger og artikler i „Urd“ om alt, lige fra uægte børns opdragelse og til Norges fremtid. Og endelig var hun den eneste stormagt, som kunde bringe den unge Hektor ud af fatning. Det sagdes, at hendes mand elskede hende nærmest, fordi han ikke turde andet.

Da der bankede paa døren, sad redaktøren forlængst i sin armstol og lod til at være meget optat med at skrive. Da døren aabnedes, saa han vedholdende ned paa sit manuskript. Han hørte denne masse kjoler komme slæbende henover gulvet, og han gjorde endnu en fed streg paa papiret, før han saa op. Men da sprang han ogsaa frem med et udraab af kærkommen overraskelse, greb hendes hænder, og uden at snuble leverte han en masse ord og smil, som gik ud paa, hvilken glæde det var ham at se hende. Da han hadde faat fruen anbragt i sofaen, satte hun parasollen mellem knærne, la begge de fede hænder ovenpaa haandtaget og pustede tungt.

„Ja, frue, det er varmt!“ sa redaktøren forventningsfuldt, idet han satte sig i sin armstol og dreiede den imod hende.

„Kære Kahrs,“ sa fruen og begyndte at vifte sig med sit lommetørklæde, „idag kommer jeg i en meget vigtig anledning. — De har vel ikke noget imod at gøre mig en tjeneste?“

„Frue, jeg forsik . . .!“

„Naa, naa, mændene siger og lover saa meget, men man kan aldrig stole paa dem,

naar det kommer til stykket. Nuvel, for det første har jeg et bidrag til bladet, som maaske vil overraske Dem — her kan De bare se!“

Og hun leverte redaktøren en pakke manuskript, som han greb med forventningsfuld glæde. Men da han gjorde mine til at lægge pakken bort, stødte fruen med parasollen i gulvet — lidt haardt — og paastod, at hun vilde høre hans mening nu straks.

Redaktøren indvendte beskedent: „Men jeg kunde jo faa lov at unde mig den fornøielsen ikvæld, ovenpaa dagens slid? Avisen er saa alligevel fuld for idag.“

Fruen gentog rolig: „Jeg vil høre Deres mening nu straks.“

Redaktøren tog nu første ark ud af bunken og løb med øinene nedover de tætte rader. Det faldt ham i lang tid vanskelig at forstaa et ord, det var et helt nyt sprog, fruen denne gang opvartede med, men overskriften var tydelig nok, der stod: „Den franske revolution!“

Der opstod en pause. Fruen tørrede sit røde ansigt, pudsede sin næse og sukkede flere gange over varmen. Derpaa lettede hun

paa sine hagebaand og hældede sit graa hode bagover mod sofaryggen.

Redaktøren hadde nu forstaat saa meget, at denne historiske afhandling stod betydelig under en almindelig skolestil og at sproget var noget af aarhundredets merkeligste opfindelser.

Han sa om lidt: „Men frue — ja, det vil si, dette er jo meget interessant, men tror De ikke, det vilde passe bedre for „Urd“?“

Fruen blev stram om munden og gjorde en bevægelse med haanden som en folketaler. „Nej,“ sa hun, „jeg har skrevet den for „Fremtidens Avis“, og honoraret har jeg bestemt til „Foreningen for faldne kvinder“.“

„Jaha“ — sukked redaktøren fortvilet — „men sproget . . .“

„Det er landsmaal,“ sa fruen og stødte nok en gang i gulvet med parasollen. — „Jeg kan ikke længer undslaa mig for at støtte maalsagen, jeg anser den for det største, som er oppe, næst kvindesagen. Jeg har ikke lært maalet, men det har de fleste maalmænd heller ikke. Jeg har opfundet de norske udtryk, og jeg ved, de er gode. Det gør nu forresten maalmændene ogsaa, de opfinder ordene

og slaar norsk tone og vending paa, og saa smager det norsk. Det er den vei, vi maa gaa for at faa et eget sprog. Ikke? De skulde skamme Dem, De, som er ung og endnu ikke har fylket Dem om dette merke. Hva? Sig nu fra, om artiklen kommer ind, for honoraret vil jeg ha straks."

Det gik rundt for den unge redaktør. Skulde han ovenikøbet betale for dette makværk, som han ialfald maatte gemme bort paa et afsides sted i bladet. Men hun var altfor mægtig, hadde altfor mange forbindelser, var en god veninde af Argus. Enden paa forhandlingerne blev, at han anviste hende honoraret med det stille ønske, at manuskriptet maatte bli stjaalet eller forsvinde paa en anden uforvarende maade.

Da fruen nu hadde faat pengene, blev med et hele hendes store mandsansigt fuldt af solskin. Hun formørkedes dog snart igen, idet hun reiste sig i sin fulde høide, indtog en sterk stilling og begyndte: „Naaja, saa var det den tjeneste, jeg nævnte?"

Redaktøren tænkte: „Saa tilhelvede! Er hun endnu ikke færdig!" Men han sa: „Er

det ianledning de fattige? En notis? De ved, jeg staar til tje . . "

Fruen sukked: „Ak Gud, denne gang er det noget ganske andet. Det er en sørgelig historie, men nu faar vi kvinder engang reise os og gøre rent bord. Nu vil vi ha hevn!" Og fruen stødte for tredje gang haardt i gulvet med sin parasoll.

„Hvad er det da, kære fru Ramm?" Redaktøren lod til at bli forskrækket.

„De kender selvfølgelig presten Berg?"

„Berg? Jo, jeg skulde mene det. Han er jo en berømt prædikant og en af venstres dygtigste kræfter. Han blir selvfølgelig thingmand for byen, om vi . . ."

„Kan tænke det, he, he, he. Det var nu forresten synd, men sig mig først, er han Deres ven?" Fruen vilde spænde buen til det høieste.

„Jeg høiagter Berg som menneske og kristen, og vi arbeider sammen i forskellige komitéer. Han skriver ogsaa søndagsbetragtninger i „Fremtidens Avis"."

Fruen saa lidt forskende paa redaktørens ansigt. Hun fandt det maaske lidt tvilsomt, men hun vilde dog ikke ødelægge virkningen

af det store knald. Hun busede ud med hævet hode og den ene fod fremsat: „Han er en slyngel!“

Redaktøren sprat op: „Berg? Presten Berg?“

Fruen glædede sig overmaade over denne effekt, det var jo næsten som i et kvindesagsdrama af Ibsen, og nu vilde hun, *vilde* hun spille heltinderollen. Hun fortsatte: „Berg skal aldrig komme paa en prækestol mer! Aldrig for alteret, aldrig røre ved et uskyldigt barn. Aldrig!“ Og nu stødte hun allerhaardest i gulvet med parasollen og tilføiede dramatisk: „Berg faar være venstre eller høire, men han er en usædelig slyngel! Hans tjenestepige har ikke længer kunnet kvæle sin samvittighed og har tilstaat det hele for mig. Det viser sig ogsaa denne gang, at manden begaar forbrydelsen og at kvinden, den stakkars hjælpeløse kvinde, faar bære følgerne. Den omtalte tjenestepige er . . . hm — naaja for at tale lige ud, hun er frugtsommelig.“

Redaktøren var blegnet og sad som et nytændt stearinlys. Han brød sig fanden om prestens sædelighed, men at denne forskruede og hensynsløse kvinde havde faat kloen i

det, det var værre, — det kunde bli forfærdelig.

Fruen stod fremdeles i sin fulde høide og satte den ene haand i siden. Hun lignede en kaptein paa en kommandobro. — „Naa?“ sa hun blot og mønstrede redaktøren.

Denne strøg og strøg i sit blonde helskæg og stirrede sønderknust paa hende. — „Naaja,“ sa han endelig „dette er en sørgelig historie, — men, men — hvad forlanger De af mig? Jeg mener, hvad er der at gøre?“

Fruen pegte paa redaktørens skrivebord: „Afslør hykleren! Straf forbryderen! Frels den ulykkelige kvinde fra at begaa barnemord.“

Redaktøren samlede sig nu og gik nærmere: „Tys, tys, frue!“ hviskede han, „væggene hører, sekretæren sidder derude. — Jeg takker Dem for denne meddelelse, men sig mig, er nu ogsaa denne sag spredt ud over byen?“

Fruen dæmpede sin mandsrøst og hviskede: „Nej endnu ikke, jeg alene har tilstaaelsen fra pigens egen mund, og De er den første . . . vel. Men nu har jeg sammenkaldt et møde i „Kvindernes stemmeretsforening“, og der skal vi behandle sagen ikvæld.“

Til dette bed redaktøren sig i læben og vilde ha vendt sig bort for at le, hvis sagen ikke hadde været saa betænkelig. Han foreslog: „Hør, frue, gør mig dog den tjeneste at vente nogle dage, man skal aldrig overile sig.“

Fruen lo haanlig: „Ha, ha, jo De er en rigtig — mand, jeg forstaar, De helst vil dysse sagen ned!“

„Nei slet ikke, men kære frue, betænk, hvad denne historie vil faa til følger.“

„Følger? Ja, at forbryderen blir straffet.“

„Ja, og at vi alle faar straf, alle vi uskyldige — De, Deres mand, statsraaden, hele partiet, som presten tilhører.“

„Aa, blaas; nu tror De at kunne skræmme mig!“ Fruen stirrede paa ham, spørgende.

Redaktøren støttede sig til sin stol og indtog en stilling og anla et dybsindig ansigt som paa en talerstol: „Hør nu, frue, har De betænkt at presten er en af vore hovedhjørnestene? — At han har en hel hjord, som følger ham? At vi som parti ikke har raad til at undvære ham og hans arbeide nu lige under valget, og endnu mindre kan bære en saadan skandale? Høirepressen vil faa vand paa sin mølle i aarevis. Har De betænkt det? Husker

De, at han ogsaa har holdt foredrag for Kvindesagsforeningen, — derfor vil sandelig ogsaa De faa Deres del af skandalen? Jeg vil langt fra forsvare presten, men De vil selv indse, at her staar interesser paa spil, som opfordrer til den største forsigtighed.“

Nu slap der ud af fruen et suk. Der opstod en længre pause, men endelig begyndte hun eftertænksomt: „Hvis kvinderne nu tar denne sag op og afslører den i retfærdighedens og kvindens navn, da vilde det være den største seir, som kvinderne har leveret paa lange tider. Det vilde være et hovedslag mod mandens tusenaarige tyranni. Det vilde sætte hele landet i bevægelse og opmuntre alle rettænkende kvinder til at vise mod og ikke finde sig i undertrykkelsen.“ — Og nu stødte hun aller som haardest i gulvet og slog fast: — „Vi gjør det! I kvæld vedtar vi en resolution paa mødet og rykker ind et opraab, et ramaskrig i morgen, og vi undertegner alle som en — eller kanske det er nok med, at jeg som formand . . . Og De kan ikke nægte at ta det ind. De tør ikke, hva?“

Mens hun stod og afleverte alle disse, ikke saa ganske nye talemaader hadde unge

Hektor faat tid til at lægge an et overmaade ironisk smil: „Nuvel,“ sa han, „men saa faar I ogsaa ta følgerne og ansvaret.“

“Hvilket ansvar?“ Der gik et ryk i fru Ramm, da hun hørte tale om følger og ansvar.

Redaktøren blev storartet som i en syttendemaitale: „Jo, frue, ansvaret for følgerne af skandalen, følgerne for venstre, for muligheden af en liberal regering, det vil si for friheden, fremskridtet og alt som er sterkt og ungt her i landet. Taber vi byen, saa har vi mindretal i thinget, det vil si nederlag, skam og ydmygelse for landet, maaske krig med Sverige — ja, for man kan risikere og forudsætte alt, om høire faar beholde magten, — men godt: Gaar det den vei, da peger vi paa kvinden og siger: Der ligger skylden! Kvinden vaagnede en dag og skulde ta sig af samfundsarbeide hun ogsaa — og der ser man følgerne!“

„De er veltalende?“

„Jeg fremholder den sunde fornuft.“

Fruen tog nogle skridt mod døren og nølte: „Skal presten altsaa faa fortsætte med sit svineri?“

„Kære frue, der gives da sandelig mellemveie. Lad os nu ordne denne sag i al stilhed. Jeg tænker, vi flytter presten over i et andet embede, sligt er saa let at ordne, naar vi bare faar vore egne ministre. Og saa er jo den sag ude af verden."

Fruen nølte endnu. „Men pigen da? Kvinden? Skal hun ingen opreisning faa?"

Nu blev det redaktøren for kostelig: „Hør frue, blir nu egentlig pigen ren og jomfruelig, om De faar istand denne skandale? Send pigen paa landet, navnet Berg er almindelig, og titel behøver man ikke opgi paa barnets far. Titlen lægger vi altsaa bort. Hva? Er De nu tilfreds? Dette her er jo baade ærligt og humant, ikke sandt?"

Fruen maatte se paa ham, og da han nu hadde sat sig paa bordkanten og dinglede med benene som en anden smaagut og dertil hadde sit allermorsomste ansigt paa, da kunde end ikke den djerve fru Ramm bare sig for at smile. Med dette smil var jo hele hendes hellige sag faldt, og hendes femtiaarige kinder begyndte ganske uforvarende at blusse.

Men da hun endelig stod i døren og redaktøren netop skulde dra et lettelsens suk, kom

hun med et tilbage: „Hvad ialverden skal jeg nu diske op med paa stemmeretsmødet ikvæld? Mødet er allerede bestemt, og De — ja De har rigtignok snydt mig for en delikat sag. Jeg forlanger derfor, at De kommer og holder os et foredrag.“

Redaktøren saa efter i sin liste: „Ja, ikvæld skal jeg ellers tale om „beboerne paa Mars“ i Murersvendenes forening. Men det er jo blot én planet, saa jeg rækker det nok paa en halv time, og saa kan jeg jo altid . . . Men hvad ønsker De? Lidt om kogekunstens historie og udvikling fra de gamle orientalere? — Hva?“

„Gud fri mig, det er der ingen, som vil høre paa“, udbrød fruen. „Nei, De er nok mand for at finde paa noget andet?“

„End om cigarrettens indflydelse paa de smukke læber?“

„Nei, hør, vær nu ikke altfor umulig, De maa ikke glemme, hvem De taler med?“ — Og fruens kinder blussede endnu mer.

„Naa, jeg finder nok en liden guldgrube, naar jeg faar tænkt . . . bi lidt, hvad siger De til en oversigt over kvindens deltagelse i de store verdenskrige?“

„Det er noget andet, det er glimrende!“ udbrød fruen henrykt.

„Ja, og saa danser vi efterpaa. Ja, frue, De slipper ikke derfra, før De har danset med mig!“

Fruen straalte med sine gamle øine, truede med fingren og rystede smilende paa hodet, hvorpaa hun seilede ud. Redaktøren kastede sig udmattet ned i sin stol og slog paa sig et glas vand.

IV.

Siden besøget paa Lindegaard hadde arbeideren Jansen undergaat den rene forvandling. Han forbausede sine nye arbeidsherrer ved en sjelden flid og punktlighed, og nu var han lige saa beskeden som han før hadde været fordringsfuld. Han løb fra arbeidet og lige hjem, hvor han tilbragte kvælden mellem kone og barn og gerne sad og strævede med et eller andet. Han var opfindsom og nethændt som de fleste, der har vandret gennem verden paa egne ben, han skar figurer i træ og lavede æsker, skrin og andre nipssager, som var rene smaa kunstværker. Han ude-

blev fra alle foreningsmøder og sammenkomster, han fik smigrende tilbud om at holde foredrag, men sa nei.

Den opslidende og hidsige agitation hadde igrunden været et nyt fængsel for Paul Jansen. Da han kom til Lindegaard hadde han ført dette omstreiferliv i otte aar. Han var kun blet haardere og mer og mer mistænksom og brutal af det, saasom alle disse egenskaber og agitationen gensidig nærede hinanden. Da Samuel Brandt saa tog ham i haand, fandt Jansen et aandelig speil, som forfærdede ham.

Jansen gennemlevde i den følgende tid en forunderlig række sindsbevægelser. Det maa være af samme sort, grubearbeidere føler, naar de efter aarelang forvisning dybt under jorden, endelig sidder i kurven og føler, at de hæves mod lyset og dagen. Deres første opdagelse, naar de endelig staar under solen, er maaske den, at de behøver at gaa hen og vaske sig. Det samme følte ogsaa Paul Jansen. Han fik trang til at gaa i sig selv og søge at bli et godt menneske. Hans sociale retsfølelse skuede nu indad og fandt opgaver i hans eget hjerte. Den duft af venlighed og

noblesse, som hadde rørt ved ham paa Lindegaard, hadde været som et solstreif, der hadde bragt alle de gode magter i ham til at springe ud.

Man la nu merke til, at hans børn begyndte at gaa penere klædt, og om søndagene saa man hele familien i kirke. Gik man forbi deres lille hyggelige hus, da forstod man, at derinde, bag de klare ruder, var der noget, som blomstrede.

Den blege madam Jansen turde næsten ikke tro paa sin lykke. Hun frygtede ham for meget til at bede om hans fortrolighed; men da hun saa, at han blev mer og mer blid og god og samtidig mer og mer urolig og stræysom, da forstod hun, at der var noget ondt, han søgte at arbeide sig bort fra.

Jansen fik nu sans for at gaa pent klædt, og han brugte sjeldnere og sjeldnere raaheder i sin mund. Ofte sad han med begge de mindste børn paa fanget og fortalte dem historier fra fjerne lande, saa de baade græd og lo. Den tiaarige Erik var stadig optat af at efterligne farens træarbeider, og Jansen kunde ofte sidde kvælden lang og undervise ham.

Saa var det en dag, at Erik meget hemmelighedsfuld kom og viste faren et nyt syskrin, som han hadde arbeidet til moren. Det var ganske net om end lidt hjælpeløst. Det merkelige ved det var laaget, hvori der var indbrændt nogle forunderlige scener og figurer. Der var skibe i storm og i stille, og paa hvert skib var der kun en eneste mand, som enten stod oppe i vanterne eller paa dæk. Faren saa paa det en lang stund, klappede endelig gutten paa hodet og saa atter paa figurerne. Han forstod, at gutten her hadde forsøgt at illustrere hans fortællinger og oplevelser fra sjøen, og at det var forbausende godt udført af en saa liden gut.

Fra den dag kan det hænde, Erik fik det travelt med at brænde i træ. Det blev bedre og bedre, og der kom scener og figurer i borde, stole og vægge, og naar Jansen roste udførelsen, straalte gutten af henrykkelse. Om lidt begyndte ogsaa de to ældste piger at faa det forfærdelig travelt, saa de rent glemte dukkerne. Men det skulde være i al hemmelighed, og hver gang de var sammen med faren, kunde de med et holde hinanden paa munden og si: „Ja prøv bare paa

at si det du!“ Saa en dag kom den ældste i spidsen, saa den yngre, saa den mindste diltende og moren sist. Den ældste la et stykke tøi i fanget paa faren, som sad og flikkede sko. Jansen blev forundret. Det var jo et helt soveteppe, broderet med gyldne figurer — efter Eriks model. Faren fik om lidt et forunderlig smil, reiste sig og gik ud. Da han kom tilbage hadde han en ny kjole til hver af pigerne og et par nye sommersko til mor.

En maaneds tid efter var der kommen en vævestol paa loftet, som stadig arbeidede. Den ældste pige vævede og den yngre spolede. Jansen vidste ikke, at den ældste hver dag gik og tog undervisning i at væve, og at moren atter i al stilhed diede et fremmed barn for at skaffe traad og betale undervisningen. Den blege, hulkindede kvinde, som tidligere hadde været et billede paa sorg og fattigdom, begyndte nu at straale ved at se paa disse arbeidende børn. Arbeidet gjorde dem saa forstandige, saa enige, saa lydige og saa sunde. Derfor lod hun ogsaa med glæde en andens barn suge margen af sit bryst, saa hendes egne kunde sættes istand

til at strø velsignelse over deres lille hus og glæde sin far.

Der begyndte fra nu af at udvikle sig en hel liden travl industri i huset. Der surrede af arbeide og planer i alle kroge, og Jansen begyndte at bli forunderlig kær i dette hjem. Der vokste tepper frem som pyntede borde og stole og vægge, Erik gik i kast med større og større opgaver, og han undte sig knapt søvn af bare travlhed. Der kom smaa reliefprydelser paa møblerne og over døre og vinduer. Hele huset var ligesom fyldt af en stor, endrægtig kærlighed, der aftrykte sig i levende figurer. Og som disse børn formede sin fars historier, hans haardeste oplevelser, i levende, skønne billeder, saaledes formede disse travle barnehænder arbeideren Jansens sjæl.

Og nu begyndte for Jansen dette ophøiede liv, som heder sjælefred og lykke, omslynget af et harmonisk hjem. Han ante ikke selv, hvilket kamptag han hadde magtet, nemlig at befri sig for hevnplanerne og hadet. Lykkefølelsen gav ansvar. Før hadde han fordømt og bekæmpet de ydre samfundsforholde. Nu begyndte han at øve kritik og holde regnskab

med sig selv. Det blev ham kært at føre en daglig krig mod de onde magter i sit indre, dette brogede samfund, som kaldes en menneskesjæl. Ofte vandt han ogsaa seire, som skaffede ham glæde. Før hadde han anset arbeidet som en straf og en forbandelse, som samfundet lægger paa den svage og retsløse. Nu saa han disse børn i sin uskyldighedstilstand arbeide med den samme fryd som en sommerfugl, der flagrer fra blomst til blomst. Han nød deres glade stræv som en slags fuglekvidder.

Han fik selv noget af disse børns arbeidsglæde over sig. Han nynnede i tankerne, naar han paa fabriken trak og bar. Han begyndte at ane den ideale arbeider, som har ansvar for en kær familie og derfor arbeider af glæde. Han hørte kameraterne knurre over arbeidsherrernes feil, og samtidig drak de sin løn op og bebyrdede fængsler og sygehuse med sin last. Fra sit nye syn prøvde han nu i al stilhed at tale til dem, men blev udskældt som en forræder. Da tiede han og blev utilgængelig. Han ilte til arbeidet med lyst og glædede sig hele dagen til at faa ile hjem

igen. Paul Jansen Asphoug, det forskudte stedbarn paa jorden, hadde endelig fundet veien hjem til forsoning og fred.

V.

Dagen efter hin batalje med fru Ramm spadserte redaktør Kahrs paa asfalten og mødte tilfældigvis presten Berg. De to politiske kollegaer trykkede hjertelig hinandens haand og blev staaende i samtale om løst og fast, og presten fortalte, at han kom fra en fattig mand, der laa for døden.

Presten Berg var en kæmpe, bredskuldret, tyk, med glatraget, rødt ansigt og dobbelthage. Hans sorte, børsteagtige haar mindede mer om en sjørøver end om en geistlig, og hans øine hadde stadig et træt udtryk som efter en bedre middag.

Redaktør Kahrs spurte: „Hvorledes gaar det med foreningen til de fattige skolebørns ophold paa landet?“

Presten fik et geistlig udtryk og svarte, at det desværre ikke gik rart. Offervilligheden var ikke stor her i byen, man gik for

meget op i den daglige strid og glemte ganske sin pligt mod Gud og næsten.

Og de to mænd afleverer endnu nogle fraser om de fattige og om Gud og næsten, da redaktøren pludselig river hatten af for en velklædt arbeider, som gik forbi. Arbeideren hilste lidt forbauset igen og fortsatte sin vei. Presten hviskede: „Kender du ham? —“

„Javist, Jansen, den veltalende arbeider — vist kender jeg ham.“

Presten bemerkede henkastet: „Han har sluttet med at holde socialistiske foredrag og er nu meget religiøst interesseret. Jeg ser ham ofte i kirken.“

Denne nyhed interesserte redaktøren, og et øieblik drog han pegefingren langs næsen som hans vis var, naar han tænkte noget dybsindigt. De to herrer begyndte derpaa at drive sammen en halv times tid, frem og tilbage, de stak endog ind paa en restaurant, fik en seidel øl og diskuterte hele tiden et bestemt emne, hvori Jansen forekom. Endelig blev de enige, slog det fast ved at daske hinanden i haanden, gik ud, satte sig op i en drosche og rullede indover mod fabrikbyen.

De passerer Elvegaden og stanses ofte

af de mange rullende læs af melvarer, tømmer, klipfisk, trantønder og høballer, som føres til og fra bryggerne langs elven. Gaden er en eneste broget strøm af varer, heste og arbeidere, fjorden ligger blikstille udenfor med de hvide og barkede seil, solen skinner, larmen fra brygger og gods og værksteder stiger lystig tilveirs som en arbeidets fanfare. Det er de gode tider og byen blomstrer.

De to mænd sidder og læner sig blødt tilbage i puderne og døser. Prestens dobbelthage sank dybere og dybere, og samtalen gik rent istaa under vognens kælne, vuggende magelighed. Redaktøren saa sløvt ud i menneskemængden, der arbeidede sig frem og tilbage, løb, ilede, stod og samtalede, bar, trak, eller drev dovent afsted med strømmen. Og redaktør Kahrs fik nu atter en fornemmelse af, at han var et lykkebarn, en søndagsblomst, skudt op af denne tvilsomme jordbund, som heder menneskene. Denne forunderligt brogede strøm af smuds og guld, af lykke og taarer, sygdom, kærlighed, forbrydelse, ungdom, lidenskab og last. Javel, det var et lunefuldt uhyre, som idag ruller sig i sølen; men i morgen reiser det sig og vasker sig ren

i blod og lys. Men det var ogsaa en raadnende dam, der stadig foryngedes af evige kilder, en brunstig guddom, der stadig dræber sig selv og føder sig selv paany. Redaktør Kahrs sad og tænkte dette, mens han glemte sin cigar og stirrede sløvt ud i gadens tummel. Han var i det hjørne, da han var modtagelig for indtryk, og der kom paany over ham en blanding af medlidenhed og foragt for denne saakaldte almenhed, denne aker af menneskestraa, som hvilketsomhelst vindpust kan bringe til at svaie og vagge, hvad kant det saa end kommer fra. Aldrig en personlighed, ragende op over alle, — urokkelig, ubønhørlig og uovervindelig. — Nei, ingen. Som saa mange moderne demokrater, sværmede Kahrs ogsaa i sit inderste for cæsarismen. Han slæbte endnu paa en rest af sin barndomsdrøm, nemlig den at erobre verden. Han tænkte ofte paa hin store hærfører, som fyldte kløfterne ud med mennesker for at komme over og frem . . . og videre frem. Og idag hadde ogsaa Kahrs sat sig i hodet at levere et slag, at vinde og at høste frugterne. Presten var kun enslags tropper, han

forsterkede sig med. Men han følte sig dog temmelig spændt paa udfaldet.

De dreiede nu ud paa broen, som førte over til fabrikbyen, men blev stanset af den opdæmmede vognstrøm. Broen var nemlig heist tilveirs paa midten, mens en række skibe skulde passere aabningen, for saa at bugseres videre nedover den skiddengule vandstrøm. Midt i den opdæmmede mængde fik redaktøren øie paa kaptein Bull i uniform, som vanlig omklynget af sine to rødflekkede hunde. Redaktøren raabte: „Goddag, krigsmand, vil du ikke redde dig op til os?“

Kapteinen, en høi, kæk, firtiaarig infanterist med en rød moustache tvers over ansigtet, arbeidede sig hen til dem, idet han hvert øieblik vogtede sig for at tilsmudse sin lyseblaa uniform. Redaktøren gav ham flot den venstre haand og sa med lav stemme: „Vi skal afsted og hverve en soldat, kan ikke du slaa dig med, uniformen virker, he, he! Ja, du skønner vel, det er Jansen, den veltalende arbeider. Presten og jeg har væddet om en flaske champagne — Berg paastaar, at det ikke lykkes, — kan du ikke slaa dig med og overvære høitideligheden?“

Kapteinen var straks med. Det hadde nemlig tidt været fremholdt inden spidserne, hvilken støtte det vilde være for valgarbeidet, om den veltalende Jansen kunde formaaes til at forene sig med venstre og slaa til lyd. Hans overgang fra den mere yderliggaaende socialisme vilde saa kunne gøres til et stort rabaldernummer i „Fremtidens Avis“ og bli af overmaade virkning. Og desuden vilde der følge ham en hel hale af smaafolk, som hadde stemmeret.

Kapteinen saa paa sit uhr, dernæst paa sine hunde og bestemte sig endelig til at sætte sig op i vognen og følge med.

Og om lidt rullede droschen videre med de tre herrer. Kapteinen hadde sat sig baglængs med sabelen mellem benene, mens de rødflekkede fløi paa hver sin side af vognen, med flaksende ører og tungen ud af halsen.

Kaptein Bull var en af disse moderne, nationalsindede officerer, som altid vidste, hvad han gjorde. Paa grund af tvilsomme udsigter til avancement, om det skulde gaa efter militære hensyn, hadde han itide brudt med officererne af den gamle skole og henledet opmerksomheden paa sig som den fædre-

landskærlige og trofaste nordmand han var. For denne modige optræden blev han snart en af venstres spidser, og alle vidste, at han var lige saa sikker paa at ende som forsvarsminister, som presten Berg længe hadde været selvsagt som kirkeminister.

De kom nu ind i fattigbyen med denne sammenfeiede hob af rønner, der ligesom var groet frem i fabrikrøgen og mørket. Smudset og sølen gik høit paa læggene af de gaaende gennem de trange smug og hul og krinkelkroge. Hist og her laa smaabørn udenfor dørene og rullede sig og krøb og kravlede gennem sølen, og alskens filler, affald fra køkkenet, potteskaar og tomflasker bredte sig ugeneret omkring. Vindusruderne var smaa og upudsede, og mange helt istoppede med filler. Men hist og her reiste sig et lidet venligt hus som en protest mod elendigheden og lasten, der saaes rene gardiner bag klare ruder, hist og her endog en liden haveflek om huset.

Presten var pludselig vaagnet, og hele det trætte udtryk i ansigtet var med et strøget af. Han løftede hodet og saa sig om og afbrød de to andres træge samtale: „Se der!“

sa han og pegte paa et nydelig lidet hus — „der ser I mit arbeiderprogram!“

Redaktøren saa overrasket paa presten og var ikke langt fra at rynke øinene som om han vilde si: „Nu begynder du maaske igen . . .!“ Men han smilte lidt ironisk og svarte: „Jasaa, forklar dig endelig lidt bedre.“

Presten vedblev med en forunderlig frisk stemme: „Den største opgave blandt arbeiderne er at skaffe dem den rygrad, som ligger i et hjem. Det er ikke partier, streiker, krav, ydre rettigheder, som skal ophæve fattigdommen, lasten og lidelsen, nei, det er familiehygge og den ansvarsfølelse, som den gir. Giv hver ung arbeider et vakkert lidet hus, da vil han kunne gifte sig, bli sædelig, renslig og derved sund. Han vil foretrække sin koselige stue for ølstuen, og saa blir han ædru. Han vil gerne lægge lidt op til barna og saa blir han flittig og sparsommelig. Det vil ogsaa trække en masse forkomne kvinder op af smudset og gøre dem til arbeidsomme og lykkelige mødre. Det . . .“

Redaktøren afbrød: „Ja, foreløbig vil jo

venstre sørge for, at arbeidernes barn faar gratis skolemad."

Presten trak paa smilebaandet: „Ja gratis, gratis," sa han — „gratis mad og klær, — ja! — Jeg er bange for, dette gratis-princip er som det spanske guld, det gør fattigere. Fattigdommen er som lasten: Man maa selv reise sig af den, og drivfjedren hertil er ansvar og selvtillid. Jeg har mine tvil, om disse egenskaber styrkes ved at staten overtar dem."

Men nu begyndte redaktøren at holde en tale, og straks sank presten tilbage i sin dobbelthage. Og vognen rullede videre, indtil Jansens lille, gulmalte hus med de venlige hvide vinduer saaes, beliggende lidt for sig selv med have om. Da duttede redaktøren presten i siden og sa: „Ja husk nu paa, du lovde at føre ordet. Og glem heller ikke, at du kun vil faa ham med i foreningen til oprettelsen af et arbeiderakademi." — Og henvendt til kapteinen, fortsatte redaktøren: „Det gælder at faa ham med iblandt os og indse, at vi ikke er nogen ulve vi heller. Resten skal jeg klare."

* *
*

Jansen laa og hvilte sig paa en sofabænk efter middagen, da den mellemste pige kom styrtende ind og fortalte, at en vogn var stanset udenfor porten, og at den ene af mændene hadde mundering.

Jansen fik saavidt tid til at faa trøien paa, før der bankede. Ind traadte presten Berg, den store prædikant Berg, derpaa kapteinen, den bekendte forsvarstaler, og endelig redaktøren — ja saa sandelig kom ikke redaktøren hid endnu engang. Der gik et sæt i Jansen. Han hadde jo vist Kahrs døren forrige gang, og dog . . . Men i samme øieblik følte han sig flau over sin tidligere opførsel, og dette stemte ham straks i et mildere hjørne.

Presten kom og trykkede hans haand, det samme gjorde kapteinen, og redaktøren sidst. Madam Jansen blev rent ude af sig over dette fornemme besøg, særlig da herrerne viste sig saa venlige og gemenslige. Da de hadde tat plads, begyndte redaktøren at underholde sig med den lille etaarige gut, som sad nede i gulvet og legte med nogle vedskier og spaaner. Kapteinen sad med sabelen mellem benene og var optat med at stryge sine barter, og presten begyndte straks

at tale med Jansen om nøden blandt de forulykkede sjømænds efterladte. Om lidt var samtalen i fuld gang, og Jansen viste sig merkelig aaben. Det varte derfor ikke længe, før presten kunde fremsætte sit ærinde, nemlig anmode herr Jansen om at indtræde i den komité, som skulde forberede et akademi for byens arbeiderstand.

Jansen blev forlegen og stammede. Han følte noget af sin gamle mistænksomhed, men det var jo netop hans daglige krig at fjerne og overvinde den. Han svarte nu med ærlig beskedenhed, at han neppe var den rette her og at han ellers hadde nok med at forsørge sin familie.

„Ja,“ sa presten overbærende — „det er aldeles ikke penge, vi ønsker af Dem, det er Deres værdifulde medarbeide. De, som selv er arbeider, og dog saa hævet over standen ved kundskaber og moralsk vandel — ja for det er jo en bekendt sag,“ (han saa spørgende paa redaktøren og kapteinen, som begge nikkede bekræftende) — „naaja, De vilde altsaa være en god støtte at faa med, og selv har De vel heller intet imod at være med paa en velgerning mod Deres kolleger? Deres tab

af fortjeneste skal bli Dem uldt erstattet, og jeg tror endog at kunne love Dem en betydelig ekstraindtægt ved det."

Alt dette leverte presten med megen anstrængelse, og han pustede nu dybt ud og maatte tørre sig over panden flere gange. Jansen spurte ud af vinduet: „Men hvad kan I vel bruge mig til?"

Presten var kommet til kræfter, saa han svarte: „Den største magt i verden er det levende ord."

Presten fik i det samme et lynende blik fra redaktøren, han hadde nu gaat for vidt, Men kapteinen stødte lidt i gulvet med sit sværd og tilføiede: „Ja, det er det levende ord, herr Jansen."

Men redaktøren tog nu ordet: „Hør, herr Jansen, der er noget, jeg gerne vilde høre Deres mening om, og det er venstres plan om at faa kommunen til at skaffe alle arbeiderbørn gratis bespisning. Synes De ikke, dette er en sag, som maa vinde alle humane menneskers bifald? Ja, jeg forbigaar høire naturligvis, — de vil kun ha alt for sig selv og saa vist helst, at arbeiderne aad sammen med hønsene."

Jansen svarte famlende: „Ja, gratis . . . det var jo en svær lettelse —.“

Samtalen vendte atter tilbage til Jansens deltagelse i komitéen, og redaktøren underholdt sig meget morsomt med madam Jansen og fik hende ofte til at le. Der strømmede et pust af velvilje og elskværdighed fra disse mennesker, som fyldte stuen med en uvant munterhed. Tilslut stod Jansen og fingrede paa sin messingkæde og vidste virkelig ikke, hvad han skulde svare til anmodningen.

Den ældste gut Erik kom nu ind, og redaktøren gav sig straks i prat med ham, fik se nogle af hans arbeider og udtalte sin forbauselse. Det gjorde Jansen og særlig madamen godt at høre dette. Og da redaktøren med indignation talte om, at der ikke skulde være gratis uddannelse gennem alle høiere skoler for virkelige begavelser, da blev madam Jansen rørt og kunde næsten ikke sidde stille. Da presten saa begyndte at tale om en friplads paa latinskolen og dertil et lidet stipendium, som han raadede over, begyndte madamen at tørre sine øine, mens Erik skalv og straalte over alle disse herlige udsigter.

Jansen selv følte sig med et forunderlig bevæget over dette tilbud. Hans søn paa høiere skoler — kanske lige frem og did, hvor de lyseste af hans egne ungdomsdrømme hadde gaat: Var dette skæbnen, der kom og vilde gi ham vederlag i sønnen?

Ingen ante, hvad der i dette øieblik bølgede gennem Jansens sind. Sønnen, denne begavede gut, var hans stolthed og hans svaghed. — Dette strømmede nu for pludselig og derved for stærkt ind paa ham. Taknemligheden steg op og bad ham række disse tre mænd haanden.

Men han nølte lidt endnu. Han følte en vis ængstelse ved at komme i samarbeide med disse mænd. Hvor vilde det ende? Thi ærlig talt, Jansen hadde i den senere tid følt en hemmelig drift mod venstrepartiet. Det stemte mere med hans nye, mildere syn paa alting. Han hadde tabt troen paa verdensstreiker, paa store omvæltninger, paa retfærdigheden ved haardhed, trods og magt. Livet var for sammensat af godt og ondt blandt høi og lav, og menneskenes aandelige love for mangfoldige og uberegnelige. Nei, nu følte han sig ganske anderledes tiltrukken af

det sunde udviklingsarbeide, skridtvis, fredelig, byggende paa de gode spirer i samfund og mennesker, et evig og uendelig taalmodighedsværk fremover mod lighedens og menneskekærlighedens forjættede land. Saadan hadde han tidt følt og tænkt i den senere tid. Hvorfor sluttede han sig nu ikke til dette parti og disse mænd og ydede sin skærv?

Men skridtet var stort, derfor var han ængstelig. Han kendte sine lidenskaber, de kunde atter drive ham ud i folkemødernes tummel. Og han frygtede for, at dette vilde sønderrive dette fine væv af lykke, som nu hadde spundet sig om hans hjerte og over hans hjem.

De tre fremmede mænd ante ikke, at Jansen paa en gang baade gennemskuede dem og følte trang til at række dem haanden. Redaktøren førte nu et sandt spetakel med den mindste paa gulvet, presten pustede og tørrede sit røde ansigt, og kapteinen sad og smaaflyttede sig paa stolen og saa hvert øieblik paa sit uhr.

Madam Jansen var nu saa spændt paa udfaldet af mandens svar, at hun ikke længer kunde sidde stille, men for op og begyndte

at smaatrippe rundt i stuen. Og Erik stod og blussede ved tanken paa latinskolen og sendte faren sine mest spørgende øine.

Men nu kunde ikke kapteinen holde det ud længer. Han flyttede sig endnu en gang paa stolen og busede ud: „Naa, hvad siger De saa, Jansen?“

Efter et øiebliks pause gjorde Jansen et skridt imod dem og var virkelig paa vei til at række haanden ud. Men pludselig gjorde han et uvilkaarlig ryk og tog sig smertefuldt over hodet. Alle saa forundrede paa ham, dette var besynderlig.

I den pinlige stilhed, som nu opstod, maatte Jansen ta et kæmpetag. Han saa nemlig sit livs uhyggelige plet — fængslet, forbrydelsen, vanæren, det steg op som et spøgelse af graven og klamrede sig ind til ham. Aa, hvorfor skulde det komme netop nu! Var det en ond spaadom, en advarsel? Skulde han aldrig bli det kvit! Disse mænd hadde tillid til ham, fordi de ikke vidste, hvem han virkelig var. Sæt, om han nu fortalte det, la det i deres fortrolighed . . . aanei, det vilde jo straks knuse baade ham selv og Erik og konen, alle . . . Men om det en

vakker dag kom bagpaa ham og klædte ham af — aa, men kunde det tænkes! Var ikke selve mindet dræbt fjernt derborte i hans hjembygd! Jansen gennemgik nu et af de øieblikke, som kan rumme et helt aars kvaler. Skulde han altsaa hemmes i at gøre godt, fordi han var straffet. Disse mænd vilde puffe ham frem, op, op . . . og saa kunde skandalen komme en dag og styrte ham ned i skændsel.

Men var ikke dette en sygelig mistænksomhed igen, rester fra hans gamle Adam? Om han nu engang fandt at burde bekende, vilde saa ikke dette humanitetens og arbeidernes, næstekærlighedens og tolerancens parti beskytte ham? Hvorfor skulde han stadig vedbli at tro, at menneskene var slette og ufølsomme?

I dette øieblik maatte han vælge mellem at fri sig fra dette spøgelse eller at trække det videre og pines hele sit liv under mangel paa mod. Aa, hvor han hadde lyst til at rette ryggen ud og la hæderlige folk ære sig. Hvor tanken lokkede og drog, drog . . . Og se, nu løftede han hodet, han kastede broerne af, han grov spøgelset ned. Han pustede

dybt ud, pustede endnu engang ud, beslutningen forekom ham at gennemryste hver celle i hans legeme og hver forestilling i hans sjæl.

Og nu gik han fast og rolig frem og rakte presten haanden, saa kapteinen og saa redaktøren. Og i dette øieblik gav arbeideren Jansen dem sin tillid, stolte paa deres parti, dets moral, dets løfter, dets ord og dets mænd. I hans indre betød det troens og tillidens endelige seir over mistænksomheden og tvilen. Og det var tredve aars liv i samfundets udkant, som nu var lykkelig overvundet, idet han la sin fremtid og sin skæbne i partiets og disse humane mænds haand.

Og de tre reiste sig og tog straalende imod dette forvildede barn — kirken, krigsmagten og pressen. De vidste, hvad denne pinlige, lange pause og dette endelige haandtag betød. Han var deres.

Redaktøren stod endnu og rystede Jansens haand og han kunde ikke bare sig for at udbryde: „De skal ikke komme til at angre, at De gik i samarbeide med os."

— Da de tre herrer sad i vognen, plystrede kapteinen muntert til sine hunde, og

presten sa, saasnart de kom lidt bort fra huset: „Jeg har tabt min champagne, og det er bedst jeg gir den straks, saa faar kapteinen ogsaa være med om den.“

Dagen var straalende, og de tre glade og tilfredse mænd lod sig køre til byens bedste hotel.

Den næste kvæld var Jansen i komitémøde og borte fra sit hjem. Og de smaa rastløse hjul, som før hadde surret i det arbeidsomme hus, de var nu som stansede. Mor og børn sad tause og rugede over dette fremmede, som aabnede sig for dem ind i fremtiden. Og Erik følte sig nu næsten skamfuld over sine arbeider, han tænkte paa latinskolen, og bag den saa han noget, der lignede himmerig.

VI.

Ude i den dybe kultur dumper store omvæltninger ned i menneskehavet, og bølgerne skyller høit henover landene. Ofte er disse bølger røde af blod, nogle er gyldne af lys, men andre er salte af taarer. De er friske og foryngende derude i sin morgenrøde, men naar de har naaet de fjerne bredder, da er

de allerede gamle og dømte, og da formaar de kun at røre smudset op paa de grunde vande.

Det kan ha sin interesse at træde frem paa høiderne og gennem den hule haand se udover de sidste aars kampplads i Norge. Den er vistnok bestraalet af sol, men ogsaa indhyllet af taage og fordunklet af skygger. Hele folket er tropper imod hinanden, der er ingen vaabenstilstand, men mellem de to hære løber en liden skare frem og tilbage og ved ikke, hvad de vil, og hvor deres fane er.

Det er en krig mellem higen og evne, følelse og hjerne. Det er ogsaa en karakterkrig og en samvittighedskrig. Der mangler ikke paa skarpt og grovt skyts, der er megen dunder og torden, megen røg, men faa bomber, en massenedsabling, men uden blod. Hist og her paa slagmarken ser man de lemlæstede og døde bli liggende hjælpeløse igen, og tiden vandrer omkring i sin sorte kappe og graver dem ubønhørlig ned. Og kampen vedblir med stadig stigende larm, og høvdinger fældes og dør, og nye opstaar igen og faar magt. Hver gang en stilling vindes, forlades den,

hver gang en fane erobres sættes den hen — og glemmes.

Der var en tid, da baade Gud og krigsmagten var dømt til at afskaffes om et par dage. Enhver, som vilde gælde for frisindet og for et godt hode, maatte være fritænker og forsvarsnihilist. Derfor gik det haardt ud over prester og officerer, mens digtere og streikende fabrikpiger tog stormende hurraer, bare de viste sig paa gaden. Presten og officeren var symboler paa Gud, kongen og krigen, kort sagt paa den gamle bagstrævertid og paa alt andet ondt, som skulde udryddes i fattigdommens, barmhjertighedens og oplysningens navn. Ja, der var tider og steder, da en prestekjole paa gaden var en slags flagermus, som helst valgte mørket og skyggerne at snige sig frem i, — i den grad var pegefingrene efter dem. Presten stod med bibelen i haanden og lyste fordømmelse over „den nye tid“, og jo mer han lyste, jo mer alene og ensom blev han. Han truedes med at miste sin magt over de fattige og sit bord blandt de rige, og lidt efter lidt resignerede de fleste geistlige og tog til takke med at feires i en afholdsforening eller i et møde for sjø-

mandsmission. Enkelte stængte sig ind paa landlige prestegaarde, hvor de forfaldt til kaffe og tobak. Der raste et uveir udenfor, og de foretrak at sidde lunt inden døre og lukke skodderne til, ventende paa bedre dage, sendt fra himlen.

Og imens presterne sad der og ventede, maatte de overta skurkerollen i alle de store digteres romaner og skuespil, og der var ingen ende paa, hvor de blev svertede. Som hevn og opreisning udgød de saa sin bitterhed over den nye, vantro tid fra prækestolen og nedover hoderne paa enkelte faa gamle, som sad der nede i stolene og sov.

Der blev mer og mer en uhyre kløft, som spaltede folket i to, og hvorover man bombarderede hinanden med endeløse salver af løst krudt. Paa den ene side stod krigsmændene og forsvarte sin konge, presterne sin Gud, rigmændene sin formue, de gamle familier sine rødder og traditioner. Paa den anden side stod — resten. De hadde idéerne, fattigdommen, barmhjertigheden, frisindet, digterne og retfærdigheden paa sin side. Det var de forsagende apostles parti, martyrernes, uegennyttens, tolerancens og den simple mands

parti. Der fandtes slet ingen ærgerrigheder der, ingen, som tragtede efter magt eller mammon der, blot ærlige, nidkære sandhedens banebrydere, uden sølv eller guld i beltet. Kunde man saa vente, at en gerrig prest eller en ordenshungrig officer vilde stige ned til dette parti og derved bringe sine kæreste tilbøiligheder som offer? Kløften var en afgrund, og der var ingen ende paa, hvor de to leire hadede hinanden. En prest korsede sig for en vantro, og en frisindet mand tog sjelden ordet prest i munden uden at han spyttede bagefter.

En stor idé samler altid en hel ravneflok af eventyrere, som meget snart forvandler idéen til aadsel. Og efterhvert som vantroens og de fattiges parti vokste og fik magt i landet, begyndte ogsaa enkelte modige unge prester at driste sig til at hoppe over kløften og ta sin Gud og sin bibel med. Thi de merkede snart, at den ene efter den anden af disse fattiges og nødlidendes talsmænd fik høie embeder og forvandledes fra magre martyrer til runde, glatte skikkelser, hvis nakker rødmede af velvære. Og snart skulde det vise sig baade for de unge geistlige og de unge, mo-

dige officerer, at intet lønnede sig bedre end at slaa sig paa fattigmanden og føre folkelige talemaader i munden

Og den samme Kristus, som før var brugt til at fordømme det fritænkerske og samfunds-omstyrtende venstre, han maatte nu gøre tjeneste som verdens største demokrat, et værdigt eksempel til efterfølgelse for enhver patriot, som ikke var mere hovmodig, end at han elskede Lazarus lige høit som den rige mand.

Den fritænkerske bølge, som hidtil hadde grumset op det offentlige liv, den opløstes nu af en ny modebølge, som grumsede de samme vand op med indhul kristendom. Og det samme parti, som hidtil hadde forfulgt presten, haanet ham og bekæmpet ham, det tog nu imod ham med aabne arme, og de unge førere knipsede med fingrene over disse nye forstærkninger for deres parti.

Der begyndte nu lidt efter lidt at lyde folkemødejargon fra prækestolen og ved graven, de frisindede prækener blev refereret i venstres blade og udmyntet i agitation, og de moderne guds mænd blev feterede og puffede frem til alskens lønnende biposter. De var nu velkomne overalt, de fik penge paa alteret

og magt fra stolen, og prestekjolen vaagnede igen af sin korte dvale og begyndte paany at summe omkring i det offentlige liv.

Og de guds mænd begyndte fra nu af at gaa ud iblandt alt folket og la sig rope hurra for paa folkemøder. De skrev ogsaa en gudelig betragtning hver søndag morgen i de før saa gudsfornegtende blade, hvor de paa en snedig maade stasede partipolitik op med kristelige fraser. Den modigste af disse troens helte drev det til at sammenligne stemmerettens udvidelse med Israels Messiashaab, og en anden stemningen under et demonstrationstog med den Helligaands udgydelse. Den første af disse helte blev storthingsmand, og den anden løftedes forbi hundreder af ældre kolleger og fik et af de fedeste prestekald i landet.

Unge redaktør Kahrs hadde været ude i god tid, da dette nye omslag kom, og han hadde lidt efter lidt faat samlet en hel lysekrone af prester om „Fremtidens Avis“. Og det var rent forunderlig, hvor partiet ynglede tilhængere efter den dag. Thi de gode sjælehyrder bragte ikke alene sit Guds ord med til spalterne, — der fulgte dem ogsaa en hale

af stemmesedler og abonnenter. Og jo flere prestekjoler, som mødte op med sine faar ved urnen og sine røster blandt folket, jo mindre fritænkersk og jo mere kristelig sindet blev tonen i „Fremtidens Avis“.

Og ligesom prestekjolen lykkelig hadde reddet sig over kløften og blomstrede paa den anden side, saaledes begyndte ogsaa den militære uniform at hoppe efter. Thi lønningerne var smaa, og udsigterne lange, om det kom an paa dygtighed og anciennitet. Og da man saa de modige, som hadde svigtet „kongen“ for at frelse „landet“ bli forfremmet for sit nationale sindelag, da begyndte der snart en hel udvandring af officerer, som tog sablen under armen og hoppede over. Regeringen skiftede saa ofte, og der var muligheder for enhver stortalende soldat til at springe fra kaptein op paa ministerkrakken og derfra lige i generalens bukser.

Og det samme parti, som hadde udbragt leve for det Norge, hvori ingen løitnant findes, det tog nu med aabne arme imod „de guldklædte slagtersvende“, og en bølge af forsvarsbegeistring rullede over landet og skyllede penge endog ud af fattigbørns lommer.

Skolelærere begyndte i thinget at udtale sig med sagkundskab om strategiske spørsmaal, og aldrig hadde „de kongetro“ villet øse penge ud i den grad, som det frisindede storthing nu begyndte med. Der bevilgedes uhyre summer til geværer, som deltes ud i flæng og uden kontrol over alle bygder, og som der blev liggende i en sval og ruste, hvis de ikke nu og da blev tat frem og brugt til at lave vaadeskud paa folk og fæ.

De gamle, alvorlige officerer, der hadde arbeidet sig op ved dygtighed og som hædersmænd, de steilede over dette vanvittige sløseri med penge i forsvarets og landets navn og tænkte paa, at disse summer vel kunde været anderledes godt anvendte paa arméen. Men kom et ord for dagen fra den kant, da kom alle de frisindede redaktører og skolemestre, som til var, og udtalte sig med en militær overlegenhed som gamle feltmarchaller og kaldte enhver røst fra sagkyndigheden for bagstræv.

Og mange af de modigste officerer støttede skolemestrene og gjorde gode miner og stor honør for denne nye maade at styrke hæren paa. Thi det var disse officerer, som

hadde de bedste udsigter til at naa taburetten, og desuden fik de hædersnavnet nationalsindede officerer, som landet kunde stole paa i farens stund.

Og unge redaktør Kahrs hadde ogsaa faat sine offentlige og hemmelige officerer, som i forening med presterne fyldte bladet med trækplaster. Og redaktøren selv skrev nu pludselig forsvar og kristendom, som om han ikke hadde gjort andet i alle sit livs dage.

Og der var ingen, som forundrede sig over dette bratte omslag, — end ikke en. Thi er der noget, man ikke gør i Norge, da er det at sammenligne gudernes vilje for otte dage siden og deres idag og at kræve dem en smule til regnskab.

Derfor var der heller ingen, som studsede, da den forhenværende gudsfornegter af en redaktør med et begyndte at holde foredrag om Kristus. Man hørte ham ligesaavel da, som naar han talte om fjærkræavl, og man beundrede det udmerkede hode, hvis interesser og kundskaber var saa overvældende mange, og hvis arbeidskraft ingen grænser syntes at kende. Hadde maaske modparten en eneste, som kunde maale sig?

Men under dette var der enkelte gammeldagse fædre, som blev staaende saa raadvilde, som naar hatten er blæst af hodet og man ikke kan opdage, hvor den tog flugten. Thi hvor var vel den egentlige ærlighed og sandhed i alt dette virvar af støiende mundsveir, for hvem det, som idag var sort, blev hvidt i morgen, og for den sags skyld godt kunde bli sort igen om to eller tre dage? Hvor var der plads i offentligheden for en karakter med rødder og rygrad, som ikke kan skifte overbevisning lige let som lintøi?

Men de gammeldagse fædre begyndte lidt efter lidt at faa øinene op for, at var der noget, som skadede sønnens fremtid og karrière, da var det at lære ham op i sanddruhed og retskaffenhed. Thi de mennesker, som ansaa visse begreber for hellige til at spekulere med, og enkelte sandheder for tvilsomme til at rope hurra for, de resikerte at bli staaende upaaagtet og samle glemselens støv paa sit hoved, mens de mest stinkende subjekter lod sig drive frem paa partistrømmen og havnede i ære og magt og guld.

VII.

Presten Berg gik langsomt frem mellem gravene paa domkirkegaarden og ved haanden ledte han en liden lyshaaret gut, som uafladelig pratede. Presten vandrede taus omkring mellem denne tætte skog af gamle og nye gravstøtter, men han læste ingen navne, og han svarte ikke paa guttens udholdende prat. Da han naadde op paa en forhøining, fandt han en ledig bænk under en tæt løvhegn, og nu satte han sig tungt ned, støttede hænderne paa sin stok og lod den lille lysluggede hælde sig ned til sit knæ. Ubevægelig og taus blev han nu siddende og stirre ud over byen og fjorden, som den synkende junisol indsvøbte i et slør af guld.

Efter en længre pause, begyndte gutten paany: „Far du?"

Og presten svarte endelig: „Ja, vennen min."

„Jeg vil gerne spørre dig om noget."

„Naa, saa kom frem med det, min lille tosse."

Og uden forlegenhed og stadig seende frem i det ubestemte, vedblev den lille gut:

„Hvorfor ligger du og græder om nætterne?"

„Hvad er det du siger?" Der gik et ryk i den svære mand, og hans røde ansigt blegnede lidt ved dette enfoldige spørsmaal.

Gutten gentog: „Hvorfor ligger du og græder om nætterne?"

Men nu forsøgte presten at le, og han klappede gutten paa hodet: „Kære barn," sa han, „dette har du drømt."

„Nei du, det har jeg ikke," sa gutten bestemt og nikkede frem. „Jeg har ligget vaagen og hørt det flere gange. Er det mor, som du endnu sørger paa?"

Nu reiste presten sig og slog det hen i noget andet. Han tog atter gutten ved haanden og sa: „Kom og bliv med ind i kirken, saa skal jeg vise dig billederne."

Der inde i det høie, dunkle kirkeskib var luften kølig, og skridtene sang hentonende i det øde rum. En svag lysning faldt ind gennem spidse, farvede vinduer og glitrede i lysestagerne paa alteret; hist og her i det dunkle rum fløød en svag gylden lysbølge hen over stoleraderne og op ad de mægtige søiler.

Presten førte gutten langs de mørke vægge og fortalte ham navnene paa stenfigurerne.

Men med et slap han den lilles haand og gik saa nogle skridt alene med bøiet hode. Endelig sank han paa knæ ned foran det store maleri af Jesus paa korset, skjulte ansigtet i hænderne og bøide hodet ind til den kolde stensøile. Gutten, som ofte hadde set sin far bede paa denne vis, trak sig nu lidt tilbage og blev staaende med foldede hænder over sin lille hue.

Dette barn hadde i det sidste aar faat et formelig modent alvor, og i dets lille forstand arbeidede der en mængde gætninger og spørsmaal om denne far, som var saa snil og god, men som græd om nætterne.

Der blev lidt efter lidt ganske stille. Der hørtes ingen lyd fra den hvilende by, solen sluknede mer og mer paa alterets guld, og den lille gut stod der taalmodig i mørket og ventede.

Efter en række forvirrede tanker kunde presten lidt efter lidt samle sig, og han pressede panden haardere mod den kolde sten og sukkede ud: „Herre min Gud, jeg er en synder!“

Og op af dette uformelige kødbjerg steg der nu en sønderrevet sjæl, som vred sig i smerter. At bede var for presten Berg det

samme som at skue ind i sig selv og holde regnskab, dømme, fortvile og haabe.

Gennem bønnen jagede brudstykker af hans liv forbi i rækker og rad. For tyve aar siden var han den unge, nidkære prest, som trodde paa sit kald og satte sit liv ind paa det. Ung, energisk og modig stod han som paa en tind og talte med Gud og saadde hans ord ud. Han vilde være Guds apostel i stor stil, i aand og sandhed, han gik om blandt lasten og fattigdommen, gav af sit hjerte og af sine lommer, og jo mer han gav, jo rigere følte han sig i sin sjæl. Han elskede en kvinde, og de fik hinanden, deres hjem blev et mønster paa beskeden ynde, der kom næringssorger, men aarene gik, og de to arbeidede sammen og holdt ud.

Da kommer den store bølge af prestehad og skyller over landet.

Den gang sad presten Berg i en stor virksomhed, han strakte traade ud over hele byen, han hadde optat i sin kristelige gerning alle de grundspørsmaal, som laa menneskene nær: — Afhold, børneopdragelse, sædelighed, uddannelse af sygepleiersker, alderdomshjem for tjenestefolk. Hans hjerne myldrede af prak-

tiske idéer, og hans unge arbeidskraft kunde sætte det utroligste iværk.

For Berg kom den nye modebølge som snefald paa roser. Denne by var i mange henseender foran alle, men det galdt at være moderne. Redaktør Kahrs var netop kommen paa sin stol, og nu faldt en hel lavine udover Berg fra „Fremtidens Avis“. En prest, som hadde saa megen magt, var selvfølgelig en bagstræver. Det faktum var mer end nok for Kahrs og de andre frisindede. Berg reiste sig og forsvarte sig som den myndige, selvsikre mand. Det blev nu en merkelig kamp. Begge kæmpede om herredømmet over fattigmanden — hver fra sin kant, begge tilsyneladende for at afvende lasten og nøden og bringe lys. Kampmaaden var meget forskellig. Berg paala bud og byrder, Kahrs lokkede med frihed. Den ene beilede til menneskets dømmekraft, den anden hidsede. Menneskene maatte ikke ligne sig selv, om ikke Kahrs og friheden skulde seire. Bergs magt lammedes lidt efter lidt, han agitertes ud, trængtes tilbage. „Fremtidens Avis“ kastede saa længe smuds paa ham, til han virkelig blev sværtet i folks øine. Det gik stadig til agters. Hans kirke

blev tom, hans økonomi blev lidt efter lidt den rene sultekur. Ingen ofrede mer til ham, og lønnen var mindre end for liden.

Hans hustru stred som en helt. De mistede to barn i nervefeber, og da hun vel havde svøbt de to ind og lagt dem i kisten, fulgte hun selv efter i samme sygdom. Presten Berg stod alene igen med et lidet barn.

En tid var han fortvilet. Om dagen kæmpede han for sin stilling blandt menneskene, om natten kæmpede han for sin tro paa Gud. Begge dele tabte han.

Man saa denne lange, magre skikkelse snige sig frem i prestekjole til og fra de nødvendigste embedsforretninger, og han lignede mer og mer et udtæret spøgelse. Hans øine blev sky, hans gode natur begyndte at drukne i bitterhed og had. Han maatte se middelmaadigheden forfremmes og hædres og sig selv gentagne gange bli forbigaat. Hans opdyrkede arbeidsmark i byen sad nu snobberne og nød frugterne og æren af. Han blev søvnløs af ærgrelse, han knyttede næverne, og naar han stod paa prækestolen, da spyede han skældsord ud.

Lidt efter lidt forstod han, at han sad i

en skruestikke, og at det kun var en indrømmelse, man vilde pine ud af ham. Han kæmpede imod, men da han hadde gennemgaat et par aars ærgrelser, overlæg, og de tusen tanker og sindsbevægelser, som følger paa et saadant fald, da holdt han det ikke længer ud. Han hungrede efter sin gamle magt. Man hadde krystet ligevægten ud af ham, og en vakker dag lod han fiolen sørge og bankede paa døren til „Fremtidens Avis“.

Derinde modtog den unge redaktør ham med aabne arme, og ingen skulde tro, at denne smilende mand hadde forfulgt og lemlæstet presten gennem en række af aar.

Presten Berg var nu ogsaa kommen saa langt, at han smilte venligt til gengæld, mens han i stilhed knyttede næverne. Men fra nu af fik han sine prækener omtalte i „Fremtidens Avis“, og ofret begyndte atter at sive hen paa hans alter.

Presten Berg følte sig som en falden goodtemplar, hans rygrad var brudt, han foragtede sig selv, men var for udslidt til at holde sig oppe. Han hadde desuden tabt troen paa sandheden og dens livsevne paa jorden, saa

længe menneskenes dømmekraft var saa søvnig som nu.

Han tog herefter Gud i munden, fordi det hørte til, men hans hjerte var tomt og koldt. Han blev paa prækestolen mer og mer den store skuespiller, der sa de gode repliker og gjorde den virkningsfulde mimik, som fordredes for at publikum skulde rives med og gribes.

Og nu, da han var gjort uskadelig, blev han lidt efter lidt puffet frem til magt og værdighed. Han tog imod det som et slags renere stivetøi. Før hadde han arbeidet for menneskene. Nu lod han sig bruge til at arbeide for et parti. Hans samvittighed var allerede magtesløs, og efter hvert, som hans ærgerrighed eggedes gennem partiarbeidet, blev han mer og mer magtsyg og graadig. Det kom igen, naar han spiste og drak. Der udviklede sig hos ham en lidenskab for nydelser, som stadig gjorde ham sulten og tørst. Han aad og han drak og blev federe og mere søvnig for hver tid.

Dette gav igen andre drifter, voldsommere for hver tid. Her reiste den sidste rest af samvittighed sig. Men kampen blev kort.

En vakker dag laa han i sin tjenestepiges arme. Efter den første gang var han fortvilet af anger, og da han saa stod paa prækestolen, vovede han neppe at slaa øinene op.

Men en tid efter fik en bedre middag ham til et nyt fald. Fra den dag af gik det jevnlig paa, og smerterne og angren efterpaa blev mindre og mindre. Han gik til det med aabne øine. Han sneg sig bort fra det som en tyv, der lister sig ud af et vindu. Nu og da kyssede han sin søn og græd i hemmelighed. Han gjorde ofte forsætter, men kødet og den brudte karakter hadde vævet ham ind i et net, hvori han forgæves sprællede. Og lidt efter lidt sank han sammen i fed, moralsk sløvhed, som lod den sterkere bruge ham til hvadsomhelst, fordi det var for anstrængende at staa imod. Men nu og da reiste samvittigheden sig som en flamme af asken og gjorde ham søvnløs.

„Far, hvorfor ligger du og græder om nætterne?“ Disse ord hadde idag truffet ham som en dolk i hjertet.

„Herre min Gud, jeg er en synder!“

Aa, skulde han aldrig vinde tilbage til den Gud, der engang hadde fyldt hans hjerte

med den hellige ild, og som hadde gjort alle anstrængelser og ofre til en glæde, han frivillig søgte. Ak, hvor var nu ikke denne Gud uendelig langt borte fra hans liv. Hans stilling udad til offentligheden var jo en løgners og en bedragers. Han vidste og følte, han var raadden af synd, men han stasede sig dog op med Guds navn og brugte hans ord til at skjule sine bylder. Det var forfærdelig, han syntes hans bryst en vakker dag maatte sprænges og ormene derinde vælde ud og forfærde alle mennesker. Han holdt ikke denne indre sønderflængelse ud, tusinde gange følte han trang til at skrige den ud i kirken, paa torvet, for alle. — Herre min Gud . . .!

Han blev liggende der i det uendelige og presse panden mod stenen og genta disse smertefulde ord. Skulde han aldrig bli sterk nok til at reise sig, ryste hykleriet af, købe sig sjælefred ved at tilstaa sin daglige forbrydelse og siden leve i ærlighed og sandhed? Var det umuligt at frelse sig selv! Gaves der ingen frelsende magt, som kunde trække ham op af dette dynd, hvori han stadig sank dybere og dybere!

Presten Berg ber tilslut høit og hulker.

Endelig reiser han sig og ser sig nu lidt forvildet om, som han ikke ved, hvor han er. Saa tar han stilfærdig sin gut ved haanden og begir sig hjemover.

Byen ligger i gylden dunkelhed. Solen er borte bag de fjerne fjelde. Men en leir af purpurfarvede skyer stiger op langt ude i havbrynet, og rundt fjorden reiser skogaaserne sig og kaster lyseblaa skygger henover de blanke vande.

Presten Berg lukker op sin gadedør og gaar ind. Alt i huset er stille. Kun den gule kanarifugl, en kær erindring efter den afdøde hustru, flagrer nu urolig i sit bur. Den er ligesom ængstelig for stilheden og natten.

Presten gaar ind i soveværelset, klær den lille gut af og faar ham tilsengs. Gutten ligger nu i morens seng ved siden af sin fars. Presten tar selv klærne af og lægger sig, han ogsaa. Gutten læser sin aftenbøn næsten hviskende, vender sig saa mod faren, faar lov at holde hans haand og sovner.

Tik, tak! siger væguhret inde i dagligstuen. Nu og da høres en vogn rulle hurtig gennem gaderne langt ude i den sovende by.

„Fader vor . . . Led os ikke udi fristelse.“

Men aldrig er man saa svag for fristelsen som naar man er opløst af anger. Natten er lummer, og presten kaster snart en pude væk fra hodet for at faa den svalere, som ligger under. Han begynder atter paa fadervor, men uden at vide det taber han traaden og griber sig efter et kvarters forløb i at ligge og boltre sig i vellystige billeder. Tjenestepigen med det frodige røde haar ligger paa den anden side af det tilstødende køkken. Men han hadde idag svoret sin Gud aldrig mer at banke paa hendes dør. *Vilde* ikke, *skulde* ikke — aldrig! aldrig! Nei ved Guds hjælp, aldrig mer!

Han følte sig atter for hed og kastede et tæppe af, derpaa det andet og laa nu nøgen. Han søgte at adsprede sig ved varsomt at kysse den sovende gut. Men dette kys mindede atter om andre . . . Han reiste sig op i sengen og dunkede sig i hodet. Alting blev mer og mer en glødende forvirring derinde. Han la sig atter ned og bad tre ord, saa sank han ligesom hen i døs, sank, sank dybt ned i en kvindes favn. Og tankerne begyndte at løbe tøilesløse omkring, mer og mer nøgne og fristende.

I dette øieblik var driften den store beslutningsprøve i prestens sind. Det var et kæmpeforsøg paa at reise sig og bli herre over det, han hadede og led under. Derfor saa det ud til at alle svagheder og skygger i ham samlede sig til et hovedslag for at beholde ham i sit daglige helvede. Det blev en ophøiet brydekamp mellem hans religiøse higen og den forraadnede vilje, som nu tog alle de sterke drifter i sin tjeneste. Presten kastede sig frem og tilbage. Han tog sin hustrus minde frem og omklyngede det. I næste øieblik forvandlede ogsaa det sig til vellyst. Det var som en stor, mareridende forbandelse støbte alle forestillinger om i sit eget billede. Han vidste ikke, hvor længe han hadde ligget saadan og stridt, da han begyndte at slappes i alle forestillinger og døse. Pludselig sad han opreist i sengen og gned sig i øinene. Han var med et hensat i en anden verden. Gud, samvittigheden, hustruen, beslutningerne var nu saa uendelig langt borte. I næste øieblik stod han paa gulvet og saa sig om med flammende øine. Nu vilde han ha kunnet dræbe den, som stod ham i veien. Han var drift, drift og

kun drift i legeme og sjæl. Han slængte sin slaabrok om sig og gik med raske skridt mod døren. Der stansede han ved en lyd, der sang gennem huset, — klokken slog I. Han hadde ligget og kæmpet i to timer.

Mens han nu gik videre, barfodet henover de kolde zinkplader i køkkengulvet, var han genstand for en forfærdelig, men magtesløs angst. Han trodde hvert øieblik, at en usynlig haand maatte ramme ham, at han f. eks. maatte faa slag og styrte død om. Og dog skred han videre, stadig videre, og stod endelig foran den velkendte dør og bankede paa.

En søvnig stemme spurte indenfra, hvem det var. — Det gjorde den altid. — Som vanlig svarte presten: „Mig." Lidt efter lukkedes døren op, og han gled ind i det lille, lumre kammer.

Men han blev overrasket. Den rødhaarede pige saa paa ham med forskrækkede øine og flygtede hen bag et lidet bord, idet hun strakte hænderne afværgende frem: „Nei, nei!" hviskede hun skælvende — „De maa ikke — gaa, gaa, — jeg tør ikke, ikke mer, aldrig mer, hører De!"

Disse uvante ord hidsede blot presten

endnu mer. Han kom efter hende, fik fat paa hendes haand, trak hende frem. Og den stakkars tosse, som hadde besluttet at sige ham alt — om sin tilstand, sine skrupler, — at hun hadde bekendt for fru Ramm, som var her og pressede hende . . . hun tabte nu al besindelse under hans jernhaarde myndighed og stammede blot: „Det er galt, det er synd, sig mig, om det ikke er synd — aa, jeg er saa ræd, kære Dem, sig mig om det ikke er synd!“ Da han nu tog hende i sine arme, begyndte hun endog at hulke og stammede: „Aa, aa, det er synd, jeg er saa ræd, at jeg ikke kan snakke om det!“

Men med dette varme legeme i armene forvandledes presten til en døv maskine, der kun dreves frem af sine sanser. Uden at svare løftede han hende op og bar hende mod sengen; men hun sled sig løs og løb atter hen bag sit lille bord. Og nu flammede hendes øine af harme, og hun knyttede hænderne og truede ham: „Det er galt!“ skreg hun. „Tys, tys, her er naboer!“ hviskede han og kom nærmere med blussende ansigt. „Ja, men De skulde vide det, De, som er prest!“

hulkede hun oprørt — „det er for galt, jeg holder ikke dette ud, De skulde blot vide, at . . .“ længer kom hun ikke i sin tilstaaelse.

Presten Berg følte sig et øieblik skamfuld og raadløs. Da skød det op i ham, hvilken figur han vel vilde gøre, om han nu maatte gaa bort med uforrettet sag, jaget af sin egen tjenestepige. Det var nu for det meste en falsk æresfølelse og dertil feighed, som drev ham videre i denne uhyggelige kamp med en kvindes samvittighed. Han saa paa hende som den myndige husfar, og da det lod til at virke, gik han videre, fik atter trukket hende frem, hviskede kærtegnende ord til hende, kyste hende og holdt med magt hendes hænder stille. Han sa trøstende, at det slet ikke var synd, — at det kun var en naturlig udveksling af ungdom, som Gud hadde velsignet menneskene med. Han var nu saa ude af sig selv, at han forsmaadde ikke at bruge Gud mod denne kvinde, som han brugte ham for vælgerne. Og han talte saa længe, til den raadvilde pige stirrede paa ham som en hypnotiseret og var viljeløs.

— Et par timer efter sneg presten sig hurtig tilbage til sin seng. En forunderlig

fred slog ham imøde i soveværelset. Den lille hadde vendt sig mod vinduet og laa og stønnede over noget, han drømte. Den rindende sol sivede ind gennem gardinet og badede guttens blonde hode i en strøm af lys.

Men presten Berg sank ned i sin seng og pressede hænderne for ansigtet.

TREDJE BOG

I.

St. Hansdag rullede vognen med de to blakke opover veien til Lindegaard.

Paa verandaen stod Sara med dobbeltkikkert og stirrede undersøgende paa vognen, efter hvert som den kom nærmere. Det var ikke at ta feil af, der sad fire herrer i den, og man ventede kun to. Disse var Carsten, ingeniøren, som kom hjem fra udlandet, og Reiers, studenten, som kom til ferien. De bragte maaske venner med, men hvem? Sara gættede og gættede og var spændt.

Endelig skulde hun faa Carsten hjem igen. Der vilde komme et forfriskende pust over Lindegaard, som kunde behøves i denne tid.

I fjorten dage hadde Samuel streifet om paa folkemøder, og efter aviserne at dømme, sammen med Paul Jansen. Da gamle Brandt læste dette, fik han igen et af disse hosteanfald, som gjorde ham sengeliggende i flere

dage. Der var just ingen feststemning over Lindegaard om dagene, men nu kom de to unge galninger, her vilde lysne op — det var herligt.

Carsten var familiens stolthed. Som gut var han indesluttet og sterkt paavirket af morens religiøsitet, hvorfor han valgte theologien. Men efter et par aars studium slog han brat om og kastede sig ind i tekniske studier. Da han var færdig ved høiskolen i Zürich, tog han ansættelse i Belgien. Seks og tyve aar gammel vakte han opsigt ved en vigtig opfindelse, som aabnede ham glimrende udsigter derude i verden. Men nu vilde Carsten hjem — hjem og arbeide der.

Gamle Brandt var henrykt over den begavede søn. Hver gang han var i daarlig humør, tog han hans billede frem og sad og trøstede sig ved at se paa det. Eller han kunde sidde halve dage og paany gennemlæse hans bunker af breve.

Og nu rullede vognen op gennem haven, og da Sara viste sig viftende paa verandaen, svingedes fire hatte i vognen, og Carstens gamle, velkendte stemme raabte: „Goddag, kære pigebarn!“

Vognen stod snart for døren. Carsten sprang ud og omfavnede sin søster, han præsenterte ogsaa sin ven, Reiers ligeledes sin, men Sara var for optat af Carsten, og hun hørte saavidt, at den første af de fremmede var maler, den anden digter. To kunstnere, det var uvant paa Lindegaard, tænkte Sara. Men hun hadde omtrent ikke set nogen af dem, da hun saa sit snit til at faa Carsten afsides inde i gangen og hænge sig om halsen paa ham.

„Du – styggen, lad mig nu faa se lidt paa dig!“ og hun holdt hans hode ud for sig og mønstrede ham, mens han godvillig lod sig behandle som hun vilde.

Det var det samme rovfugleansigt, de samme mørke, gaadefulde øine. Det brune, krøllede haar faldt i smaa frie lokker fremover panden som paa et Augustushode. Han var blet endnu høiere end før, og han struttede af sundhed og kraft.

„Gratulerer med knebelsbart!“ Og Sara trak ham lidt i det blonde overskæg.

De overlod foreløbig de fremmede til Reiers, og arm i arm hoppede de henover gaarden og bort til farens fløi.

Den gamle var idag staat op og hadde endog tat bonjour paa. Han omfavnede sønnen og holdt ham længe ind til sig, og da Carsten endelig fik gøre sig løs, sad den gamle og smaalo med vaade øine. Og først nu sa han: „Velkommen hjem, gutten min! Det er jo blet en mand af dig!“

Det lod til, at Carsten hadde faat den friske naivitet paa en tid, da jevnaldrende blir blasseret. Den gamle var utaalmodig efter at faa vide alt, og den unge begyndte straks at drive paa gulvet og formelig skummede over af alt det, som laa ham paa hjerte. Man kunde se, han vidste, at faren smaskede paa hvert af hans ord. Naar den gamle gjorde et spørsmaal, besvarte Carsten ti. Han straalte af tilfredshed og selvtillid som det lykkebarn, for hvem alle anstrængelser er en lyst. Han berettede nu, at han hadde seiret i konkurancen om et stort jernbanearbeide for staten. Det vilde si – her maatte jo lidt garanti til . . . Her stansede han og saa paa faren med sine tillidsfulde øine, og da denne fremdeles smaalo, gik Carsten videre. – Den hele linje var næsten en eneste tunel. Han hadde konkureret med baade tyske og en-

gelske ingeniørfirmaer — og seiret. Desuden hadde han en ny, forbedret boremaskine under opseiling, og med den i baghaanden kunde han maaske indspare en femtepart af hele arbeidslønnen. Lyktes ikke opfindelsen, var han ilde faren, men pyt, han nærte slet ingen frygt for det. Det dreiede sig om millioner, han kunde tjene hundrede tusinder, men ogsaa tabe dem. Det hele var et spil, med dygtigheden som indsats. Men garantierne . . . naaja . . .

I sidste øieblik stansede han brat og for derpaa hen, greb den gamles haand og udbrød: „Men kære far, endnu har jeg slet ikke spurt, hvordan . . ." Han holdt pludselig inde ved at se udtrykket i farens ansigt. Der blev en længre pause. Saa hviskede den gamle med skælvende stemme: „Det staar daarlig til paa Lindegaard." — Og lidt efter: „Tak, gutten min! — fordi du gør din far glæde."

Sara hadde staat og nydt synet af den hjemvendte bror, som han drev der paa gulvet i sin lyse dres og med al denne ungdommelige ild i øinene, mens han strødde syner ud af fingerspidserne. Men nu huskede hun paa de fremmede og trak sig tilbage.

Mens man ventede paa middagen drev Reiers med de to fremmede nede i haven.

Reiers var igrunden en smuk ung mand, skønt hans ansigt blussede af en usund rødme, og de kraftige familietræk var afslappede i et træt og viljeløst udtryk. Han lod som han interesserede sig for alt muligt, men kaldte sig politisk aristokrat, hævet over alle partier. Det hadde han nu god grund til, saasom han ikke fulgte med. Han hadde ikke sat sig grundig ind i noget som helst og kunde derfor saa let tale med om alt mulig. Han brød sig omtrent lige meget om faren og Samuel, og han holdt sig udenfor deres strid for at undgaa anstrængende ubehageligheder. I hovedstaden var han en af disse kunstnersnobber, som stadig render i kølvandet paa en døgnberømthed og hver aften møder op for at hente en eller anden skuespillerinde hjem fra theatret. Forresten klædte han sig med smag. Hans lyse dres var stilfuld, den sorte skildpaddelorgnet med de brede dobbeltbaand om halsen stod udmerket til hans sorte haar.

De tre herrer blev staaende ved hovedtrappen og betragte det frie udsyn over

bygden, den blanke indsjø og skogaaserne, som toppede sig høiere og høiere indover i soldisen, indtil synet hvilte ud i fjerne snefjelde, som solen satte i brand.

„Det er deiligt,“ sa maleren, en høi, blond nordlænding. — „Denne natur lokker stadig, men trætter aldrig. Har Dere lagt merke til det? Det er saa afdæmpet fjeld og hav, Nordland og Lister sammenblandet. Her er vidunderligt, her maa jeg bli og arbeide!“

Og den unge mand bredte armene ud og jublede i sin nordlandske begeistring.

Reiers' ven, digteren Martens, var en lang stilk med hængende skuldre, sorthaaret, en tynd moustache over en styg mund, krum næse og store, skønne øine. Han gik i lang, sort redingot ogsaa her paa landet, og hans store, hvide hænder var belæssede med gamle, forunderlige ringe. Hans stemme var uden køn og hans smil kvindelig kælent. Han hadde skrevet fire jegromaner, hvori han udmalte sine egne, merkelige egenskaber, og hvor luften paa hvert blad var lummer af vindunst og sengevarme. Da han hadde det forretningsmæssige syn paa at brygge sammen en let fordøielig blanding af sentimentalitet, op-

skruede billeder, gaadefulde antydninger, der skulde ligne dybsind, og først og sidst en hel del ferniseret raahed, blev han hurtig populær og feteret, hans bøger kom i mange oplag og laa under enhver ung piges hodepude. Aviserne noterte stadig meget omhyggelig, hvor han befandt sig, og hvad han hadde i sinde.

Digteren Martens var nærmest fulgt med til Lindegaard, fordi han sværmede for fine familier. Selv blev han aldrig træt af at fortælle om sine tanters aristokratiske krøller og onkels vine. Som bevis paa, hvor fin han var, kan tjene, at han ikke rakkede ned paa kritikere og kolleger, men omtalte dem som hæderlige mænd.

Mens Sara stod og satte smaa buketter i glas paa spisebordet, hørte hun herrerne komme ind i dagligstuen og samtale høirøstet. Hun hørte ogsaa en stemme lidt udenfor de andres, og hun vidste ikke hvorfor, men hun tænkte: „Det er malerens!" Hun kunde ikke huske hans navn, men forstod, der maatte være noget ved ham, siden han var Carstens ven. Under præsentationen hadde hun faat et flygtig indtryk af hans

store, forundrede øine og de brune hænder uden en eneste ring. Forresten huskede hun hans navn ogsaa nu, han hed Bratt, en søn af den bekendte væreier Bratt dernord. En berømt maler allerede . . . Sara blev med et staaende og stirre paa den sidste buket og blev lidt ængstelig, fordi hun stod der og tænkte saa altfor meget paa denne fremmede — var det ikke maler han var?

De maatte vente en tid paa Carsten, men da han endelig kom, og de var samlet om bordet, satte han liv i dem alle. — „Idag vil jeg sandelig ikke smage en taare rødvin," sa han og skøv stolen under sig og bredte servietten ud. — „Her er melk, melk, — det er længe siden sidst. Og fersk laks — brilliant! Du har ikke glemt dig selv, Sarapigen!"

Mens knive og gafler raslede, blussede samtalen op, let, springende og munter. Det var unge mennesker, sommer og landluft. Digteren Martens hadde faat plads ved siden af Sara, og han foretrak at tale dæmpet paa tomandshaand. Nu fik han hviskende anbragt nogle stemningsfulde betragtninger over servietteringe og gammelt, arvet sølv. Reiers

undlod ingen anledning til at anbringe noget om sine bekendtskaber blandt kunstnerne, og han sa en flerhed af gode vittigheder om theaterchefen og den borgerlige moral. Forresten forstod han sig ogsaa paa malerier og sværmede for Edvard Munch. Paa et bal hadde han danset med en bekendt skuespillerinde, om hvem der var skrevet tre dramaer og fire romaner af forskellige digtere, som hun periodevis hadde tilhørt.

Reiers blev mer og mer støiende pikant, og tilslut sad Carsten og stirrede paa ham, som om han vilde si: „Er du snart færdig?“ Men Reiers flyttede paa sin lorgnet og fortsatte ufortrødent, blev mer og mer lækker og dristig, appelerte ofte til sin ven digteren, og da denne smilte opmuntrende, gik Reiers endnu videre. Han led desuden af at forsyne næsten hver udtalelse med en tvilsom vits. Hans gode øine morede sig kostelig over at ærte broren, og hele hans skægløse ansigt blussede af tilfredshed og rødvin.

Der kom kalvesteg og tyttebær, og Sara sad og nød Carstens festelige appetit. Men hun merkede ogsaa, hvad der foregik mellem ham og Reiers, og hun ante, at disse to

grundforskellige brødre snart vilde tørne ordentlig sammen.

Da rabarbragrøden med den tykke, rødlige fløde kom paa bordet, blev Carsten rent begeistret og udbrød: „Nu, Reiers, foreslaar jeg, at vi forlader kunsten og taler lidt om mad!“ Reiers svarte muntert: „Hver har sine interesser!“ Over denne bemerkning lo han selv hjertelig fornøiet. Carsten begyndte at bli rød i toppen, men han skyndte sig at henvende sig til Sara: „Du, kan du huske, at dette her var mors yndlingsdessert?“ Sara lo lidt ved erindringen og svarte dæmpet: „Ja, og at far ikke kunde videre med den. Det morsomme er, at nu kan han aldrig faa rabarbragrød for ofte, og hver gang siger han som du: „Husker du mor?“ siger han.“

— Der kom varme, straalende junidage, da man rodde, kørte, red eller foretog udflugter til sætrene. Thora Rogstad fulgte stadig med, og Sara merkede med en vis uro, at Carsten blev mer og mer optat af hende.

Det var ogsaa rent merkelig, hvor Thora var blet voksen paa faa maaneder. Hun var allerede høibarmet og afrundet i alle former, var moden kvinde og samtidig et barn. Den

svære lyse flette førte endnu sit travle liv nede paa ryggen og naadde nedenfor midjen. Hun lo og straalte for et godt ord og vidste det kanske ikke selv. Hun gav kvikke svar, blev ofte hidsig i en diskussion, viste forbausende kundskaber i naturfag, men sa digteren aabent, at hun ikke kunde udstaa romaner eller vers. Hun hadde store, vaade øine, og de virkede gaadefuldt, fordi hun saa tidt slog dem ned. Forresten tumlede hun omkring sammen med de unge mænd, som om hun selv var en gut. Sara tænkte: „Jeg faar ta hende for mig snart og advare hende lidt.“

En dag sad de nede ved indsjøen og flettede kranse, da Reiers la sit hode i Thoras fang, uden at hun gjorde videre indsigelser, men bare rødmede og fortsatte at flette. Sara la merke til, at Carsten blev bleg.

Senere paa dagen saa hun Thora og Reiers liste sig fra de øvrige ned i haven og sætte sig inde i lysthuset. Carsten fulgte straks efter og satte sig hos dem.

Og der kom flere ture tilfjelds. Man fiskede paa fjorden, rodde og seilte paa indsjøen, der blev endog stillet en dans i udsigt, gamle Brandt hadde foreslaat Sara det. Car-

sten trak sig snart tilbage, han skulde arbeide. Hans taarnværelse laa høit og frit og med balkon imod fjorden.

Ofte kunde han sidde oppe hele den lyse nat, glemmende baade søvn og tid. Det var den nye boremaskine og jernbaneprojektet, som fyldte ham. Allerede i oktober skulde arbeidet begyndes, og maskinen var ikke fuldt færdig endnu. Carsten arbeidede med samme ihærdige lyst som en engelsk turist, der bestiger en fjeldtind.

Slaataannen var allerede begyndt rundt i bygden, men paa Lindegaard hadde endnu ikke en jaa rørt sig paa de vidtstrakte enge. Man hørte intet fra Samuel, det saa ud til, at avispolemik og folkemøder hadde revet ham med i en malstrøm, hvori han glemte alt andet. Agronomen gik og ventede paa ordrer, som ikke kom, der skulde gøres indkøb af maskiner og heisjetoug, men paa eget ansvar turde agronomen intet foreta. Husmændene gik og masede og var utaalmodige, de skulde paa sildefiske, saasnart deres slaattepligt paa Lindegaard var over.

Den, som tog sig det mest nær, var gamle Brandt. Nu, som i sine bedste dage, kunde

han ikke andet end kravle op af sengen kl. fem om morgenen. Det hørte slaatannen til, det sad ham i blodet. Og den hvidhaarede gubbe blev nu siddende der med haand under kind og stirre ud over de svaiende græsmarker, som stod og ventede og skæmtes, mens hele bygden meiede ned. I gamle dage var Lindegaard den første, som begyndte, og ingen i bygden rørte en jaa, før Brandt hadde git tegnet. Det var en slags honør i det, men det var ogsaa en tillid. Han huskede nu den gamle skik, nemlig at han selv tog jaaen og gjorde de første hug, — saa gav han den til raadsdrengen, som gik videre, efterfulgt turvis af de firti husmænd, som spredte sig henover engen, svingende de blanke jaaer. Det var en høitid ved begyndelsen og rømmegrød og dram ved enden. Og indtil det sidste straa var bjerget i hus, gik han omkring blandt arbeidsfolket og var torden og lynild, satte liv i nogle og skræmte vetet af andre. Mindst tyve gange i timen kigede han paa himlen og gættede paa solskin eller regn for den næste dag.

Men kom saa avlingen godt i hus, da var han ogsaa, saa det lyste af ham. Da blev

han aldrig træt af at gaa om nede paa lemmerne, hvor de friske, duftende hømasser taarnede sig op mod tagene og struttede ud af de runde trækhul paa væggene. Og første søndag derefter gik han til alters med sin hustru.

Og nu maatte han sidde her, lammet og afdanket, mens regn og solskin voldte ham de samme ængstelser og glæder som før. Men nu hadde en anden magten, her var kommen en ny stolthed, en anden slags ærgerrighed, en helt fremmed aand, som efter alle tegn at dømme førte slægtens arbeide og traditioner — førte selve Lindegaard den sikre undergang i møde.

En dag traadte agronomen ind til den gamle: „Hr. Brandt,“ sa han — „bygden har slaat i en uge, og det er uforsvarlig at vente længer.“

Brandt satte lorgnetten paa næsen og betragtede ham. I det første øieblik hadde han lyst til at si: „Begynd, — jeg tar ansvaret for godsets ære.“ Men med et strammede han mundvigerne, og han tog langsomt lorgnetten af: „Hr. Kavli,“ sa han med en haandbevægelse — „jeg har ikke længer den ære at bruge eller eie Lindegaard. De faar hen-

vende Dem til min søn." Men da agronomen saa skulde til at gaa med denne besked, bad den gamle ham sidde ned. Og nu holdt han det gaaende en hel time med spørsmaal om alle detaljer vedrørende den nye drift, og hvordan avlingen tegnede paa de forskellige jorder.

I lang tid hadde han meget opmerksomt iagttat Sara, naar hun var inde hos ham. Men efterhaanden slog han sig til ro. Hun var altfor ligefrem og aaben, var altfor omhyggelig og god. Han eiede sin datter endnu.

Endelig kommer Samuel hjem. Han er nervøs og udslidt, og slaatten begynder forceret med en masse unødige anstalter. Hans interesse for jordbruget er ligesom krampagtig og kunstig, og husmændene gir hinanden smaa øiekast og tar hans hidsige udbrud og urimeligheder med ro. Men ikke før kommer Samuel ind, før han kaster sig over aviserne. Og i de lyse nætter ligger han vaagen og tumler med beregninger over valgenes udfald. Bølgerne gaar høit over landet, der tales atter om krig, om overfald fra Sverige, om et erobringsparti derinde, som kun vil knuse den norske frihed. Aviserne svulmer over af

hidsende ordflomme. Enkelte opfordrer til at male svenske soldater paa norske skytterfigurer. Den eneste redning synes at være, at venstre faar flertal, saa vil det hele ordnes og reddes.

Blandt dem, som tar dette alvorligt, er Samuel Brandt. Han hadde nu faat overhalinger nok i høirepressen til at hade dette parti, og samtidig ros og virak nok i venstrebladene til blindt hen at elske den leir. Begge dele red ham som en feber, han ikke formaadde at ryste af.

Hvilken forskel var der ikke paa de to brødre, som vaagede.

Naar de mødtes ved frokostbordet, før alle de andre, var Carsten den sunde ungdom, besjælet af den selvstændige idé, født i hjernen og næret af hjertet. I ham fandtes ikke skygge af uro eller tvil, blot en spænding, som stimulerte. Den anden var bleg og ophidset, fordi det, som fyldte ham, var indpodet fra andre, og derfor tidt og ofte kunde sønderrive ham ved ængstelser og tvil.

— En dag begynder ogsaa maleren at arbeide. Reiers og poeten blir alene, de er nu kun henvist til at fiske og seile, da alle hestene gaar i arbeide.

Ude paa markerne, mellem de travle arbeidere, gaar den tynde blege nordlænding omkring med sit staffeli. Og han maler slaataannen, fæster til lærredet det travle, brusende arbeide, — slaattekarene, de surrende høriver, føllene, som galloperer omkring, hestene, som trækker og pruster, de muntre husmandsjenter, som slaar i græsskaaren med rive og ler, — alt paa baggrund af det smilende, bløde landskab, med engene, granaaserne og de blanke vande.

Maleren Bratt var af de kunstnere, for hvem det at skabe er religion. Han stod foran lærredet med samme andagt, som om han laa i bøn. Han kaldte sig portrætmaler, skønt han altid vilde se mennesket i forgrunden af dets arbeide. Han tilhørte og forfegtede ingen skole uden den at forherlige naturen og arbeidet.

Og mens slaatten surrer og bølger henover de frugtbare marker, rinder sommerens dage forbi, en efter en, med sol og regn. Og mens hølæssene piler hjemover og dundrer ind over laavebroerne sidder gamle Brandt bag sit vindu og ser til med store, blanke øine.

Men nætterne er saa levende lyse, saa vaagne, at kun de trætte husmænd sover trygt i sit hø paa lemmerne. De unge gutter og jenter holder forresten leven til langt paa nat, og de har kun sovet et par timer, naar arbeidsklokken ringer ud i den straalende morgen. Og straks rusler gammel og ung ud fra de mange laavedøre, gnidende sig i øinene og rystende høet af klærne. Og lidt efter blusser arbeidet op paany henover engene, hestene er muntrere nu end ellers, de bærer hodet høit og knægger af kaadhed, mens de traver med høvognen udover de duggede marker.

II.

En nat vaagnede Sara kl. 1, og da hun hørte Carstens lette fjed ude paa taarnbalkonen, fik hun en uimodstaaelig lyst til at staa op. Hun kastede nogle lette klær om sig, aabnede varsomt dørene, listede sig opover trapperne til taarnkamret og smuttede ind. Værelset er oversvømmet af tegninger og papirer med tal og formler, paa arbeidsbordet staar to smaa maskinmodeller. Selv gaar han frem og tilbage ude paa balkonen og damper af sin snadde.

„Er du gal?“ udbrød han, da han blev hende var.

„Jeg vil bare sidde lidt hos dig,“ smilte hun. „Man blir saa vaagen af alt dette lys.“

„Du er den samme smaapige som før,“ sa han og hentede en stol til hende. — „Men her er lidt kølig, og du er just ikke vinterklædt.“ — Og han hentede sin vaarfrak, som han knappede til over hendes skuldre.

De blev siddende tause en stund og støtte sig udover balkonens rækværk, mens de henfaldt i betragtninger over dette landskab, som syntes at sove, indsvøbt i et slør af rødlig dis. Bag de blaa houger og hentonende sletter mod nord, øinedes den blaa rift af havet, under en matgylden rand af skyer. Og himlen steg op, høiere og høiere og tilslut saa uendelig høi og vid, spændte sit gyldenflammende dyb over fjord og fjeld, skogaaser og dale, som sov.

Alting slumrede. Udhusene stod som en død landsby. Paa de røde teglstenstage sad ingen fugl. Engene hadde ingen lyd, blot den tause dug, som la den uslaaede eng ned i bølger. En fraspændt rive stod hist og her paa de barberede marker og ventede. Lette

aandeagtige dampe svævede henover skogranden, hvor intet vindpust rørte et blad. Indsjøen løb med smaa viltre bølger indover mellem stenene i fjæren, hvor en fugl sad paa et ben, med hodet under vingen. Og tæt nede ved den lange stribe af marehalm stod de tyve heste i tjor og døsede, eller enkelte laa og sænkede hodet mod jorden.

„Hvad tænker du paa?“ spurte Sara.

Carsten svarte: „End du?“

Pause.

Blomsterbedene i haven bøide sig under den straalende perledug, og duften bølgede omkring og mættede hvert aandedrag. Hist og her svirrede en natsværmer dovent henover græsplænerne og gæstede nu og da en blomst, løftede sig atter som om det ikke var den rette, og svirrede videre.

Carsten tændte paany snadden. Den blaa røg spandt sig i tynde striber op i luften og døde hen.

„Naa?“ sa Carsten og saa paa sin søster.

Hun sad der saa forunderlig bleg og skær, det mørkebrune haar faldt i uorden ned over ørene og forsvandt under hans vaarfrak, som hun trykkede sammen under hagen. Hendes

lange øienhaar sænkede sig dybere og dybere, hun glemte sig hen. Endelig kom det: „Hør du, er det ikke rart at tænke paa, at om to hundrede aar er alle disse huse borte, og vi — du og jeg og far og . . . de andre? Jo mer der arbeides og bygges, jo mere støv . . . Tror du, at menneskene engang naar saa langt, at ingen er ulykkelig?“

Om lidt svarte Carsten: „Du har det ikke godt, Sara.“

Hun tørrede sig lidt i øienkrogene og sukkede. — „Jo, jeg kunde jo ha det godt, men — jeg forstaar mig vist ikke selv.“

„Hvordan liker du min ven? Jeg ser, han er saa optat af dig.“

Hun svarte frem: „Dere to ligner vist hinanden.“

I det samme hørtes lette skridt bag den røde meieribygning, og straks efter kom maleren Bratt frem, bærende paa sit staffeli. Han saa sig forsigtig om, som han var bange for at bli opdaget, men de to sad for høit til at han kunde faa øie paa dem. Saa skyndte han sig over gaarden og forsvandt udover mod furulunden.

„Se, se, man arbeider om natten," hviskede Carsten. — „Det ligner ham."

De saa endnu engang malerens hvide skærmhue dukke frem ude mellem stammerne, før den svandt. Sara sad og stirrede efter ham.

„Har du set hans billede?" spurte Carsten henkastet.

„Nei." Og lidt efter: „Jeg tør ikke."

„Aha, er man ræd for at skuffes? Det behøver du ikke."

Denne bemerkning bragte hende til at se rent forskrækket paa ham. Den var jo saa altfor sand. Hun slog med et øinene ned, derpaa tog hun en beslutning og sa freidig: „Fortæl mig noget om ham. Fortæl mig meget, alt, skynd dig!"

Hvad skulde vel Carsten fortælle. De mødtes ude i verden, og de fandt maaske hinanden, fordi de var nogen raringer begge to. Maleren hadde ogsaa forsøgt teologien, men ikke fundet, hvad han søgte der. Som Carsten selv. Nu gik maleren der og trodde at ha fundet en benere vei frem til Gud i sin kunst — „Ja, spørg ham bare, faa ham til at bekende og han vil si: „Jeg er ikke maler, jeg er prest, jeg vil forherlige Guds gernin-

ger, indtil jeg finder ham selv.“ Kunsten er for Bratt et bjerg, han vil naa toppen af for at række himlen. Forstaar du dette her, Sara? — Ja, for ærlig talt, jeg indbilder mig noget lignende jeg ogsaa. Da mor døde, fik jeg ikke ro paa mig, men maatte stadig gaa der og tænke paa — livets og dødens herre. Man maa jo gennem ham for at finde frem til de døde, ser du, og derfor søgte nu jeg teologien. Forstod dere andre det? Aanei. Men jeg fandt slet ikke Gud i ordet, og jeg baade kæmpede og led, før jeg tog mig sammen og brød overtvert med det. Det var en vaardag med arbeidsfolk opover en jernbanelinje, som rev mig med. Og saa ved du resten. Men du skal ikke tro andet end at jeg tog mine evighedstanker med over i det praktiske ogsaa. Det ligger vist til vor slægt, at vi ser hele menneskeheden bag det personlige i os. Derfor kan du vel skønne, hvor jeg led den gang jeg tvilte. Jeg syntes, alverdens tvil og fortvilelse tyngede og trykkede paa mig. Tænk dig, om nu hele menneskeheden mistede Gud, troen paa retfærdighed og kærlighed, opreisning og vederlag bag døden? Synes du ikke, bjergene maatte styrte sammen? Hva?

Aa, du aner ikke, hvor jeg pustede ud, da jeg fandt fred igen ude i det store, skabende arbeide. Det var som al verden var født paany. Og det nye, jeg fandt, blev straks religion, og er det endnu. Skaberen bor i skabningen, det er et sandt ord. For mig er det praktiske arbeide en høisang. Ser du, jeg har faat øinene op for, at det største udtryk for kærlighed til Gud og næste — det er i vor tid ikke ord, men handling — ikke bog, men værktøi. En ny næringsvei, en ny bank, jernbane, vei, dampskibsrute, skole, — det er altsammen religion og menneskekærlighed. Skønner du det? Tænk dig blot, om min nye boremaskine nu lykkes — tænk, hvad det vil si for menneskene, for kommunikationen i dette bergland, for samfølelsen mellem nord og syd. Det er jo Haakons kongstanke i realiteter. Det vil fylde afkrogene med lys og jage troldene ud. Der er evighedstanker i det, det er uendelig, aa ja, det er deiligt! Arbeidet, ser du, det er lysets evige kamp mod mørket det, arbeidet er den største frelser og forsoner, som sendtes til jorden. — Det er min religion nu, og den gør mig godt kan du tro."

I den pause, som nu fulgte, blev begge

siddende og stirre frem. Denne lysdrukne nat, denne uendelige stilhed svøbte disse to søskende ind i en fortrolighed, saa de ante hinandens tanker ligesom de hørte hinandens aande og hjerteslag.

Sara spurte om lidt: „Kender du Kahrs?"

„Redaktøren? Ja, lidt du, skønt ikke meget. Han er jo en fremtidens mand, som man siger, er vist ministeremne. — Naa, hvad saa?"

Sara fæstede sine fortroligste øine paa ham: „Tror du, han gør nogen god gerning?"

„Aa, jeg forstaar maaske ikke disse mennesker. Men selv tror de vist at det er dem, som egentlig holder verden sammen? — Men det er nu en feiltagelse da."

Sara vedblev: „Der er saadan forskel paa mennesker og gerninger. Er det ikke sørgeligt? Sæt nu, om Kahrs virkelig var saadan som hans avis?"

— Carsten blev underlig tilmode. Han følte søsterens øine paa sig, men vidste ikke, hvad han skulde svare for ikke at saare hende. Nu forstod han, hvorfor hun saa ivrig læste hver tøddel i „Fremtidens Avis", og hvorfor hun ofte søgte at gemme den væk. Carsten

begyndte forskende: „Undskyld, Sara, men du bad mig vist fortælle noget om min ven Bratt, og saa diskede jeg op med mig selv. Men for at gøre det kort — saa køber keisere og konger hans billeder, og vi to har skaaret os i fingren og blandet blod. Han er rig og . . .“

„Aa, det kan være det samme!“ brød Sara af og holdt sig endog for ørene. — Lidt efter sa hun: „Kahrs er vist . . .“ længer kom hun ikke, men hun stirrede frem og søgte ligesom efter fortsættelsen.

„Hvad er han?“ spurgte Carsten.

„Ingen ting. — Jeg sa vist ingen ting.“ Og hun stirrede, og pausen blev lang.

Men i øst steg en purpurfarvet leir af skyer, som flammede i fjeldtoppene og lidt efter lidt la gyldne bølger henover aasryggene og de bare heier. En hane gol, en til og endnu en. De første fugle begyndte at flyve gennem luften.

Sara reiste sig og gav ham haanden: „Undskyld da,“ sa hun med vaade øine. — „det er galt, at jeg har git mig saa meget af med din ven, men jeg skal forbedre mig. Du kan gerne la ham forstaa, at jeg ikke mente noget med det.“

„Men Sara . . .!“

Hun la haanden over hans mund, trykkede hodet ind til hans bryst, trykkede sig tættere og tættere derind og sukkede endelig: „Aa, den som engang kunde stole paa nogen! Men her er saa fuldt af . . . stygt og smudsigt, at jeg tør snart ikke tro paa noget menneske mer. Du har det saa godt du, som er glad; jeg har ikke arbeidet, ikke denne praktiske religion. Bønnerne hjælper mig ikke, — og . . . det andet, kærligheden . . . aa den er vist værre end noget andet!“

Carsten tog hendes hode mellem hænderne: „Er det redaktøren, kære pigebarnet mit?“

Hun svarte ikke, rev sig saa løs, tørrede ansigtet med de flade hænder som en smaapige og gik hurtig ud. Men nede i trappen svarte hun tilbage: „Nei, det blir aldrig ham.“

Saa ringede arbeidsklokken ud i den klare morgen. Carsten la sig paaklædt paa sengen for at sove en times tid. —

— Maleren Bratt laa paa sin kappe i det vaade græs og stirrede op i himlen, mens

staffeliet stod der, med det udspændte lærred og ventede.

Saa mangt, saa mangt kan glide gennem tankerne i saadan en glødende nat.

Gamle anelser, idéer og drifter stiger op paany og svøber sig ind i lys. Og luften er fuld af en sælsom, ængstende rus, og kunstnerdrømmene reiser sig og danser om paa smaa skylag af duft. Ens natur kommer i gæring og blir fremmed.

De kom til ham, svævende gennem natten — alle disse syner, flygtige og bedaarende, umulige at fange paa lærred og i farver, — disse guddomelige trold, lysalfer, som fylder hode og hjerte, gør en fortvilet over kunstens fattigdom og vanmagt og bringer en til at forbande farverne og rive lærredet i filler.

Jo, ganske rigtig, det var dette billede, som han saa, men aldrig kunde fange. — Solen vilde han kalde det. Solen, som den staar op og vækker arbeidet og blæser sin sjæl ind i verdens legeme. — Som den vækker sommerfuglen og manden, og byder himlen at klæde sig i skarlagen. — Solen vilde han kalde det. — Som den bringer ormen til at bugte sig fremover sin lille vei — aander paa den unge knop,

forgylder floderne, suger dampe af havet, lokker jorden til at slaa ud i grønne luer, og som den fylder alle de unge menneskebørn med rødt. Aa, solen, det var uendeligheden, Gud og støvet, den lille myg og kloderne i en tanke. Han saa det, han vidste, hvordan det skulde forherliges, men fæste det . . . pensel, lærred — huh!

Men bag, bag solen var der noget endnu mer, bag det uudgrundelige, var der noget endnu dybere, hvortil menneskeaanden ikke kunde naa uden med foldede hænder.

— Syner, syner! Solen stiger høiere og høiere og væver hele rummet ind i lys. Hvor laa han? Paa Lindegaard, et sted paa jorden, og paa det sted var der ingen uden ham selv, det vil sige, der var ogsaa en anden, igaar var der en i rød kjole og med lange øienhaar . . . sludder. Solen skulde det hede. Han saa atter syner, der aabnede sig et svælg af syner, han svævede ud i den uendelige skaberglød og hungrede, hungrede efter at ryste det af i et værk. — Solen skulde det hede. Men solen nærede ogsaa hjertet og den ufødte tanke, den sendte store skylag af drømme gennem natten og ængstede den unge

pige som sov, bar hende bort og la hende i en mands arme, saa hun rystede af deilig rædsel. Solen . . .

Aa, kunde han engang naa ned i selve frøet til denne urolige higen efter klarhed og lys. Male, skabe, arbeide, gaa dybere og dybere . . . engang, engang maatte forløsningens time slaa.

Sara hed hun. Hun var varm i haanden og vaad i blikket, og hun bød hans hjerte at skælve, naar hun kom og naar hun gik. Men hun skulde aldrig fange ham, for han hadde svoret en ed, den ikke at hengi sig til nogen anden magt end kunsten? Han vilde vandre sin vei gennem kunstens lande, mod døden og Gud, og før han laa i graven, paa sin lille klippeø der nord, vilde han fuldføre sit livsværk, — det skulde rumme summen af hans glød og tanke, solen skulde det hede . . .

Han reiser sig og blir siddende. En blaa morgenbris kommer drivende ind fra havet, og fiskerbaadene vender hjem fra drevet ude i fjorden. Hist og her i græsset gaar en tyk kraake og hakker, efterladende sig en sort stribe i det straalende teppe af dug.

Og nu, naar menneskets og hele livets

arbeide vaagner, ligger jord og himmel i en eneste gylden henrykkelse.

Maleren reiser sig og ser sukkende paa det arme forladte staffeli. Intet arbeide i hele nat. Han hadde blot drømt, der var en feber over ham, som han ikke før hadde kendt. Det var ikke sommeren alene, nei det var . . . det var . . .

— Hun skulde ikke vinde ham, han skulde ikke bryde sin ed. Men kanske han blev nødt til at reise sin vei — for at glemme.

Han tar sit staffeli og vandrer hjemover, vandrer mod solen og lar den straale sig lige i ansigtet. Lærken stiger trillende tilveirs, svalerne skærer kvidrende gennem luften. Maaltrosten spiller i skogen.

Malerens skridt blir mer og mer hurtige, og med et nynner han paa stumper af en kærlighedsvise, saa synger han høit, brøler det ud i henrykkelse, mens solen stiger:

Jeg synger ud min kærlighed
om hele verden hører paa,
og hvis jeg ikke synger ud,
mit hjerte briste maa.

Men kommen i skyggen af et furutræ, satte han staffeliet ned og sank som udmattet

paa knæ. Og nu slog han hænderne for ansigtet, og den sterke yngling brast ud i hulken.

Lidt efter saa han op og knyttede næverne. „Det skal aldrig ske!" svor han — „jeg reiser idag."

Saa gik han videre hjemover i den straalende morgen.

Men dagen gik, og han reiste ikke.

III.

Og stille rinder de lyse nætter forbi.

En dag da maleren var ude, listede Sara sig op paa hans værelse og blev staaende midt paa gulvet. Hun skalv en smule, som var hun i færd med et indbrud, men hun blev dog staaende og stirre nysgerrig paa hver genstand i det lille rum.

Rundt væggene stod billeder, færdige eller i udkast, og hun saa næsten undselig paa dem, som var det ham selv, hun skulde se ind i øinene. Hun la ogsaa merke til hans klær paa væggen og tænkte noget ved det, hun bøiede sig over sengen og rørte lidt ved hodepuden og tænkte lidt ved det ogsaa. Hun stirrede spændt omkring efter fotografier, men

her fandtes kun to gamle, hans forældre altsaa. Hun løftede paa borddugen som for at undersøge, om der laa noget under, men der laa intet som helst under. „Nei, men jeg er vist fra forstanden!“ tænkte hun og løb pludselig ned over trapperne. Men senere paa dagen faldt det hende ind, at nu kendte hun ham lidt bedre end før.

Om kvælden kom de til at gaa sammen tvers over gaarden, hun skulde over til faren, og han drev som tilfældig forbi. — „Hr. Bratt,“ sa hun med skælmeri, — „De faar altid saa mange breve, De har nok mange veninder.“

Han merkede godt, at hun ikke hørte, hvad han svarte, men bare bøide hodet og skyndte sig videre.

Efter aftensbordet blev han staaende lidt efter alle de andre i gangen. Endelig kom Sara forbi.

„Godnat da,“ sa han og rakte haanden ud.

Hun blev staaende et øieblik og se paa den fremrakte haand, derpaa op til hans hage, endelig trak hun umerkelig begge sine hænder tilbage og svarte: „Godnat da, hr. Bratt.“ — „Gi mig haanden da ved jeg!“ — „Nei,“

sa hun, rystede paa hodet, rødmede og skyndte sig videre.

— Han drev en stund omkring alene, men endelig sad han paa sit værelse og glemte at gaa i seng.

„Hvad er det, du har gaat og indbildt dig," sa han til sig selv. — „Du ser jo, hun vil ikke ta dig i haanden engang."

Han blev siddende og genkalde sig hvert ord af hende, — alle de smaa træk, som kunstneren ubevidst samler op som kviste, der engang blir et baal, — huskede nu *det* og *det* og endnu mere *det,* som maatte tyde paa, at han var noget for hende.

Men det kunde jo ogsaa tænkes, at en anden . . .

Denne mulighed gjorde ham lysvaagen og bragte den slumrende, uklare glød til at slaa ud i lys lue. Han elskede for første gang, stort og hensynsløst og skæbnesvangert. Aa, dette var jo en forfærdelig omvæltning for ham. Han, som hadde arbeidet, gravet dybere og dybere for at finde sandhed og Gud, han fandt i stedet en ung kvinde. Hans skabertrang og higen og vage syner aabnede sig

nu ligesom en knop under solen, og han stirrede ind i en stor, straalende kærlighed.

Og hvordan vilde dette ende?

Han kastede sig paa sengen med klærne paa og blev liggende og stirre paa sine billeder, som forekom ham saa uendelig fremmede.

— Et par dage efter blev der en stor scene ude paa verandaen.

Herrerne døsede over sin toddy i kvældsvarmen, og Sara og Thora sad med sine haandarbeider i nærheden. Til en begyndelse var det Thora, som kom op i en liden diskussion med digteren Martens. Thora paastod med sin vanlige djervhed, at den, som har ret, aldrig kan forsvare at bøie sig. Digteren hentede i al gemytlighed frem eksempler paa, at man har frelst lande og folkeslag og undgaat krige ved at taale en liden uretfærdighed. Thora blev hed i kinderne og svarte: „Naa, det synes jeg var en ussel maade at frelse et land paa. Heller end at taale den mindste uret vilde jeg gladelig ofre baade mig og hele landet; ja, jeg mener det!"

Sara tyssede lidt paa hende og sa: „Nei, kære Thora, du kan da skønne, at det ofte er nødvendig at bøie sig, selv om man har ret."

„Saa? Siger *du* det?“ Thora gjorde store øine og reiste sig, saa ivrig var hun. „Men *jeg* vilde da aldrig bøie mig, naar jeg hadde ret, nei saa sandelig! Og det kan aldrig bli andet end feighed at gøre det. Ikke sandt, Reiers?“

Man saa, hun var saa ivrig, at hun formelig bad ham hjælpe sig, saa hun ikke blev staaende alene. Men Reiers svarte, idet han blæste cigarrøgen ud i ringe: „Sandheds sag seirer kun i nederlag!“

Men dette var en saa stor skuffelse for den nidkære Thora, at hun først blegnede og siden blev rød af harme: „Det var da et afskyelig digt,“ sa hun dirrende — „aa de digtere, hvor de kan sludre! Jeg kan prise mig heldig, jeg som aldrig har læst noget. En spade med gødsel er sandelig bedre end et digt.“

„Men Thora . . .!“ Sara greb hende i armen, og herrerne skoggerlo, undtagen digteren.

„Ja, men jeg mener det!“ gentog Thora, og nu var hun saa ude af sig selv, at hun stampede i gulvet med foden. — „Jeg mener det!“ gentog hun med graad i stemmen og

klippende øienlaag. — „Ikke sandt, Carsten? Du er da enig med mig? Eller hvis du ikke er enig, saa kan jeg godt staa alene ogsaa; for jeg mener det. Jeg har ret, og da kan I sige, hvad I vil allesammen!“ Og pludselig brast hun ud i hulken, og da Sara vilde ta hende ind til sig, skøv hun hende bort og gik tudende og med faste skridt ud. Sara tog hendes haandarbeide og fulgte efter.

„Stakkars Thora!“ smilte Samuel overbærende, — „hun er nu engang et barn.“

„Jeg fik ikke tid til at si, at jeg var enig med hende,“ sa Carsten og gav digteren et blik.

„Det var da synd det da!“ brød det haanlig ud af Reiers. De to brødres øine mødtes, og Samuel kvak ved at opdage, hvor de to nærede uvilje mod hinanden.

Reiers dreiede imidlertid snart samtalen hen paa kunst, og det var øiensynlig digterens smag, han tolkede, naar han nu begyndte at rakke ned paa Zola som romanforfatter, haane Tolstoy, latterliggøre Ibsen og blæse ad alle de andre af de gamle. Reiers sa en masse flaue vittigheder om dem alle og saa ud i luften som den, der kun morer sig selv ved

at more andre. Da han endelig appelerte til digteren Martens, nikkede denne bekræftende og fortsatte med at nyde synet af sine merkelige ringe.

Samuel sad lænet tilbage i en straastol og henkastede nu: „Sig mig saa, hvad Dere unge digtere vil?“

Reiers kom digteren i forkøbet og spurte forbauset: „Hvad de vil? Ha, ha, ha — han spør, hvad kunstnere vil? — Naa ja, herregud . . .“

Carsten blandede sig ogsaa i, og den efterfølgende batalje blev mer og mer hidsig: „Ja vel,“ sa Carsten — „lad os endelig høre, hvad de vil. For siden man gir ud bøger, saa maa man da ha noget paa hjerte at faa sagt?“

Forfatteren optraadte altid med rolig værdighed, og nu svarte han venlig og med stilfulde haandbevægelser: „Hvad de vil — ja! Digterne har nu i hundreder af aar havt det travlt med at gi menneskene gode og huslige raad. Men sig mig nu, hvor meget det egentlig har gavnet? Kristus kom og gav sig ud som frelser og forløser, og dog siges det, at helvede florerer endnu, og at menne-

skene lider uret og ondt paa jorden. Naar ikke selve Gud kunde gøre tilstandene bedre, selv om han steg ned og strævede i tredve aar, — saa, ja saa er det vel for meget at forlange det af digter Monsen. I det hele taget er alt dette med at bli bedre, — alt fremskridt og al moral den rene humbug og unaturlige stimulans for dem, som ikke vil leve i ædru tilstand. Jeg anser det lige saa galt at drikke sig fuld og glad af religion som af brændevin. Menneskene er og blir lige gode eller onde idag som den første dag og om tusen aar er de maaske værre, hvis egoismens følger, — som mord, tyveri, løgn o. s. v. er ondt. Hvorfor fortsætte denne humbug med moral og lænke menneskenes ben, mens de vandrer de faa skridt henover jorden? Lad dem græde og le, lide og nyde de faa minutter, de aander og kan sanse, for enden er jo fælles for gode og onde, nemlig et hul i jorden. Ærlig talt, hver gang, jeg hører et agtværdig menneske tale om moral, saa oprøres jeg, som om en hund kom og gjorde sit fornødne paa et skønt kunstværk."

Digteren hadde nu talt sig varm, og hans skønne øine straalte. Carsten var imidlertid

rød i toppen, og nu gik han digteren et par skridt nærmere, mens han tyggede paa sit overskæg. Samuel blev urolig, han kendte brorens temperament og vidste, at digteren og han ikke kunde udstaa hinanden. Men Carsten hadde maaske slet intet sagt, hvis han ikke hadde merket, at Reiers sad der og frydede sig over digterens freidighed.

Carsten saa nu stivt paa Martens og spurte: „Sig mig, er der mange unge nordmænd, som tænker og taler slig? Jeg har det nemlig med at interessere mig for mennesker!"

Reiers skyndte sig med en haanlig latter. Han efterlignede poeten i alt, ogsaa i at le: „Hvad mener du med unge nordmænd? Er det fem pund folkehøiskolegutter, en skefuld seminarister, en flaske studenter . . ." Carsten afbrød: „Aa, vil du ikke holde mund et øieblik, mens jeg faar et svar af herr Martens!"

Digteren gav sig god tid til at kradse asken af sin cigarret, før han reiste sig og saa Carsten lige ind i øinene: „Om der er mange?" sa han med lidt dirrende stemme og kunde ikke bare sig for at maale Carsten — lidt nedover. — „Javist er der mange — gud-

skelov! Det er paa tide, der blir slut baade paa dyden og paa hykleriet; for de to er nemlig tvillinger.“

„Naaja,“ sa Carsten og vendte sig fra ham, „her ophører jo al diskussion for mit vedkommende.“

Han satte sig paa sin gamle plads og begyndte at notere et eller andet i sin notice-bog. Men hans fingre skalv.

Samuel bemerkede: „Men efter Deres mening, Martens, er jo altsaa enhver idé unyttig. Hvad siger De og deres aandsbrødre om politik f. eks.?“

Digteren røgte en stund, saa svarte han: „Ærlig talt, jeg smigrer mig med at være kunstner. Hvad angaar det saa mit lille hjerte, om Norge ligger i Rusland eller i Kina eller her, hvor det nu er? Og med hensyn til konsulatvæsnet og det der . . . naaja, herre Gud, det kan jo være bra nok for skolelærer Hansen, som vil ind i thinget.“

„Udmerket!“ sa Reiers og tog en dyb slurk af sit toddyglas.

Denne taktløshed mod værten, som jo var politiker, morede øiensynlig Reiers, han sværmede nu en gang for pinlige situationer.

Carsten saa op af sin noticebog og henkastede: „Hvis De skriver bøger efter den samme teori, herr Martens, saa hadde De fortjent nogle aars tugthus.“

Digteren blev blodrød og reiste sig paany: „Vil ikke ingeniøren forklare sig lidt nærmere?“ sa han dirrende.

„Talte jeg ikke tydelig nok?“ Carsten blev siddende. „Jeg gentar, at den, som lærer folk sligt, anretter saa megen skade, at han burde sættes i klasse med giftblandere. Jeg *mener* det!“

Reiers for nu ogsaa op: „Nu er det vist paa tide, du holder mund, Carsten,“ sa han. „For dette forstaar du ikke noget af.“

Digteren Martens trak let paa skuldrene og gjorde en vellykket bevægelse med sin store, hvide haand. Da han og Carsten hadde set paa hinanden en stund, satte digteren sig langsomt ned, samlede frakkeskøderne paa sine laar og tændte omhyggelig en ny cigaret.

Samuel vilde redde den pinlige situation og begyndte: „Hvad er saa rygraden i et liv, herr Martens, naar man foragter al religion og moral?“

Og digteren reiste sig med værdighed

og kastede et blik ud af glasvæggen og ind i stuen; men da han ingen kvinde opdagede, sa han med dæmpet stemme: „Jo, min religion er den evige sande. Den heder drift, mine herrer."

„Saa?" kom det fra Carsten, idet han lod som han noterte noget.

„Jasaa!" gentog Samuel. Reiers smilte henrykt.

Digteren fortsatte, idet han la sin haand lidt tungt i bordet: „Ja vel, drift. Oprindelig og uforfalsket drift. Undskyld at jeg nævner ordet ved det usminkede navn. Hvad er det, som skaber og opretholder livet, dræber det, fornyer det, gør omvæltninger, og kroner det? Jo, det er driften hos han og hun, simpel kønsdrift, mine herrer. Lad os endelig ikke være for høitidelige og tale om fremskridt, saa længe vi styres, jages, piskes, slæbes i støvet, forgiftes og gøres lyksalig af simpel brunst. Hvad er historien andet end en lang liste over rivaler, skøger, hanreier, elskere og — befrugtning? Har det ikke skabt og styrtet kongeriger og lagt folkeslag i lænker? Hvad er krigene til lands og vands andet end en brydekamp foran en seng? Det samme er

tilfældet i videnskab, kunst, politik, religion — det er driften først og sidst. Kopernikus har udforsket stjernernes baner, og Pascal opfandt trillebøren — hvad er grunden? — Drift. Michelangelo gjorde Moses og satte kupel paa Peterskirken, Cæsar og Napoleon vandt seire og overskyllede Europa med blod — hvorfor? Jo, fordi man hadde smaapiger ogsaa paa deres tid. Man skrev Hamlet og Faust, fordi man har lidt, og al lidelse opstaar af drift, kønsdrift. Kapitalen hober sig sammen foran en skøges fødder og suger margen af tusinder og sænker dem ned i elendighed — kan nogen nægte, at det er drift? Atlanterhavet er gjort til et færgested, og insekter sat paa naale, man tar maven ud af et menneske uden smerte, skærer sygdommen ud og sætter maven ind paany. Fjorten dage efter er den syge at træffe paa sit kontor. Det er lægekunstens fremskridt. Det er kønsdrift, mine herrer. Driften er universets herre, skaberen og forløseren, døden og livet, himmerig og helvede. Den skaber nonner og sommerfugle, munke og elefanter, kvindesagsdamer og nordpolsfarere. Den er vor Gud og vor djævel, det eneste evige og uomtvistelig sande, voilà, der

har Dere min religion. Lad os gøre os lykkelige og tjene denne Gud, saa længe vi har hans naade. Siden blir der skælvende hænder og dyd og Tolstoy og samfundsforbedrere og moralister — huh!"

„Bravo!" udbrød Reiers.

Forfatteren satte sig atter med værdighed, idet han heller ikke nu glemte at lægge de lange frakkeskøder op paa laarene. Derpaa tømte han rolig sit glas og begyndte at gøre nogle stilfulde bevægelser gennem sit rige, krøllede haar.

Carsten hadde reist sig og stod og lænede sig mod væggen. Han bed nervøst i sit blonde overskæg og fæstede hele tiden sine øine paa digteren. Allerede siden deres første møde her paa Lindegaard, hadde disse to yderligheder tørnet sammen i stort og smaat, det var klart for alle, at de baade foragtede og nærede afsky for hinanden. Men nu saa det ud til, at uviljen skulde koge over i et hovedopgør.

Der blev en lang, trykkende pause. Samuel sad endnu og hørte digterens ord, og han tænkte paa sin afdøde hustru, tænkte paa kærligheden, paa religion og politik. Var

disse ord af denne opskrydte digter virkelig sande, eller var de forgyldte uhumskheder? Og Samuel tænkte i næste øieblik paa denne ungdom, der skyder slige blomster, tilegner sig saadanne førere, nærer sig af den slags aandsliv. Var det ikke begyndelsen til opløsning og forraadnelse af alle faste former, baade for individ og samfund?

Maleren Bratt sad hele tiden og tiede. Men pausen blev ham for pinlig, og nu reiste han sig og gik. Carsten stod og kæmpede med sin hidsighed, han følte en ubændig trang til at fyge hen og gi digteren en ørefig. Reiers brød endelig tausheden: „Ja," sa han henkastet, „— det er driften. Og der tror jeg ogsaa, kunsten for tiden har sin største opgave."

Forfatteren afbrød: „Kunsten har ingen opgave."

„Nei, naturligvis," skyndte Reiers sig. „Men jeg mener, at driften har været lidet behandlet af vor hjemlige kunst. De gamle skrev om sædelighed og afholdenhed, men ikke om ungt, varmt blod. Der er nu gudskelov gode tegn blandt vore unge. Se nu bare til de betydeligste aander i Danmark.

Ibsen og B. B. og stakkars Lie vil være glemt og begravet, naar Peter Nansen fremdeles er klassiker. Forresten er din sidste bog, Martens, den bedste af dem alle, ja, jeg siger det lige ud."

Carsten hadde endelig faat lyst til at kappes med digteren i koldblodighed og henkastede nu: „Er det den bog, hvori Martens skrifter om, hvordan han klær af sine piger fra gaden?"

Martens reiste sig værdig, saa Carsten ind i øinene og svarte med ro: „Ja."

Men nu reiste Samuel sig for at gaa. „Ja jeg er vist gammeldags," sa han, „men jeg foretrækker at læse noget, som kan styrke og berige mig."

Poeten kastede ind, idet han satte sig: „Styrke og rigdom — vi skal jo dø i morgen."

„Ja," sa Reiers — „vi skal jo dø i morgen."

„Er det derfor, du aldrig faar eksamen?" haanede Carsten.

Reiers efterlignede digteren i at være rolig og henkastede: „Naar jeg koster saa mange penge som du, saa maa jeg ogsaa for skams skyld ha erhvervet mig baade eksamen og dyd."

Digteren var altfor fin mand til ikke at bøie af denne ubehagelige familietvist, som begyndte at bli indiskret. Han sa: „A propos — den norske ungdom, den med hode og hjerte og intelligens, den maa Dere politikere slet ikke gøre regning paa i en krig. Vi er ikke længer patriotiske i den forstand, at vi lar os slaa ihjæl for det land, vi tilfældigvis er slumpet til at fødes i. Nei, den dannede ungdom i landet, han kysser sin pige og læser sin bog og sørger for et magelig levebrød. Men han vil ikke la sig dræbe. Husk endelig paa det!“

„Og det er vist kunstens fortjeneste,“ sa Carsten tørt.

Og digteren fortsatte med at holde sig ovenpaa, og han svarte: „Ja.“

Reiers føiede til: „Ja, naturligvis.“

Carsten reiste sig nu og gik. Men før Samuel fulgte efter, sa han: „Hvis en slig ungdom findes — hvad ret har saa han til at leve?“

„Kort besvaret,“ sa poeten, „saa kender jeg ingen, som har anmodet om at bli sat ind i verden. Vi kommer did saa rent uforvarende og uforskyldt, man aler os op med

løgne og forespeiler os udsigter til lykke. Først er det nu Gud og himmerig, saa er der idéer, sociale idéer, demokrati, frihed og alt det der. Jo, det glimrer paa afstand, men faar man det mellem fingrene, saa er det papir. Blæk og papir. Alting er løgn, livsløgne og partiløgne, undtagen det, at vi fødes og dør, og den side af tingen, nemlig driften, har jeg nylig udredet."

„Ja og det udmerket," sa Reiers og fæstede sin hornindfattede lorgnet bedre op til øinene.

Mens Samuel gik, sa han henkastet: „Det er synd, at man ikke har en lov som i det gamle gode Hellas, nemlig mod dem, som fordærver ungdommen."

„Ja. Saa kunde nok Sokrates bli dræbt en gang til," bemerkede digteren tørt. Samuel var alt ude af døren.

Carsten gik og drev ude paa gaardsrummet og saa sig nu og da omkring. Hvor var der vel blet af Sara og Thora? Forresten faldt det ham ind, at han hadde baaret sig dumt ad oppe paa verandaen, han tog disse mennesker for høitidelig, hvorfor lo han dem ikke ud. Han gik pludselig tilbage og lod

som han hadde glemt noget efter sig, og fandt Reiers og digteren paa samme sted. Maleren var atter kommen til. Samtalen var den gamle, og den blussede øieblikkelig op, da Carsten viste sig. Reiers udbredte sig over, hvor digtningen om driftens frihed hadde gavnet. Kvinden var løftet og frigjort. Der fandtes i hovedstaden ingen retskaffen mand længer, som fandt noget urimelig i, at hans hustru hadde en liden ven ved siden. Tolerancen hadde endelig ogsaa holdt indtog i ægteskabet. Man begyndte at faa øinene op for, at driften var ikke noget, som lod sig bindes af pligt eller hensyn eller lov. Og Reiers nævnte et eksempel: En høit begavet kvinde, som elskede sin mand, vilde ikke nægte ham at more sig lidt med pigebørn, naar han var paa reiser. Derfor sørgede hun altid for at lægge preventive midler i hans reisekuffert, saa han ikke skulde resikere sygdomme. Det kunde man kalde en kvinde, som hadde øie for den usminkede nødvendighed.

Carsten bemerkede: „Jeg synes den høitbegavede kvinde var en — naa ja, spar mig for at si navnet.“

Digteren reiste sig: „Ærlig talt,“ sa han koldt, — „det var min kone.“

Pause. Reiers frydede sig.

Digteren fortsatte med nidkær overbevisning. — „Siden det er nævnt, saa kan jeg føie til, at vi levde lykkelig et helt aar. Og da jeg opdagede, at vi ikke passede sammen, saa var jeg selv den, som fandt en anden mand til hende.“

Maleren rødmede næsten som en kvinde, men han vovede nu: „Og naar De reiste bort, saa la hun i Deres kuffert, . . . saa forudsatte hun, at De var hende utro?“

„Ja! Naturens krav.“

Men nu brast Carsten ud i latter. Thi det blev ham lidt for kostelig at tænke sig denne blege, visne mand, der var saa klam i hænderne og saa tynd i benklærne . . . at han af bare kraftoverskud ikke skulde kunne undvære kvinder en smule tid, nei, det var for kostelig. Og han lo, lo poeten lige op i ansigtet, skratlo og rev maleren med, og tilslut pegte han paa digteren og lo uforskammet freidig, idet han fik frem: „Ja ikke sandt, — se bare paa den Adonis!“

Digteren Martens blev nu bleg af raseri.

Han maalte først Carsten med øinene, trak saa paa skuldrene, stak sine cigaretter i lommen og gik. Reiers fulgte ham, og da han kom til døren trak ogsaa han paa skuldrene, mens Carsten fortsatte at haane dem med sin latter.

— Lidt senere kom Sara og Thora ind. Thora var endnu rød af graad og sindsbevægelse, men hun forsøgte dog at smile og sa nu: „Hvad maa vel Dere tro om mig, som opfører mig slig?“

Dette stænk af graad, som endnu laa i hendes øienhaar, denne solbrændte friskhed, disse røde, arbeidsvante hænder, — aa, hvor Carsten la merke til det hele.

Men nu kom Thora hen til ham, idet hun la sit haandarbeide sammen, og hun gav ham haanden og bad baade med mund og øine: „Er De sint? Ikke vær sint paa mig da, er De snil?“

Carsten beholdt haanden og følte hvor den skalv: „Er vi ikke dus længer nu da?“ smilte han.

„Nei, for jeg er jo saa uskikkelig . . .“ Og pludselig saa hun op paa ham og fort-

satte næsten forskrækket: „Forresten — det gaar ikke an ellers heller. De maa love mig aldrig at si du til mig mer. Hører De det!“

De to stod lidt for sig selv, og Carsten hviskede hurtig: „Maa jeg faa følge dig hjem ikvæld?“

„Thora!“ kaldte Sara i døren. Og den unge pige fik ikke tid til at svare, men skyndte sig efter. I det samme kom Reiers ind med en svøbe i handen og raabte: „Kom nu da, pigelil, hesten venter.“

Og Thora nikkede tilbage til farvel og skyndte sig ud. Lidt efter rullede vognen bort med Reiers og Thora.

En lang stund sad de to venner paa verandaen og tiede.

Endelig sa maleren: „Det ser ud som om vi bærer skæbnefrøet i os selv. Og en vakker dag slaar det ud og suger margen af os.“

Carsten saa paa sin blege ven, der saa saa søvnløs ud. Der behøvdes ingen forklaring, og Carsten svarte: „Jeg trodde man blev sterkere af det. Forresten kan det ogsaa hænde, det er døden.“

Og aftensolen sluknede paa palmerne i

verandaen, og de to blev siddende der i en endeløs taushed.

IV.

Der var uveir i luften den næste dag. Ved middagsbordet talte digteren om at reise. Maaske begyndte Reiers at kede ham, eller han følte sin stilling uholdbar. Selv sa han, at han skulde til et enslig beliggende gods vestenfjelds, hvor han vilde arbeide.

Ud paa eftermiddagen drev Bratt tilfældig forbi kroketpladsen, hvor Sara lekte med Tupsy. Da han nærmede sig, blev den lille alvorlig og slap sin gummibold, og Sara løftede hende op og satte sig med hende paa en bænk. Bratt stansede foran dem, og det slog ham, at Sara var usædvanlig bleg.

Efter nogle løse bemerkninger, traadte han tæt hen til hende og hviskede: „Frøken Sara — kan ikke vi spadsere sammen ikvæld?“

Hun bøide sig dybere over Tupsy: „Nei, jeg tror ikke det!“

„Saa?“ Hans stemme skalv. — „Er det min skyld?“

Hun rystede paa hodet og stirrede frem.

Han forsøgte at le: „De forstaar, jeg gaar her og driver tiden bort, det kan falde sig slig, at . . . at man ikke kan arbeide. Og saa vil man jo gerne sludre lidt, he, he!“

„Der er vist ingen adspredelse i at tale med mig — for Dem, hr. Bratt.“

„Saa. Ja, naar De siger det selv saa. Men alligevel, kunde vi ikke drive lidt sammen ikvæld? Eller kanske De er optat?“

Hun kradsede i sanden med spidsen af sin sko, og bøide hodet endnu dybere: „Det er ikke derfor!“ hviskede hun.

Denne bemerkning var afgørende. Og for første gang stod det klart for begge, at de nu maatte tale om kærlighed eller slet ikke tale.

Han stod og rystede af spænding, men vovede sig et skridt videre: „Synes De kanske, det bør være slut med vore ture herefter?“

Der gik som en liden bølge over hendes bryst, men hun beholdt hodet bøiet og hviskede: „Ja.“

„Slut?“ gentog han dirrende.

„Ja.“

Hun kastede et blik op paa ham og ante, hvor han var bleg. Saa merkede hun, at han

gik. Hun begyndte krampagtig at ryste med Tupsy, og hun kyste hende næsten hidsig paa haar og pande. Da hun endelig vovede at se sig omkring, saa hun maleren gaa langsomt og med bøiet hode nedover mod alléen og forsvinde mellem de store furustammer.

Thora kom ogsaa idag, og Carsten var ligesom tilfældig ude paa veien, da hun saaes.

Hun hadde idag den lyse sommerkjole paa, som Sara hadde foræret hende, og den klædte hende godt. Hendes ansigt blev mer og mer solbrændt for hver dag, og fregnerne nogle fler over næsen. Men kinderne blussede, og de store, vaade øine var fulde af varme. Munden fik mer og mer vilje og alvor og blev samtidig rødere og mere fyldig. Carsten gik ved siden af hende og la ogsaa merke til, at hendes barm svulmede lidt mer for hver gang, han saa hende, og at hofterne kanske blev lidt bredere. Hun hadde et brunt læderbelte om det runde liv, og den aabne krave paa blusen gjorde hendes hals yppig. Hun fortalte, at hendes far var sengeliggende af gigtfeber, som han hadde paadrat sig ved at gaa barfod i duggen. Selv tænkte hun at ta gartnereksamen snart, men hun vilde for-

færdelig gerne lære en del kemi ogsaa. Bare der gaves en lærer i bygden, — men det var vel ikke trolig.

„End jeg da?“ sa Carsten.

„De? Aa, De har nu saa meget andet at bestille. — Er det sandt, at De er forlovet?“

Han fandt det unødvendig at svare paa dette, men fremholdt ivrig, at det skulde være ham en ren fest at læse med hende. Gerne hver dag. Naarsomhelst. Han blev hjemme til i november.

Hun blev lidt forlegen og saa paa ham: „Sig mig,“ sa hun og stansede, — „er det ikke deilig at ha en stor opgave — en, som peger ud over baade lande og tider.“ Hun blev med et staaende med tilslørede øine og glemme sig hen. — Endelig gjorde hun en bevægelse med skuldrene og udbrød: „Enten skal en mand skabe eller ødelægge. Enten tilbede verden eller haane den. Ha, ha, ha. Jeg synes, det hele er saa forunderlig. Far tilber verden han, men jeg . . . jeg har saa meget i mig, som er fremmed for ham. Det er i grunden saa sørgelig . . .“

De kom nu op i haven, og her mødte Reiers frem. Thora rykkede lidt til, blev rød,

men da han rakte begge hænder imod hende, gav hun ham modstræbende sine.

„Hvordan har du det?“ smilte Reiers.

„Godt.“

„Du?“ udbrød Carsten og traadte nærmere hen til dem. „Er Dere dus?“

Thora blev endnu rødere og skyndte sig fra de to, løb opover havetrappen og ind. Reiers blev staaende og se ironisk paa Carsten: „Ja,“ sa han.

„Er Dere dus? Hvad skal det si?“

„Hvad det skal si?“ Reiers trak paa skuldrene à la digteren Martens og vilde gaa.

„Nei, bi lidt!“ sa Carsten, „vi har vist et regnskab at gøre op. — Eller lad os heller gaa ind i stuen.“

„Gerne, Deres høihed,“ bukkede Reiers. De gik tause ved hinandens side, og Carsten lod Reiers gaa foran sig ind gennem dørene. Ingen var i stuen.

„Naa,“ sa Reiers og flyttede paa sin lorgnet.

Carsten begyndte at drive frem og tilbage paa gulvet med hænderne under trøieryggen: „Ja, for det første: — din kære ven, digteren, talte om at reise idag. Det er der ikke blet

noget af — vil du ikke tjene os andre i at skaffe ham afsted lidt fort! Hans rette plads og selskab er egentlig ikke her paa Lindegaard. For det andet vil jeg spørre dig, siden du nu engang er min bror, — hvor længe agter du at gaa som kunstsnob og slaa om dig med liderlige talemaader? Foruden at være harmelig og oprørende er det ogsaa latterlig. Vi er vistnok ikke meget glade i hinanden vi to, men der er noget, som interesserer mig ved dig, og det er, at du bærer navnet Brandt. Naa, hvad siger du saa?“ Carsten stansede foran broren og sprikede med benene.

„Tillad mig at udrede sagen lidt,“ begyndte Reiers med digterens ironiske koldblodighed, idet han la det ene knæ paa en stol. — „Her foreligger egentlig to spørsmaal, som du maaske ikke selv har øie for, men som jeg vil gøre dig den tjeneste at greie ud fra hinanden. Det første er, — om jeg vil jage min ven paa dør, fordi du er uenig med ham. Det andet er et meget andet, nemlig hvorlænge jeg skal faa lov at sysselsætte mig med mine interesser. Til det første svarer jeg: Forfatteren Martens blir antagelig her en

uges tid til endnu. Til det andet svarer jeg slet intet, saasom det blir en sag mellem min far og mig."

Carsten drev igen: „Godt, jeg skal altsaa være nødt til at gaa op og kaste den digterpjalt paa dør!"

Reiers kunde ikke længer beholde digterens ro, hans egen harme trængte igennem, han blev rød og traadte Carsten et skridt i møde: „Du skulde ikke spille komedie," sa han. „Der er fler end jeg, som gennemskuer den!"

Carsten gjorde store øine: „Komedie du?"

Reiers: „Ja — komedie." — De stirrede et øieblik paa hinanden og Reiers føiede til: „Du er en nobel bror! — Ha, ha! Men det skal ikke lykkes dig!"

„Reiers!" skreg Carsten bleg. — „Hvis vi mener det samme, saa skal dysten bli haard. Her gælder det at redde en uskyldig kvinde."

Reiers knyttede næverne i raseri og udstødte indædt: „Ladgaa — og du seirer selvfølgelig! — For du har jo dyden paa din side, ha, ha! — Jeg har den ære!" Reiers bukkede dybt og gik hurtig ud, idet han slog dørene haardt i. Carsten drev, drev, stampede i gul-

vet, kastede sig saa over pianoet og hamrede noget ganske forfærdelig. Saa maatte han ud for at faa luft.

Men nede i haven gik maleren og skridtede langsomt afsted, med hatten trykket dybt ned i ansigtet. „Der er fler end jeg, som har det ondt,“ tænkte Carsten og bestemte sig til at gaa ned til ham.

Paa en bænk bag meieribygningen laa Reiers og strakte sig, mens Thora spadserte frem og tilbage med lille Tupsy ved haanden. Den lille kavede forfærdelig med den ledige haand for at holde balancen. Sara stod og smaanynnede, mens hun ordnede en liden buket. Saa bad hun endelig: „Aa Thora, pas paa Tuppen, mens jeg springer ind til far med disse blomster.“

Men hun tog ikke veien til gammelfløien, hun ilede op i taarnbygningen og stod snart paa malerens værelse. Der satte hun blomsterne skyndsomt i vand og blev staaende et øieblik og ligesom drikke luften ind, denne luft, hvori han sov og aandede . . . og tænkte paa hende.

Og et øieblik stod det hende klart, at om han nu hadde kommet ind her og villet om-

favne hende, — hun kunde ikke sagt nei, — kunde ikke. —

Men den gamle far og Tupsy? Og — var hun desuden ganske sikker paa sig selv?

— Hun sad paa verandaen og strikkede om kvælden, da hun hørte lyden af skridt, og da hun saa op, stod maleren over hende.

„Jeg mistænker Dem for at ha gjort mig en glæde," sa han og forsøgte at smile.

Hun mistede traaden ud af naaleøiet, og mens hun ivrig forsøgte at træde den i, saa han, at hendes haand skalv.

„Faar jeg hjælpe Dem?" Han fik naalen, og lidt efter var det ordnet; da han rakte det tilbage berørte deres varme hænder hinanden, og det gav et lidet ryk i begge.

„Skal De reise direkte hjem herfra?" spurte hun for at si noget, idet hun slog knude paa traaden og sydde.

„Ja. — Forresten er jeg ikke saa ganske sikker paa, det var rigtig af Dem at gi mig disse blomster."

Det gik et sæt i hende og hun saa op: „Hvad mener De?" udbrød hun lidt forskrækket.

„Ingenting!" Han smilte tungsindig.

„Saa. Jovist mente De noget med det? De maa endelig forklare mig, hvad De mente.“ Hun stirrede frem og lyttede spændt.

„Tja — vil man slukke en ild, saa . . . saa lykkes det ikke ved at lægge brænde paa den.“

Der blev en lang pause. De turde ikke se paa hinanden. Endelig sukkede hun tungt, reiste sig og gik ud.

Da maleren kom op paa sit værelse, var blomsterne borte. — „Se, se,“ tænkte han. — „Altid begaar du dumheder. Nu har du endog fornærmet hende.“

Ved aftensbordet sendte Sara bud og undskyldte sig med hodepine. Der hvilte en trykkende stilhed over bordet; selv Reiers var taus. Thora kunde slet intet spise. Samuel var aandsfraværende, de talrige aviser og breve, han modtog, holdt hans sind i stadig graaveir. Og nu og da kunde hans vei falde slig, at han saa et graat hode stirre ud gennem et vindu i gammelfløien. Det stirrede der som en tung samvittighed over Lindegaard og mest over Samuel.

Sent om kvælden sad han ved sit kontorvindu og saa ud i haven. Nætterne begyndte

at bli mørke og lumre af duft fra det gærende hø paa lemmerne. En halv maane stod lavt over de mørke aaser i øst og la gule, straalende søiler henover indsjøen. Samuel henfaldt i drømme.

Aviser, aviser. Høirebladene dækkede over og forsvarte de groveste voldstrudsler fra Sverige, men faldt samtidig egne landsmænd i ryggen. Hvordan vilde det vel gaa med et saadant folk som ikke eiede mere samfølelse eller stolthed?

Aa, skulde aldrig dette herlige land bæres og kæmpes frem til fuld uafhængighed, da folket atter kunde rette ryggen ud, puste ud, og gives tilbage til sig selv! Var det ikke nødvendig for ethvert moralsk fremskridt i det offentlige liv?

Samuel reves ud af sine betragtninger ved skridt nede i haven. To skikkelser smøg sig tæt op til hinanden hen imod lysthuset og forsvandt bag de tætte hækker af ribs. Nogle skridt bagefter gled en tredje lydløst frem som en skygge. Samuel opdagede, hvem den tredje var, og han reiste sig og sukkede dybt.

Den næste dag reiste digteren, og han

skilte sig godt fra den maade, hvorpaa han sa farvel. Han gik omkring i sin sorte redingot og førte sin lange skikkelse med stilfuld værdighed.

Da han kom til Carsten, holdt han akurat en passende tid hans haand, smilte med udsøgt høflighed og saa ham aabent ind i ansigtet. Reiers skulde skydse ham i gig.

Da de var afgaarde, gik Carsten op paa malerens værelse og udbrød: „Gudskelov, nu reiser han du! Nu blir her lidt renere luft at aande i, hvad?“

Maleren saa op fra det brev, han sad og skrev, og han bed et øieblik i penneskaftet: „Ja, men jeg reiser ogsaa,“ sa han.

„Du? Er du gal?“

„Jeg reiser i morgen!“ sa maleren og begyndte at skrive igen.

V.

Den første høstregn kommer med sur blæst og mørke nætter.

Om nogen hadde spurt Reiers, hvad hans forhold til Thora skulde ende med, da vilde han svaret: „Det har jeg ikke tænkt over.

Kærligheden tænker ikke, den lukker øinene og gir sig hen, og hvorfor ikke? Vi lever saa kort."

Thora var fjorten aar, da Reiers første gang dansede med hende paa julebal. Han var allerede den gang literær nok til at kunne nyde at se „knoppen i den unge pige springe ud". Han aandede ned i hendes hals under dansen, hviskede nu og da noget lækkert og ledsagede hver sætning med et tilsvarende armtryk. Da han slap hende, var det unge pigebarn fortumlet og nær ved at besvime.

Han reiste, og hele vintren følte hun hans aande og hans arm. Det blev en kær hemmelighed, hun tog frem, hver gang hun var alene. Det blev en hel liden verden, fjernt fra far og mor, men den onde samvittighed gjorde hende dobbelt god mod dem begge.

Nu i julen var det et aar siden de saaes. Han nød hendes modne former, de dansede sammen som sidst. Han kyste hende bag en dør og hviskede, at han var glad i hende. Det gjorde hende tosset i ugevis efter. Og nu, da han endelig kom, og han fulgte hende hjem gennem skogen, da blev det ganske na-

turlig en lys kærlighedsleg, saa længe skogen varte.

Naar hun hang om hans hals, var det som hele vinterens drømme samlede sig og sprang ud. Hun var glad i ham, fordi han var den første, som hadde tat hende om livet og talt saa velsignet om kærlighed. Men nu og da blev hun ogsaa bange for ham . . . syntes ofte at stirre ind i noget saa forfærdelig urent og smudsigt, at hun kunde ligge vaagen halve natten og tude under teppet.

Og nu gik Reiers og drev her alene, efter at hans ven var reist. Thora var ham i sandhed en adspredelse, men ellers saa han kun paa dette naturbarn fra et æsthetisk synspunkt. Han vilde sagtens faa brug for typen, om han engang bestemte sig paa at bli digter.

En dag han fulgte Thora hjem, kom tilfældigvis Carsten med gevær gennem skogen. Reiers paaskyndte sine skridt og følte det løbe koldt ned over ryggen, da broren stansede paa afstand og saa efter dem. —

Og atter kommer stille, varme dage, da jorderne breder sig ud med grøn, fløielsblød haa. Kornakrene bølger og modnes under den klare himmel. Skogen begynder at faa gyldne

streif, aspen græder allerede gult løv i alléerne. Fjorden er fuld af travlt sildefiske i de stille nætter.

Maleren Bratt laa syg, han hadde ikke kunnet reise, hadde sterk feber og hoste, men vilde ikke se læge. Han skyldte paa forkølelse under badning. Sara sendte ham nu en liden buket hver morgen.

En dag træder Samuel ind paa Saras værelse.

„Kære dig,“ begyndte han, — „jeg kommer i et vigtig ærinde, jeg vil gerne gøre dig et spørsmaal.“

Sara saa forundret paa ham. „Ja, kære, men hvad kan det være?“

Samuel gik langsomt hen til vinduet og stirrede ud i luften: „Ja, du maa bare ikke misforstaa mig, men . . . men jeg vilde gerne vide, om du agter at bli her hjemme, og — hvad altsaa jeg kan være forberedt paa.“

Sara svarte ikke, men stirrede lidt forbauset paa ham. Pause.

„Sagen er,“ fortsatte Samuel, — „der er udsigt til, at jeg blir opfordret til at indtræde i en eventuel venstreregering efter valgene. Ja, du forstaar, dette maa bli mellem os. Jeg

tilstaar, at jeg har lyst til at gøre nytte for mig, og dette med regeringen . . . naaja, hvorfor skulde jeg ha noget imod det? Men det staar for en del ogsaa til dig, kære Sara. Jeg kan ikke forlade Lindegaard for længre tid, hvis du . . . Naaja, herregud, jeg ved jo ingenting, men det kunde jo tænkes, at du hadde andre planer?"

Sara begyndte ivrig at sysle med et eller andet mellem blomsterne. Om lidt svarte hun med et suk: „Du kan vist stole paa, at jeg blir."

„Tak! Du er forresten altfor snil og god. Men kanske kunde jeg paaskønne dig lidt mere herefter!" — Og helt rørt omfavnede Samuel sin søster, kyste hende paa panden og gik.

Udenfor døren blev han staaende et øieblik med haanden om nakken. „Hvad var det, du gjorde nu?" spurte en stemme i ham. Men han skyndte sig videre som for at løbe bort fra det.

Inde paa værelset stod Sara og trykkede begge hænder for brystet. —

Samme eftermiddag stod de to blakke med kalechevognen udenfor nyfløien og ven-

tede. Carsten stod allerede ved tømmerne, paa kuskesædet bagpaa laa fastsurrede pakker, en stor reisekuffert og nogle mindre, indballerede malerier. Bratt skulde reise.

Maleren hadde sagt farvel med alle og spurte nu en af pigerne efter frøken Sara. Pigen svarte, at frøkenen var ovenpaa.

Drevet af et slags ubønhørlig instinkt sprang han opad de brede trapper, indover en gang, han var fuldstændig paa fremmed jord her, men han stansede dog foran en dør, bankede paa, traadte ind og stod ansigt til ansigt med Sara, der sad med det sovende barn paa fanget.

Sara var fordybet i et eller andet, maaske trodde hun, det var en af pigerne, eller kanske hadde hun slet intet hørt, ialfald saa hun ikke op. Bratt blev et øieblik staaende fastnaglet i døren og se paa hende.

Den gyldne augustsol strømmede ind ad de høie vinduer og fyldte dette jomfrubur, som han jo ikke hadde lov at betræde. Og han stirrede nu paa dette ophøiede syn, denne unge kvinde med barnet, som solen badede i en bølge af lys. Han saa denne skarpe, skønne profil, de lange øienhaar, der sæn-

kede sig dybere og dybere som en gaade. Og nu bøide hun det mørke hode og saa paa barnet med en forunderlig ømhed.

Maleren vaagnede og traadte nærmere. Sara for op med et lidet skrig, kastede et blik rundt i værelset, for saa hen med barnet paa den ene arm og rev et natlinned ned af væggen og kastede det hurtig ind i et klædesskab.

„Undskyld min dristighed!“ stammede Bratt og lukkede døren efter sig — „men jeg skal reise.“

Hun var blet blussende rød, idet hun gemte linnedet, men nu saa hun paa ham og blev med et bleg: „Reise?“ udbrød hun uforstaaende.

„Vognen staar forspændt! Jeg vilde kun si Dem farvel.“

Hun hadde atter sat sig af hensyn til det sovende barn. Bratt traadte nu nærmere og rakte haanden ud, rakte den over barnet og ventede, indtil hun hadde frigjort sin. Da de saa holdt hinandens hænder lod hun ham beholde sin saa længe han vilde.

Han maatte si noget: „Hvor de børn dog er yndige, naar de sover!“ hviskede han.

Og et øieblik forenedes de i at betragte dette sovende barn, og kanske vidste ingen af dem, at de samtidig holdt hinanden i haanden.

Saa med et vaagnede hun og rykkede sin haand tilbage, som hadde hun gjort noget galt, og hun sukkede uvilkaarlig: „Aanei!“

„Og her blir De siddende?“ hviskede han.

„Ja, — og De reiser hjem? Ikke sandt? — De reiser lige hjem til Deres forældre?“ Hun var næsten ængstelig for, at han ikke skulde det.

„Hjem til Nordland. — Vil De svare mig, om jeg skriver?“

Hun tænkte lidt, men rystede saa paa hodet.

„Aa, jeg er saa ulykkelig!“ brast det ud af ham. Og han sank paa knæ, bøide hodet mod hendes fang og pressede hænderne for ansigtet. Og hun lod ham ligge der et øieblik, ja hun strøg endog uvilkaarlig sin haand nedover hans haar — saa med et for hun op og la Tupsy paa sengen.

Han fulgte efter, og da hun vendte sig mod ham, slog han armene om hende og trak hende ind til sig. Og i et halvt sekund

merkede han duften af hendes haar tæt inde ved sit ansigt, følte hendes ryg, som bøides ind under hans arme, men før han fik kysset hende, rev hun sig løs, stødte ham endog tilbage og flygtede bag sengen idet hun væltede en stol. — „Nei, nei!“ hviskede hun med haaret i uorden — „De faar ikke lov — skynd Dem ned, farvel, — farvel!“

„Jeg elsker Dem!“

„Farvel!“

„Gir De mig intet haab? Jeg er fortvilet!“

„Farvel!“

Han tumlede ud og nedover trapperne. Sara blev staaende i aandeløs spænding og lytte. Endelig hørtes vognen at rulle bort.

Hun kastede sig over Tupsy og vækkede hende ved sine heftige kys og kærtegn. Saa løb hun med et ud, over gangen, over i et andet værelse. Der rev hun vinduet op og saa ud — saa efter vognen, som nu svandt i en støvsky langt, langt inde mellem gaardene.

VI.

Man var allerede kommen ud i slutningen af august. En regnfuld eftermiddag traadte

Carsten ind paa brorens kontor. Samuel sad ved det aabne vindu, hvorigennem duften fra de vaade roser i haven strømmede ind.

„Jeg har talt med doktoren om far,“ begyndte Carsten og satte sig et stykke fra broren.

Denne saa op fra sin avis. — „Jasaa — der er da intet usædvanlig i veien?“

„Tja, — som man tar det. Hans hjerteonde har forværret sig rent uhyggelig. Doktoren paastaar, at en pludselig sindsbevægelse er nok til at gøre det af med ham.“

Samuel la avisen bort og saa et øieblik ud af vinduet. Saa reiste han sig og gjorde nogle slag henover gulvet. — „Tja, det staar vel ikke i vor magt at gøre noget ved det,“ sa han og stillede sig op foran ovnen med hænderne paa ryggen.

„Nei. — Og forresten gør vi vel ikke alt det, som staar i vor magt heller.“

Pause. Samuel betragtede ham. Endelig: „Nei, vi handler blot efter vor bedste samvittighed.“

„Eller indbilder os at gøre det.“

Samuel stod færdig til at gi et skarpt

svar, men holdt pludselig inde. Det var første gang, det trak op til uveir mellem de to.

„Hvor du er bleg, Carsten,“ sa han. — „Og ærlig talt, du er en anden i de sidste dage?“

Carsten strøg sig over panden, og hans ansigt fik et smertefuldt udtryk. — „Aaja, der er jo en hel myretue af magter, som krabler om i en. Før blev jeg sterkere af det, nu blir jeg rent udslidt. Alting stanser for mig, dampen løber ud i . . . i sindsbevægelser. Men à propos far — synes du ikke, at vi skylder at skaane ham lidt?“

„Jeg forstaar dig ikke? Kan *jeg* gøre noget?“

„Ja. Det var netop mit ærinde. Alvorlig talt — kunde du ikke skaane ham lidt?“

„Hør, Carsten, da du satte igennem at forlade theologien og bli ingeniør — vilde du saa ha gaat paa akord med nogen, selv med far?“

„For mig var det religion bag. Selve grundmuren, jeg skulde bygge mit liv paa.“

„Nuvel — der har du ogsaa min forklaring.“

„Din?“ Carsten reiste sig. — „Er politiken saa meget værdt?“

„Ja, for mig. Eller ikke politiken selv, men det, som ligger bag den. Tro du mig, der er religion ogsaa her. Forstaar du ikke det, at en hæderlig mand gaar ikke ud i samfundsarbeidet uden for at tilfredsstille sin samvittighed.“

„Kære Samuel, jeg tviler ikke paa, du mener det vel. Men haanden paa hjerte, tror du, at din religiøse higen efter at fremme retten og gøre menneskene vel, — tror du den og venstres politik falder sammen?“

„Ja. Og desuden er det omvendelse i det. Tro mig, jeg har tænkt længe nok over denne sag. Synden i mennesket er den samme som samfundssynden. At forbedre samfundet er at forbedre sig selv.“

„Men partierne da . . .?“

„Intet parti er uden feil. Kærnen hos venstre er god.“

Carsten trak paa skuldrene. — „Undskyld, jeg kender bare skallen; men den synes mig temmelig ormstukken.“

Samuel saa lidt forskende paa broren. Han ante, at Carsten bar paa noget, som nu maatte faa luft. I det samme rullede et tordenskrald henover huset, og et grønlig lynglimt

fløi gennem rummet. Derpaa vaskede regnen ned, saa det fossede i luften, og der blev næsten mørkt i kontoret.

Samuel gik hen og lukkede vinduet, og vendte saa atter tilbage til den samme plads foran ovnen.

Carsten stod og lænede sig til den modsatte væg, og begge saa paa hinanden gennem mørket.

Carsten: „Hvem tror du er kærnen af landets arbeidere? Er det Dere, som fører ordet, eller vi som gør gerningen?"

Samuel stod urørlig, men svarte dirrende: „Skal vi to begynde at øve mandjevning?"

„Gerne for mig For jeg tror nemlig, at humaniteten ligger i min vægtskaal."

„Se, se! Nu begynder jeg at forstaa dig bedre. Man kan skønne, du kommer direkte fra far. Men i saa fald kan du sandelig spare dig . . .!"

Carsten la hænderne over kors. Det begyndte ialfald at bli en mandjevning mellem de to brødres koldblodighed.

„Jeg kommer fra mig selv," sa han. — „Jeg begynder at bli bange for dig, Samuel.

Det ser ud til, at politiken ormstikker noget i dig ogsaa. Du har i disse dage begaat en forbrydelse."

„Jeg? En forbry . . . . Nei, nu mener jeg sandelig . . . .!"

Carsten stod urørlig og stirrede lige mod brorens øine: „Har du lagt merke til, hvor Sara gaar her og tæres hen? Hun begynder snart at ligne en skygge."

„Skal nu jeg ha skylden for det ogsaa?"

„Ja."

„Siger du, det er min skyld?"

„Ja. Haanden paa hjerte, Samuel, — du vil indrømme, det var dig, som la det afgørende lod i vegtskaalen, naar hun . . . lod Bratt reise saadan. Og nu vilde jeg blot spørre dig, om du hadde hendes lykke for øie, da du gjorde det? Eller var det . . andre grunde? Hva?"

Mørket mellem de to var nu saa tæt, at Carsten kun ante, at Samuel blegnede og uvilkaarlig tog sig over nakken med den flade haand. Endelig kom det sagte og sønderknust:

„Det var kun et spørsmaal. Men hun kunde frit ha valgt. Jeg pressede slet ikke,

du. Jeg spurte blot om, hvad jeg kunde forudsætte. Hadde jeg ikke lov til det?"

Carsten trængte nu paa: „Men du vidste kanske ikke, at et saadant spørsmaal var det samme som en bøn? Og du kender Sara... Du benyttede dig af hendes uvished, he he! Du var fiffig i at beregne den gang! Og nu kan du svinge dig op nu! Reise trygt til statsraadsbordet og forbedre landet, mens din søster er stængt inde og begravet her. Og der er jo religion bag, ikke sandt? Hva? Det er for at tilfredsstille din samvittighed, at du river hjertet ud af Sara .... paa det, at du kan ... komme tilveirs! Aa, Samuel, jeg kunde ha lyst til at fare løs paa dig! Dette er jo for galt! Jeg tænkte ialfald, du var en nobel karakter?"

En ny torden buldrede henover huset, og regnen skyllede og sprøitede ned ad de dunkle vinduer. Og brødrene stod der urørlige, de saa kun hinandens øine gennem mørket, de stod der, dreven af en forunderlig magt, og stirrede ind i hinandens inderste samvittighed.

Samuel turde ikke gi broren ret, skønt de sidste ord kendtes som svøbeslag mod

hans hjerte. Men med et skiftede han natur, der kom over ham den samme følelse, som naar man diskuterer paa et folkemøde, han vilde forsvare en paastand ved at føre dens egne huller og feil over paa modstanderen. Og efter en pause gik han nu hen til broren, stillede sig op med hænderne over kors og spurte indtrængende: „Hør, Carsten, hvorfor hader du Reiers?"

Carsten blev overrasket ved det nye thema: „Reiers?" sa han — „jeg hader mest arten, fordi de suger til sig for mange interesser i landet. Dernæst er han et nul og en doven slyngel og et udsvævende kadaver! Har du noget imod, at jeg foragter ham? Hva?"

Samuel vendte nu ansigtet halvveis bort, men saa dog vedholdende paa broren. — „Ja," sa han, — „og desuden er han jo meget forskellig fra dig — han hører til en anden retning, han har intet af din energi, intet af dine idealer, din religiøse tro paa fremskridtet gennem opfindelser og kommunikation! Det er vel mest derfor, at du har imod ham? Hva?"

Carsten svarte aabent: „Ja, ved Gud,

jeg forstaar godt, at kommer han engang til at øve en handling, saa er det for at rive ned, hvad jeg bygger op."

Men nu kom Samuel endnu nærmere og la sine hænder paa brorens skuldre: „Hør," sa han med en stille fryd som naar han hadde lokket en folketaler i baghold — „det er ikke derfor ... slet ikke derfor, du hader Reiers!"

Carsten følte blodet strømme sig til hodet, og han greb Samuel uvilkaarlig i kraven. Saaledes saa de paa hinanden en stund. — „Er det ikke derfor?" udbrød Carsten.

Og med triumferende stemme svarte Samuel: „Nei du! Siden vi skal lodde i dybet hos hinanden — du har en anden grund? Sæt om der f. eks. var en pige med i spillet?"

Carstens arm faldt ned, Samuel lod ogsaa sin falde. De stod der disse to og stirrede ind i ophavet hos hinanden, de klædte hinanden af som den ene spedalske, der vil glemme sin egen sygdom ved at blotte den andens.

Samuel vendte tilbage til sin plads foran ovnen, og Carsten slyngede efter ham: „Denne mistænksomhed har politiken lært dig!"

Samuel: „Er det jernbanen, som har lært

dig at krybe paa maven for at udspionere din bror?"

„Det har jeg ikke gjort!"

„Jeg har set paa det fra dette vindu?"

„Men synes du, at Reiers har ret til at spille forlovet?"

Samuel: „Reiers kan gifte sig, naar han vil."

„Paa ingen ting, ha, ha!"

„Reiers har bestemt sig til at opgi studeringen. Han faar de fire leilændingsgaardene og teglværket og blir landmand."

Carsten blegnede: „Nei hør, Samuel, de eiendomme blir stillet som garanti for mit jernbanearbeide. Saa inden tre aar . . ."

Samuel spurte kort: „Er *det* afgjort?"

„Næsten! Og det gælder min fremtid, Samuel, — og jeg synes, du skulde staa paa min side."

„Hvorfor staar du paa fars?"

Carsten: „Men vil du ta ansvaret for, at dette gaar istaa for mig? Har avisfraserne gjort dig blind? Har du ikke spor af tillid til mig?"

Samuel: „Du har jo heller ingen tillid til mig."

Carsten blev nu rasende: „Nuvel, saa hevn dig, Samuel. Hjælp Reiers til at faa de eiendomme, som skulde sætte mig ivei. Der er religion i det. — Huh, Samuel! Du er en daarlig person. Jeg skammer mig over dig!"

„Det gør ogsaa far!" — Samuel stampede nu heftig i gulvet. — „Jeg ved I alle tilhobe skammer Dere over mig. Men jeg skal vise dere, at jeg duer til noget, jeg ogsaa! Jeg vil ha opreisning!"

Dette var jo en misforstaaelse af Carstens ord, men denne var for opirret til at rette paa den; tvert imod, han benyttede den til at slynge ud: „Du? Du har aldrig duet til andet, end til at bringe familien sorg og skam!"

„Carsten!" skreg Samuel ude af sig selv og greb efter en stol, som han kylede imod broren. Den traf ikke. Carsten følte alt sit blod strømme til hjertet, han la hænderne overkors og stod urørlig, skønt hans knær rystede. Men nu hadde ogsaa Samuels hidsighed tabt ballancen, han stirrede lidt frem, greb saa med begge hænder om panden og ilte ud.

„Nu hulker han!“ tænkte Carsten, som stod igen i samme stilling. „Han er altid et barn. Imorgen ber han mig om forladelse — for ikke at huske det i overmorgen. Men jeg glemmer ikke dette saa let . . . ikke paa aar og dag.“

Og ubevægelig blev han staaende der og stirre ud i det mørke rum, lænet mod væggen, bleg og med korslagte arme.

VII.

Kære frøken Sara Brandt!

De gav mig ikke lov til at skrive, og dog gør jeg det, fordi jeg ikke kan andet.

Jeg har gaat her nord i ensomheden og tænkt og tænkt over mangehaande ting, men især over det forunderlige, vi kalder kærlighed.

Engang elskede jeg mit arbeide, mine forældre, mit atelier her paa min lille klippeø, hvor jeg fik arbeide mangen en kær og frydefuld time. Og nu? — Jeg sidder her ogsaa nu og taler til hav og himmel, sjøfugle og fjerne fiskerbaade. Men intet svarer, alt er fremmed for mig nu, og det, som før

blev til farver paa lærredet, det blir nu til smerte i min sjæl.

Nei og nei, hvor kærligheden er sælsom. Den har strøget henover mine forestillinger som en svamp over en tavle. Ja, den er mystisk, grusom, deilig. Den aander paa jordens børn og nogle rødmer af det, men mange blegner ogsaa. Den fødes som et evangelium, men dør paa korset. Er det ikke forfærdelig? Har den rod i de daglige tilfældigheder eller er den et pust fra Guds egen barm? Eier vi den eller laaner vi den en stakket tid, hersker vi over den, eller er vi dens slave? Jeg ved intet. Alle mine tanker er dyppet i lidelse. Hvorfor skulde jeg møde Dem, og gi mig bort til Dem uden at faa noget igen, men kun miste min fred og min søvn? Hvilken ond magt har stængt Deres hjerte for mine varmeste bønner? Er det misforstaaelse og forskelligheder i vort indre, eller kommer det udenfra? Jeg grubler forgæves over alt dette, saasom De antagelig slet intet vil svare eller forklare. Aa, min Gud, De skulde blot vide, hvor det er haardt at blotte sit hjerte for den kolde is. Hvordan skal dette ende? Skal jeg gaa tilgrunde,

eller breder De en dag armene ud og frelser mig. Svar! Jeg ber Dem paa mine knær, jeg venter og haaber og tviler og fortviler om og om igen. Jeg siger Dem alt dette, fordi min sjæl bløder det ud, og endnu en gang: Svar mig!

Deres oprigtige
Haakon Bratt.

Sara vidste ikke, hvor længe hun hadde staat og set paa disse store, uregelmæssige bogstaver, da der bankede og Reiers traadte ind.

Han hang med hodet og hadde vanskelig for at faa lorgnetten til at sidde paa den varme, krumme næse. Nu kom han lige hen og faldt paa knæ for søsteren.

Sara fik hurtig brevet i lommen og udbrød: „Kære, hvad gaar der af dig, da, bussen?“

„Aa, Sara, du er den eneste, som kan hjælpe mig. Jeg er bestemt paa at gifte mig med Thora, ja du skal ikke le til mig, for jeg holder da virkelig af hende. Og ingen magt i verden skal faa det forpurret, for nu ved jeg, at jeg endelig har fundet den store,

den virkelige kærlighed. Mister jeg Thora, da mister jeg livet.“

„Jasaa!“ udbrød Sara ganske sagte og stirrede aandsfraværende paa ham, indtil hendes øine blev vaade. „Jasaa,“ gentog hun, „holder du virkelig saa meget af hende.“

„Ja, og nu vil jeg gifte mig straks, og saa kunde vi jo gøre en liden reise, og saa . . . ja saa er det de eiendomme, som far kunde overdra til mig. Ærlig talt du, saa tror jeg han har mere penge, end vi aner. Saa Dere andre taber intet ved det. Sara, nu ber jeg dig, du er den eneste, som har nogen magt over ham, — kunde ikke du gaa i forbøn for mig? Du ved, han kan aldrig staa for dig, naar du tar ham om halsen. Aa, Sara . . . vil du ikke gerne, at Thora og jeg skal bli lykkelige? Aa, det vilde jo bli det rene paradis . . .?“

„Et paradis!“ hviskede Sara ganske sagte, hun hadde vist ikke hørt andet af hans tale. „Jasaa, Dere to holder af hinanden, og skal faa lov at faa hinanden, og ingen lægger sig imellem! — Jo, jeg skal gerne gaa til far . . . jeg vil gerne, du skal faa en, som er glad i dig.“

Hun reiste sig med et dybt suk og vidste kanske ikke selv, at hun gik ud, og hvorhen hun vilde gaa. Nu og da tog hun ned i sin lomme og krammede brevet i haanden.

VIII.

Samuel var i disse dage indesluttet og taus. Nu hadde han blot Reiers og Sara ved sit bord. Siden sammenstødet med Carsten hadde denne spist hos den gamle og lod sig slet ikke se.

Samuel begyndte tilslut at føle en smule trods. Han kendte Carsten godt nok til at forstaa, at han busede ikke slig ud, hvis der ikke var noget gammelt, som kogte over. Han led ved denne pinlige følelse af ufred til alle sider. Men gik han nu til Carsten og bad om forlig, saa var jo det det samme som at gaa til faren og gøre indrømmelser. Men dette fremstillede sig igen for Samuel som feighed.

Slaatten var over, høet berget i hus. Samuel følte trang til luft, og han drog atter ud paa folkemøder.

Sara fortalte Carsten om brorens afreise

den samme dag. Carsten svarte intet paa det, men bad at hilse Samuel, om hun skrev til ham.

Sara kom ved samme leilighed til at fortælle, at hun hadde gaat i forbøn for Reiers hos den gamle. Carsten for op og udbrød spændt: „Naa, hvad sa han saa?"

Og Sara svarte ganske troskyldig: „Først blev han jo rasende, men senere paa dagen begyndte han selv at tale om det paany. Han synes vel, der ellers ikke er nogen raad for Reiers, der blir jo aldrig nogen eksamen med ham. Jeg tror, far gir sig."

„Sara!" udbrød Carsten, og han vilde ha tilføiet: „Nu har du modarbeidet mig!" Men han sa det ikke, han vilde ikke skræmme hende.

„Hvad er det, Carsten? Hvorfor blir du saa urolig?"

„Aa, ingen ting, — det er blot noget, jeg tænkte paa, du skal faa vide det siden. Se saa, gaa nu, er du snil. Jeg skal arbeide!"

Da Sara var vel ude af hans arbeidsværelse, kastede han sig ned i en stol og sank sammen.

Skulde denne bror, som aldrig hadde ar-

beidet, aldrig lidt sig frem til en overbevisning, men som stadig fløød om paa andres meninger og andres penge, — skulde nu han virkelig faa lamme ham og forspilde hans planer og arbeide.

Carsten hadde følt sig tryg paa, at han nu hadde bevist sin dygtighed, og derved vundet sin fars fulde tillid. Og det hadde været ham en stolthed at kunne se den gamle far samle sine sidste eiendomme, sin sidste magt og række den frem som garanti for ham? Men dette skulde altsaa nu styrte sammen. Jernbanearbeidet vilde kanske gaa fra ham, hans livsværk, boremaskinen, skulde maaske tilkæmpe sig seir i en andens haand, — blot, fordi hans bror spændte benene under ham. Dette var ikke til at holde ud.

Carsten blev siddende og stirre ind i de mange drømme, som hadde hvælvet sig over hans sidste planer. Bag denne boremaskine hadde han øinet uendelige vidder. Den vilde være et slag fremad for kommunikationen, dette evigt nye evangelium for kultur og lys. Der var isandhed religion bag dette her. Han følte sig sikker paa, at kommunikationen var tidens store moralske mission. Den vilde lidt

efter lidt ødelægge særinteresser, splittelse og indbyrdes kamp. Den vilde avle broderfølelsen i det praktiske liv, gribe ind i alle næringskilder, hæve arbeidet og jorden til værdi og frugtbarhed. Det hadde været hans kongstanke i stor stil, rygraden i hans arbeidskraft og lyse humør. Det hadde fyldt hans hode og hjerte som den klare, utvilsommme tro paa livet og paa menneskenes evige tog fremad mod lys, bort fra løgnen og smerten. Skulde han nu lammes? Skulde en anden faa sætte hans opfindelse ud i livet og nyde triumfen af dens seir. Aldrig! Før skulde han knuse den og se det hele gaa tilspilde!

Men endnu var ikke maskinen færdig, der manglede endnu lidt. I de sidste dage hadde han været for opløst og udstykket til at kunne samle sig. Men færdig vilde han dog se den. Han hungrede efter at nyde den hemmelige triumf inden fire vægge, føle denne salige skaberglæde over at ha seiret over naturen og indvundet et nyt land for kulturen og menneskene. Maskinen *maatte* bli færdig, skulde bli færdig — alligevel.

Han reiste sig og kastede et blik paa sine

tegninger og udkast. Arbeidet — det laa jo her og raabte paa ham. Hvorlænge hadde han ikke stykket sig ud i ørkesløse lidelser. — Jo mer han fjernede sig fra sit arbeide, jo mer fordærvet følte han sig i sin sjæl. Lediggangens lumre tankespind samlede kun paa støv. Nu var det paa tide det blev slut!

— I de nærmeste dage arbeidede han som i feber. Det var som en sygdom, han maatte ryste af. Lidt efter lidt vandt han frem til ligevægt. Arbeidsglæden fyldte og strømmede gennem hans aarer som muntre sange. Han kunde nu tale til Reiers, naar han mødte ham paa gaarden, ja det hændte, at de et par gange foretog rideture sammen. Sara frydede sig.

Saa en dag møder Thora Rogstad op og vil ta timer i kemi. Carsten sad rolig ved hendes side paa kontoret og underviste.

Hans første følelser for dette uskyldige barn hadde været medlidenhed, da han ante hendes forhold til Reiers. Siden hadde han ganske naturlig faat en sterkere og sterkere trang til at frelse hende ud af armene paa denne bror. Men hertil hadde der lidt efter lidt samlet sig en række uklare stemninger,

og tilslut saa han tingen lige i øinene og følte, han vilde bli grænsesløs ulykkelig, om Thora nogensinde skulde tilhøre en anden. Hver gang han vidste broren sammen med hende, led han uendelige kvaler.

Men nu hadde det intense arbeide lidt efter lidt helbredet ham. Han sad ved Thoras side og kunde uden bitterhed tænke paa, at denne unge sunde kvinde, med al denne forjættelse over sig, aldrig skulde tilhøre ham. Efter timen saa han Reiers følge hende hjem, og han følte kun en uendelig vemod.

Arbeide, arbeide. Han elskede denne maskine som et væsen, der fik liv og blod og hjerteslag under hans hænder. Han vidste, han arbeidede for hele menneskeheden. Derfor hadde han en fornemmelse af at staa som paa et bjerg og tale til de kommende slægter. Der var høitid over dette arbeide. Det var smertestillende og berusende.

September drager langsomt forbi. Nætterne er mørke, maanen skinner stor og gul henover sorte aaser og blanke sjøer. Nu og da tuder en uveirsnat forbi som forbud paa vinter. Men der er endnu enkelte dage, da solen vækker fluerne frem paany og fylder

luften med eftersommer. Og ude paa markerne staar de gyldne kornakre og bølger under den klare himmel.

Reiers hadde ogsaa sine sorger at gennemgaa. Han længtes til hovedstaden og til theatrene og forskellige veninder. Løvet gulnede og faldt, og det satte ham i daarlig humør, saa han tænkte paa døden. Hvad var vel dette liv? Et kys, et stevnemøde og saa — farvel. Et minuts lys, og saa den kolde nat. Han begyndte at merke tegn paa, at ogsaa hans kærlighed holdt paa at fryse i ham, kærligheden var jo i slægt med aarstiderne, og nu bredte høsten sin klamme aande henover jorden. Han vilde maaske forklaret Thora det hele og talt hende til fornuft, men saa fik jo Carsten ret. Nei, tak, det skulde man dog ikke ha noget af. Han maatte holde paa hende, selv om det kun var for at trodse Carsten. Men landbruget hadde han ærlig talt tabt lyst paa, var der noget, han ikke duede til, saa var det at opdrætte kvæg. Men eiendommene kunde jo sælges — siden — og hvem vidste, om ikke han ogsaa fandt sit livskald engang, f. eks. journalistiken. Det galdt om at holde frem og begynde med land-

manden og Thora — foreløbig. Carsten skulde ikke faa ret, han vilde for engangs skyld vise, at han hadde lidt ben i næsen han ogsaa.

En dag, han skulde følge Thora hjem, var hun ganske usædvanlig taus. Da de blev alene i skogen, og han vilde omfavne hende, vred hun sig løs. — „Kære, hvad gaar der af dig?“ spurte han. — „Aa, jeg ved ikke,“ svarte hun og skyndte paa. — „Maaske er det, fordi far blir værre og værre.“

Dette var sandt. Den gamle skolebestyrer visnede bort i sin seng, han laa nu som et stort barn og lallede. Thora begyndte mer og mer at vænne sig til den tanke, at hun nu skulde miste ham.

Det gav hende ond samvittighed, hun syntes, hele denne hemmelighed med Reiers var en troløshed mod den eiegode far, som jo ellers var hendes beste ven i verden.

Den unge kvinde begyndte at tænke og tænke, og jo mer hun nærmede sig den varme, troende far, jo længre bort kom Reiers.

En dag, da timen var forbi, sa hun til Carsten: „Maa jeg ikke faa se Deres arbeidsværelse en gang?“

„Jo, saamæn! Skal vi gaa derop straks?“

„Nei, nei, De tar da alting saa braat. Senere engang.“

Men dette sa hun, fordi hun hadde sat sig i hodet at ville overraske ham. Og en dag listede hun sig op over trapperne og aabnede forsigtig døren uden at banke paa.

Han merkede intet, han stod i en arbeidsbluse og vendte ryggen til og tegnede. Hun saa og saa fra ham til omgivelserne, til disse hauge af papir, til alle disse rastløse tankeytringer, til denne energi, som taarnede sig op om ham. Og midt i det stod han selv som den sunde, røde ungdom midt i den blege verden.

Hun mistede nu lysten til at gaa ind. Og varsomt lukkede hun døren og listede sig atter ned over trapperne.

Da han kom til timen, lod hun som intet. Da undervisningen var over, tog hun mod til sig og spurte om han ikke vilde se til hendes far.

Det var han straks villig til. Men naar var det mest beleilig?

„De kunde jo f. eks. slaa følge med mig.“

Der gik et lidet ryk i ham, og han mer-

kede, at det hadde kostet hende overvindelse at foreslaa dette.

„Nei,“ undskyldte han sig. „Det falder sig ikke slig for mig netop nu. Men i eftermiddag har I mig.“

Da hun saa gik, stod han i vinduet og saa efter hende. Reiers fulgte hende ogsaa nu. „Ja, naturligvis,“ tænkte han. „Men hvorfor staar jeg egentlig her og ser efter hende?“

Og han arbeidede paany.

IX.

Carsten hadde ikke set gamle Rogstad paa mange aar. Han fandt ham nu siddende, opstøttet af puder i sengen, sammenfaldt og indtørret, hænderne det bare ben og sener, ansigtet gult, men øinene straalte som sorte diamanter. Han levde nu saa at si paa den anden side af døden, og hans ord var store, lyse drømme.

„Hr. Brandt,“ begyndte han, da Carsten sad ved sengen, „min datter har fortalt saa meget om Dem, i det sidste taler hun om Dem hver dag, og jeg takker Dem, fordi De er god mod hende. Alle er gode mod dette barn.

Men hun staar nok mest i gæld til Dem, efter hvad hun selv siger."

Men Thora, som sad i stuen og sydde, reiste sig nu og gik hen til vinduet, hvor hun blev staaende og se ud.

„Giv mig Deres haand, hr. Brandt!" fortsatte den gamle, „det er saa forunderlig at se en ung, sterk mand ved sin dødsseng. Jeg er ikke bange for døden, thi jeg har arbeidet. Men ofte tænker jeg paa, hvordan det skal gaa frugttrærne og ungdommen? Forresten kommer jeg igen. Jeg elsker jorden og mit paradis vil være at fødes paany af dens skød. Blir jeg ikke menneske, saa blir jeg maaske en blomst eller et frugttræ. Tro mig, evigheden og aanden er ikke udenfor materien. Hvem ved, om min have ikke er noget af himlen, og at der er menneskesjæle blandt det, som blomstrer der. Alting hænger sammen."

Den gamle sank nu tilbage, udmattet af de faa ord, og blev liggende og stirre frem med store, smertefulde øine. Men endnu anstrængte han sig og fik frem: „Husk, hr. Brandt, De, som skal ta arven efter os, husk, at vi er et udvalgt folk. Vi skal en gang bli kirkeklok-

ken blandt nationerne. Vi skal ringe fred og lys over verden, naar landet en gang bestaar af ranke, fritskuende aander. Husk det! Husk endelig det!“

Fruen saa nu paa klokken og kom med en spiseske medicin. Han tog den med et barns naive afsky, men sendte hende efterpaa et langt blik, fuldt af uendelig ømhed.

Det var mange forunderlige stemninger, som trængte ind paa Carsten som han sad her hos denne døende idealist og holdt hans magre, feberhede haand. Da han senere paa kvælden gik ud med Thora for at se haven, fulgte ligesom den gamles drømmesyner med, og han hadde en følelse af at træde paa hellig jord.

„Men her er jo mørkt!“ udbrød han, da de kom ud.

„Nei, her er maane!“ sa Thora og gik allerede i forveien.

Men om lidt blev de begge staaende tause over det sjeldne syn, som bredte sig ud i mørket. Tidligere paa dagen hadde regnet overstrøet denne lille brogede skog af frugttrær med store vaade draaber. Nu hadde maaneglansen forvandlet det til et lidet hav

af smaa stjernelegemer, der vuggede paa skygger og straalte. En sterk duft af falmede blade gjorde luften tung og varm. Og ingen vind, ikke en lyd, blot den fjerne sus fra indsjøen nedenfor, hvor de smaa bølger trillede maaneblanke indover sandbankerne.

Thora hadde faat øie paa en løsnet podekvist og greb sig øieblikkelig an med at fæste den igen. Carsten stod og betragtede hende. Hun behandlede dette syge træ med en varsom ømhed som var det et lidet barn, hun kælede for.

Du gode Gud, hvor denne maanelyse kvæld føltes skæbnesvanger for Carsten. Som hun stod der, halvt gemt af træets skygger, saa han blot ante hendes former, begyndte straks hans fantasi at arbeide. Det faldt ham ind, at denne unge blussende kvinde var selve glæden og frugtbarheden, skudt op af arbeidet og jorden, det var styrkedrikken og lægemidlet for al træthed, sjælesygdom og tvil, det var hans lyseste drømme, hans religion og skabertrang levendegjort i kød og blod! Aa, hvorfor skulde alt dette strømme ind over ham netop nu!

Med et sa hun: „Ved De hvad, jeg synes,

det er haardt at bli alene om alt dette. For naar far nu gaar bort, saa blir jeg jo alene."

Hvad skulde vel Carsten svare paa det. Han nævnte noget om, at han ogsaa interesserte sig for frugtavl, ja, at han ansaa den for fremtidens rigeste indtægtskilde for landmanden. Han sa endnu en del høitidelige ting, da Thora med et kom tæt hen til ham og stirrede paa ham med tilslørede øine: „Mener De dette?" spurte hun. „Ja." „Mener De det?" „Javel!" Hun brast i latter: „Naaja herregud, saa mener De det altsaa," sa hun og gik videre.

„Hvad skal dette si?" tænkte Carsten og fulgte efter. „Sa jeg nu noget dumt, som morede barnet." De gik side om side, og med et stansede hun og saa atter paa ham: „Nu tør jeg ikke komme oftere til Lindegaard og læse med Dem!" sa hun og stirrede vedholdende paa ham. — Han rykkede lidt baglængs: „Hvorfor ikke?" — „Nei . . . for jeg har slet ikke sovet i nat!"

Nu var det hans tur at le. Men hun lo med, og lo tilslut krampagtig, saa hun bredte armene ud som i jubel. — De var kommen lige ned til indsjøen, som skiltes fra haven

ved en høi stenmur. De var saa uendelig alene her, og langt oppe paa høiden stod gaardens huse og svøbte sig i skygger og hvidt maanelys.

Thora stod og stirrede paa stjernerne: „Er De sint paa mig?“ spurte hun med et.

Hun var ham saa nær, at han hørte hendes hjerte, der slog, slog. I næste øieblik følte han hendes varme haand i sin. Saaledes blev de staaende og se paa hinanden.

„Nei,“ sa hun atter, idet hun maalte ham med tilslørede øine — „jeg tør ikke komme mer og sidde ved siden af Dem.“

„Jasaa, det var leit.“

I næste øieblik hang hun om hans hals og borede sit hode ind til hans skulder: „Nei, jeg tør ikke!“ stønnede hun . . . „for jeg blir saa altfor glad i Dem . . .“

„Thora!“ Han tog hendes hode mellem hænderne og bøide det bagover. „Er det sandt?“ — „Ja,“ stønnede hun viljeløs . . ., „det er længe, længe . . . siden.“ — „Er det sandt?“ gentog han flere gange, mer og mer ude af sig selv, og hun hviskede hedere og mer og mer jublende: „Ja—a—a.“

Carsten blev fortumlet og drukken. De

gled overende i græsset, og nu begyndte de et sprog som opfandtes for anledningen. En stund efter hviskede hun: „Er du ogsaa lidt glad i mig?“ — „Ja.“ Han holdt paa at kvæle hende i sine arme.

Tilfældet vilde, at de kom til at sidde eller ligge paa en gammel laavedør, som laa der efter at være brugt at bære græs paa. Og de to unge mennesker glemte nu tiden hen, glemte det dødsleie, de nylig hadde forladt, de kunde jo ikke andet end juble og kærtegne. De var midt oppe i denne kærlighedens førstegrøde, som med et slag forener to fremmede, dette henrykkelsens minut, som er en gang og aldrig mer kommer igen. De kyste hinanden og lo over det, derpaa kyste de hinanden fordi de lo. De sludrede en masse ord hen og vidste kanske slet ikke, hvad de talte om. Hun fortalte, at hun ikke alene hed Thora, men ogsaa Marie, og det fandt han saa merkelig, at han maatte kysse hende lidt paa kinden for det. De hadde været dus siden den første omfavnelsen, men ingen af dem merkede det. Hun spurte: „Har ikke du noget andet navn?“ — „Nei.“ Og han fik et kys paa hagen, fordi han ikke hadde noget andet navn.

Der behøvtes slet ingen høitidelig forklaring af deres følelser, og det faldt heller ingen af dem ind. Deres minut varte endnu. De tænkte ikke, men talte som naar to fugle spiser af hinandens mund.

Endelig reiste de sig og stod der halvblinde og drukne og saa paa hinanden. Hendes haar var i en sørgelig opløsning, og hans slips var gledet op under hagen. De hjalp hinanden og smilte til, og nu og da maatte de røre ved hinanden med munden.

Men pludselig udstødte hun et lidet skrig og vendte sig bort. Han greb hende om skuldrene, dreiede hende imod sig og saa hende ind i ansigtet: „Hvad er det, Thora?“

Hun stønnede: „Aa!“

„Hvad er det?“

„Reiers!“ tudede hun og skjulte ansigtet i hænderne.

Han hadde ventet dette i sidste øieblik, men nu, da hun sa det, holdt han paa at miste besindelsen. „Reiers!“ udbrød han. „Min bror? Hvad er det . . . med ham?“

Hun gned sig i øinene og vaandede sig: „Aa, Herregud, jeg tror jeg er lidt glad i

ham ogsaa! Jeg ved ikke min arme raad.“ Og atter klyngede hun sig ind til ham som for at søge beskyttelse og hun hulkede: „Du maa frelse mig, Carsten!“

Saa med et rev hun sig løs og la paa sprang op gennem gangene. „Farvel!“ raabte hun tilbage og forsvandt.

Han vilde først løbe efter og indhente hende, men huskede saa paa hendes døende far, som ikke maatte bringes i sindsbevægelse. Langsomt gik han efter og ind.

Den gamle sov og klagte nu og da gennem søvnen. Fruen sad ved vinduet og sydde. Carsten bød stille farvel og gik.

„Er det virkelig alvor?“ tænkte han fortumlet. „Reiers og jeg . . . for alvor, nei det er fortvilet!“

Men i næste øieblik tænkte han sig Thora i Reiers’ arme, og hele hans indre reiste sig til vildt oprør.

— Og udslidt af sindsbevægelser tumler han hjemover i den maanelyse nat.

Dagen efter fik han følgende brev:

„Kære dig, tilgi mig min opførsel igaar. Jeg har ligget vaagen i nat og grædt min

hodepude vaad, men jeg er nu ganske sikker paa mig selv. Tilgi mig, at jeg har faret saa vild og gjort ting, som jeg bitterlig angrer. Men det er, fordi han mødte mig, just som jeg længtede efter nogen at være glad i. Da jeg mødte dig, blev jeg urolig og turde ikke tilstaa for mig selv, at jeg tænkte paa dig og længtes efter dig hver gang, vi ikke var sammen. Ofte, naar han har fulgt mig paa vei, har jeg tænkt: Gid det var Carsten! Jeg tør ikke komme til Lindegaard, fordi jeg ikke vil møde ham mere. Jeg vil kun sidde ved min fars seng og være god mod ham og tænke paa dig hele tiden. Du, du, du, hvor det er deiligt at ha revet sig løs og at elske en, man ser op til og føler sig tryg paa. Jeg tror, de har merket det paa mig idag, for jeg smiler hele tiden og har omfavnet min mor flere gange. Skriv, skriv, skriv til mig. Jeg vil gemme dit brev under puden og læse det tusen gange. Kanske jeg vil gøre noget mere ved det ogsaa, men det tør jeg ikke nævne nu.

Din, din, din

Thora“.

X.

Gamle Brandt sad nu oppe et par timer om dagen, men følte, at det gik hurtig til agters. De tre brødres forhold til hinanden ante han, men lod som han intet vidste. Han plagedes nu af ustanselige kuldegysninger og fik det aldrig hedt nok i ovnen. Hans humør blev værre og værre, og det eneste, som trøstede ham, var Sara, som nu forekom ham usædvanlig god og næsten stadig var om ham.

Saa en dag træder Carsten ind med en mappe under armen og saa oprømt og straalende ud:

„Ja, kære far!“ begyndte han og skød en stol under sig tæt hen til den gamle — „nu er altsaa boremaskinen færdig, jeg har sendt ordre ind til det mekaniske verksted og maa snart reise efter selv og tilse udførelsen. Aa, det er herlig, at det endelig lyktes. Holder den, hvad den lover, saa vil den indspare en femtepart af omkostningerne ved arbeidet, det blir altsaa ren fortjeneste. Nu forstaar du vel, kære far, at jeg ikke kan fremlægge nogen anbefaling for maskinen, for den maa

jo først prøves i stor stil og gennem forskellige bergarter. Det kommer nu an paa, om du har tillid til mig. Jeg stiller min intelligens, min personlighed som pant, hvad tror du nu om gyldigheden af det, kære far? Her har jeg kalkulationer over det hele jernbanearbeide, en bekendt ingeniør har set dem igennem, og her er hans anbefaling. Nu staar det altsaa til dig, kære far, at afgøre, om alt dette her skal lykkes mig. Uden din garanti kommer jeg ingen vei. Vil du nu underskrive dette dokument?"

Den gamle hadde med et udtryk af velbehag ladet sine øine hvile paa denne unge, vakre mand, som sad der saa straalende af arbeidsiver og selvtillid. Han tog langsomt det sidste dokument og fik lorgnetten op og mønstrede det paa afstand. Det var fuldt juridisk affattet og gik ud paa, at de fire leilændingsgaarde, teglverket og skogene stilledes som urørlig pant for staten, indtil jernbanearbeidet var færdigt og godkendt.

Den gamle la dokumentet paa bordet ved siden af og tog saa lorgnetten langsomt af. Og en lang stund blev han siddende og stirre frem.

Han saa denne arbeidsomme og begavede søn svinge sig op og kaste glans over familien og landet ved hjælp af sin fars tillid. Men samtidig saa han Reiers — han var jo ogsaa hans søn, og dertil den svageste . . . Og endelig Sara, som kanske laa hans hjerte aller nærmest. — Skulde han resikere, at de to mistede sin arv! — Det kunde jo hænde, det gik galt for Carsten, og her stod hele formuen paa spil . . . Det var tilliden til Carstens idéer paa den ene side og faderfølelsen for de to paa den anden . . . Valget var haardt. Den gamles hænder begyndte at skælve. Han merkede ogsaa, at Carsten rystede af spænding paa udfaldet.

„Kære dig, gutten min," begyndte han, „jeg har saavist tillid til dig og din intelligens! Hvorfor skulde jeg ikke det? Du har altid været grundig, ærlig, arbeidsom og dertil en god søn. Men du aner ikke, kære Carsten, hvad det vil koste mig . . . der er mange magter, som trækker til hver sin kant . . . jeg ved ikke min arme raad . . . jeg har tænkt og tænkt paa dig hele tiden . . . Her sidder jeg gamle mand og vil gerne omfavne

eder alle. Og dog, baade arven og sønnerne slider mig i stykker."

Han tog atter dokumentet og holdt det i haanden, og i det samme traadte Reiers ind. Han gjorde først tegn til at trække sig tilbage, men med et forstod han, hvad dette dokument betød, og hele hans smule energi steilede i ham. Bleg og trodsig blev han staaende midt paa gulvet.

Gamle Brandt saa op, Carsten hadde ogsaa reist sig, og den gamle saa nu til sin forfærdelse, at de to brødre stod færdige til en kamp paa liv og død.

„Hvad er det?" spurte han med dirrende stemme og saa paa dem begge.

Carsten vendte sig mod faren og spurte koldt: „Jeg vilde gerne vide ja eller nei!" Han pegte paa dokumentet.

Paa den maade hadde Carsten aldrig talt til ham før, og den gamle følte det som et hug i hjertet.

Men nu tog ogsaa Reiers paa med samme kolde hidsighed: „Og jeg vilde si dig, far, at jeg ikke holder ud at gaa ledig her længer. Blir der ikke anden raad, saa modtar

jeg et tilbud om en plads hos redaktør Kahrs."

Den gamle hoppede i sædet og greb efter stolarmen. „Hvah?" skreg han.

Carsten maalte broren. Et øieblik glemte han sig selv, og han busede ud: „Er det ved trusler, du faar dit frem?"

For første gang stødte brødrene sammen, saa deres far hørte paa. Denne afgørelse var for skæbnesvanger for deres liv, spændingen rev dem med, Carsten blev den hensynsløse vilje og Reiers den knytnævede trods.

Reiers traadte et skridt nærmere: „Er det blot dig, som har ret til at sætte igennem?" dirrede han.

Den gamle sad der helt magtesløs og stirrede paa dem.

Carsten vendte sig atter mod ham: „Far, gi mig dokumentet tilbage og tænk ikke mere paa denne sag. Jeg vil nødig være aarsag til, at en af dine sønner havner i „Fremtidens Avis."

Men da han vilde ta dokumentet, la den gamle det langsomt hen paa bordet og sin flade haand ovenpaa. Derpaa blev han atter siddende taus og se frem.

Reiers blev nu utaalmodig, gjorde et slæng henover gulvet og slog ud med haanden à la digteren Martens: „Du faar undskylde mig, Carsten!“ sa han, — „men det kunde da hænde, jeg duede til noget jeg ogsaa, selv om jeg ikke har bebyrdet verden med tvilsomme opfindelser.“

Carsten var for ophidset til at smile til denne bemerkning. Han udbrød med haanlatter: „Ja, ingen tviler paa, at du vil bli en udmerket journalist. Du eier jo ikke nogen mening, derfor vil du ha saa let for at forfegte andres. Du er uvidende nok til at kunne skrive med sagkundskab om alt muligt — kortsagt, du vil bli en udmerket svamp.“

De to fortsatte at hidse hinanden, de glemte fuldstændig sin gamle far, som sad der sønderknust og følte hvert af deres ord som en forgiftet pil. Pludselig busede Reiers ud: „Saa, lad os da endelig gøre rent bord, Carsten! Ved du, hvad alt dette dreier sig om? Jo, du vil ta min kæreste fra mig!“

Og nu vendte han sig mod den gamle: „Ja, far, nu skal du vide det, jeg er forlovet med Thora Rogstad, og han der, min egen bror, han gør alt for at ta hende fra mig!“

Den gamle saa paa Carsten som om han intet forstod af det hele.

„Ja , far,“ begyndte Carsten, „dette er sandt.“

„Er det sandt?“ hviskede den gamle. — „Ja, men, men . . .“ han kom ikke længer, han forstod fremdeles intet af det hele.

Carsten tilføiede: „Og jeg vil gifte mig med hende, og det har jeg moralsk ret til.“

Reiers slog op en haanlatter: „Moralsk ret — har du nu ogsaa det paa din side!“

Carsten: „Ja, for jeg er sund og kan se mine børn ind i øinene.“

Dette sa Carsten med en overvældende ro, og Reiers for en smule sammen. Hadde Carsten virkelig gennemskuet hans hemmelighed, følgerne af hans letsindige udsvævelser, som ingen læge kunde skille ham af med, og som i stilhed martrede ham og gjorde ham livet modbydeligt.

I den pause, som nu opstod, sad den gamle og saa fra den ene til den anden af dem med halvslukte øine. Saa begyndte noget at arbeide dybt nede i hans bryst, sterkere og sterkere, — saa hviskede han stønnende: „Hvor I to har lært denne tone,

ved jeg ikke, men det er ikke i mit hus!“ Og han løftede sin haand som om han pegte ud over de store jorder paa Lindegaard og hviskede overvældet: „Nu ser jeg, hvor dette bærer hen!“

Der var storhed over denne stund. De stod der, de to brødre, ligesom to forskellige aandsretninger i landet og brødes om fremtiden, kæmpende om magten, og det maatte afgøres nu.

Men den gamle overvældedes mer og mer af dette fremmede, dette uforsonlige, giftige had mellem de to sønner, han følte, at en af dem maatte dømmes, en af dem gaa under, og det kendtes som hans eget legeme skulde sønderlemmes.

Og nede i hans hjerte arbeidede sindsbevægelsen sterkere og sterkere, brystet begyndte at svulme, og som han sad der og stirrede paa dem, udstødte han pludselig et skrig og slog hænderne for ansigtet, „Carsten!“ skreg han og snappede efter luft, „Reiers!“ skreg han straks efter. Saa kunde han ikke mere, men sank sammen i vilde krampetrækninger.

De to brødre styrtede hen til ham, jom-

fru Hoffgaard hadde hørt skriget fra køkkenet og kom nu ogsaa styrtende ind: „Jøssu navn!“ raabte hun og knælte for den gamle.

De tre forstod i et øieblik situationen, og de bar nu den bevidstløse olding ind i soveværelset og la ham paa sengen.

Der blev sendt ilbud efter læge, og hele huset kom paa ende. De tre søskende samledes i sygeværelset og stod rundt sengen, tause og forfærdede over denne pludselige katastrofe, og turde næsten ikke hviske sammen.

— Sent paa kvælden kørte Samuel i karjol gennem de opblødte veie opover mod Lindegaard.

Efterhvert som han nærmede sig sine egne jorder, stirrede han paa hjemmet, som løftede sine mure og tag mod en stribe af gul aftenhimmel i vest.

Han følte sig urolig, piskede paa den udmattede hest, en uforklarlig angst snørte hans hjerte sammen, han hadde følelsen af at maatte skynde sig og faa be alle derhjemme om forladelse..

En gul lygte kom imod ham i gaardsrummet, — staldkarlen fortalte det meste.

Samuel kastede ydertøiet af og skyndte sig over i den gamles fløi, ind i forstuen, hvor de to brødre sad foran et baal paa peisen. Han gik dem forbi uden et ord, gik lige ind i den gamles soveværelse, men stansede i døren. Sara sad ved den gamles seng, og hun hviskede uden at reise sig: „Tyss“.

Varsomt nærmede han sig sengen: „Er han død?“ — „Nei, men han kommer neppe til bevidsthed mer.“

Samuel støttede sig mod sengestolpen og stirrede paa denne døende far, denne kæmpe med løvehaaret, som nu hadde lagt vaabnene ned.

De hadde udkæmpet saa mangen dyst sammen, — en aarelang, livslang krig, og faren hadde ikke seiret.

Og nu kom denne forfærdelige død og huggede over det sidste baand. Og det gamle, hvidhaarede hode bag ruden i gamlefløien vilde nu forsvinde, denne samvittighed vilde nu flyve ind i de ukendte lande, og herefter var der ingen modvægt længer, som vaagede paa Lindegaard.

Forbi Samuels øine jagede nu tusinde smaa hændelser gennem aarene, som hadde

forbitret den gamle fars liv, hobet sig op som et berg imellem dem. Og han tænkte fremover paa sin offentlige virksomhed, og det kendtes som om farens lig altid vilde tynge paa hans samvittighed.

Doktoren kom, en tyk, skaldet, skægløs fusentast, som var kobberrød i ansigtet af vind og veir og sjøreiser. Han hadde ogsaa sin amanuensis med, og de to læger gav sig nu til at undersøge den bevidstløse godseier. Alle fire søskende maatte imens opholde sig i forværelset.

Undersøgelsen forekom dem en hel evighed. Endelig traadte lægerne ud. — Der var intet at gøre. Maaske vilde den syge komme til bevidsthed igen, maaske ikke. Det sandsynligste var, at han sluknede hen i løbet af natten. — Det var den gamle hjertehistorie . . .

I det samme lægen sa dette, løb det koldt ned over Carstens ryg. Han huskede lægens udsagn for en tid siden, — den gamle maatte skaanes for sindsbevægelser.

Lægerne vilde dog forsøge at kalde den syge til bevidsthed ved hjælp af morfinindsprøitning. Da de hadde ventet en god stund uden resultat, tog amanuensis bort, mens den

ældre blev igen som gammel husven. Han blev siddende i sygeværelset sammen med Sara, og brødrene sad tause og nedtrykte om peisen i forstuen, mens gamle jomfru Hoffgaard trippede rastløs omkring paa lydløse fjed og ikke kunde finde ro hverken hos den syge eller hos børnene.

Det lakkede mod midnat. Lægen sank sammen i en bløđ lænestol, han hadde tidligere paa dagen været ude paa sjøreise. Sara hadde tændt natlampe og rullet gardinerne ned. Det matte, rødlige skær faldt ud over sengen og det hvide lintøi, — over den gamles sølvhvide hode og det blege ansigts ubevægelige træk, — de lukkede øienlaag, der maaske aldrig skulde aabne sig mer, og den blaalige, fortrukne mund, der saa ofte hadde kysset hende.

Hun blev siddende i denne uendelige stilhed og se paa alt dette. Hun var forlængst forsonet med hans død. Men sorgen hadde endnu ikke rigtig vundet at faa tag i hende. De dukkede nu op for hende alle de dage, hun hadde ofret ham, — alle de øvrige stemmer i hjertet, som hun hadde kvalt, og nu reiste der sig i hendes inderste et paatræn-

gende spørsmaal: Var hun nu fri herefter? Kunde hun nu faa gi sig hen til dette lokkende, gaadefulde, som hendes ungdom hungrede imod?

Tupsy! hviskede en stemme i hende. I det samme tænkte hun paa Samuel, og pludselig følte hun en stikkende fornemmelse af modvilje mod denne bror, som var saa meget sterkere end hende, og som nylig hadde benyttet denne magt . . . .

I det rødlige lampeskær kom der nu et bestemt udtryk over hendes ansigt og hun nikkede umerkelig i en beslutning: Maleren skulde inviteres til begravelsen.

Tiden gled, og den gamle laa der ubevægelig. Doktoren hældede sig tilbage i sin bløde lænestol, trætheden hadde overmandet ham. Hans snorkende aandedræt var den eneste regelmæssige lyd i det tause, dunkle rum.

I forstuen flammede baalet høit paa peisen, den rødlige tyrived surrede og svedte store taarer af tjære og fyldte stuen med en frisk duft af barskog. De tre brødre sad og ludede fremover, mens de stirrede paa flammerne, tænkte uklart og fortumlet frem og

tilbage, mens denne uhyggelige dødsstemning hang over dem som en sort, ulden himmel.

Flammerne lyste og lyste og kastede de tre brødres skygger bagover gulvet. Samuel reiste sig og gled stille ind i sygeværelset, og da han hadde lukket døren efter sig, løftede Carsten og Reiers hodet og saa paa hinanden.

Stemningen var uudholdelig. Der maatte siges noget. Carsten begyndte med usikker stemme: „Husker du den gang mor . . . aanei, du var vel for liden den gang."

Reiers svarte venlig: „Jeg var blot to aar, men jeg husker, hun kyste mig, og at jeg trodde hun skulde reise bort i sin seng."

Og denne stemning forenede nu de to fiender, de hadde fælles mor, de var opfyldte af den samme erindring, som smertede.

Carsten sa om lidt: „Ja, det er forunderlig at vide, at vi alle skal dø."

Reiers: „Ja. Og man spør os hverken om vi ønsker at sættes ind i livet eller at rykkes ud af det. Det er baade fortvilet og latterligt. Jeg forstaar ikke, at nogen kan føle sig rigtig glad."

Men Carsten la en ny brand paa baalet

og indvendte, at der dog var sammenhæng mellem livet og døden. Folkehøiskolebestyreren f. eks. trodde, at hans evighed bestod i at bli en blomst eller et frugttræ.

Denne uforsigtige berøring af Rogstad reiste straks en skygge mellem dem og jagede dem tilbage til deres fiendtlige leire. Men Reiers vilde bøie det af, og han nævnte, at troen paa en overflyttelse til andre kloder igrunden var mest tiltalende.

Carsten smilte overbærende. Han ønskede intet heller end at opstaa paany i sit arbeide, derfor hvilte der saa meget ansvar over, hvordan man arbeidede i livet. Det var nu f. eks. rent trøstefuldt at se den ro, hvormed Rogstad gik døden imøde.

Carsten var hensynsløs uden at vide det. Alle hans tanker kredsede om Thora, selv i dødsstemningen følte han sig lyksalig over sin kærlighed.

Reiers hadde nær buset ud: „Jasaa, har du nu været der igen!“ Men han bekæmpede sig og sa: „Der er vel i saa fald andre arbeider end havebrug og jernbanearbeider, som der er evighed i. Hver kan vel opstaa i sit.“

Den gamle hadefulde strøm var nu sat

umerkelig igang, og begge lod sig nu ubevidst drive med.

Carsten: „Ja, det gælder kun at efterlade sig noget, som man selv har skabt.“

Reiers saa ham ind i øinene: „De andre blir fordømte, ikke sandt?“

Carsten sukkede: „Ja af fædre, eller børn.“

Reiers: „Ja far fik ikke tid til at dømme mellem os børn.“

„Nei — for vi tog jo livet af ham. Du truede. Og jeg . . . bad!“

„Truede? Jeg?“

„Ja, med den forbandede avis, som du vidste han afskyede.“

Flammerne lyste, lyste og kastede de to brødres skygger bagover gulvet. Reiers hviskede rasende: „Hvad siger du? Siger du at jeg har dræbt . . . nei dette er dog for stivt! Tør du sige det en gang til!“

Han reiste sig. Carsten ligesaa. De saa paa hinanden som om de var færdige til at gribe hinanden i struben. I det samme traadte Samuel ind. Og der kom ligesom et pust fra døden gennem denne dør, som i et øieblik aabnedes og lukkedes. Og uvilkaarlig satte begge sig ned og blev tause.

Inde i sygeværelset sov doktoren fremdeles. Sara ventede forgæves paa, at noget skulde hænde med den syge. Hun kom pludselig til at tænke paa Tupsy og reiste sig for at løbe over og se til hende et øieblik.

*

Da Sara var ude vaagnede Waldemar Brandt.

Det skyldtes vistnok den sterke dosis morfin, at han følte sig fuldstændig smertefri og følte trang til at staa op og gaa. Men samtidig forstod han, at døden stod ved sengen, og pludselig overfaldt der ham en navnløs rædsel for denne død, og det, som ligger bag den.

Og nu saa han i et minut hele sit henrundne liv — saa sit arbeide, sit samliv med hustruen, alle de smaa daglige tilføielser i livsbogen, og et spørsmaal taarnede sig op i ham: Hvordan er summen?

Og paa denne baggrund følte han ansvaret for sine børn, han saa dem vokse op, saa, at de daglige smaa hændelser mellem forældrene strømmede ind ad børnenes øine og øren og blev til deres sjæl . . .

Hun hadde været saa religiøs streng, og han saa praktisk og arbeidsom, rivningerne

hadde ikke kunnet undgaas, og nu kom det igen i børnene.

Lidt efter lidt aabnedes større forklaringer for ham, han saa ud over Lindegaard, familien, landet, hele menneskeheden, slægt efter slægt drog forbi som endeløse rækker, de afløste hinanden i at vandre mod graven, de dukkede op inde i morgenrøden og vandrede mod natten.

Og alle disse rækker blev afkrævet en sum at gi de efterfølgende, en sum af erfaring, af renset guld, et fingerpeg mod fremtiden, mod det forjættede maal, hvor de hjemløse, vandrende rækker engang skulde finde evig ro.

Men hvad hadde nu han at gi af livsarv, af fingerpeg for sine? Han saa Samuel, ordgyderen, Reiers, den trætte viljeløse ingenting, og Carsten . . .

Den gamle reiste sig pludselig op i sengen. Han maatte, han maatte vælge, han skulde aflægge regnskab i næste time for livets herre, og angsten for dette regnskab fyldte ham nu med en sælsom energi og kraft.

Ude i forværelset holdt baalet paa at falde sammen i gløderne, og de tre brødre talte dæmpet sammen om sin far. Samuel tænkte

paa, at kom den gamle til bevidsthed igen, da vilde han knæle for ham og be ham om lov til at hente lille Tupsy. Kanske vilde han la barnet faa lov at kysse sig, maaske trykke det i sine arme, gi baade faren og den ulykkelige mor sin tilgivelse og derved ta en sten bort fra Samuels fremtid.

Carsten sa: „Far har skabt store værdier. Rogstad sa til mig, at den næste kristelige reformation vil føre religionen tilbage til akeren og haven. Jeg tror ikke, vi har agtet og paaskønnet vor far efter fortjeneste.“

Samuel følte dette som en braadd og han svarte: „Hver har sit at agte som det største.“

Reiers: „Ja, hver har sit.“

Carsten: „Naa, — hvad har nu f. eks. du, Reiers?“

Reiers svarte naivt: „Lad os si journalistiken.“

Carsten: „Dette siger du nu, naar far ligger og dør derinde?“

„Nei, nei, Carsten!“ hviskede Samuel og la sin haand paa hans arm.

Der blev en pinlig pause. De sad der og vidste, de hadede hinanden, men denne stem-

ning fra den nære død lammede deres hidsighed, skønt de følte, at saasnart faren var i jorden, vilde krigen bryde ud paany.

Men Reiers stod nu op og sa: „Hvis far kunde si sit sidste ord nu, da ved jeg, hvem han vilde gi ret.“

Carsten reiste sig ogsaa som for at be ham sætte sig ned. De sidste resterne fra gløderne lyste rødt over de to brødres ansigter som de stod der og maalte hinanden.

Carsten: „Han lovede mig garantien, men du kom . . .“

Reiers: „Saa. Da vil jeg blot si dig . . .“

Samuel reiste sig og blandede sig i: „Hvad er dette at strides om?“ sa han. „I ved begge to, at far aldrig vilde skille noget fra hovedgodset!“

Begge de to andre stirrede forbauset paa ham. Carsten tænkte: „Var det derfor du tog parti imod mig?“

Reiers udbrød: „Siger *du* dette nu, Samuel? Du, som stod paa min side . . .“

Samuel vendte ansigtet bort. Der blev en lang stilhed; nogle rester af baalet luede atter op og kastede de tre brødres skygger mod hinanden. De saa paa hinanden, det var

som en aabenbarelse af deres inderste, de stod her alle tre og vilde redde farens sidste velsignelse for sin samvittighed.

Da hænder det, at døren til sygeværelset gaar op, og den gamle staar der i det hvide natlinned og støtter sig til dørstolpen. De tre brødre veg forskrækkede tilbage, dette var jo som om en død pludselig stod op af graven . . . faren, som i over et aar hadde været lam paa benene og ikke kunnet gaa et skridt . . .

De blev ligblege og stumme, han stod jo der som selve dommen over deres evige strid, de glemte at ile hen og hjælpe ham i seng, og Samuel famlede efter noget at støtte sig til for ikke at besvime.

Og pludselig ser de tre forfærdede brødre faren slippe døren. Og frit og sikkert kom han nu frem over gulvet, gik lige hen til bordet, hvor dokumentet endnu laa, tog pennen, dyppede den i blæk, bøide sig helt ned for at finde det rigtige sted, og skrev saa staaende sit navn under garantien for Carsten.

Og han la pennen bort, tog dokumentet i haanden og rettede sig op og saa paa de tre sønner, som stod der maalløse og stirrede paa ham som paa en genganger.

Og nu rakte han dokumentet ud og gav det til Carsten, gav sin livssum og sit fingerpeg til det praktiske arbeide, gav al sin tillid til den arbeidende slægt, og han hviskede: „Se her, gutten min! Tag det!“

Carsten famlede sig frem og tog det kostbare dokument, og som han holdt det i haanden, følte han, at dette samtidig var en dødsdom over de to andre.

Men den gamle stod der endnu, rank og bleg, med den hvide løvemanke kastet tilbage og med resterne af de sluknende gløder lysende over sig. — Og se, nu løftede han haanden som om han pegte ud over markerne paa Lindegaard, ud over berg og dal, ud over det hele land, hvor de kommende slægter skulde bygge og bo. Og han pustede dybt ud som endelig og evig retfærdiggjort og befriet. Men i næste øieblik gav knærne efter, haanden faldt ned, han vaklede, og tumlede baglængs i gulvet.

Carsten sprang nu til, fik en haand under farens hals og den anden under hans ben. Og nu løftede den velsignede søn sin døde far op, holdt ham i sine arme og ligesom viste ham frem til de to andre, til verden. Han vidste

ikke, hvor kræfterne kom fra, men han bar det svære legeme frit hen over gulvet, mens det sluknende skær kastede den dødes og den levendes skygger paa væggen, — bar ham ind i sygeværelset og la ham paa sengen.

Doktoren vaagnede nu, forstod straks situationen, han undersøgte flygtig den gamles puls, rystede paa hodet og saa paa dem alle. Der behøvdes intet ord. Gamle Brandt paa Lindegaard var død.

Da Sara kom ind, stod de tre brødre og hulkede om dødsleiet, og Sara kunde ikke undgaa at lægge merke til, at Samuel og Reiers var mest fortvilet.

Doktoren trykkede dem alle i haand og tog bort. Natten faldt paa, og mod de sorte ruder faldt store, tunge regndraaber.

De fire søskende blev nu siddende rundt sengen alene, de sad der under det rødlige skær time efter time, og der blev næsten ikke sagt et ord. Og midt i denne sørgende flok af børn laa den gamle, bleg og fredelig, med sølvhaaret strøget bagover, og med et besynderlig træk om munden som den, der har kæmpet og seiret.

FJERDE BOG

I.

Jo mer valget nærmede sig, jo mer hidsedes byen op i krampagtig spænding. Agitationen gennemskyllede hvert hus og rev alle med, og under pressens flittige ormebid forvandledes denne fredelige menneskehob til et forgiftet legeme, der væltede sig frem og tilbage i feber.

„Fremtidens Avis“ blomstrede i denne tid. Den dukkede en kvæld op med elektrisk glødelampe udenfor sit lokale og indsvøbte de nærliggende kvartaler i et hvidt hav af lys. I en svulmende artikel herom og om videnskabens sociale betydning, kaldte den det elektriske lys for fremtidens og demokratiets sol.

Det var rene underverker af energi, som unge redaktør Kahrs udfoldede i denne tid. Han hadde tusinde traade i sin haand, og ingen

blev forsømt. Han haandterte vanskeligheder som spyd i luften. De politiske ledere interesserte ham mindre saa lige under valget, desuden kom nu alle provinsbladenes politiske stof fra hovedstaden, fra partiets hovedkontor, hvor de fabrikeredes og sendtes ud en gros. Redaktøren tog dem ind, men læste dem ikke selv engang, disse høitidelige satser duede ikke, almuen forstod dem ikke, læste dem ikke, — nei, da var det ganske anderledes frugtbringende at holde borgerkrigen i aande.

Og redaktøren tog nu for sig nogen og hver af de fornemste modstandere i byen og holdt dem op i dagens lys til almen beskuelse. Han blev ikke træt af at rakke ned paa en stakkars restauratør, fordi denne ikke hadde tat redaktørens ven til musikdirigent. Han forfulgte stadig bestyreren af underofficersskolen, fordi kaptein Bull intet hadde imod at agiteres frem som eftermand. Da brigadechefen sidste syttende mai hadde negtet at udlaane brigademusiken til et demonstrationstog, blandede redaktøren sig ogsaa i kommandosager og kritiserte de militære forholde med megen sagkundskab. Han hadde

sikret sig nogle underordnede baade paa underofficersskolen og paa brigadekontoret, som i al hemmelighed vimsede op i avisen og sladrede mod vederlag. Det samme var tilfældet hos stadsfysikus, borgermester, byfoged og politimester, og redaktørens nidkærhed sparte ikke paa krudtet, naar det almene vel skulde hævdes.

Desuden var han hele dagen paa færde ude i byen. Han var over alt, han stak sin finger ind i de trangeste huller. Det nye system af agitation var hans udmerkede opfindelse, og nu hadde han derfor et helt embedsverk under sig, — rodemestre, inspektører, opsynsmænd og menige, som lig sædekorn var saaet ud over den ganske stad for at spire og virke hver i sit distrikt. Disse virksomme agenter var en slags tusmørkesværmere, som nødig taalte lyset. I begyndelsen kaldte man dem pantefogder, men nu i laddevinens dage gik de under navn af korketrækkere. Og nu sneg disse herrer sig om i mulm og mørke, med lækre løfter og flasken under den ene arm, og regningen og truslerne under den anden, gennemsøgte hvert hus fra kælder til kvist, hentede frem

de mest nedstøvede eksistenser og lokkede eller truede dem til at anta en politisk farve.

Man kunde se flokke af saadanne vilde faar bli ført gennem gaderne hen til byfogden, hvor de afla eden i Guds og fædrelandets navn. Og derfra dreves de til partiets mandtalskontor, hvor de satte sin stemme og overbevisning i pant og forskrev sig mod passende vederlag.

Disse korketrækkere hadde i lighed med abonnentsamlere sin lille godtgørelse for hver stemme, de kunde hverve. Og mange var derfor de midler, som anvendtes for at drive faarene sammen. Politiet og modpartens journalister var ofte paa jagt efter denne bande af politiske bødler. men sporet var ikke let at følge. Thi det kunde pludselig tabe sig saavel i en prestekjole og uniform som i en simpel bluse. Det var menneskets brutaleste instinkter, som uden forskel paa dannelse eller stand, fik slippe løs under politikens maske. Men de hadde sin egentlige jordbund i forstæderne, de ynglede i fattigdommen, uvidenheden og lasten, de drev frit denne forretning med menneskeviljer i høstens mørke,

mens demokratiets sol lyste friskt og straalende fra „Fremtidens Avis“.

—

Samuel Brandt kom til byen et par dage før valget. Det var kort efter farens begravelse, og han var ligesom flygtet ind fra tomheden og den dystre sørgeflorstemning, som hvilte over Lindegaard.

Han søgte straks redaktøren, men han var ude i byen. Da sekretæren mente, at han vilde komme ind om en halv times tid, gik Samuel ind paa en café i nærheden og satte sig til at vente over en seidel øl.

Han sad ved vinduet mod gaden og stirrede ud i den klare septemberdag. Solen skinnede klart og mildt der ude, træerne paa gaden stod med gyldent løv, som allerede dryssede ned i sanden. Folk jagede frem og tilbage som om alting gik paa livet løs. Denne valgfeber red hvert individ og piskede paa, — alle, lige fra borgermesteren og ned til viserguterne, som løb med bunker af flyveblade eller stemmesedler. Alle hjul surrede. Kun en forteelse staar stille foran et valg, det er falitterne. De kommer efterpaa.

Ved synet af denne travle gade kom Sa-

muel til at tænke paa det hele land. Han saa ud over bygd og by, saa, hvor denne politiske agitation begyndte at sprøite sin morfin ind i hvert legeme og hver sjæl, saa, hvor hele landets puls hidsedes mer og mer op for hver gang. Var dette paa grund af overskud af kraft, eller var det for at dække over en svindel?

Hvert tredie aar kom valget som en haglskur over blomster. Hvilken forblødning af arbeidskræfter og fredeligt virke. Og hvilke frugter, hvilke værdier fik vel folket igen for alle disse kostbare udlæg?

Som Samuel sad her i betragtninger faldt atter tankerne paa den afdøde far. Hvor forunderlig var ikke et menneskes indre. Mens faren sad der som den vaagne samvittighed over hjemmet, hadde han ofte været som død for Samuel. Men nu, da han laa under jorden, blev han levende. Han tyngede paa hans samvittighed og gjorde samtidig hans dømmekraft vaagen og kold. Ofte kunde han føle sin sorg saa knugende, at han formelig vendte sig imod den. Hadde han ogsaa sørget saa dybt over sin hustru? Hvilken af de to stod ham nu nærmest? Begge var døde,

begge hadde tat en evig plads i ham. Og de to vedblev at bekæmpe hinanden ogsaa bag døden, han følte deres stadige kamp paa bunden af sin vilje. Den første døde hadde gjort ham religiøs og fyldt ham med udødelighedstrang. Men den anden? Vilde den føre ham ud i tvil og modløshed og fylde livet med gru?

Arbeidet synes tidt at være selve evigheden, fordi det er skyggen af den. Samuel stod midt oppe i en politisk virksomhed. Den bundede i de to døde, og den pegte fremover mod evig seir eller evigt nederlag.

Aa, hvor det kendtes forfærdelig denne gnist af tvil paa sin evne, denne følelse af vanmagt overfor de opgaver, han hadde sat sin tro og sjælefred ind paa. Han hadde ofret sin far paa dette alter, og sæt, sæt, om han engang fik se, at det var en blære, som brast.

Han kendte nu sit parti. Det hadde raadne flekker, men derfor hadde han en opgave her, om han kom i spidsen. Denne oprindelige bølge af lys, som hed frisind, fremskridt og menneskekærlighed, den maatte ikke grumses op af lykkejægere og en skummel

presse. Derfor lod han sig ikke forfærde, men gik trøstig videre. Her maatte kæmpes.

Men vilde nu denne strid gøre ham selv større, frigøre hans samvittighed, løse gaader i ham, bringe ham en endelig seir over løgnen og hykleriet? Var han sterk nok, ren nok, værdig nok? Aa, Gud bedre ham, der hvilte allerede tunge synder paa ham. — Sara . . . Carsten . . . far . . .

Men han maatte videre, altid videre. Thi at vende om nu var nederlag og ruin. Foran var der endnu haab.

II.

Han reves ud af sine betragtninger ved støien af en flok unge mænd, som stormede ind i caféen. De fleste hadde hatten muntert paa snurr, alle var høirøstede og glade, og de forlangte champagne. Da de slog sig ned lige i nærheden af Samuel, kunde han ikke undgaa at høre, hvad de talte om. Han kendte dem alle af udseende. To af dem var sagførere, en ingeniør og resten unge handelsmænd. Det kom snart frem i samtalen, at de udgjorde et konsortium, som netop hadde afsluttet en stor gaard- og tomtehandel. Med et

stod en af sagførerne op, en blond, skægløs tyksak med guldbriller, og holdt følgende tale over det skummende champagneglas: „Dyrekøbte medforløste! Tiden staar for døren, da Norges fulde jæ—ævnbyrdighed skal gennemføres og svenskerne hals . . . nei vi nøier os med at jage dem hjem!“ — „Bravo!“ raabte en af handelsmændene og drak. De andre tændte cigarer og lo inde i røgskyerne. „Videre!“ sa ingeniøren, „din begyndelse var Ullmann værdig.“ „Det var vrøvl,“ sa den anden sagfører, „men fortsæt alligevel, for du er ikke alene om at vrøvle i denne tid.“ — „Hold kæft for fanden!“ sa taleren, „jeg kommer jo ikke til orde. Skaal for Norge! Altsaa om to dage staar slaget, og det vil da vise sig, om nordmænd skal raade i Norge, og om vi har gjort en heldig gaardhandel.“

„Lad os holde os til gaardhandelen!“ sa en af handelsmændene med cigaren dampende i munden. — Og en anden tilføiede: „Ja, gaardhandelen for fanden!“

„Det kommer siden!“ sa taleren, „jeg begynder kun med begyndelsen. Altsaa, hvis Norge seirer, saa tjener vi paa handelen. Jeg har sikret mig gode navne, som jeg har her

inde paa brystlommen. Redaktøren, kaptein Bull, og presten Berg, den helgen. Hvis venstre nu slaar kommunen under sig, saa tør de ikke gaa vort hus forbi, de maa overta baade huset og tomterne, for dette arbeiderhjem maa de Gud straffe mig indfrie — nolens volens. Nu tror mine herrer maaske, at jeg er et fæ, som sælger min stemme, min hjælp og indflydelse for tomme løfter? En feiltagelse, forsikrer jeg. En feiltagelse. Nei, ser I, jeg har sørget for at ha en liden historie paa haanden, en liden ring i næsen baade paa presten og redaktøren. Leve Norge, men fanden gale, om man skal glemme sit udkomme. Altsaa, stol paa mig, gaardhandelens skaal! Opvarter — pst! Noch ein!“

De blev mer og mer støiende, de var for animerede til at ta notis af Samuel, som sad i en mørk krog, og der var ingen anden i nærheden. Den tykke med guldbrillerne stod fremdeles, og han drak flere gange, før han fortsatte: „Jeg er, mine herrer, en politisk nonkombattant. Jeg blir aldrig minister, for jeg er ikke samvittighedsløs nok. Jeg blir ikke storthingsmand, for jeg er ikke uvidende nok. Hadde jeg været klokker, saa kunde jeg

havt haab om at bli statsraad og amtmand. Men ulykken er, at jeg har lært noget, og saa faar jeg holde mig til min læst og tjene landet ved at tjene mig selv. En skaal for et godt valg. Faar vi af vore folk til ministerium, saa overtar redaktøren udnævnelsen af alle embeder, og saa faar vi alle et ben at gnave paa som tak for hjælpen. Du Hansen direktør for hypotheken, hva? Men for satan, jeg synes Dere talte om en spionhistorie, frem med den, nu fortjener vi lidt morro!"

De skaalte og støiede, og den anden sagfører, som lød navnet Hansen, reiste sig, strøg sit røde helskæg, satte lorgnetten bedre tilrette og begyndte at læse af et papir. Samuel kunde saavidt høre, det var en af disse historier om svenske spioner i Norge, disse spærrede sensationsnumre, som „Fremtidens Avis" længe hadde levet høit paa. Historien endte med et opraab til det norske folk om at se mod øst og gi det eneste værdige svar nu ved valgene.

Alle fandt historien brilliant sammensat. — „Tror du ogsaa, det kommer ind i avisen?" spurgte ingeniøren. „Kahrs er ikke den, som vrager en lækker bid," var sagførerens svar.

„Men er der et sandt ord i den hele historie?" spurte den tykke med brillerne. Den rødskæggede slurpede lidt af sin champagne og svarte med skuldertræk: „Jeg vil da si, at svenskerne var rene fæhoder, om de ikke brugte øinene, naar de færdes i Norge. Historien er saapas sand, at den ialfald kan staa i en avis."

„Den vil sandelig gøre god virkning!" sa en af handelsmændene. — „Hvor mange stemmer tror du, Kahrs takserer denne løgn til?"

Uden at vente paa svar, ytrede den tykke med guldbrillerne: „Ja, vi kan sandelig takke svenskerne for, at det kaster en skilling af at være demokrat her i landet. Saalænge svenskerne fornærmer os, saa længe er pøbelen herre i Norge."

„Hvad fanden siger han?" udbrød den rødskæggede. — „Jeg og ingeniøren er valgmænd, kalder du os for pøbel?"

De var nu fulde nok til at more sig over at fornærme hinanden, og ingeniøren udbrød indigneret: „Hvorfor spekulerer saa du i, at pøbelen seirer?"

„Skaal, I skabhalse," sa den tykke og rakte det fulde champagneglas frem. — „Lad

os for Guds skyld ikke ta verden for høitidelig. Jeg siger som spurven: Hvis ikke jeg tar kirsebærene, saa tar en anden dem! Skaal for Norge."

Samuel kunde nu ikke længer høre paa dette, men reiste sig, betalte sin seidel og gik. Han blev opholdt en times tid med forskellige ærinder i byen, og da han endelig kom op i redaktionen, sad der flere i forværelset, som ventede paa redaktøren. Saksen, en skaldet, luvslidt graaskæg, sad mellem opstablede avishouger og klippede. Han kom nu hen til Samuel og hviskede: „Hr. Brandt, redaktøren venter Dem, men De faar komme denne vei."

Saksen førte nu Samuel ud i trykkeriet, mellem en række støiende maskiner og travle arbeidsfolk i bluser, derpaa ind i en trang gang, saa opad og nedad smaa trapper og en uendelighed af krinkelkroge, og da de endelig stod ved en dør, sa saksen bukkende: „Redaktøren er fremdeles ude i byen, men for hr. Brandt er han nu hjemme."

Da Samuel traadte ind ad denne dør, stod han til sin forbauselse i redaktionskontoret. Kahrs sad ved sit skrivebord og hadde tele-

fonapparatet for øret. Han nikkede til Samuel og rakte den ene haand ud, mens han fortsatte i telefonen. Sekretæren kom med en børste og bad om lov at befri Samuel for en del spindelvæv og støv, som han hadde paadraget sig under den trange vei til kontoret.

Da redaktøren endelig var færdig, kom han og trykkede Samuels hænder og udtrykte med bevæget stemme sin dybeste kondolation. — Han førte ham saa hen i sofaen og beholdt fremdeles hans ene haand, mens han begyndte: „Ja, kære ven, idag maa De undskylde, at jeg maa tale om en eneste ting — valget Jeg fik netop telefonbesked fra mandtalskontoret, tænk, vi har tusen stemmer fler iaar end ifjor, og det har vi en fornuftig organisation at takke for. Alting maa sættes i system i vor tid, selv saa vigtige og høitidelige ting som den menneskelige overbevisning — tænk, tusen stemmer! Og ved De nu, hvad udfaldet vil bli? Jo, hvis indremissionen og afholdsmændene slaar sig paa os, saa knuser vi høire — saadan!“ Og redaktøren gjorde med fingren en bevægelse paa bordet som han skulde knække en loppe.

Samuel blev glad ved udsigterne til denne

seir. Saa kunde maaske de liberale bli sterke nok til at indløse sine mange løfter og fri landet ud af denne kvælende unionsstrid. Det var deiligt, at det lysnede.

Redaktøren fortsatte: „Ja, det var et udmerket paafund at gøre Dem til medlem af den nye regering. Det vil nu forresten gaa let. Naar man heder Brandt og eier Lindegaard, behøver man ikke at passere storthingets naaleøie for at komme paa taburetten. Det maa klokker Nilsen. Og desuden, det er rent en overproduktion af storthingsemner for tiden, naar jeg tænker over, hvor mange jeg har lovet at holde frem, saa gaar det rundt for mig. Men løfter maa til, det er som høet foran unghesten for plogen! — Men nu gives der heller ikke en skolelærer mer, som ikke gaar med en storthingsmand i maven. Jeg har god anledning til at lære folk at kende, kan De tro.“

Og redaktøren lo helt overgit, men pludselig for han op og hen i sine manuskripter. Som en stor skuespiller kunde han nu se lige saa høitidelig og harmfuld ud, som han i forrige øieblik var skøieragtig. Han fandt sit papir og begyndte saa at drive paa gulvet og

vifte med det i haanden. „Nu skal De høre noget nyt,“ udbrød han og drev med vældige skridt — „det er oprørende, men nu haaber jeg da endelig, at man begynder at faa øinene op. Tænk Dem, atter svenske spioner i Norge, tre mistænkelige personer, som er set i grænsebygderne, og de lægger kart over norsk terræn. Det er sgu freidig! Men det beviser bedst, hvad vi har at være belavet paa . . . Det . . . det er haarreisende!“

Da redaktøren vilde læse beretningen op, bad Samuel om lov til at læse den selv. Han fik manuskriptet og saa nu, det var det samme papir, som sagføreren en time i forveien hadde muntret sine venner med paa caféen. Kun var det med kartlægningen tilføiet med redaktørens egen pen. Samuel gav papiret smilende tilbage og sa: „Den historie ser jeg mig glædeligvis istand til at dementere. Der findes ikke et sandt ord i den.“

Redaktøren slog hænderne sammen: „Hva? Ikke et sandt ord? Ho, ho, gid det var saa vel, min ven. Men sagen er, at jeg har den fra en af mine paalideligste medarbeidere. — Sandt, naar det kommer fra Sverige? Aa,

Gudhjælpe os, der er da intet saa galt, at det ikke er sandt, naar det kommer derfra."

Samuel reiste sig og henkastede: „Det er slige uvederheftige historier, som ødelægger hele unionssagen for os. Det gør ingen anden nytte end at hidse de slette instinkter op paa begge sider af Kølen. Selv om denne historie var sand, saa er ikke pressen den heldigste vei til at opklare tingen. Det bør ske mellem ansvarlige personer i begge lande — kast denne historie i papirkurven!"

Redaktøren blev stram og slog ud med haanden: „Ja dette kan De ikke ha tænkt dybere over," sa han, „men jeg siger Dem, at De aner ikke, hvilken betydning dette vil ha for at aabne folks øine. Jeg sætter den i bladet med spærrede typer, og vi har fordoblet oplaget for at kunne uddele masser af gratiseksemplarer. Det er da endelig paa tide, at hele det norske folk lærer sine naboer og brødre at kende. Og endelig: — historien har en stor journalistisk værdi. Tar ikke jeg den, saa napper en anden avis den og slaar abonnenter paa den. Ærlig talt, jeg har ogsaa ansvar for avisen. Nej, kære Brandt, denne gang kan jeg ikke høre paa Deres raad."

Brandt svarte: „Jeg har omtrent hørt det af sagfører Hansens egen mund, at historien er den rene løgn. Det kan hænde, den gavner Deres avis, men den skader os andre, og det er gennem den slags dumheder, at man hidser nationerne op til vanvittige handlinger."

Men redaktøren blev nu sint og slog op en haanlatter: „Herr Brandt," sa han, „man skulde tro, De hørte til Emil Stangs folk. De vil maaske taale alle ydmygelser fra svenskerne? De vil krumme ryggen og bede tyndt: Kære herrer grever og baroner, spark dog lidt haardere til, for det har vi godt af. — Nei, herr Brandt, dette hadde jeg ikke ventet af Dem."

Samuel smilte lidt overbærende: „Tja, lad os nu ikke komme i klammeri," sa han. „Men det skulde undre mig, om ikke svenskerne er saapas almindelige mennesker, at man kommer længst ved at beile til deres dannelse og fornuft. At sende skældsord og skumlerier over grænsen vil kun fjerne os mer og mer fra det, vi lover vælgerne, nemlig en tilfredsstillende ordning. Det er her, pressen har det store ansvar, og kanske vil

fremtiden dømme den haardt. Altsaa: Jeg forlanger, at De kaster dette i kurven. Jeg sætter det som betingelse for, at vi to kan arbeide sammen."

Redaktøren bed nervøst i sit overskæg og formelig vred sig: „Naa ja, ja," sukkede han — „naar De endelig finder grund til at sætte det paa spidsen, saa . . . Jeg faar tænke paa det."

„Nei, De skal love mig det bestemt."

„Ja, — men . . ."

Samuel rakte sin haand ud, og redaktøren gav ham lidt nølende sin. De samtalte endnu en stund. Samuel kunde ikke love at assistere paa valgdagen, men skulde komme i arbeidersamfundet mandag aften, kvælden før valget. Derpaa tog han farvel og gik.

Samuel følte sig helt let om hjerte. Han hadde forhindret, at denne modbydelige historie kom for dagen og anrettede nye ulykker. Og han følte atter denne behagelige fornemmelse, som stadig glødede i ham: Han vilde op, i spidsen for landets politik, for at gøre plads for humanitet og ansvar og samvittighed i landets styrelse. Demokratiet *var* landets lunger, men her trængtes at luftes ud.

Han mødte pludselig en god ven, en ung advokat og bankchef, som indbød ham til klubben om kvælden. Samuel indvendte: „Klubben? Kære dig, dér findes jo kun høirefolk, og de slipper vel ikke mig ind?“ Bankchefen svarte: „Tror du en godseier Brandt finder nogen dør stængt. Den side af sagen skal jeg ordne, og desuden har du vel intet imod at se høires menageri paa nært hold . . . Interessante typer, ser du; kommer du?“

Brandt hadde intet at indvende og lovde at komme. Men da de skulde skilles, sa bankchefen: „Det er sandt, ved du, at vor ven maleren Bratt ligger her i byen paa sygehus. Det er muligt, hans ene ben maa amputeres, stakkars gut, — en saa begavet kunstner. Naaja, adjø da saalænge, jeg maa i banken.“

Og den unge mand pilte afsted med porteføljen under armen, floshatten paa snur og frakkeskøderne flagrende bagud.

Samuel blev lidt fortumlet over denne sørgelige tidende. „Bratt paa sygehus!“ Ingen vidste andet end at han fremdeles var hjemme i Nordland. En invitation til farens begravelse var der ikke svaret paa. I første

øieblik tænkte Samuel at ile lige til sygehuset, men huskede saa paa Sara og Carsten, som intet vidste.

I det milde humør, han nu var i, glemte han alle private hensyn. Carsten var ude i viken, ved det mekaniske verksted, Sara hjemme. Samuel skyndte sig hjem til hotellet og skrev til dem begge.

—

Da redaktøren endelig bestemte sig til at gi audiens, traadte der ind paa kontoret en forunderlig skikkelse — et langt skelet med hængende barter, lang, senebar hals, hængende skuldre og fremstaaende knær. Han fulgtes af en anden, en tyk sjømandsfigur med rødt, skægløst bedemandsansigt. De lignede haandverkere i luvslidte søndagsklær. Redaktøren kendte dem ogsaa straks. Den første var bødker Fredriksen, formand i haandverkerforeningen, den anden slagter Bø, formand for missionsselskabet Betlehem. Redaktøren hilste hjertelig paa dem begge og vilde ha dem frem i sofaen, men de holdt sig forsigtig tilbage, og satte sig, en paa hver side af døren med hatten mellem benene.

En stund tilbragte de to med at skele til

hinanden, endelig kremtede bødkeren og begyndte, idet han dreiede hatten mellem knærne: „Ja — hm — vi kommer i et meget vigtigt ærinde til redaktøren.“ „Ja, det er vist,“ sa slagteren, idet han tog sig en skraa. „Naa, det glæder mig, hvis jeg kan være til nogen tjeneste!“ sa redaktøren og dreiede sin stol imod dem. — „Ja, det kan redaktøren,“ sa skelettet og snød sig i et rødt lommetørklæde, „det er angaaendes presten Berg.“ „Javel, det er ham,“ sa slagteren og kløddde sig i hodet. — „Han staar paa valglisten og er vor sjælesørger i menigheden,“ fortsatte bødkeren, — „han har døbt mine børn og git mig alterens sakramente.“ „Og mig ogsaa,“ sa slagteren og spyttede. „Og han har ofte holdt opbyggelse i haandverkerforeningen,“ sa skelettet, „og der har han mange aandelige brødre og søstre, som han har ledet paa den rette vei.“ „Og han er „Betlehems“ værn og støtte,“ sa slagteren og spyttede paany. Skelettet fortsatte: „Og nu staar han paa valglisten hos venstre, og vi simple folk, vi vilde nu gerne stemme paa en kristeligsindet mand. Vi tænkte ogsaa at faa ham til things, for der kan trænges lidt kristelig aand i thing-

salen ogsaa, efter som man siger. Der skal være saa fuldt af fritænkere og alle slags dissentere, at den sande og rene børnelærdom snart blir rent afskaffet.“ „Ja, det er vist,“ sa slagteren, „og vi smaafolk bryr os ikke saa meget om høire eller venstre, men vi vil gerne stemme paa folk, som vil forsvare børnelærdommen.“

„Naaja!“ udbrød redaktøren, „men da er jo netop presten Berg den rette, og saa stemmer jo baade Betlehem og haandverkerforeningen med os. Hva?“

„Ja, det vilde vi helst,“ sa bødkeren — „men . . .“ — „Ja,“ nikkede slagteren ogsaa — „men . . .“

„Ja, hvad er der saa iveien? Er ikke presten en dygtig prædikant?“

„Det er han,“ sa bødkeren. — „Det er han,“ sa slagteren. Begge skelede til hinanden og kremtede, og slagteren spyttede tre gange og tiede bom stille. Endelig begyndte skelettet: „Men han skal være en hykler og en farisæer, og af dem har vi nok af før paa thinget.“ — Slagteren tog i: „Der er saa fuldt af vægtere paa Zions mure, men de fleste sover.“ „Hvad i al verden har man at ud-

sætte paa Berg?" spurte redaktøren forbauset, — „han er vel ikke feilfri, men en prest er da ogsaa en synder?" — „Men dette er den gørlige synd," sa bødkeren. „Eller kan redaktøren fortælle os, hvorfor tjenestejenten hans blev saa fluks pakket sammen og sendt paa landet?" Redaktøren brast i latter: „Aa, hun hadde vel en kæreste, ved jeg," lo han. — „Ja, det var nok presten selv det!" spyttede slagteren modigt. „Hvad skal vi syndere sige, naar Guds egne tjenere ikke er bedre." — „Har Dere beviser?" spurte redaktøren. — „Nei," sa bødkeren — „men . . ." „Nei," sa slagteren, „men . . . det skal være temmelig sandt. Vi kender dem, som tænker paa at klage til biskopen." — „Og saa mente vi, at vi kunde ikke stemme med hans parti, hvis redaktøren ikke faar ham strøget," tilføiede skelettet.

Redaktøren gik nu tæt hen til dem med en harmfyldt mine: „Nu er det sandelig paa tide, at der blir gjort en ende paa alt dette sladder i byen," sa han haardt. „Jeg spør Dere atter om beviser. Har Dere betænkt, at det er strafbart at udbrede slige bagvaskende rygter, og at Dere kan resikere at komme

paa tugthuset begge to? Der faar da Gud straffe mig være maade paa alt!" „Gud hjælpe og trøste mig!" sa skelettet og reiste sig paa de fremstaaende knær, — „saa sandt jeg staar her en synder for vorherre, saa har ikke jeg fundet paa det!" „Ikke jeg heller!" sa slagteren ivrig. „Naaja, saa er Dere begge to for gode til at blande Dere op i dette. For næste gang kommer Dere paa valgmandslisten begge to, det skal jeg sørge for, og da bør Dere ha rent mel i posen og et pletfrit rygte. — Forstaar Dere det?"

„Ja," smilte bødkeren og sled i sine hængebarter, „men vi kom bare for at spørge redaktøren til raads. Vi ved, han altid er god at gaa til for at faa en retledning af. Og vi vil jo nødig være med at fremme de falske profeter." „Guds rige maa hvile paa klippe og ikke paa sand," sa slagteren, han reiste sig ogsaa. — „Og derfor tænkte vi at be om at faa bager Olsen i stedet, han er en ægte troende og taler godt for sig, enten det gælder afholdssagen eller gudsord."

„Sludder!" sa redaktøren utaalmodig, „stemmesedlerne er trykte, og en forandring vil bare splitte og ødelægge. Jeg kan for-

sikre dere, at Berg er uskyldig i denne sladderhistorie, og saasnart valget er over, vil han trække skumlerne for retten, og det fortjener de. Det er høire, som staar bag dette, det pak har aldrig forsmaaet midlerne, naar det galdt at komme en frisindet mand tillivs!"

Skelettet følte sig sønderknust og saa paa slagteren og udbrød: „Falskheden vil engang slaa sin herre paa halsen." „Gudskelov!" sa redaktøren. — „Han har intet at frygte for slig træskhed, naar han vandrer i Jesu fodspor!" sa slagteren.

Da begge stod og skulde ta farvel, fik redaktøren en glimrende idé. „Hør," sa han, „jeg tror, det baade vil glæde presten Berg, og desuden samle gloende kul paa bagvaskernes hoved, om menigheden blev enig om at gi ham opreisning ved at ofre til ham i morgen". Begge de fremmede saa paa hinanden og nikkede. — „Men er ikke det for sent at faa bekendtgjort nu?" ytrede skelettet. „Pyt!" sa redaktøren, „jeg skriver paa menighedens vegne en opfordring i bladet, saa har enhver det ikvæld. „Ja, det er godt," sa slagteren, „men de fleste i Betlehem læser kun kristelige blade." — „Saa uddeler vi avisen gratis," sa

redaktøren, „kom bare hid til ekspeditionen i kvæld og hent et vognlæs!“ „Gud velsigne redaktøren,“ sa skelettet og rakte sin haand frem. — „Amen!“ sa slagteren og gjorde ligesaa. — „De har tat en stor sten fra manges hjerter!“ sa bødkeren, „vi frygtede for, at vi hadde en ulv i faareklæder midt iblandt os. Men nu kan vi altsaa hilse fra redaktøren og trøste enhver, og saa møder vi op og stemmer paa Deres liste.“

De to kom sig endelig ud, slagteren forsigtig foran, skelettet baglængs efter.

Redaktøren pustede dybt ud og maatte vifte sig med lommetørklædet en god stund. Den presten begyndte virkelig at bli lidt besværlig . . . hadde man anet dette i god tid . . . Men nu maatte man holde spillet gaaende, indtil valget var over og man kunde faa sendt ham over til et andet embede.

Han satte sig ned og skrev et opraab til menigheden om at ofre til Berg i morgen, og han undertegnede „Flere menighedsmedlemmer.“

Men pludselig huskede han atter denne spionhistorie. Naar han nu alligevel skulde uddele avisen gratis ikvæld — vilde da ikke

denne historie passe udmerket? Men hvordan skulde han undgaa at bryde sit ord med Brandt? Han fik virkelig mer og mer lyst paa denne historie, han saa virkningen bølge gennem byen, — ophidselse, sensation, „Fremtidens Avis“ paa alles munde, de mange vaklende, som den vilde skræmme over til partiet, — privattelegrammer til hovedstadspressen, virkningen ud over landet — nei saa pine død skulde ikke historien ind! Han fik sætte et andet merke under, og slaa i Brandt, at en anden paalidelig mand var kommen med den samme beretning.

Han stod allerede med floshat og tændt cigar, færdig til at gaa ud, da han huskede, at historien var redigeret med hans egen stil. Se, se, der hadde han nær gaat i vandet! Han satte sig ned og skrev den helt om, med uvante indsenderes lidt hjælpeløse form og urigtige bogstavering.

Og let om hjertet vandrede han ud i den glade septemberdag. Han maatte sammen med Argus ned paa dampskibet og ta imod venstres vordende minister, som skulde hid og støde i trompeten før valget.

III.

Da Samuel Brandt sammen med bankchefen traadte ind i klublokalet om kvælden, var her allerede en hel forsamling, som vandrede frem og tilbage i skyer af tobaksrøg. Mindre grupper sad og drak om smaa borde langs væggene, og inde i den tilstødende billardsal hørtes de regelmæssige stød og den rullende lyd af kuglen, som fløi frem og tilbage.

De to herrer vakte ingen synderlig opmerksomhed, og de slog sig ned ved et ledig bord i en krog. Da de var kommet til ro ved toddy og cigarer, begyndte Samuel at iagttage denne forsamling, som jo skulde være essensen af byens borgere. Han kendte en hel del af dem fra gamle dage, da de kom til faren paa Lindegaard.

Det var en broget forsamling. Den høieste intelligens, de værdigste skikkelser sammen med pastoralske bedemandsfigurer. Mænd, der var konservative ifølge fødsel, opdragelse og natur, og hvis hjerter luede af nidkær overbevisning. Og blandt disse gled karrikaturerne omkring, runde nuller, som ikke gad

ha anden overbevisning end far og onkel, parvenuer, som valgte parti efter egen fordel, snobber, som vilde holde sig med de fine, eller endelig nogle stakkars underordnede ved banker eller kontorer, som ikke turde andet.

Der kom nu et selskab i skjorteærmer ind fra billardsalen, og da de hadde faat trøierne paa, saa Brandt, at det var høirebladets redaktør og de fire høirethingmænd. De var ikke mere optat i denne tid end at de undte sig sine vanlige fornøielser, de saa rolige og tilfredse ud, som om de hadde valgseiren i lommen.

Bankchefen ser ogsaa paa dem og ytrede lavt: „Jeg tilstaar, at denne gang stemmer jeg med høire.“

Samuel blev forbauset: „Jeg tænkte ikke det?“ sa han.

„Nei,“ fortsatte bankchefen, „men hvis venstre vinder, vil et af de ældste handelshusene gaa fallit. Hvad det vil si for banker og for byens arbeidsfolk, det har du ingen anelse om.“

Samuel forstod endnu ikke: „Har banker og forretningsmænd noget med valgene at gøre?“ spurte han.

Den anden vedblev overbærende: „Akja, disse oprivende partikampe har filtret sig ind i alt muligt. De tabende hevner sig altid paa de svagere blandt dem, som seirer. Det kommer i form af negtelser af at fornye papirer, man trækker sig ud af alt fælleskab, man afskediger funktionærer, man modarbeider og søger at ruinere hinandens planer og foretagender. Deraf følger igen fallitter over en lav sko. Begge partier er lige gale. Ser De nu f. eks. den konsul Meisterlin derborte, høires thingmand. Hans bror og kompagnon er hans modstander, og er nu venstres kandidat. Sparker nu venstremanden broren af thingbænken, saa opløser han der kompaniskabet og haler sit i land, og ingen aner følgerne for de mindre huse . . . Naaja, jeg kender forholdene bag kulisserne og siger ikke mer."

— Atmosfæren i salen begyndte at bli trykkende. Et selskab slog sig ned i nærheden af de to i krogen, to unge advokater og et par af byens driftigste købmænd. En af advokaterne var rasende og tømte sin pjolter i to drag. — „Tænke sig" — fortsatte han en forudgaaende samtale — „at vi skal træk-

kes med disse gamle stabeiserne, som aldrig vil lære sig at organisere. Der staar de fornemste førere og ved katten klore mig ikke besked om nogen ting. Ja gu er det paa tide, at der kommer ungdom ind i Areopagos. Skaal! Vi sidder her med alle kortene paa haanden, men nar man er saa fin paa det, at man stikker trumferne under bordet, saa . . . Høire skulde jo være landets klare hjerne og, om jeg saa maa si, første prioritet i eiendommen. Men her opstiller man de upopulæreste fæhoder i hele byen. Se nu den presten Thrampe, en busemand, som skræmmer baade børn og voksne, en Guds nul! Og overlæreren? En nar, som selv gamle folk kunde fristes til at kaste snebold efter. Hvorfor tar man disse mennesker? Af pietet. Fordi de engang slumpet ind i baasen, derfor skal de staa der, saalænge de kan tygge drøv. Nei, godt folk, hadde vi halvdelen af venstres kræmmeragtige tæft og hensynsløshed saa . . . Men ingen opfindsomhed, ingen opportunisme, bare nei, nei, nei til alt nyt, bare kongen og broderriget, bare Gud og gode manerer. Det gaar ad helvede til, hvis vi ikke lufter lidt ud.“

Den modige unge mand høstede bifald af

sine kamerater, skønt de alle stod paa valgmandslisten.

Der blev nu pludselig en svær bevægelse i salen. Et nr. af „Fremtidens Avis“ var netop bragt ind, og der stimlede en hel mængde sammen om en person, som stod og læste op. Da Samuel hørte ordet spionhistorie, løb det ham koldt ned over ryggen, og han forstod det hele. Da oplæsningen var endt, blev der en uhyggelig pause. Endelig bemerkede en gammel borgermand med hvidt hageskæg og sølvkæde om halsen: „Hi, hi, hi — jo den redaktøren er god til at sætte det sammen!“

„Men dette maa jo dementeres!“ skreg en liden ilter adjunkt og fegtede med armene. „Hvor er redaktør Larsen? — Hør, De faar udgi et ekstrablad og dementere, inden dette svineri faar skræmme folk op!“

Redaktøren hadde endnu ikke faat svare, da presten Thrampe, en svær skikkelse med snehvidt haar, guldbriller, bakkenbarter og dobbelthage, traadte til. Han var stor medeier i høirebladet og redigerte kristendommen i det, derfor sa han nu med værdig myndighed: „Der er visse materier, man ikke skal stikke fingrene for dybt ned i. Denne historie

er beregnet paa pøbelen, og det eneste værdige svar er taushed.“

Og presten Thrampe hævede sin røde, haarede haand og slog dette fast, hvorpaa han langsomt fjernede sig med hænderne under frakkeskøderne. Man kunde se paa hans runde ryg og fyldige nakke, at han var yderst tilfreds med sig selv.

Gruppen spredtes nu rundt i salen, og man diskuterte meget ivrig om, hvad der burde gøres. Den ene overbød den anden i at synes, dette var en afskyelig historie, de hidsede hinanden op til det rene raseri, og dog endte det hele med, at der slet intet blev gjort.

En ny gruppe hadde slaat sig ned i nærheden af bankchefen og Samuel, og den ene, en gammel rig apotheker sa høirøstet: „Hvis denne historie var sand, saa hadde jeg nær sagt: Gid det var saa vel! For hvis vi nu faar krig, saa faar vi ogsaa prygl, og da blir det venstre, det gaar værst ud over.“

Denne udtalelse var apothekeren selv yderst tilfreds med, men hans kamerater protesterte og mente, at fik vi først ufred, saa var det alles pligt osv. Den gamle borgermand med

sølvkæden om halsen gik fra den ene til den anden og agerte faderlig for høi og lav. Han kom nu hen og bankede apothekeren paa skuldren med den flade haand og hviskede: „Hør, kan du skaffe et middel mod børn? Hva?“ Selskabet brast i latter. „Hvad skal trankongen med det?“ spurte apothekeren. „Hi, hi, hi, jeg vil sende det til presten Berg. Han vil nok paata sig at dele det ud i menigheden.“

Dette hviskede den gamle med et lunt smil, og det gjorde megen lykke. Derpaa fortsatte han alvorlig: „Hvis en venstreavis hadde saa gode beviser mod en høiremand, tror I saa, den ikke tog bladet fra munden? Hva? Har I set, man skal ofre til ham i morgen? Jamæn er det synd paa vorherre, som skal se paa sligt!“

Lidt senere spaserte den samme trankonge arm i arm med høireredaktøren, og han hørtes ivrig at opmane ham til at blotte skandalen med presten Berg. Men redaktøren hadde ikke synderlig lyst. Han nævnte biskopen som den rette vei og vilde nødig bruge skandalhistorier som fiskeredskab. Forresten trodde han, at presten Berg skadede partiet

nok ved at staa paa listen, hele byen kendte ham jo snart alligevel.

Og denne selvsikre tryghed merkede man overalt blandt disse gamle konservative. De var vant til at styre byen, vant til at betragte venstre som en flok misfornøiede eventyrere, der heldigvis var magtesløse her i byen. De gamle trodde at sidde trygt paa sine puder og vilde ikke forsvare sin magt sterkere, end overensstemmende med deres værdighed.

Samuel følte sig saa forpint over redaktør Kahrs' brud paa løfte, at han ikke kunde holde sig rolig længer. Da de to stod ude i entréen og tog frakkerne paa, kom den gamle med sølvkæden ud og tog bankchefen under armen: „Hør!" sa han — „jeg vil minde bankchefen om, at hvis venstre skulde seire, da ved bankchefen, hvad jeg har truet med. — Hvis jeg ikke lystres, saa kan jeg vel sparke benene, om det saa er under selve banken, hva? Ja, for de kan pinedød ramle overende alle disse blindebukker, jeg skal saavist ikke græde den dag. Og De . . . jeg er ikke ganske sikker paa Dem heller . . . De er lur De, he, he!" Han duttede ham i siden og smaalo: „Naa godt ord igen. Men De skulde

vel ikke kende noget til den arbeider Jansen, han som engang fik mine folk til at streike? Hva? Jeg interesserer mig lidt for den mand, og nu har jeg sat ud en smule undersøgelse, jeg har en god tæft, gudskelov. Denne venstres nye profet er nok en ludefisk, det, som ingen rigtig kan kautionere for. Hvor kommer han fra? Hvem er han? Se det ved ingen. Men jeg er paa god vei . . . Vi skal se, he, he! Det kan kanske bli en liden komedie, men jeg morer mig kun over det hele, det har jeg vel raad til, hva? Adjø med Dem og glem ikke, hvad jeg har sagt!"

Da de kom ud, fortalte bankchefen, at denne særling var byens rigeste mand. Trankongen kaldtes han. Han hadde nu trukket sig tilbage og levde væsentlig for sine luner. Det var ham, som muligens kom til at vælte huset Meisterlin.

Træt og forpint af sindsbevægelse kom Samuel hjem til hotellet. Der fandt han et brev fra redaktøren, hvori der gjordes undskyldning for, at spionhistorien alligevel kom ind. Det var ifølge ny, paalidelig meddelelse. Nærmere forklaring mundtlig.

Samuel blev liggende længe vaagen. Han

kastede sig frem og tilbage som i feber. Det hamrede gennem hans hode, at hele dette offentlige liv var saa overstænket af smuds og saa uendelig fjernt fra de store ord, som stod paa reklameplakaterne og lokkede mængden. Kunde han stole paa nogen eller — noget? Var dette virkelig en kamp for retfærdighed og sandhed?

Hvordan vilde det gaa ham, som var revet med i denne strøm og ikke hadde magt til at vende om? Vilde han engang drive i havn og finde løsning paa livsgaaderne i sit indre, finde freden og Gud og en frelst samvittighed?

Eller . . .? Det andet snørte hans hjerte sammen, og han følte sig svimmel som paa randen af en afgrund. Kanske vilde baade hustruen og faren engang vælte ud over ham som en evig nagende anklage!

IV.

Før prækenen i domkirken den næste dag var der en scene i sakristiet.

Presten Berg sad i ornat og fulgte med i høimessesalmen, mens hans tanker streifede

gennem dagens tekst. Han var nervøs og fortumlet over denne pludselige ofring til ham, og han forstod, at der maatte gære noget alvorligt bag kulisserne, naar man greb til den slags midler for at holde ham oppe. Den svære, tykke skikkelse var næsten sygelig træt som han sad der, med det rødgule ansigt stikkende op af prestekraven. Og nu nærmede salmens sidste vers sig med pinlig ubønhørlighed, og han skulde træde frem for menighedens ansigt.

Da gik en bagdør pludselig op, og redaktør Kahrs smuttede ind. „Godmor'n, kære ven," sa han og greb prestens haand. Berg blev yderst forbauset over at modta besøg her og paa denne tid og stirrede spørgende paa redaktøren. Men denne vedblev: „Hør du, jeg har undersøgt teksten for idag, og jeg tviler ikke paa, at du forstaar at lægge den ud, saa det gaar enhver til hjerte. Men sig mig, kunde du ikke fremholde noget om nationalfølelsen idag? Det er langt fra min mening, at der skal være politik paa prækestolen, men alligevel . . . du forstaar?"

Presten reiste sig. Det sidste vers var begyndt og klokkeren stod i døren og gjorde

tegn. Orgelbruset og salmesangen strømmede ind fra den fulde kirke.

„Nei,“ sa presten med en afgørende haandbevægelse. „Jeg kan intet love idag, jeg er for trist.“

Redaktøren stillede sig pludselig i veien for ham: „Jeg har talt med ministeren,“ sa han med et underlig smil, „han vil gerne skaffe dig et bedre embede.“

Der gik et ryk i presten, og han veg et skridt tilbage. Det stod pludselig klart for ham, at redaktøren vidste alt og nu vilde benytte sig af det.

Men redaktør Kahrs lod som intet og vedblev: „Det heldigste var, om du kunde vælges som thingmand, for saa kom du lidt bort fra dette trættende menighedsarbeide. Og du ved, at hvis venstre vinder, saa tar vi dig.“

„La mig komme frem,“ sa presten, orgelet rullede allerede hen i postludier. Redaktøren gik halvt til side, og da klokkeren atter stod i døren og gjorde tegn, hviskede han hurtig, idet han forsvandt: „Kirken er fuld af vælgere — husk det!“

Og forfulgt af disse ord, traadte presten

ind i kirken, og han følte redaktøren følge sig som en truende skygge. Han samlede sin lange kjole sammen og ravede op over prækestolens trin, og da orglet endnu dirrede i nogle hensluknende toner, fik han saavidt tid deroppe til at skjule sin bevægelse, idet han bøide hodet og foldede hænderne.

Han fik en fornemmelse af, at kirken var fuld af dommere, af folk, som kendte ham ud og ind. Og han turde ikke se nogen af dem ind i øinene, han hævede hodet og saa opad, op i det mægtige stenhvælv, hvor solen legte i rødlige skygger — stirrede derop, som søgte han noget at klynge sig fast til for ikke at gaa til grunde.

Saa begyndte han bønnen.

Det forekom ham, at det var sidste gang, han stod her paa denne ansvarsfulde stol, og det gjorde, at en masse forskellige følelser taarnede sig op i ham. Og nu steg hele hans forpinte sjæl op og gav sig hen i bønnen, han fandt med et sin gamle Gud igen, ansigt til ansigt, han glemte, at nogen hørte ham, han stirrede kun ind i sig selv, og bønnen blev et smertefyldt skrig.

Menigheden sad henreven, og hoderne

bøides dybere og dybere, eller nogle stirrede forundret op mod prækestolen.

Paa forreste bænk i kirken sad den graahaarede minister, med den mægtige fru Ramm paa den ene side og Argus paa den anden. Redaktøren hadde ogsaa tat plads i nærheden, og han viste sig nu saa greben, at han maatte frem med det parfumerede lommetørklæde og tørre sine øine.

Der var for det meste frisindede mennesker blandt denne forsamling. Siden Berg blev politiker, hadde menigheden delt sig i to leire, hvoraf halvdelen holdt paa den konservative stiftsprovst Bugge. Disse leire gik omtrent aldrig og hørte paa hinandens prest, og dette virkede tilbage paa brudevielser, barnedaab, altergang, men især paa offer. Da „Fremtidens Avis“ begyndte at omtale Bergs udmerkede prækener og hans talrige tilhørere, begyndte høirebladet med det samme for Bugges vedkommende. Da Kahrs leverte en spydig notis om Bugges tomme kirke, blev der en stund et slags kapløb til kirken, fordi begge leire vilde overtrumfe hinanden. Reklamen gik saa vidt, at man stadig i bladene kunde træffe paa „indsendte“ opfordringer til

partiets prest om at udgi i trykken sin sidste fortræffelige præken, saa den kunde bli delagtig for saa mange flere.

— Men nu var presten Berg færdig med sin bøn, og han læste dagens epistel med høi og modig stemme. Og der laa magt og inderlighed i hans ord, da han læste: „Dersom vi leve i aanden, da lader os ogsaa vandre i aanden. Lader os ikke have lyst til forfængelig ære, saa vi trodse hverandre og bære avind mod hverandre. Brødre! Om ogsaa et menneske bliver overilet af nogen synd, da hjælper en saadan til rette, I aandelige, med samvittighedens aand. Bærer hverandres byrder og opfylder saaledes Kristi lov.“

Og da han nu begyndte at lægge ud denne tekst, da fik han atter en følelse af, at det var sidste gang. Og han fyldtes af en uimodstaaelig trang til at si menneskene summen af al sin anger og smerte, al sin magtesløse higen efter lys, efter at frigøre sin samvittighed og leve i sandhed.

Hans ord fik flugt og straalende farve. Han saa syner, og han fik alle til at se dem. Han krympede sig under vegten af sin brøde og sit hykleri, han afklædte mennesket al

ordenes flitterstas, og han gjorde det, saa det løb koldt ned over ryggen paa mange. Han skreg sin dyre erfaring ud, han græd, og han fik mange andre til at fælde taarer. Han nævnte det enkelte individ og det store samfund og viste, hvor menneskets egoisme forpester alt. Og han saa ikke redaktøren, som nu vanskelig kunde sidde stille af bare fryd. Han gik videre og talte om ypperstepresterne paa jorden og deres ansvar for den mængde, de lokker med paa sine veie. Han fremholdt den evig tilbagevendende dommedag, som vilde kræve hvert fristende ord og hver forførende handling til regnskab og klæde hykleren af. Men tilslut gav han sig hen i haab og higen, han saa atter de solmættede billeder svæve gennem livet, hver af hans haandbevægelser var som strødde han lysfunker ud over al verden. Han saa mennesker og Gud smeltet sammen som i et orgelbrus af kærlighed, og han sang det ud, saa det bølgede og straalte i hele kirken. Da han sluttede i bønnen var det som en forløst sjæls hymne mod stjernerne.

Carsten Brandt var bagerst i kirken, og han hadde hele tiden siddet og betragtet sin

bror, Samuel. Han sad der saa bleg og stirrede paa presten, som stod deroppe og blottede sin egen sjælekamp, krigen mellem aanden og kødet. Carsten syntes, at ogsaa presten nu og da fæstede øinene paa Samuel. Var der en hemmelig forstaaelse mellem de to? Forstod begge, at den ene allerede hadde faat banesaar, og at den anden snart skulde dele hans skæbne?

Men den, som lod til at føle mest under prestens ord, var arbeideren Jansen. Han sad der midt i kirken med de tre børn og sin hustru ved siden. Jansen var nu et søndagsbarn. Han hadde en stor maanedsgage af partiet, og han var opstillet som venstres arbeiderrepræsentant til storthinget. Og den mægtige fru Ramm hadde skænket familien fri bolig i sit eget hus, og madam Jansen straalte og struttede af lykke og velvære. Men hvorfor sad Jansen nu der og stirrede paa presten og blev mer og mer bleg? Var ogsaa han en slægtning af Berg, førte han ogsaa en kamp med sin samvittighed? — „Er du syg?“ hviskede madamen. „Nei,“ slap det ud af ham, og i næste øieblik saa han sig

omkring som frygtede han, at en eller anden lurte paa ham.

Da presten Berg kom ind i sakristiet, følte han sig forunderlig lettet. Og han tog nu en modig beslutning, som længe hadde gæret i ham. Han vilde ryste skuespilleren af, bryde overtvert med alle hensyn og skaffe sin sjæl fred. Han stod og lænede sig mod væggen og følte, at han nu var kommen til korsveien, han maatte vælge, enten at gaa til grunde eller bli et nyt menneske. Nu maatte der handles. Han vilde træde frem for menigheden og si: „Se paa mig, jeg er den største hykler af eder alle. Her staar jeg, og jeg ber eder, — døm mig og fordøm mig, thi jeg er en forbryder mod hver især af eder, fordi jeg har bedraget eder alle ved mit liv."

Og saa vilde han staa fri og ærlig, han vilde vide sig retfærdig bedømt, og saa vilde han ryste partimasken og hykleren af og søge at øve menneskekærlighed i det daglige liv, i gerning og sandhed, og derved finde sin Gud paany.

Bruddet var stort, handlingen overvældende, men nu følte han sig sterk nok, og han tog allerede et par skridt imod døren.

Da mødte han atter klokkeren, der varskudde om offersalmen, som orglet allerede præluderte.

Denne theaterkunst med ofret rullede atter hele denne hykleriets verden op for ham, og han saa redaktøren, avisen, partiet som et sværd, der hang i en traad over hans hode.

Og atter fyldtes han af angst, atter var han viljeløs under denne ubønhørlige partimagt. Han følte sig pludselig rave ind i kirken, hvor han vanemæssig indtog den offerventende prests ydmyge stilling, med hodet bøiet og hænderne foldede paa alteret.

Redaktør Kahrs hadde reist sig og stod nu mellem fru Ramm og den graahaarede minister. Redaktøren var i sandhed greben af prestens mægtige veltalenhed, og han følte sig vel i den pause, som nu hvilte over den dystre menighed. Han var desuden sikker paa, at naar han fik redigeret denne præken og udgit den som ekstrablad imorgen, da vilde alle anker mod presten forstumme — indtil videre.

Redaktøren gjorde nu et hemmelig tegn mod en bestemt gruppe i kirken, og i det samme reiste en flok mænd sig og banede

sig frem, idet de halte sine pengepunge op af lommen. Og nu skøv redaktøren den graahaarede minister foran sig, saa Argus, derpaa fulgte han selv, saa den af redaktøren leiede flok, og dette var allerede en strøm, stor nok til at rive mængden med.

Og under orgeltoner og salmesang vandrede nu de store førere i spidsen for menneskene, de var hyrderne som førte sin hjord mod sandheden og Gud, og strømmen rev med, rev alle med, og den bølgede opover mod koret, der svagt oplystes af to høie vokslys paa alteret.

Og strømmen vandrede ydmygt rundt det hellige alter og ofrede guld, gav sin skærv til denne Herrens tjener, mens denne stod ubevægelig, med det sorte, krøllede hode bøiet og hænderne foldede som om han bad for dem alle. Og midt foran ham hang den korsfæstede Kristus paa altertavlen og led.

Og midt i mængden saa man arbeideren Jansen, ligesaa den mægtige fru Ramm, som var vaad i øinene og ikke hadde fundet at ville tørre dem, — hun ofrede paa sin mands vegne og la pengene myndig paa alteret. Og man saa bødker Fredriksen med hænge-

barterne og de fremstaaende knær, og slagter Bø, fulgt af hele Betlehems troende sjæle, som alle skulde stemme med Bergs parti om to dage.

Presten Berg stod som bedøvet under lyden af dette tog, som nærmede sig op fra kirken. Og hele dette hæslige skuespil med salmen og orglet og de uvidende faar, som ofrede i god tro, — det borede sig ind i ham som en afgørende dødssynd, som aldrig, aldrig kunde forlades, hverken af Gud eller mennesker.

Men da ofringen var slut, og han langsomt vendte sig for at gaa ned i kordøren og takke, tog han den faste beslutning: Nu skulde det ske! Dette forfærdelige bedrag mod tusinder af medmennesker skulde nu rystes af.

Og med høit hode og faste skridt gik han nedover mod kordøren, med den sortpermede ritualbog i haanden, og midt i døraabningen stansede han og saa fast udover menigheden, som stod der tætpakket og ligesom ventede i en uforklarlig spænding.

Og nu rømmede han sig, og saa kom det fast: „Kære menighed, jeg . . .“ men

pludselig holdt han inde og greb sig over panden. Der blev en lang pause. Og i et øieblik stod det lyslevende klart for ham, at hvis denne bekendelse skulde nytte noget, da maatte han føle kræfter og levetrang nok til at løfte hodet over skandalen og leve videre. Var han ung og udholdende nok til at bygge op et fuldstændig nyt samvittighedsliv paa ruinerne af et andet? Nei, Gud hjælpe ham, det var han ikke, det hele var nok for sent. Han var fortabt, fortabt for evig.

Denne knugende følelse trængte slig ind paa ham, at han var ved at besvime. Men han maatte jo si noget — —: „Kære menighed,“ fortsatte han, — „jeg . . . jeg takker for offer!“

Og med bøiet hode og armene korslagte saaes han langsomt at skride op over koret og forsvinde.

V.

Det var idag morges, at overlægen undersøgte maleren Bratts ben paany, og derpaa sa: „Ja, kære unge mand, nu vil jeg ikke ta ansvaret for at vente længer. Vi faar skride til det uundgaaelige.“

Bratt forstod ham og trykkede hænderne for ansigtet. Men overlægen tilføiede opmuntrende: „Nu maa De ikke ta dette her saa tungt, for det er der ingen grund til. Der findes jo en mængde udmerkede mænd, som maa finde sig i at gaa paa et kunstig ben, og De kan godt bli nitti aar for den skyld.“

Operationen blev bestemt til imorgen, og den syge skulde idag ligge paa diæt af hensyn til kloroformeringen.

Bratt blev liggende og tænke og tænke paa denne forestaaende begivenhed, og der kom over ham en tungsindig følelse af at skulle dø.

Hvor elskede han ikke Guds deilige liv nu, naar han tænkte sig at skulle miste det. Hvor uendelig meget hadde han ikke ugjort, en hel verden af verker var født i ham, men endnu ikke modne til at træde frem paa lærredet. Skulde disse æg aldrig bli ruget ud? Men især var det forfærdelig at gaa bort fra det aller kæreste emne — „Solen“ skulde det hede. — Det var født i ham paa Lindegaard hin lyse nat, da han vaagnede, fordi han var fuld af kærlighed.

— Imidlertid gaar timerne i dette blaamalte sygeværelse. Tiden hører lidt efter lidt op, nat eller dag er ligegyldig, man synker hen i en smertefuld døs, man seiler et sted ude i rummet. Og kendte ansigter, hændelser, sindsbevægelser og tanker hvirvler forbi som glødende billeder. Den stadige lugt af sved gør en vammel i munden, og man faar afsky for sit eget legeme. Panden brænder, og fødderne maa tidt stikkes ud af tæppet for at afkøles. Og man kaster sig hid og did og blir ked af alle mulige stillinger. Man tæller listerne oppe i loftet og forundres over, at man ikke gjorde dette igaar. Nagler paa væggene og vindussprosserne omgøres til figurer og personer, som plager en. Stumper af melodier summer en i øret, og det kommer igen og igen og atter igen, skønt man vilde myrde det, om det gik an. Man overværer scener af skuespil og skælder det ud. Tilslut blir man fortvilet over, at alt dette jo er sygdom, og udslidt og opløst af febersynerne synker man sammen, for straks efter at begynde paany.

Da Carsten Brandt traadte ind i sygeværelset, vaagnede Bratt af en døs. Han

kastede blikket mod døren, som ventede han, at en anden skulde følge efter. I den pause, hvori vennerne holdt hinandens haand, syntes Bratt, der slog en forunderlig duft imod ham, en duft, der mindede om en ung kvinde og om Lindegaard.

„Kære dig, vennen min," begyndte Carsten sagte, „jeg haaber da, du snart blir rask igen?"

Sygdommen hadde forandret Bratts ansigt til et barns. Den lyse dun, som hadde faat samle sig om hans hage, var næsten kvindelig bløđ, øinene var endnu større end før og dertil glødende af feber. Hans blonde haar hadde faat et stænk af guld.

Den syge forsøgte nu at være munter: „Naturligvis blir jeg frisk," sa han, „og hvad gør det, om jeg maa spasere omkring med træben? Det er noget, man bedaarer smaapiger med, ikke sandt? Hvad staar der i skriften? Dersom dit øie . . . naa. Tak, for du kom, kære ven. Jeg ser ingen anden hos mig nu end gamle mor. Og nu skal du snart afsted til din jernbane?"

Carsten nævnte, at boremaskinen snart var færdig paa verkstedet. Arbeidet skulde

begynde i november. Maleren smilte melankolsk og sa: „Ja, Carsten, nu vilde du ikke dø?"

Carsten blev forbauset: „Hvad er det, du siger, din dumrian, taler du om at dø?"

„Aa, det hele er mig saa temmelig ligegyldigt. Idag eller imorgen eller en anden dag. Men sagen er, at jeg gerne vilde faa tid til at skabe mig et paradis — forstaar du? Sig mig, er du forlovet?"

„Næsten."

„Skynd dig at faa hende, hvis hun endnu er paa jorden. For ellers vil hun suge margen af dig og gøre dig latterlig for Gud og verden. Kvinden er døden."

Og den syge la nu hænderne under hodet og vendte ansigtet mod væggen et øieblik. Men straks efter begyndte han igen, mer og mer hidsig: „Det falder mig ind, at du har en søster, kære ven, — hvorfor gifter hun sig ikke? Er det bedre, naar hun faar graa haar og tomme øine? Ak, de kvinder! Misforstaa mig ikke nu, kære ven, men sagen er, at jeg har selv en smuk søster, og hun vil ikke gifte sig, saa længe hun har sine tænder. Først naar de børn er blit skimlet

og kortaandet, begynder de at holde sig i skørterne og knikse for mændene, og faar de ham saa ikke straks, saa ser de paa maanen og sørger i tre kvælde. Men tro dem ikke da heller, for kvindens kærlighed er en flacon af luktendes vand, som hun nu og da tar frem af skabet og lukter til, hvis hun ikke har strikketøi eller chokolade fore. Det er anderledes med os. Naar fyrstiken fænger, saa staar snart hele skuden i brand, og saa dør vi af det."

„Kære ven," sa Carsten, „taler du ikke lidt for meget, du blir saa hed i haanden!" Carsten trykkede tættere om hans haandled og følte, hvor den syges puls jagede i feber.

Lidt efter kom Bratts mor ind, hun holdt sig stadig om sin søns leie, og saa bleg og forvaaget ud.

Carsten gjorde sig nu færdig til at gaa, og han maatte love at komme igen endnu engang idag. Da han trykkede den syge i haand til farvel, hviskede denne med feberlysende øine: „Jeg sa vist noget galt om din søster, men sagen er, at rette vedkommende ogsaa heder Sara. Det vil si, hun heder egentlig Sigrid, men det blir jo eins Bier. Det er en

liden sjøfugl, der nord, og jeg elskede hende til vanvid, forsikrer jeg dig, men nu er det over. Man faar da ta til fornuften. — Tænk dig, en frier med træben? — Forresten er det ikke godt at vide, hvor meget af blod og ben, de skal rense mig for i morgen. Og din søster har jo et barn, et stedbarn at sige, for dydig er hun, man kan se, at hendes mund ikke har rørt ved frugten. Og saa har hun et guldkorn i den ene tand, tror du kanske ikke, jeg husker, hvordan mine veninder ser ud? Aa, Gud hjælpe mig, her ligger jeg jo i en smelteovn!“

Han kastede pludselig klærne af, men Carsten skyndte sig at brede dem over ham paany. Da den syge derpaa lod til at bli liggende rolig, nikkede Carsten til fru Bratt og listede sig stille ud.

— Samme kvæld holdt byen den store fest i arbeidersamfundet for den graahaarede minister.

I løbet af dagen hadde der været stort folkemøde paa cirkuspladsen, hvor ministeren mellem hurraropene hadde sagt nogle kraftige ord om Norges ære og ret. Siden paa kvælden hadde den unge redaktør — med tilladelse

af Argus — anført et fakkeltog til ministeren, og denne hadde fra hotellets balcon atter sagt et eller andet om Norges ære og ret. Saa hadde redaktøren traadt op paa nederste trappetrin og med høi og klar barnestemme holdt en tale for landets modigste og ædleste søn, som folket kunde stole paa i farens stund. Derpaa samledes de høie herrer til en bedre middag, mens arbeiderne maatte slukke sine lys og gaa hjem saalænge.

Det store arbeidersamfunds lokale var festlig oplyst og rigt dekoreret med rene flag. Kl. ni var ogsaa salen fuld af liberale borgere, som alle vendte sine øine mod den forreste bænk. Der sad nemlig den graahaarede minister, og paa hans ene side hadde Samuel Brandt faat plads, paa den anden den nationale kaptein, og endelig arbeideren Jansen, som nu hadde pyntet sig med redaktørens aflagte bonjour.

Til en begyndelse skulde Argus holde en ny udredning af vort forhold til Sverige. Han drev nu frem og tilbage der oppe paa scenen, som en tiger i bur, med diplomatfrakken genknappet over den fremstaaende mave, mens skøderne flaksede bag hænderne, som han

hadde stukket i lommen. Nu og da slog han i et lidet bord, som stod der for anledningen, brugte malende haandbevægelser à la Bjørnson og ærtede sig selv lidt efter lidt op i et saadant raseri, at hans skaldede hode og svede ansigt lyste og luede som den nedgaaende sol.

Den unge redaktør hadde nu indtat sin sædvanlige plads, naar Argus talte, nemlig paa en stol, med ryggen halvt mod scenen og med hele sin smilende forside vendt mod forsamlingen. Paa den maade kunde han lede bifaldet. Naar Argus udstødte en ed eller et skældsord, saa klappede redaktøren i den grad, at hele forsamlingen maatte klappe med. Naar han forstod, at Argus vilde, man skulde le, saa brast redaktøren i en slig latter, at han holdt paa at kvæles, og da forstod den veldresserede forsamling, at de skulde le de ogsaa. Naar Argus slog i bordet og derpaa gjorde en kunstpause, da klappede atter redaktøren med dybt bevæget ansigt, og de fleste i salen turde ikke andet end klappe med, da redaktøren stadig holdt et øie med nogen og hver.

Saaledes holdt man det gaaende en times

tid, indtil Argus var saa grov i stemmen og saa rasende, at han ikke kunde mer. Da slugte han et glas vand, tørrede sig hidsig over skallen og udbragte et leve Norge. Skønt ministeren var tilstede, turde redaktøren heller ikke nu undlade at udføre sin pligt, nemlig springe op paa scenen, vise sig grebet og udbringe et nifoldigt hurra for byens stolthed og en af landets gæveste høvdinger. Da man saa hadde tilbragt en stund med at rope hurra for Argus, kom han frem, bukkede og tørrede sig i ansigtet og forsøgte at smile, skønt han endnu var rasende.

Henimod midnat kom Carsten Brandt atter fra sin syge ven, og han stansede udenfor det pragtfuldt oplyste arbeidersamfund. Han vidste, Samuel var derinde sammen med partiets stormænd, og han kunde ikke modstaa lysten til at gaa derind og se. Han maatte imidlertid løse billet til to glas toddy, som serveredes i anledning ministeren. Og desuden hed det paa opslaaede plakater, at der var god restauration at faa mod ekstra betaling.

Salen var allerede temmelig fordunklet af røg, atmosfæren vidnede om en forsamling,

som dagligdags var vant til at svede. Væggene græd store rullende taarer, som efterlod sig mørke striber nedover malingen, og gaskronerne blussede gulere og gulere i den lumre varme. Man var allerede temmelig høirøstet, forsamlingen, som væsentlig bestod af arbeidere og haandværkere, hadde forlængst tat ind de to toddy, og man styrkede sig nu videre paa hele bayere, samt femøres cigarer, som de fleste holdt midt i munden og osede paa. Der var ogsaa enkelte damer fra haandværkernes leir, og de ældre madamer hadde allerede løst paa hagebaandene, da de svulmede ud. Paa scenen, tre trin hævet over mængden, var der nu opdækket for det høie raad, og de sad der alle, baade ministeren, Argus, den nationalsindede kaptein Bull, redaktøren, Jansen og venstres kjøbmand Meisterlin. De fine herrer var ogsaa kommet i humør, og de drak en egen slags drik, som mængden i salen ikke kunde gætte navnet paa.

Nu og da var en af de store fremme paa talerstolen og talte nogle ord for at vedligeholde rapporten mellem publikum og scene. Og hver gang klappede forsamlingen og dun-

kede med stokke og trampede med fødder og skreg bravo med de øldrukne stemmer. Enkelte var allerede saa begeistrede, at de faldt af stolene og maatte støttes op igen.

Carsten blev staaende i dunkelheden under galleriet og betragte sin bror. Ministeren saaes at vise ham speciel opmerksomhed, og dog sad Samuel der og saa ud i salen med en paatagelig afsky. Han mindede om den blege, sortklædte sorg mellem det glade hof. Og Carsten fyldtes nu af en uendelig medfølelse med broren, han sad jo deroppe og søgte at være glad med de glade, og dog var der kanske tusen skygger, som nu martrede hans sjæl.

Carsten vaktes med et af en haand, som la sig paa hans skulder, og da han vendte sig, hadde han et overraskende møde. En af hans beste venner fra skoledagene stod der, en høi, sterkbygget og rødhaaret yngling, forstmand og nordlænding. Med sine knappe fem og tyve aar hadde han allerede vakt opsigt ved sin fanatiske iver for skogplantning og ledede nu et stort plantningsforetagende dernord. Forresten bar han sørgebind om armen ligesom Carsten og var temmelig bleg.

„Nei, kære dig!“ udbrød Carsten, „skal jeg virkelig finde dig her?“

Forstmanden svarte med et sygelig smil: „Jeg agerer Mefisto her. Og du? — Men skal vi ikke gøre brug af vore billetter og faa en plads! Jeg kommer fra karantæne der nord, og jeg har ikke smagt hverken toddy eller tobak paa lange tider.“

Da de var kommen tilsæde og hadde faat cigarerne tændte, pegte Carsten paa vennens sørgebind og bemerkede: „Kære dig, bærer du dette fremdeles?“

Men han angrede straks denne uforsigtige bemerkning. Han vidste, det var et pinligt emne, som stadig tyngede og trykkede den unge mand. Sagen var, at hans far, en betydelig politiker, storthingspræsident og ministeremne, en populær og nobel personlighed, hadde ifjor skudt sig en kugle gennem hodet. Grunden til dette uhyggelige selvmord sagdes at være en del kompromitterende privathistorier, som en politisk rival hadde offentliggjort. Familien var den dag idag lamslaat af denne rystende tragedie, og forstmanden, den eneste søn, var i begyndelsen nær ved at gaa fra forstanden.

Han saa nu op paa Carsten og svarte: „Naaja, dette bind ser kanske latterlig ud — nu, saa længe efter. Men ærlig talt, jeg agter at bære det længe endnu. — Saalænge til jeg med god samvittighed kan lægge det af. Fortiden spiller jeg Hamlet, som manes af genfærd."

De var rent uforvarende kommet ind i denne pinlige samtale, og den unge forstmand la ikke længer skjul paa, hvad der gærede i ham. Siden han nogenlunde genvandt sin ligevægt, var fortvilelsen afløst af en lidenskabelig harme, som ikke vilde gi ham ro, før hans ulykkelige far var hevnet. Ofte gjorde det ham søvnløs, at de indirekte mordere nu sad i ære og magt, mens hans far med vanære og skændsel smuldrede i graven.

Carsten vilde glide ud af emnet og sukkede: „Ja, min far er ogsaa vandret bort for en uge siden."

Men efter en pause begyndte nordlændingen: „Jeg indrømmer, det kan være smertefuldt nok for dig — og dog, du aner ikke, hvilken forskel . . . Det er ikke for at agere mystisk, naar jeg siger dig, at sorgen holder paa at kvæle mig. Menneskene synes mig en

forsamling af gøglere, som til tidsfordriv sluger hinanden. Og jeg synes f. eks., at det er feigt af mig ikke at gaa op paa scenen til ministeren der og fyre ham et revolverskud i ansigtet."

„Kære dig da, mand!" — Carsten stirrede paa ham.

Men nordlændingen forsøgte at smile og vedblev: „Ja tro nu ikke, jeg er sindsyg, er du snil! Men jeg har været alene med troldene et halvt aar dernord, og tilslut blev jeg saa fuld af sprængstof, at jeg maatte ud og møde mennesker. Det var rigtig heldig, at jeg traf dig nu. Jeg ved nemlig ikke, hvor længe jeg holder det ud . . ."

Der var en sælsom ild i disse dæmpede ord, og Carsten, som kendte sin ven, følte det løbe koldt ned over ryggen. Som nordlændingen sad der i den skødesløse stilling, med de brede skuldre og det fregnede blege ansigt, virkede hans hidsighed saa meget mer uhyggelig, fordi den var koldblodig.

Der kom nu en ny taler frem, en ung, blond, kortklippet og skægløs advokatspire, som endelig var saa lykkelig at faa ordet, og som nu begyndte at tale om egen norsk uden-

rigsminister. Emnet virkede temmelig foruroligende paa det høie raad deroppe. Ministeren sad og flyttede paa sig og tog nu og da til lommeuhret — men hans haab blev skuffet. Den unge mand for frem og tilbage deroppe og var fuld nok til at ville agere storartet. Han tyggede paa gamle, udvandede fraser, flere aars avisartikler randt ham ud af munden, og da det aldrig vilde ta nogen ende, begyndte enkelte af raadet høilydt at kremte. Det merkede taleren ikke, han tænkte vist som saa: „Har jeg først ordet, saa skal jeg ogsaa vise ministeren, hvad jeg duer til.“ Og saa lirede han videre og blev mer og mer storartet. La hodet paa den ene side og var rørt, idet han sa nogle banaliteter om Norge, la saa hodet over paa den anden side, slog ud med hænderne og var vittig paa en aldeles gyselig maade. Da han begyndte at skryte af nordmændene, blev han aldeles ude af sig selv deroppe, og han hadde vist holdt paa endnu, hvis ikke nogle drukne stemmer hadde skreget op. „Slut,“ lød der. „Punktum!“ Og andre: „Nok!“ Atter andre: „Slut, for fan da, menneske!“ Dette tog taleren i førstningen for bifald og blev endnu mer storartet. Re-

daktøren sad bag ham og hadde lyst til at hale ham i frakkeskøderne for at faa en ende paa det. Men saa begyndte salen at rope leve Norge saa rent forskrækkelig, at den unge advokat ikke fik ørenslyd længer, og saa sluttede han med et leve et eller andet.

Da der igen blev nogenlunde stille, tog forstmanden en nip af sin toddy og begyndte: „Sig mig, gode ven, kan du opdage nogen forskel paa denne forsamling og en almindelig blæsebælg. Begge dele stoppes jo af luft!“ Og skødesløst tændte han en cigaret og fortsatte: „Jeg kender sandelig ikke et saa taalmodig dyr som den norske vælger. Det ene aar siger lederen: „Vil dere ha egen udenrigsminister, saa stem paa os, for vi kan skaffe ham i en fei.“ „Ja det er godt,“ siger vælgerne og stemmer under hurra. Tre aar efter kommer lederen igen og siger: „Vil dere ha egen udenrigsminister?“ „Ja, for Guds skyld,“ siger vælgerne og stemmer paa lederen denne gang ogsaa. Tre aar efter kommer lederen igen, og lige tomhændet er han, og han siger freidig: „Norske mand, vil du ha egen udenrigsminister?“ „Joda,“ siger vælgeren og aflægger sin saligheds ed paa, at nu

kan han ikke undvære ministeren en dag længer. Men tre aar gaar endnu, og en dag kommer lederen smækfed tilbage og spør, om vælgeren endnu ikke har bestemt sig paa egen udenrigsminister. Og vælgeren stikker ikke lederen ned i en myr, nei han klør sig i hodet og svarer blidelig: „Ja, lad os endelig bestemme os paa den udenrigsministeren!" Femten aar efter kommer lederen igen som rigmand og minister, behængt med ordener, og siger: „Den udenrigsministeren er der ingen af os, som tror paa længer. Vi faar finde paa en ny maade at elske Norge paa!" Og vælgeren føler sig ikke det spor tat ved næsen, nei han klør sig i hodet nu ogsaa og svarer høflig: „Ja, pyt, Dere finder nok et eller andet istedet, afveksling fryder." — Ha, ha, ha!

Nei, min fine ven, det staar daarlig til med et folk, som ikke eier hverken dømmekraft eller harme, hverken indignation eller sans for det latterlige. Det er Dau-Lars paa vers. Det er en flok kvæg med ring i næsen. Og ved den levende Gud, jeg tror aldrig, der kommer en dommedag, da der kræves til regnskab. Uvederheftigheden vil ormstikke os, til

det hele styrter sammen. Nuvel, lad det gaa ad helvede til!"

Carsten greb ham i armen: „Nei, nei!" hviskede han — „tal dog lidt sagte, man lægger merke til os!"

Den anden vedblev med dæmpet og dirrende stemme: „Ja, du synes maaske, jeg er en skvadronør, men du skal ikke være saa sikker paa, at det ikke ender med handling. For hvis vi hevnede lidt mer, saa var der kanske lidt mer af ansvar ogsaa. Nu staser man op de raaeste forbrydelser med blæk og psykologiske fraser, men jeg gir det fanden. Man har revet glæden ud af mit liv, og jeg agter ikke at lægge mig til at sove paa det."

Carsten saa nu, at vennens hidsighed holdt pa at løbe af med ham. Han søgte for anden gang at komme bort fra emnet og spurte om skogplantningen der nord.

Den anden trak paa skuldrene: „Udmerket!" svarte han. „Jeg oparbeider et moralsk rygstød."

Carsten saa spørgende paa ham. Men den anden vedblev, idet hans blik tilsløredes, som om han talte med sig selv: „Alle bombekastere har været saa let at fordømme. For

de har været lediggængere, abstrakte drømmere, uden rod i livet, uden moralsk tyngde. Men sæt om bombekasteren kom lige fra sine fortjenester! Om man kunde pege paa hans arbeide og dømmekraft og si: Se der, hvad han opnaadde, se der, hvad livsværdier han har skabt. Saa høit elskede han livet og trodde paa det. — Se det vilde være et tungt lod i den anden vægtskaal, ikke sandt?"

Nu kom Argus frem paa talerstolen, hilset af øredøvende bifald, og nu hadde han styrket sig saapas paa glassene, at hans ansigt straalte, derfor søgte han nu at være morsom. Han holdt det gaaende en halv time med at si morsomheder om den tapre vikingenatur og om den daadsterke ungdom, og efter en god stund forstod man, at dette galdt redaktør Kahrs. — En skaal for ungdommen i landet, en skaal for Kahrs!

Da Argus var færdig, førtes der atter et forfærdelig spetakkel, saa enkelte flasker og glas knaste i gulvet.

Men nu kom redaktøren selv frem, og da det øldrukne bifald hadde lagt sig, pegte han paa arbeideren Jansen og holdt en smuk og rørende tale for de smaa i samfundet. Og

her var en værdig repræsentant for den ryddende og byggende arbeider . . . osv.

Det kan hænde, man skraalte og trampede, og da ministeren reiste sig og omfavnede Jansen, holdt man paa at rive huset ned.

Forstmanden sad endnu i sin slappe, rolige stilling: „Se paa den omfavnelse!" udbrød han — „tænk om nu ministeren fik en plet paa sin silkevest. Men han har forresten raad til en anden, fordi han er arbeiderven. Intet er mere lønnende i vor tid. Den, som hader rigdommen og taler de undertryktes sag, han har de bedste udsigter til selv at bli rig. Lad ham være dum, han blir dog holdt for et geni. Lad ham være uvidende, hans røst lyder dog over al sagkyndighed. Lad ham føre vadmel og filler i munden, men selv staa i silke og guld og køre med arabere for vognen, — ingen finder dog nogen modsætning mellem hans lære og liv. Lad ham føre det grufuldeste liv, undertrykke sine egne folk og flaa al verden, han vil dog efter døden bli ophøiet til helgen. Nei, min ven, vil du frem, saa søg at bli en flink skuespiller."

„Kære dig!" sa Carsten — „du er san-

delig forandret, — husker du for et par aar siden . . ."

„Skuffelser," henkastede den anden og pegte mod scenen. „Det er de der, som forvandler idealisten til bombekaster. Skuffelsen og harmen, min ven."

Redaktør Kahrs kom nu atter frem og holdt en kort, men gribende tale om vor nationalsang, som saa smukt og kraftig skildrer vor historie og det land, som Gud har holdt sin haand over.

En stemme skreg nu nede i salen: „Leve Gud i himlen!" Og enkelte begyndte at klappe, og snart hylte hele salen i vilde hurraer.

Forstmanden tømte nu sit glas og reiste sig: „Her holder jeg ikke ud at være længer!" sa han.

Da de stod færdige til at gaa, kom en flok opvartere og gav sig til at rydde bordene ud. Der skulde danses, og orkestret stod allerede i logen over scenen og prøvde instrumenterne.

„Det tar sig vist ikke ud at danse med sørgebind," sa forstmanden. — „Skal vi staa lidt i skyggen her og se paa karnevalet?"

Bordene var som ved et trylleslag ryddet ud, musiken spilte op, og om faa øieblikke bølgede salen af de sjanglende par, som ballancerede og slæbte sig afsted, mens det høie raad fremdeles sad deroppe paa scenen og fik nye flasker.

De to venner stod der i skyggen under galleriet, og om lidt udbrød forstmanden: „Tror du, der gives en eneste i denne forsamling, som nu danser for at more sig? Nei, min ven, dertil er de for søvnige. Men sagen er, at de tør ikke andet end danse, de danser for hans ekscellence ministeren og for hans høihed statsraaden og for hans eminence redaktøren. De danser for valget, for partiets guder, og redaktøren sidder deroppe og dreier lirekassen. Se bare nu, hvor enkelte par stanser for at se, om det høie raad lægger merke til, at de danser de ogsaa. Dette er jo hinduernes dans om regnmageren, og slig danser al landet du, alle vælgere, halvfulde og søvnige. Kom, lad os gaa, ellers brister jeg igraad.“

Carsten var forunderlig tilmode. Vennens sygelige hidsighed ængstede ham. Men samtidig forstod han, hvor denne dygtige,

energiske yngling maatte være lammet og ødelagt af alt dette opdæmmede krudt.

Det var forfriskende at komme ud paa gaden fra den kvalme, røgfyldte sal. Natten var mørk, men stjerneklar, en frisk nordenvind blæste ind fra fjorden og suste i telefontraadene over deres hoder.

Da de hadde drevet sammen en stund i taushed, begyndte forstmanden: „Jeg har nok rent vetskræmt dig ikvæld. Men vil du tænke dig i mit sted, saa forstaar du, at det er ikke let at gaa og se paa disse mennesker, som væltede min far ned i smudset, for selv at komme tørskodd over. Partierne er bygget paa mord. Sjælemord og mord paa æren, karaktermord og samvittighedsmord. Naar jeg gaar alene i mørket, synes jeg, det er fuldt af liglugt og en hærskare af røster, som raaber paa hævn. Tro mig, jeg kunde godt bli anarkist. De gør dog en herlig gerning, de nærer en liden, klar flamme af rædsel, som maaske engang kan bli menneskehedens samvittighed. Nu kunde jeg ha lyst til at vente ministeren udenfor hotellet og gøre kort proces, men . . . saa vilde man straks kalde mig høiremand, ha, ha! Nei, jeg har drømt

noget, og det var ganske anderledes herligt. Tænk dig hele stortinget fare i luften med alle sine intriger og rænkesmede, alle eventyrerne, skolemestrene, kræmmerne, al den raahed, hykleri, løgn og uvidenhed, som blærer sig der, — tænk dig dette formørke himlen i et knald og regne ned igen som smaasten og menneskefiller, ha, ha, det vilde lufte ud for et helt aarhundrede. Kanske har jeg slet ikke drømt det engang, men jeg har gaat og tænkt paa dette saa længe der nord, at jeg har vænnet mig saa ganske til det.“

Carsten tiede. De drev fremover hovedgaden, lygterne var slukte, og mørket og stilheden fuldstændig. Om lidt spurte nordlændingen: „Hvorfor tier du hele tiden, min gode mand?“

Carsten svarte: „Alt, hvad du nu har sagt, interesserer mig ikke halvdelen saa meget som dine skogplantninger. Jeg tror ikke meget paa rædselen, men jeg tror paa en retfærdighedens seir gennem det byggende arbeide.“

Den anden slog op en haanlatter: „Ja, ikke sandt!“ udbrød han. — „Det kan du ha grund til. For dig har ikke magthaverne

saaet orme i. Godnat, kære ven! Jeg har paa følelsen, at vore veie skilles her — for altid. Gaa du din søndagsvei — jeg drives ud paa en anden. Godnat!“

Han trykkede Carstens haand og formelig klemte den sammen. Saa tog han nogle skridt baglængs og vendte sig saa og gik videre. Carsten blev uvilkaarlig staaende og se efter ham, indtil hans langsomme skridt tabte sig i mørket.

VI.

Arbeideren Jansen hadde tilbragt en søvnløs nat. Alt dette held, som var drysset ud over ham i den sidste tid, hadde gjort ham mer og mer svimmel. Jo høiere han steg, jo sterkere følte han, at det svigtede under ham. Engang hadde han anset klasseforskellen og fattigdommen for ophavet til al ulykke. Nu, da han hadde overvundet begge dele, stødte han panden mod en ny fiende — sin egen samvittighed.

Han hadde begyndt det sidste afsnit af sit liv paa grundlag af tillid. Den var hidtil ikke blit skuffet, partiet og menneskene hadde overstrøet ham med hædersbevisninger og

velgerninger. Og hvorfor blev han nu mer og mer bleg og søvnløs? De gode indtægter plagede ham mere end fattigdommen, æren var mere knugende end vanæren. Hvorfor laa han og vred sig i angst for, at venstre skulde seire imorgen og han selv bli thingmand?

Han vilde jo begge dele. Der var to viljer, to verdener i ham, en mørk og en lys. I den lyse bodde alle ønsker, al tillid, alle gode følelser, hele hans hjerte. Den anden var fuld af gengangere, af mistanke, vantro og ængstelser. Jansen laa hele natten og holdt en forsvarstale for sig selv, og dog dømte han sig ogsaa selv. „Er de fleste mennesker bedre end du?“ forsøgte han. „Det er ingen undskyldning for dig!“ sa en anden stemme. — „Du er feig, det er sagen, feig er du, og feig blir du. Du lar dig jage af skygger, du tør ikke være ærlig, du foretrækker at lyve dig frem gennem verden. Hvorfor agter man dig? Fordi man ikke ved, hvem du er. Hver gang du siger et godt ord og faar en ny til at agte dig, begaar du ogsaa et nyt falskneri, en ny forbrydelse. Du gaar endnu i fængselsdragten, din sjæl slæber

sig afsted i lænker. Du er krumrygget og tør ikke rette dig ud, du er en stakkar, er du.“

I forsvarstalen herimod gjorde han gældende, at han hadde lidt nok, om han ikke frivillig skulde korsfæste sig paany. Han klamrede sig desuden til den tanke, at han hadde en opgave i thinget, han vilde tale de undertryktes sag og gøre gavn for de tusen. Var ikke tyve aars hæderlig vandel nok til at vaske en ungdomsfeil bort? Var det mistanken nu igen, som beherskede ham? — „Ja, men du bedrager jo dem, som stemmer paa dig,“ sa anklageren.

Han klamrede sig til et nyt moment. Var ikke hans parti tolerancens og menneskekærlighedens? Bølgede ikke medlidenheden gennem alt deres arbeide? Se paa digterne, folketalerne, videnskabsmændene, ja lige ned til fru Ramm. Se, hvor de rakte hænderne ud til de svage og forskudte. Om den dag kom, da han styrtede ned, vilde de saa ikke ta ham under armene og redde ham fra at knuses?

Mørkets og lysets verden førte sin kamp hele natten. Jansen vred og kastede sig og

syntes madrasen under ham blev mer og mer glødende. Han fantaserte, han stod høit i thingsalen og sa fra præsidentstolen: „Mine herrer, her ser I en, som selv har været i straf. Døm ikke for haardt!" — Og de dømte slet ikke, deres hjerter slog ham imøde, og de agtede ham som før, fordi de var humane og gode mennesker. I næste øieblik stod han paa trappen til thingsalen og vilde ind, men portneren viste ham tilbage: „Bort," sa han — „du er jo en straffet forbryder, du har løiet dig hid!"

Han vaagnede af dvalen og rystede maren af. Og han klamrede sig paany til tilliden og menneskenes kærlighed.

Endelig, endelig kom dagen, og han stod op og klædte sig paa. Madam Jansen kogte kaffe og de hadde nu raad til at holde en særskilt spisestue, takket være den gode fru Ramm, som hadde overladt dem denne prægtige leilighed.

Jansen skyndte sig for at komme afsted og mødes med redaktøren. Det blev nok en travl dag, før valget var over. Han kyste madamen paa kinden, før han gik, og holdt

et stykke følge med Erik, som med bøgerne under armen traskede til latinskolen.

Redaktøren var forlængst paa benene og i straalende humør. For hans haab var gaat i opfyldelse, dagen oprandt med solskinsveir, og nu kunde alle hans syge komme ud og hen til valget, naar man sendte dem en lukket vogn.

— Carsten Brandt stod henved titiden oppe paa bergene høit, høit over byen. Det var paa denne tid, vennens operation foregik, og han var drevet herop, fordi det faldt ham for pinligt at sidde paa hospitalet og vente paa udfaldet.

Han satte sig nu med stokken mellem benene og saa udover sletten. Byen laa som en hob sammenfeiede huse og ringede sig i en halvmaane om bugten. En let taage dampede op af fjorden og indsvøbte byen i et gyldent slør. Og op gennem denne solrøg hamrede nu hele valgdagens travle færdsel, alle de surrende hjul, larmen fra alle de opsamlede kræfter, som brydes — hele denne kamp for livet og gravstøtten, som aldrig hører op, men er evig.

Som Carsten sad der i stilheden og saa

ud over den tilslørede by, faldt han lidt efter lidt hen i drømme. Han tænkte paa fjerne tider, han saa store skikkelser dukke op af gravene og befolke byen, — saa hele den gyldne og festlige Norges saga drage forbi. Enkelte mænd stod som fyrtaarn og blinkede udover land og hav. Harald, Haakoner, Olafer og Sverre. Landet var et flammehav af livskraft, og luerne lyste over verden, steg høiere og høiere — indtil de sank udmattet sammen og sluknede i dannevældets tusmørke.

Men op af asken blusser det paany, — stiger, stiger og flammer atter op med lys over al verden. Op af asken af kød stiger en lue af aand. Genfødelsen har forvandlet hærmanden til skald, sverdet til pen, den gamle længsel til udfærd er blit digt og melodi, kamplysten idé og tanke. Den gamle tid var en puppe, hvoraf en sommerfugl fløi op.

Og dog — hvor var det alligevel ikke deiligt at flygte bort fra den nye tid og drømme sig ned i den gamle.

Thi i de fjerne tiders kampe, syntes Carsten at se evighedskræfterne kæmpe i stor stil om at skabe og ødelægge verdener. I

den soltaage, som tilslørede gamle tider og mænd syntes han at høre guddommelige vulkaner, som maatte ha luft, selv om kloder skulde sprænges.

Men nu? Se udover verden idag og hør, hvad der nu kæmpes om! Menneskehedens tvistemaal begyndte om Gud og ender om mad. Der kom stammekampe, racekampe, græker mod perser, galler mod romer. Det sterkeste folk knuste det svagere, men ethiske magter stod bag. Der kom religionskrige, frihedskampe — og blodbad, som fødtes af hevn og millionernes hjertesuk, hellige krige, hvor idéerne døbtes i blod. Og nu? Krige om øer og kolonier, om korn og tobak. Krigen om frihed og Gud var afløst af krigen om bomuld og ris. Jo mere mennesket tilegnede sig af aand, jo mere graadig blev det efter mad. Idéerne blev mer og mer et figenblad om maven. De lavere klasser hadde før kæmpet for hæder, nu forlangte de dagpenge. Før døbtes en stor tanke i menneskeblod, nu vandede man den ud i blæk. Før var det mandsmod og handling, nu var det ord, ord og list. Folket dansede om guldkalven mere

end nogen sinde før, og magten gik for ret overalt undtagen i skaaltaler.

Og dog hadde verden aldrig eiet saa mange store profeter som nu. Lærde vismænd og store digtere opstod, de lærte og profeterede — de steg op paa høie kæpheste og paatog sig at føre folkene frem mod dyd og lyksalighed. Og dog sank tiden mer og mer ned i nydelsessyge, last, religionsløshed, forbrydelser og moralsk slaphed, vandrede ustanselig sin selvopløsning i møde, mens ordene og de gode bøger taarnede sig op som bjerge af flitterstas.

Og Carsten følte pludselig sit hjerte snøres sammen, idet han søgte at stirre ind i fremtiden. Den forekom ham som et uendelig øde, en tom, gold egoismens Sodoma, hvis klamme luft forgiftede millionernes lykke. Han saa endnu længre frem og syntes øine nye opstandelser, en ny morgenrøde, om igen og om igen, uendelig og evig fremover. Og saadan vilde tiderne følge paa hinanden, skiftende som selve aarstiderne, som ungdom og alderdom, vedbli at skylle sine høie bølger henover de endeløse sletter, indtil alt stilnede hen i den store, evige glemsel.

VII.

Carsten vaagnede af sine drømme ved skridt i nærheden. Det var presten Berg, som langsomt gik forbi. Presten var merkelig bleg og saa fordybet i betragtninger, at han slet intet lod til at se. Han gik og mumlede for sig selv og stansede nu og da som i et ryk. Hans haar og skæg lod til at være uredt, og hans gang var famlende og ustø som en drukken mands. Hvad gik der vel af ham?

Carsten huskede pludselig paa sin ven, som vel nu hadde overstaat det værste, og han reiste sig og skyndte sig nedover.

Alle byens holdepladse stod tomme, hver eneste droche var tat ibrug af agitationen. De sprængte nu frem og tilbage i gaderne med sveddryppende heste, og hvis ikke kusken selv var en korketrækker, saa sad der en saadan i vognen.

Paa raadstuesalen sad allerede valgbestyrelsen med borgermesteren i spidsen, og navneopraabet var allerede begyndt. Da man begyndte alfabetisk, og hvert bogstav kunde vare i timevis, var der fremdeles god tid til

at „arbeide“ baade blandt Pedersen og Rumlevik, som endnu sad hjemme og ventede, eller drev om paa ølstuerne og slog tiden ihjel, indtil deres tur kom.

Udenfor „Fremtidens Avis“ var der stadig travlhed. Her stod Saksen og ordnede alle de tjenende aander, som kom med hest eller cykle og tilbød sin tjeneste. Saksen stod der med brillerne langt nede paa næsen, noterte korketrækkernes navne og henviste dem til distrikt og personer. De to flinkeste, som hadde gjort rene underverker af valgpres forrige gang, fik nu den talrige forsamling Olsen at purre ud. Og begge hugafer svor paa, at ikke en levende Olsen skulde faa sidde hjemme idag. Desuden fik de nogle penge til løbende og tilfældige udgifter i dagens løb.

Redaktøren kom pludselig flyvende paa sin cykle, og han svingede sig af og travede sveddryppende ved siden af maskinen, mens han spurte: „Hvor fan er presten Berg, har du set noget til ham?“ Da Saksen rystede paa hodet, var redaktøren atter med et sæt oppe paa cyklen, og idet han krydsede afsted i den første, famlende ballance, raabte han

tilbage: „Faar du se ham, saa sæt en lunte i enden paa ham!" — Og videre fløi cyklen.

Men endnu maatte redaktøren kaste sig af en gang. Han mødte nemlig partiets læge, som var leiet til at køre rundt sammen med en korketrækker og udstede sygeattester for de af partiet, som ikke kunde møde frem ved urnen. — „Hvordan gaar det?" skreg redaktøren. Lægen, en ung fusentast, uden praksis, svarte straalende: „Udmerket! Allerede femti attester, som maa og skal tages for gode!" — „Godt," sa redaktøren og fløi videre. Den unge læge, uden praksis, slikkede sig om munden. Herefter vilde „Fremtidens Avis" staa i gæld til ham og skaffe ham patienter. Desuden hadde han en klækkelig betaling for hver gyldig attest.

— Redaktøren hadde grund til at være rasende paa presten Berg. Han hadde gjort svenske af sig igaar paa den liberale forenings fest, hvor han hadde lovet at holde en gudelig tale. Men rosinen i pølsen var dog, at han ikke lod sig se idag heller. Vilde han bringe forstyrrelse og nederlag over sit parti? Var dette takken, fordi redaktøren hadde holdt ham frem og gang paa gang reddet

ham fra skandalen? Nu maatte jo redaktøren ud blandt prestens menighed og selv agere hyrde. Det var fatalt. Redaktøren hadde bestemt en anden plads for sig idag.

— De forskellige bydele udgød nu sine vælgere. Fra sjøkvarteret langs fjorden kom vraltende skippere i blaa düffelsklær, høkere og haandverkere, som levde af bønders besøg i byen, enkelte bryggefolk, som ikke hadde tid til at bytte af de brune seildugsbukser, — handelsbetjente, der kun adskiller sig fra gentlemen ved sine tvilsomme hænder, som til daglig var vant til at rode i bressel og salt. — Logiværter og restauratører med fremstaaende maver og pletter paa vesten, enkelte stilfulde jern- og fiskegrosserere iblandt, luvslidte agenter og kontorfolk, — alt samlede sig til en lang strøm, der bølgede spredt opover mod raadstuen og mødtes i tvergaderne med andre strømme.

Fra fabrikbyen paa den anden side af elven kom egentlig de store kvægdrifter, med hyrder og opsynsmænd og opsynsmænds betjening. Det var arbeidere, som benyttede anledningen til at tjene sine dagpenge paa en letvindt maade, imod at de overlod hyrderne

besværet med at slæbe paa en opfatning. Men som disse hjorder dreves afsted, hændte det, at de mødte enkelte kamerater, som stod og saa paa dem med skumle øine og slængte dem haansord i ryggen. Det var individer, som indbildte sig at være anarkister, socialister eller noget andet merkelig, og som kaldte disse umyndige stemmemaskiner forrædere.

Og fra den modsatte udkant af byen kom ogsaa en hel hær af smaaborgere, folk, som tjente sine rimelige penge og bodde billigt. Det var velklædte maskinister, fyrbødere, stuerter, skolelærere, underofficerer eller fængselsbetjente. Og langt ude fra øerne, hvor de smaa faldefærdige huse ikke blev større end en fyrstikæske, kom byfiskere og sjauere, merkelige sammenlappede eksistenser, som paa en eller anden forunderlig maade hadde faat stemmeretsbetingelser i gave, mod pant og sikkerhed i stemmesedlen og overbevisningen.

Men fra hovedbyen seilte floshatterne gennem den lyse septembersol, og her var det temmelig stille baade for cykler, drocher og korketrækkere. Hvidhaarede, stilfulde mænd

vandrede afsted, arm i arm, med afmaalte og sirlige skridt. Det var her den ubøielige høireby hadde sin marg. Og de gamle hædersmænd skred nu frem imod valglokalet med en høitid over sig, som om de skulde til alters. Det var den skabende og nærende formue, de mange slægters tradition og arbeide, som de følte, der spilledes om; derfor følte de ogsaa paa hver valgdag noget, der lignede jordskælv under fødderne. Her saaes gamle, sammentørrede skikkelser rulle afsted i sin landauer, — og opover stentrapperne skred de, støttet til den livréklædte tjeners arm, og de la med skælvende haand sin lukkede stemmeseddel i den mystiske urne, hvor deres skæbne slumrede idag.

— Imidlertid vækker valgfeberen alle byens hemmelige eksistenser til live, saa de løfter hodet og drister sig frem. Skænkestuerne er overfyldte og slagsmaal og knivstik hyppige. Tyverier og indbrud er lettere at sætte i verk, raaheden løsner paa de mangfoldige tunger, og byens sladdersøstre lar mundkværnen gaa over kaffen og diskuterer valget, de ogsaa — paa sin vis.

Saaledes stod den tykke madam Sivert-

sen i sin kælderhals, med hænderne i siden, og mønstrede gaden. Madam Sivertsen drev melkehandel og „trakterte“ nu og da et glas øl i sit bagværelse, desuden pryglede hun sin mand, som af den grund holdt sig tynd og vissen og ellers drev en tjærebodforretning med sild og salt og huggen ved.

Madam Sivertsen var endnu en romantisk natur, som sværmede for pene mandfolk, og især af de fine. Saaledes hadde hun idag staat her og set smægtende efter venstres Meisterlin og fundet ham endnu penere end ellers. Derfor satte hun nu begge hænderne dybt i siden og raabte til manden, som nu stod i blaa bluse og hænderne i lommen udenfor tjæreboden og ventede paa kunder: „Det er saa vidt, du ved det, at du stemmer med venstrefolket idag! Jeg vil ikke vide af, at du stemmer med disse tykke sildtønder, som kalder sig høire og lar som de er gudelige. Gaa nu ind og fli dig, ta den blaa pjækkerten paa og opfør dig som et anstændigt menneske du ogsaa engang!“

Herr Sivertsen turde ikke andet end adlyde, skønt han for skams skyld indvendte, at det var fortidlig endnu. Forresten hadde

han lovet sin ven, postbud Ranvik, at stemme med høire, da Ranvik hver lørdag købte en liter salt og en haandfuld sild af ham. — Men naar kærringen vilde ha det anderledes, saa . . .

Imidlertid hadde der foran raadstuen samlet sig en masse mennesker, som diskuterte og prakkede stemmesedler paa hinanden, mens der opover trapperne og indover gangene til raadstuesalen stod stoppende fuldt af vælgere, som trængte sig forbi hinanden, efter hvert som de raabtes op. Og lidt efter lidt blev der en atmosfære derinde, saa den tykke borgermester svedte som i et dampbad og blev ganske hæs i stemmen.

Solen skinnede helt festlig derude, og de gule alléer af løvtrær stod overdryssede af guld. Der hadde blandt mængden dannet sig grupper, som indbyrdes prækede sit evangelium, eller stod og gjorde vittigheder over modparten, eller skumlede om de fiendtlige kandidaters private liv.

En gammel, rank, hvidhaaret oberst med en graa moustache tvers over ansigtet, gik omkring med taktfulde skridt og et ansigt, der lyste af et gaadefuldt smil. Dette evin-

delige smil hadde indbragt ham tilnavnet Ridder af smilebaandet, og man vidste, at han aldrig smilte lysere, end naar han dikterte underordnede en frygtelig straf.

„Jeg hører, man taler om krig," sa han venligt. „Det er som det skal være. For nu har venstre i aarrækker præket afvæbning og haanet os officerer som bødler og forbrydere. Og nu vil det samme parti drive en politik, som gør regning paa arméen, — hm! Det parti har bevist sin statsmandskløgt, ikke sandt? Det parti maa Dere endelig sætte i spidsen for landet, for de har altid været de eneste sande fædrelandsvenner. Stem endelig med venstre, mine herrer!"

— En rødnæset adjunkt gik omkring med en mine og en stemme, som vilde han hvert øieblik briste igraad: „Kære, kære venner!" sa han bedende til alle og enhver i flæng, idet han energisk borede sig frem i mængden. — „Se her er stemmesedler, endnu er der tid at betænke sig. Betænk, betænk, at en eneste uforsigtig stemme kan gi et flertal, som fører os ud i det forfærdelige. Tænk paa vore fædre, tænk paa vore børn, kære, kære venner, her er stemmesedler!"

Et langt, skævskuldret taarn af en mand med lang fuglehals, barneansigt og en uhyre svær filthat, svaiede omkring og sa vittigheder om venstre. Han hadde lidt efter lidt samlet en taknemmelig skare tilhørere om sig, da han steg op paa en nabotrappe og slog til lyd for alle.

„Hør, mine landsmænd!“ skreg han med hodet paa skakke — „ved Dere, hvordan det er med venstres løfter? Jo, det skal jeg vise Dere i dette øieblik. Jeg søgte nemlig engang i udlandet en berømt læge, fordi mit haar faldt af. Joda, jeg fik opskrift paa salver og haarvand, og jeg brugte det flittig efter recepten. Og nu skal Dere faa se resultatet, mine herrer, et resultat som fuldstændig svarer til venstres løfter!“ — Og i det samme rev han hatten af og fremviste sin blanke skalle, der skinnede uden et eneste haar. — „Saadan er det med venstres løfter!“ gentog han triumferende.

Han fik en lattersalve og ivrig bifald, blandet med hyssen og piben.

Og droscherne med de sveddryppende heste vedblev at komme susende fra byens udkanter. Blandt disse var der en vakker brun vallak, som pludselig styrtede, skum-

mende og rykende af sved. Og da kusken hadde faat pisket den op, blev den staaende og rave paa benene, mens den krummede ryggen og rykkevis udstødte en gul, dampende urinstraale, der skummede i gaden.

Man stimlede sammen om det stakkars dyr og flere raabte paa politiet, men kusken slap dog bort uden at bli arresteret.

— Da Carsten Brandt paa hjemveien passerte de usleste dele af fabrikbyen, blev han vidne til et par optrin af agitationen, som løb ham koldt nedover ryggen.

Et par store bryggevogne, hver forspændt med to heste, kom i hurtig trav gennem gaderne. Vognene brugtes dagligdags til transport af melsække, nu var de belæssede med drukne vælgere, arbeidere og haandværkssvende, som var røde af drik og trampede med benene og sang liderlige viser. Men pludselig skraalte en af dem: „Syng fædrelandssangen!“ Og øieblikkelig satte begge vognlæs i: „Ja, vi elsker dette landet.“ De brølte og lo og bandte ind i mellem, trampede fremdeles med benene og vedblev at skraale paa „Ja, vi elsker“. Korketrækkeren, som sad paa bukken og holdt tømmerne,

slog paa hestene for ikke at komme for sent, og i gallop dreiede vognene om næste hjørne, skramlende henover brostenene, mens de drukne vælgere svingede hatterne og brølte og sang.

Carsten syntes, at aldrig hadde valghumbugen ytret sig i raaere former, og han maatte uvilkaarlig tænke paa en transport af galeislaver. Men han skulde snart opleve noget værre. Udenfor en næsten sammenfaldt ruin af et hus stod en drosche. Mellem denne og huset stod et fruentimmer med opløst haar og klamrede sig til en bleg, hostende mand, mens en korketrækker halte i ham fra den anden side og vilde ha ham op i vognen. Omkring dem hadde der samlet sig en gruppe af gadens smudsigste pøbel, som høilydt morede sig over optrinet. Carsten gik nu nærmere, saa han kunde høre konens udbrud af skældsord og jammer: „Hører Di ikke, hvad jeg siger, han er jo saa elendig, at han taaler ikke at være oppe af sengen, langt mindre ude i luften og støvet!“ jamrede hun og sled i manden for at faa ham ind igen. — „Slip ham, hører Di, og lad os fattige lopper være i fred for politiken Deres. Di ser vel, han her

uslingen har ikke mange levendes dage igen, han har galoperendes tæring og har kastet op klyser af blod i denne dag. Hvorfor skulde Di skænke ham alt dette sterke brændevinet og ta vitet fra ham, stakkar! Hvis Di ikke slipper ham nu paa flekken, saa er Di en røver og morder, er Di, og jeg klorer øinene ud af dok, det gør jeg, bandit og dævel som Di er!“

Men den blege, hostende mandsling skubbede til hende, og da hun ikke slap, slog han hende i ansigtet: „Slip mig, kærring!“ snøvlede han, „er jeg ikke mand i mit hus — heh — hek! Mand i mit hus, siger jeg?“

„Mand i dit hus, du!“ haanlo kærringen og spyttede ivrig efter slaget paa munden; — „ja mand er du nu, fuld som du er, dit kræ, men naar du ligger og dør og kreperer mellem hænderne paa mig, og jeg maa vaske og fli dig som et barn, da er du vel ogsaa mand i dit hus, din narrifas.“ Og nu begyndte hun at hyle og tude, mens hun fremdeles sled i ham. — „Du skulde betænke, at vi blir husvilde, hvis du nu lar dig bruge af venstre, for doktoren, som passer dig for ingen ting, han er høire, og han sa, du skulde bli hjemme. Og værten, som ogsaa er høiremand og et

kristent menneske, han sa, du skulde slippe at gaa og stemme, sa han, men faar han nu vide, at du gaar og stemmer med modparten, saa Gud trøste og bedre os, da jager han os ud paa gaden i denne nat. Hører du, du, som fremmed er, kør din vei med vognen din og lad os være i fred, ellers følger jeg med Dere begge to og roper paa politiet.“

Og atter sled hun af al magt i ham og tudede til, og da den anden endnu gjorde modstand, begyndte hun at lokke. Hun mindede ham om, hvor snil han ellers var, — at hun vaskede og strævede for at holde liv i ham, at de hadde gode børn i Amerika, at han skulde faa noget godt tilkvælds, hvis han vilde føie sig og være snil. Men nu blev korketrækkeren utaalmodig og sled hendes hænder løs fra manden, puffede ham skyndsomt ind i vognen og bad kusken køre væk. Og før den arme kone fik fat i manden paany, var vognen ude af rækkevidde.

Konen begyndte nu at løbe efter og fekte med armene og stortude; men vognen dreiede om et hjørne og svandt, og den arme kærring snublede og faldt i sølen. Carsten saa at hun kom sig op igen, og han skyndte sig

saa for at komme bort fra dette rystende optrin.

— Imidlertid stod madam Sivertsen i sin kælderhals, med hænderne i siden, og sværmede. Og da høires Meisterlin nu ogsaa kom forbi, fulgt af den tykke, vraltende overlærer, da fik madam Sivertsen ret øie for, hvor pen og nydelig ogsaa høires Meisterlin var. Og da hun hadde fulgt ham med øinene — saa'n med hodet smægtende paa siden — indtil hans pene skikkelse svandt, da var madam Sivertsen saa greben, at hun ganske og aldeles hadde glemt venstres Meisterlin. Derfor sendte hun nu en gut fluksens afsted for at møde Sivertsen og hilse ham fra hende, at han værsgod skulde stemme med høire.

Da Carsten kom forbi raadstuen stansede han en stund og betragtede mængden. En hel del unge skolelærere og sagførerspirer var nu i travl aktivitet med at ordne sine hjorder og ha dem færdige til deres bogstav kom. Og de fløi nu frem og tilbage og konfererte med hinandens lister og skældte sine faar ud og gjorde al den larm de kunde for at henlede opmerksomheden paa sig. Og fra alle kanter spurtes der efter redaktøren, hvor

var redaktør Kahrs? Ingen hadde set ham paa længe.

Carsten blev helt ilde til mode ved at se alt dette pres, alle disse kunster og knep og trusler, som brugtes for at samle stemmer sammen. Dette var altsaa et frit, demokratisk folk i valg? Men hvor var vel egentlig al den besungne frihed, naar menneskets dyreste eie, den personlige overbevisning, kunde gaa for køb og salg, pres og trusler som nu her. Seiren kom paa denne vis til at tilhøre dem, som udviste den ihærdigste hjerteløshed, frækhed og brutalitet, og som ganske samvittighedsløst smurte uvidenheden om munden med løgne. Saadan fremkom altsaa den saakaldte folkevilje, saadan opstod lovene og et folks skæbne. Her var et system af inkvisitorer, som satte mængden i et utal af skruestikker og aftvang „folket“ den mening, de hadde brug for.

Og Carsten maatte videre tænke, at det igrunden var disse ansvarsløse skolelærere og sagførerspirer, som hadde den udøvende magt i landet. Den organiserte stats grundpiller, — øvrigheden, administrationen, politiet, det var fuldstændig tilovers her. Borgermesteren

derinde var i grunden en ubetydelig person i embeds medfør, i forhold til seminarist den eller den, som forhandlede et partis varer og samlede kunder. Magten laa hos uvederheftigheden — hos dem, ingen kontrollerer, og hvis regnskab ingen bogfører. Var ikke denne hær af levebrødsprofeter en samfundets tuberkulose, der fortærede folkets faste organismer, moralsk og økonomisk, gjorde det udygtig til stort arbeide, — en ubønhørlig opløsningsproces, der maaske vilde ende i det forfærdelige.

Carsten blandede sig i strømmen, der førte ind i valglokalet, og i døren mødte han en gammel arbeidsmand, der formelig ravede ud: „Trøste mig!“ udbrød gubben til en anden, som netop skulde ind — „jeg turde ikke andet end bruge redaktørens stemmeseddel, for han staar jo selv lige ved urnen, og jagu ser han ikke én baade til marg og ben!“

Carsten forstod ikke rigtig dette. Han trængte sig videre ind i forsalen og kunde nu se lige ind i valglokalet, fremover hoderne paa denne strøm, som langsomt slap ind ad døren og frem forbi urnen, hvor man la sin stemmeseddel ned, for saa at strømme videre

mod en anden udgang. Dette var altsaa folket i valg. Der kom et øieblik en virkelig fornemmelse af høitid over Carsten. Der gled op for ham en række billeder af Norges historie efter 1814, dette betrængte folk i valg, storthinget med dets tapre kampe for friheden, hele folkeviljens hellige saga. Og nu? — Hvad slumrede vel nu bag dette valg, bag denne folkevilje, som samlede sig idag?

Men Carsten reves ud af sine tanker ved ordet redaktøren, redaktøren, som hviskedes paa alle kanter. Og ganske rigtig, nu fik han øie paa redaktør Kahrs, som stod derinde tæt ved urnen og stirrede paa hver især af vælgerne, som passerte forbi. Hvorfor i al verden stod han der? Han kunde jo ikke se, hvordan nogen stemte, da stemmesedlen laa i lukket konvolut, valget var hemmeligt. Hvorfor stod han der?

Men pludselig merkede han, at der hviskedes bagover strømmen, og at en efter en bøide sig ned og foretog noget i al stilhed. Hvad gjorde de? Jo, de skiftede stemmesedler. Agitationen hadde presset begge partiers stemmeseddel paa hver i sær, og nu var der mange, som ikke turde gaa redaktøren

forbi, gaa lige under hans øine, uden at de hadde rent mel i posen. Derfor byttede de nu i al hemmelighed sedler. De arme mennesker. De turde ikke andet.

— Dette vidste ogsaa redaktør Kahrs, han kendte sine folk, og det var et udmerket paafund af ham at vælge denne plads. Han kunde se paa hver synder, som gik ham forbi, hvordan han stemte, se det i hans øine, se det lige ind i hans sjæl, og nu stod han der som en levende trusel, en bøddel, færdig til at notere og siden straffe enhver, som stemte paa hans fiender.

Da Carsten forstod dette forfærdelige tyrani, hele dette slag i ansigtet paa al meningsfrihed, dette uhyggelige pres mod alle underordnede, hvis daglige brød gjorde dem afhængige, da knyttede han hænderne i raseri, og han følte trang til at skrige ud: „Kast den redaktøren paa dør — send ham paa hodet ud af vinduet!"

Der reiste sig ogsaa flere mumlende protester, og mange høiremænd gik omkring og skummede af raseri. Men trods gentagne henstillinger var ikke borgermesteren at formaa til at jage redaktøren bort. Thi han

frygtede „Fremtidens Avis“ mere end de mest jesuitiske af sine egne blandt høire. Han turde ikke faa redaktøren til virkelig fiende. Nei, det turde han ikke.

Og redaktør Kahrs kendte selv sin magt, derfor blev han staaende her som den, der var herre i huset, mens valgmændene strømmede forbi ham som ærbødige visergutter.

Og som Carsten nu saa paa denne lange strøm, glemte han alle tanker paa folkeviljens hellige saga. Istedet fik han et uforglemmelig billede af et folk under aaget. En vaklende strøm af krumryggede mænd, som maatte passere et naaleøie, hvor „pressen“ stod og brændte det samme slavemerke i panden paa gammel og ung.

VIII.

Da sygepasserne kom ind til Bratt for at bære ham ind paa operationssalen, var klokken henimod ti. Bratt hadde søgt at vænne sig til tanken paa, hvad der forestod, og længtes kun efter, at det hele skulde være over.

Han blev nu lagt paa en baare og trans-

porteret gennem en række gange og tilslut ind i et stort, lyst værelse, hvor en sødlig lugt af kloroform slog imod. Man anbragte ham varsomt paa et skraat træbord med en lav læderpude under hodet og trak saa hans underbenklær af. Bratt kastede et blik omkring sig og fik et flygtig indtryk af en masse instrumenter, bækkener og forbindingsredskaber. Saa gik døren op, og overlægen traadte ind, fulgt af de to reservelæger, alle tre i lange, snehvide lærredsbluser. Det løb Bratt koldt nedover ryggen, han syntes disse tre bluseklædte mænd, med de hvide ærmer sammensnørede om haandledene, mindede om slagtere.

En række nervøse sindsbevægelser strømmede nu gennem Bratts hode. Han søgte at løfte paa det syge ben og bevæge det endnu en gang, faa et glimt af det for allersidste gang — dette ben, som nu i en maaned hadde beredt ham saa mange stigende lidelser. Men det hadde dog fulgt ham fra mors liv, han hadde legt paa det som gut, og det hadde trofast baaret ham gennem livet i seks og tyve aar. I den nervøse febertilstand overfaldtes han nu af en øm medlidenhed med dette ben, som i næste øieblik skulde slænges

bort for altid, og han kneb munden heftig sammen for ikke at briste igraad.

Overlægen stod og desinficerte sine hænder, han var i sit indre ophidset og irritabel foran store operationer, men af hensyn til patienten lod han, som om det hele var en bagatel. En af assistenterne begyndte nu at barbere væk haarene i en bred ring rundt den syges laar, og imens var der ingen, som lod til at ænse patienten, fordi intet unødigt indtryk skulde bringe overflødig blod til hjernen. Endelig kom overdiakonissen ind i det hvide ærmeforklæde, og i haanden holdt hun den rygende kloroformsvamp. Hun spurte, om hun maatte begynde, og overlægen, som stod og tørrede sine hænder, nikkede.

Overdiakonissen traadte nu hen til patientens hode og strøg ham let over panden for at berolige. Bratt stirrede ind i hendes blaa, venlige øine, og hendes blik sænkede sig trøstefuldt i hans, idet hun trykkede den rygende svamp over hans næse og mund.

Bratt følte en rædselsfuld fornemmelse af at bli kvalt, og han greb krampagtig med begge hænder i bordkanten for ikke at skrige. Mens han nu skælvende og stønnende kæm-

pede for at holde sig rolig, følte han, hvor denne giftige røg sneg sig ind i alle luftveie og forgrenede sig som ild gennem alle aarer. Lidt efter lidt dulmedes smerterne hen i døs. Han saa kun sin mor, der sad nedenunder og ventede paa udfaldet. Saa steg en anden kvinde frem og svævede forbi, med glorie om hodet og hvide vinger. Saa blev det hele mørkt, og han merkede nu, at han intet følte og intet saa. Men han hørte endnu lyden af bækkener, og at overlægen skældte paa sin assistent og bad ham hente en anden kniv. En navnløs rædsel for at dø overfaldt ham, han slap sit tag i bordet og foldede hænderne over brystet, som om han beredte sig til at ligge paa ligstraa. Saa rullede en fjern larm forbi, saa begyndte mørket at gennemskæres af ildfunker, saa straaler, saa flammer, endelig et hjul af ild, som naadde til himlen og dreiedes hurtigere og hurtigere og gjorde ham halsbrækkende svimmel. Han styrtede derpaa ud i en mørk afgrund og sank dybere . . . dybere . . . dybere, uendelig dybere og druknede i tusmørket.

Hvor længe han hadde været bevidstløs vidste han ikke, men da han slog øinene op,

befandt han sig atter paa baaren underveis til sit værelse. Da han var kommen i seng varte det endnu en god stund, før han kunde huske, hvor han befandt sig, og hvad der var hændt. Han fik lidt efter lidt en vammel fornemmelse af, at der stinkede kloroform af alt, — af sengen, af hans egne hænder, af de hvide lagener, og hans mave vendte sig under denne søde, vamle lugt, saa han straks begyndte at kaste op. Da sygebærerne var ude, overfaldt der ham en navnløs smerte over at være alene, og han begyndte at hulke.

Overlægen kom nu ind i almindelig dres, han klappede ham paa hodet og sa: „Vær nu glad, fordi det gik saa godt.“ — Bratt spurte: „Hvor er min mor?“ — „Aa, hende kan De ikke faa se før i eftermiddag. Nu maa De ha ro.“

Da overlægen var ude, kom Bratt til at røre paa sig, og følte nu at det venstre ben ikke kunde finde det høire nede i sengen. Han følte med haanden ned og fandt sig indsnørt i en uhyre bandage.

En nervøs glæde drog pludselig igennem hans hjerte. Saa skulde altsaa nu denne

mareridende feber være slut, alle lidelser ha ende, herefter vendte han for hver dag mer og mer tilbage mod livet, arbeidet, sundheden. Og i dette sygelige skær af henrykkelse, saa han nu alt, ogsaa den unge kvinde paa Lindegaard, og hele Guds deilige verden syntes at aabne sin favn og lokke paa ham.

— Der kom en sortklædt kvinde opover trapperne, og allerede ved indgangen hadde hun merket den tungsindige luft af hospital. Hun nølte lidt, før hun ringte paa, men da den gamle oversøster stod der i sin hvide kappe, rystede hun straks paa hodet. Nei, Bratt kunde ingen faa tale med idag, hans bedste ven var nylig negtet adgang. Overlægen tillod aldrig besøg hos patienter samme dag, de var opereret.

Den sortklædte kvinde sukkede og blev endnu blegere bag sørgefloret, men hun nølte og kunde ikke bestemme sig til at gaa igen. Diakonissen skulde netop til at lukke døren, da den sortklædte saa paa hende med bedende øine: „Kære Dem," bad hun — „lad mig se ham blot et øieblik, jeg skal slet ikke tale til ham."

Diakonissen betænkte sig. „Er De kanske hans søster?“

„Nei, jeg . . . er ikke det heller.“

De to kvinder forstod med et hinanden, og efter en kort betænkning gjorde diakonissen tegn til, at den anden kunde følge med. Begge gik paa varsomme trin indover den smale gang. Endelig stansede oversøsteren foran en hvid dør med sorte zifre paa, lukkede den sagte op og lod den sortklædte gaa foran og ind.

Den gamle holdt den anden tilbage, da de stod midt paa gulvet, mens hun selv traadte hen til sengen. — „Han sover,“ hviskede hun — „vær endelig ganske stille, men kom her, skal De se!“

Sara Brandt traadte nu nærmere. I førstningen kunde hun slet ikke kende ham igen, paa grund af det indfaldne ansigt og det udvoksede skæg. Det var et lidende Kristusansigt midt i de hvide dyner, midt i det gyldne solskær, som sivede ind gennem det nedrullede gardin. I dette øieblik fæstede Sara sig ved hver liden biting, som ikke stemte med hendes forestillinger om ham. En liden rustflek paa hans skjorteærme, det

lille net af blaa aarer over hans lukkede øienlaag, en aaben knap i halsen. Hun stod der og kneb munden sammen, og tilslut satte hun sig uden videre ned paa en stol.

Og som hun nu saa ham her, maatte hun atter tænke paa det, som hadde smertet hende mest i den sidste tid, nemlig hans brev nordenfra, — dette ømme skrig, der hadde skaaret hende i hjertet. Og dog kunde hun ikke beslutte sig til at svare ham; thi hun kunde jo ikke svare nei.

Hvad hjalp nu de tusen selvbebreidelser, som hadde taarnet sig op i hende, siden hun fik høre om sygdommen? Det hele kunde jo ikke gøres om igen, og hvem vidste, om det ikke var hendes skyld, naar han nu laa her som en vingeskudt fugl.

— Diakonissen hviskede: „Ja nu tør jeg ikke la Dem være her længer.“

Men Sara bad atter: „Aa, maa jeg ikke faa sidde et øieblik her, jeg skal slet ikke tale til ham.“

Diakonissen svarte intet, men tog om lidt en vandkarafel og et glas og gled stille ud.

Da hun ikke straks kom igen, flyttede Sara sig hen til sengen og bøide sig over

den syge. Hun glemte den skarpe lugt af joddoform, men hun følte hans korte aandepust streife sit haar, og før hun rigtig selv vidste af det, hadde hun tat sin hat af og tørrede nu varsomt de store sveddraaber bort fra hans pande. Det var det første kærtegn hun gav ham.

Og som om dette passede ind i den sovendes drømme, begyndte han nu at smile, lysere og lysere, og om lidt strakte han de magre foldede hænder ud som han favnede nogen. —

— I næste øieblik slog han øinene op. Og hun for slet ikke tilbage, hun blev siddende bøiet over ham som før, og da deres øine mødtes, syntes han endnu at stirre ind i sin drøm, derfor blev han slet ikke forundret, men vedblev at smile.

„Har du det ondt nu?“ hviskede hun om lidt.

Og dette „du“ forundrede ham slet ikke nu, og han svarte: „Nei, det er meget bedre.“

Begge smilte hele tiden, og overgangen fra drømmen til virkeligheden foregik umerkelig, saa han ikke fik tid til at forbauses. Deres øine sænkede sig i hinanden som i en om-

favnelse, og om lidt hviskede han: „Ja, jeg drømte netop, at du kom.“

Da hun slet ikke vidste, hvad hun skulde svare, sa hun ømt: „Var det stygt af mig at vække dig?“

Han lo, saa rolig trodde han sig at være, og han svarte muntert: „Javist, det kan da aldrig tilgives.“

Da hun straks efter holdt hans klamme haand i sin og følte denne svage, urolige puls, kunde hun ikke bare sig længer, men brast igraad.

I samme øieblik forstod hun, at dette virkede pinligt, og den ømme trang til at skaane ham gjorde hende sterk. Og frygten for, at han kunde dø, bragte nu alle hendes forhæng til at splittes, og hun gav ham sit allerhelligste, — gav ham dette dyrebare, som hun hadde værnet og gemt i saa mange lange aar, — hun bøide sig ned og rakte ham sit kys, først paa panden, saa øinene, endelig munden og det blonde silkebløde skæg.

Syg som Bratt var kom denne pludselige bølge af kærlighed og rev ham med, saa han tumlede ind i en ny feber. Men hun merkede intet, hun bare gav og gav ham af sine kær-

tegn, al hendes opdæmmede ømhed og lidenskab hadde nu brudt igennem alle mure, saa den rev hende selv ganske med. Desuden hadde hun følelsen af, at det var hendes ømhed, som kunde redde ham, vriste ham ud af armene paa selve døden og atter gi ham livet og sundheden igen. Og samtidig syntes hun, at hans arme, der nu sluttede om hendes hals, var som et aandepust, et bedaarende kærtegn fra en anden verden.

Da diakonissen atter lydløst traadte ind, sad den fremmede dame med sit hode paa puden tæt ind til den syges kind, mens begge omfavnede hinanden og hadde lukket sine øine. De merkede intet af det levende liv, som tumlede og larmede derude i dagen, de lignede to engle, der hadde fløiet ud af skyggerne for at lege i solen, og det glødende gardin kastede sit skær hen over de to unge ansigter og badede dem i en gylden flod.

Den strenge diakonisse vidste ikke sin arme raad. Endelig besluttede hun sig til at sætte vandkaraflen fra sig og atter glide lydløst ud.

— Imidlertid hadde presten Berg drevet omkring i byens omegn den hele dag.

Da han sidste søndag kom hjem fra kirken, laaste han sig inde og tilbragte hele eftermiddagen med at drive frem og tilbage paa gulvet, opløst i sindsbevægelser og reflektioner. Den længe truende samvittighedsstorm var nu brudt ud i en orkan, som gennemrystede baade hans legeme og sjæl.

Dette hæslige skuespil med ofret, som han hadde været feig nok til at gaa med paa, forekom ham nu som en utilgivelig dødssynd. Det var at bedrive utugt med selve Gud, og et bedrag mod de tusinder, hvis tillid han trak ned i skændsel.

Hvor var det ikke stadig gaat nedover med ham. Det begyndte den dag, han krummede ryggen for den magthaver, som han i sit inderste hadede, og siden hadde det ene hykleri trukket det andet efter. Hele hans oprindelige ranke karakter var nu ormstukken af feighed, og han sank dybere og dybere ned i en sump, hvoraf han aldrig kunde redde sig.

Han gruede for natten. I den sidste tid hadde søvnløsheden redet ham som en mare. Derfor tyede han som vanlig til kognak og selters for at kunne lægge sig tryggere. Han

tømte nu to store glas og satte det tredje ved siden af sig paa arbeidsbordet, han vilde forsøge at skrive et par nødvendige breve. Som han nu sad der i lampeskæret og søgte at tænke klart, fik han øie paa sin afdøde hustrus fotografi, som stod der i ramme, og han slog straks øinene ned. I samme øieblik opdagede han et brev, som laa her, hans nye husholderske hadde vel bragt det hid, før hun gik ud. Han kendte skriften og følte et hug i hjertet, — det var hans forrige tjenestepiges. Han lod det bli liggende, hans hænder rystede og han for op. En skrækkelig anelse slog ned i ham, men brevet turde han ikke aabne. Kanske var det fingerte fadernavn ikke behændig nok lavet, eller hun hadde faat for sterke skrupler og aabenbaret alt.

Han begyndte atter at drive og tømte ganske mekanisk flere glas endnu. Saa med et syntes han, der bankede paa hans dør. „Kom ind!“ — Intet svar. Han følte sig sikker paa, at der stod nogen derude, men han turde ikke lukke op, og han rystede og skalv af angst uden at kunne tænke. Pludselig syntes han, at lampen begyndte at slukne, og han for hen og skruede den op. Da han saa

vendte sig, stod hans afdøde hustru midt paa gulvet.

Han udstødte et skrig og stirrede paa skikkelsen som en vanvittig. I næste øieblik tumlede han i gulvet og blev liggende.

Da han kom til sig selv, var det ganske mørkt i værelset. Lampen var nedbrændt og stod og osede med en tør glød. Han ravede hen paa sofaen og blev liggende.

Den næste dag holdt han sengen, men vilde ikke se nogen læge. Husholdersken maatte skaffe ham mere kognak, og han plagedes af heftige anfald af angst. Klokken ni om kvælden kom der følgende billet fra redaktøren: „Vil du bringe os alle i uleilighed? Kom øieblikkelig hen i Arbeidersamfundet, hvis du ikke vil gøre skandale.“

Presten Berg rev billetten i filler og fik et anfald af raseri. Det holdt ham vaagen hele den næste nat, og han svævede i en vanvittig trang til at fare ud i byen og myrde nogle personer, som han indbildte sig hadde ødelagt ham. Og idag morges stod han op og drev ud i en slags ørske, fortumlet og forvaaget, uden i døgnvis at ha nydt noget andet end kognak.

Kommen ud i frisk luft, begyndte tankerne atter at kredse om dette fatale brev, som han hadde stukket i lommen og ikke turde aabne. Byen larmede allerede af valget, men han sneg sig gennem baggader for at komme bort, ud af byen. Det faldt ham nu ind, at forskellige politimænd, han mødte, saa mistroisk efter ham. Det maatte bety noget. Kanske hadde pigen begaat barnemord, og hans forhold til sagen var kommen for en dag. I saa fald var det klart, han vilde bli arresteret. Disse tanker blev lidt efter lidt hallucinationer, som jagede ham. Han flygtede, som om politiet allerede var i hælene paa ham, og han løb op over bakker og indover skogstier, tumlede afsted, saalænge kræfterne holdt ham oppe. Da han tilslut befandt sig langt oppe i hasselskogen, sank den svære skikkelse sammen af udmattelse og blev liggende i lyngen.

— Den deiligste blaa himmel hvælvede sig over jorden, og smaa gyldne solskyer flød om paa dette hav af blaat. Rundt om stod skogen i pragtfulde høstfarver, og nede i dalen gled elven sagte afsted, speilende de skraa græsbredder paa siderne og hist og her en

klynge gule løvtrær, som bøide sig udover dens klare vand.

I al denne fred kom der over Berg en tungsindig ro. Det stod klart for ham, at han hadde en hærskare af brødre i verden, apostle, som tog Gud i munden for vindings skyld og forpestede hele kristenlivet med hykleri. Det var slige Guds mænd som ham, der var de første raadne pletter paa et folks legeme, de var ophavet til vantro og umoral, og istedet for Gudsfrø, lykkefrø, saadde de giftkorn i menneskeheden. Hvordan skulde alt dette ende? . . . Presten Berg for atter op. Han tænkte pludselig paa en dommedag, — da de tusinde ulykkelige, som hadde mistet sin Gud og sin sjælefred, vilde strække de knyttede hænder op og skrige ud: „Se der er han — der er Judas!"

Og atter krammede han brevet i lommen og slæbte sig afsted. Nei, han turde ikke aabne det, det indeholdt maaske hans døds-dom. Pludselig greb han det og knugede det og rev det saa i filler, som han kastede til alle kanter. Saa drev han videre, men stan-sede paany. Var der ikke fodtrin i hælene paa ham? Hørte han ikke et barneskrig? Det

stod nu lyslevende for ham, at han hadde begaat et mord ved at rive dette brev i tu, og i næste øieblik gik alting rundt for ham. Han forstod nu, at pigen med barnet paa armen var i hælene paa ham, han saa begge, de agtede at forfølge ham gennem hans hele liv — se der kom de! — Og han gav sig nu til at løbe, løbe afsted over stok og sten, snublede og tumlede overende, men skyndte sig atter op og afsted, jaget af denne mare, som red i hælene paa ham. —

— Imidlertid gik dagen, og da skumringen sænkede sig over byen, var spændingen paa valgets udfald overvældende. Det tog lang tid at gennemgaa alle forfaldsanmeldelser. Da gassen tændtes over byen, drev utaalmodige flokke gennem gaderne, og en tætpakket mængde stod udenfor raadstuen og stirrede mod vinduerne. Udenfor „Fremtidens Avis“ hadde ogsaa en mængde samlet sig for at fordrive tiden med at rope hurra for avisen og redaktøren. Og samtidig beundrede alle det elektriske lys, som bruste ud fra avisens tag og strødde et hvidt lyshav over alle nærliggende kvartaler. Lidt senere kom et telegram med store røde bogstaver ud i ekspedi-

tionens vindu og meldte seir for venstre dernord i Trondhjem. Efterretningen om, at denne ærværdige høireby var faldt for frihedens parti, satte mængden i begeistring, og man udbragte rungende hurraer for gamle Nidaros, hvorpaa man drog brølende gennem gaderne og sang: „Ja vi elsker“.

Kl. blev ti og elleve, og endnu var intet resultat bekendt her i byen. Men ingen gik til sengs, og byen myldrede som paa en markedsdag. Indenfor raadstuens oplyste vinduer var der en mystisk stilhed, ingen ante, hvilken bombe, som vilde bli slynget ud.

En enslig færgemand nede paa kajen sad paa sin tofte og halvsov, da han vækkedes af en svær mand med hatten trykket ned over øinene. — „Vil du laane mig baaden din?“ spurte manden. — „Javel, men da faar jeg nok være med selv!“ — „Nei,“ sa den fremmede, „jeg skal ombord i en skude og besøge en syg sjømand, og det blir længe at vente. — Her er god betaling!“ — Og færgemanden fik en papirseddel trykket i haanden. Færgemanden blev forbauset, han syntes at skulle kende den fremmede paa stemmen. Da han nu stod og skulde skyve baaden fra, kom en

liden gut dukkende ud af mørket og sprang nedover flydebroen og ombord. „Far!“ sa han, „jeg vil være med!“ „Nei, skynd dig hjem og bed Kristine lægge i ovnen, til jeg kommer tilbage!“ Den fremmede satte nu en fod paa flydebroen for at holde baaden stille. Men gutten klynkede: „Jeg fik se dig oppe i gaden, far, du har jo været rent borte for os, kære dig, du maa la mig følge med, jeg er ikke ræd paa sjøen, om det er mørkt, bare du er med, saa . . .“ Og gutten hulkede og sa videre, at han ikke vilde hjem, hvis ikke faren fulgte med. Og da han nu hængte sig om hans hals og klyngede sig fast, gav den fremmede efter som ved en indskydelse.

Færgemanden syntes, alt dette var forunderligt, men nu var han sikker paa, hvem manden var.

I det samme baaden gled ud mellem pælene i vandet, kom en anden færgemand løbende, og fuld som en alke fektede han med armene og skreg: „Halloy, get, venstre har vundet, hurra — hek! Hurra — hek!“

Baaden var endnu i nærheden, og den første færgemand tog nu huen af og raabte:

„Ja saa faar jeg nok gratelere, for nu kommer presten paa storthinget!"

„Ja, tak!" svarte manden i baaden ude fra det sorte vand og rodde skyndsomt videre. Færgemanden blev staaende og stirre efter ham . . .

Baaden rodde hurtig gennem bølgerne og kom forbi et svært skib, som laa og duvede for anker udenfor havnen. Havnefyret kastede sine skiftende blink udover den sorte fjord, og ud af skibets runde vinduer skar tynde lyssøiler henover den toppede sjø. Langt ude i fjorden la manden aarerne ind og lod baaden drive.

„Far!" hukrede gutten paa sin tofte — „skal vi ikke ro hjem, jeg fryser."

Presten svarte ikke. Stjernehimlen hvælvede sig lysegraa over land og sjø. Byen laa langt derinde og blinkede med de tusinde lys. — Tys! Lød der ikke musik? Trommer, hornmusik . . . og se, et fakkeltog drog syngende gennem gaderne, det snoede sig som en broget ildslange mellem husrækkerne og begynte tilslut at stige opover bakkerne mod hasselskogen. Musiken lød nu ganske klart, det var fædrelandssangen, som spilledes, toget

var de seirende vælgere, som skulde op og hylde statsraaden.

„Far!“ sa gutten, „skal vi ikke skynde os hjem?“

„Kom hid,“ sa presten og tog gutten ind til sig, idet han reiste sig op, saa baaden vippede.

Gutten udstødte et skrig og klamrede sig om farens hals: „Far, jeg er ræd!“

„Kære Alfred, vil du ikke gense din mor?“

„Jo!“ sutrede gutten, — „men lad os først ro hjem.“

„Ser du stjernerne deroppe. — der vil ogsaa du sidde en gang og lyse!“

Men gutten skælvede af skræk og klappede faren paa kinden. „Kære, kære far, slip mig ned, saa skal jeg ro baaden hjem, hvis du er træt.“

„Og deroppe er din mor!“ fortsatte presten, — „bed hende om forladelse, naar du møder hende.“

„Ja, ja!“ hulkede gutten og søgte nu at arbeide sig løs, men faren trykkede ham sterkere ind til sig og sa: „Og saa faar du kysse far din endnu engang, gutten min!“

Gutten skyndte sig at kysse ham, men arbeidede nu krampagtig paa at komme ned i baaden. Men presten Berg slog armene tæt om ham, knugede ham ind til sit bryst, satte saa foden paa kanten af baaden og hoppede overbord.

Og den lille baad vippede tom henover den sorte fjord.

—

Imidlertid strømmede hele byen efter dette lysende tog, det var kun de ivrigste høire, som i fortvilelse lukkede sig inde og rullede gardinerne ned. Store og smaa traadte frem af alle gader og sluttede sig til strømmen, folk, som var gaat i seng, rev klærne paa og for ud med bukserne i næven. Tilslut hadde dette lysende fakkeltog næsten hele byen som en sort, myldrende hale efter sig.

De, som drog forbi madam Sivertsens melkekælder, kunde høre en forfærdelig spetakel dernede. Det var madamen, som prygledе sin arme mand, fordi han ikke hadde faat hendes sidste bud, og derfor ikke stemt paa høires pene konsul Meisterlin.

Kl. elleve var Argus' palads forvandlet til et lyshav, og gaardspladsen fyldt til træng-

sel af den begeistrede mængde. Men mange, som ikke slap ind, klatrede op paa alskens stakitter, stene, houger eller trær for at kunne se ind i herligheden.

Den unge redaktør hadde atter holdt en tale, han førte selvfølgelig toget og hadde nu tolket dets følelser for den seirrige høvding. Mændene hadde skreget sig aldeles fordærvet i hurraer, og Argus hadde takket vælgerne med en røst, som bragte byens ruder til at klirre. Da han nu nævnte svenskerne, blev folk aldeles rasende, og en gammel kærring blev trykket ihjæl, saa begeistret var man. Tilslut kom Argus og redaktøren frem med arbeideren Jansen imellem sig, og Argus skreg: „Norske kvinder og mænd, her ser I ham, som man hovedsagelig kan takke for seiren! Nu spør jeg: Vil ikke I, norske arbeidere, kaare ham did, hvor hans ord kan lyde over det hele land?“

Og der var slet ingen ende paa, hvor alle vilde det, og de rygende fakler svingedes, saa man holdt paa at sætte ild paa hele slottet.

Ministeren var blet opholdt i et selskab hos fru Ramm, men da han nu endelig traadte frem og talte, var der mange, som fældte taa-

rer. Og ministeren indskrænkede sig ikke til at takke for udholdende arbeide og for tilliden, nei han lovde nu folket, ansigt til ansigt, at magten og tilliden ikke skulde bli misbrugt. Nu, da en liberal regering hadde saa mægtig flertal, skulde magten bli brugt til at føre landet frit og frelst ud af unionsstriden og til at hævde Norges ære og ret i farens stund.

Og i dette festlige fakkelskær lød nu ministerens bevægede ord som skæbnestor tale, og der kom virkelig en ægte og dyb stemning over denne hob. De vidste, at der idag var øvet en historisk bedrift, og at nye tider vilde følge. Den modige, frisindede regering hadde nu endelig faat en sterk majoritet i ryggen, og endelig kunde den faa magt til at rette paa alt, som galt var. Nu, nu, — endelig! Og man skreg og hylte, saa taarerne trillede, og tilbragte hele natten med at raabe hurraer og bære hinanden paa guldstol.

IX.

Allerede om kvælden blev overlægen ængstelig over Bratts høie temperatur, og

han beordrede overdiakonissen til at vaage om natten.

Sara Brandt kom tilbage ved nitiden og overtog straks en sygepleierskes rolle. Hvert femte minut afkølede hun sine hænder i iskoldt vand, tørrede dem saa i al hast, og sluttede dem om den syges hode, som formelig glødede. Der var kommen et forunderlig spændt og energisk udtryk i Saras ansigt, det var som samlede hun al sin viljestyrke, alle sine kræfter paa at fravriste døden denne unge mand, som hun nu endelig turde elske, og hvis død vilde rive al hendes lykke med.

Overdiakonissen følte sig ganske til overs. Hver gang hun kom ind og vilde foreta noget, var det som om Sara misundte hende at røre det aller mindste ved den syge, hun alene vilde gøre alt. Hendes ubevidste instinkt sa hende maaske, at han gled længer og længer bort mellem hendes hænder, og at hun derfor vilde eie ham helt den stakkede tid.

Maleren Bratt befandt sig i en underlig tilstand. Han vidste ikke, at han var dødssyg, merkede intet til feber. Den pludselige ømhed fra denne kvinde, der saa længe hadde

pint ham, denne bølge af opdæmmet kærlighed, hadde ligesom skyllet ham bort fra jorden og ind i evigheden. Og i dette lyksalighedens land, hvori hans sjæl nu fløi omkring, fandtes der ikke bevidsthed om smerte, sygdom eller død. Atter hadde han fundet sin Gud, sin kunst, sin oprindelige skaberglød igen, og nu sad han ude i rummet et sted og malte, malte sit livsverk — „Solen“ hed det — malte solguden i hans majestætiske skabermagt, og imens stod en lysalf og viftede hans pande med sine vinger. Og han magtede nu endelig at sætte altet paa spidsen af sin pensel, — blomsterne, menneskene, det lille insekt og klodernes gang, hele det berusende, seirende liv, der ynglede og duftede mellem solens moderlige hænder, en jordens jublende fanfare til skaberens pris.

Og til alt dette dyppede han penslen i sin kærlighed, og farverne straalte og bølgede ud og fyldte hele rummet som et orgelbrus.

— Mod midnat blev reservelægen hentet, og han fandt, at der burde sendes bud efter hans mor, som, træt af nattevaagen, var gaat til ro for en stund.

Da den gamle dame kom og fandt den

fremmede kvinde ved sengen, gik hun rolig hen til hende og tog hende i haanden. „Er det Dem?“ hviskede hun. — „Ja,“ svarte Sara i forstaaelse. Den gamle vedblev: „Jeg ved kun, at De heder Sara, og jeg haabede inderlig, at De maatte komme en gang. Han har ligget og hvisket Deres navn, hver gang feberen .... Gud velsigne Dem, fordi De kom!“

De to kvinder faldt i hinandens arme og græd stille. Og gamle fru Bratt vidste endnu ikke, hvem den fremmede kvinde var.

Henved midnat var alt stille. De to kvinder sad tause under det svage lampeskær. Stilheden brødes kun af et folketog, som støiende skramlede forbi under hurraraab og drukne brøl.

Den syge var purpurrød i hodet og kastede sig stønnende frem og tilbage. Han arbeidede med slutningen af sit livsverk, det store maleri, men han kunde ikke finde ud det aller sidste strøg, der skulde gøre det hele levende. Han dyppede og dyppede i sit hjertes helligdom, og dog, og dog fandt han ikke det rigtige — endnu . . .

Klokken var to, da reservelægen beordrede dobbelt dosis af feberstillende midler, og

han blev i sygeværelset for at iagtta virkningen.

Sara sad bleg og rolig med det samme viljefaste ansigt og stirrede ind i en gaade, mens hun holdt den brændende haand i sin. Hun følte, at hun i disse faa timer hadde gennemlevet et helt kærlighedsliv, følte dets angst, dets smerte, dets deilighed og dets store evighedshaab, som forsoner med selve døden. Og hun forstod, at hvis hun mistede ham nu, da vilde hun tilbringe resten af sit liv med sit halve menneske paa den anden side af graven.

Den syge reiste sig pludselig op i sengen, hans øine stirrede i et sælsomt flammeskær, og han smilte og strakte armene ud.

Thi nu hadde han endelig fundet det sidste strøg, som skulde gøre livsverket levende, og han dyppede for sidste gang penslen, dyppede den i rød, blussende kærlighed — og nu gjorde han strøget, og se — verket stod der helt og fuldtonende og lyste over verden.

Og pludselig udstødte han et skrig og faldt tilbage i puderne, hvor han blev liggende stille, mens smilet visnede hen. De to

kvinder for op. Reservelægen bøide sig ned og hviskede om lidt: „Han er død.“

—

En uge senere stod Sara i Bratts hjem paa handelsstedet der nord. Den døde var bragt hjem og skulde begraves paa sin lille klippeø ude i havet.

Det blev en forunderlig begravelse. En hel flaade af store og smaa baade la fra land og vuggede bortover den graa sjø. Midt i flaaden gled den store nordlandsfembøring med sørgeflag og kisten staaende høit paa midten. I forrummet stod et orkester, og i agterrummet sad den dødes nærmeste familie, samt sognepresten i kjole og krave.

Aldrig glemte Sara denne dag og denne begravelse. Orkestret spilte op: „Hvo ved hvor nær mig er min ende,“ — og presten reiste sig og stod med den aabne salmebog og sang, mens flaaden langsomt duvede afsted. Lidt efter lidt stemte flere i, først almuen, der sang langsomt og blev lidt igen, siden hele følget. Fiskerkonerne sang og tørrede taarer. Mange af hans ungdomsvenner kunde snart ikke synge mere, men bøide sig ned og skjulte ansigtet i lomme-

tørklædet. Bare rorskarlene rodde standhaftig og tiede stille. Snart tog de sydvesten af det rygende hode og la den paa toften. Den røde, dampende horisont kastede et straaleskær henover det graa hav og farvede holmer og skær, farvede den duvende flaade og ligkisten og de sørgende mennesker, som sang.

Og rorskarlene rodde og rodde, med anlagte miner som om de skulde ud til garnene nu ogsaa, — fordi ingen skulde se, hvad de tænkte paa. Alle kendte den døde godt, „han Haakon“ hadde malt flere af dem, som de rodde i sin baad, eller bødte sine garn. De ansaa ham for at være noget nær op til Vorherre og kunde slet ikke forstaa, hvorfor han skulde dø nu?

Nærmere og nærmere kom den lille klippeø, den laa derude i det rødlige hav som en ensom sjøfugl. Skønt havet gik usædvanlig stille, brød dog sjøerne med larm og skum opover bergene, saa der maatte landes med forsigtighed.

Da hele følget stod oppe paa berget, tog de fire af væreierens husmænd fat i kisten. Og atter lod de, som om de skulde gøre no-

get ganske hverdagslig, — de kneb blot munden sammen og klippede usædvanlig med øienlaagene. Den ene sa som ligegyldig: „Har du tag, Josef?“ Og Josef svarte: „Javel, men se dig for — taren er sleip.“ Og mens de traadte fra sten til sten og holdt i kistens hanker, sa Abraham: „Du Ezekiel, gaa ikke saa fort, pas dig nu!“ Og de andre udstødte et bifaldende hm!, mens de holdt kisten høit og skar ansigter over tyngden. Endelig stod de trygge paa berget, og nu ordnede toget sig henimod den lille hule, der befandt sig under det høie stenhus, som den afdøde hadde brugt til atelier.

Ved indgangen sattes kisten paa en høi sten, og presten holdt en tale, mens mændene stod om med blottede hoder, og den friske havblæst viftede gennem deres haar. Og atter spilte orkestret op, og et blandet kor af den dødes venner og veninder stod leiret om kisten og sang. Fiskerne stod med sydvesten foran sig, trykket ind til brystet, mens de saa ned i den og sang: „Bedre kan jeg ikke fare, end at fare til min Gud.“ Mellem stroferne hørtes en liden pige at hulke. Og midt i denne storslaaede andagt faldt havet

ind med sin dystre sus af dønninger, som rullede sine graa linjer ud i den rødlige horisont. Sjøfuglene var her usædvanlig tamme, de samlede sig i uhyre flokke tæt ind til land og spidsede hoderne, som om de lyttede til musiken. En enkelt ederfugl sad paa en sten tæt ved og la hodet undrende paa skakke.

Hvad som videre hændte blev ligesom borte i taage for Sara. Hun forstod, man skulde bære kisten ind i den mørke hule, og da vendte hun sig bort og forsøgte at stirre paa et eller andet. Da hun atter vendte sig, var kisten borte, og man var ifærd med at vælte en sten foran indgangen.

Da følget spredtes nedover til baadene, stod forældrene lidt igen og kunde ligesom ikke bestemme sig til at forlade den døde. Og Sara blev nu vidne til noget, der satte hende i den voldsomste sindsbevægelse. Det var en liden søster af den døde, en ganske liden pige med udslaat, rødligt haar, som nu ilte hen til graven og begyndte at mase med at faa vælte stenen bort. Hun la sig helt ud over den og rev sine smaa hænder tilblods, hun anstrængte sig og strævde,

saa hun glemte at hulke, og man maatte rive hende bort med magt.

Da flaaden vuggede indover mod land, gled den store fembøring atter i midten, men syntes nu tyngre at ro, den savnede noget ombord og ligesom nølte. Den lille pige hulkede nu ustanselig og vilde overbord for at løbe tilbage. Orkestret spilte ikke mer, presten stod ikke oppe og sang, en forunderlig taushed hadde lagt sig over alle som om det var en flaade af skygger. Bare rorskarlene rodde med den samme standhaftighed, mens deres bare hoder dampede, og den lille pige jamrede ustanselig og kaldte sin bror ved navn.

Sara sad og saa sig tilbage. Den lille ø blev mindre og mindre, og tilslut atter som en liden ensom fugl. Og ingen var derude nu, ingen uden den døde med klippen under sit hode og med havets dønninger og sjøfuglenes skrig rundt om. Og saadan vilde han bli liggende der, til evige tider, med vintrenes uveir og midnatssolens guld skiftevis over sig. Og nu og da vilde kanske hans sjæl flyve ud og blande sig med stormen eller sollyset og forsøge at male.

— Sara saa nu atter frem. Foran flaaden reiste sig de sorte fjeldvægge, og langt inde i fastlandet de høie, forrevne jøkler og snebræer, indsvøbt i graa himmel.

X.

Aldrig hadde byen havt saa megen sensation og „Fremtidens Avis“ saa meget stof som i denne tid.

Først var det nu presten Bergs pludselige forsvinden, som i begyndelsen forekom lidt mystisk. Men „Fremtidens Avis“ var omsider istand til at bringe fuld klarhed ogsaa i det. I en varm nekrolog meddelte bladet, at presten med sin lille søn tidlig paa dagen var roet ud til et fartøi for at besøge en døende matros. Og da den opofrende sjælesørger, trodsende storm og mørke, skulde arbeide sig hjemover, hadde saa baaden kantret. Den sørgelige ulykke vilde isandhed vække dyb sorg blandt hans mange venner over det hele land, men størst var tabet for denne by, som i aarrækker hadde nydt godt af hans fremragende evner, noble personlighed og varme hjertelag. Særlig hadde alle venner af frisind

og fremskridt grund til at føle savnet dybt, da den afdøde hadde været en frigjort og uforfærdet aandens kæmpe, hvis religiøse nidkærhed ogsaa hadde bragt ham ud i det politiske rydningsarbeide, hvor han, uden hensyn til modpartiets skammelige bagvaskelser, hadde arbeidet og kæmpet lige til sin dødsdag.

Til slut forekom det avisen at være et betimelig spørsmaal, om disse fløtmænd aldeles ukontrolleret skulde faa laane ud saadanne ægskal af baade, og om her ikke i den almene interesses navn var krav paa politiets kontrol. — Disse sidste linjer naglede ligesom historien fast, og der var vist flere end redaktøren, som i sit inderste drog et lettelsens suk. Og efter denne lange og vemodige nekrolog var menigheden sparet for skuffelser, partiet for skandale, og lidt efter lidt lukkede glemselen sig over den ulykkelige prest.

I slutten af oktober kom storthingsvalget, og da valgmændene hadde kloret hinanden tilstrækkelig, kom endelig de fire lykkelige nogenlunde helskindet ud, nemlig Argus, kaptein Bull, købmand Meisterlin og Jansen. Af de fire suppleanter blev Kahrs den sidste. Da nu „Fremtidens Avis“ leverte sine biogra-

fier over de fire lyksalige, kom den slig i aande med lovtaler, at ogsaa supleanternes biografi blev revet med. Om sig selv skrev redaktør Kahrs, at han allerede som barn viste sine fremragende evner — at han som student blev den ledende i samfundet — at han fik laud til juridicum og derpaa fik en enestaaende praksis som sagfører. Han huskede tilfældigvis ogsaa paa at nævne sine øvrige egenskaber, — som folketaler og formand her og der, og tilslut kom det for en dag, at han altid hadde staat paa de fattiges ret, og derfor stadig forfulgtes og forhaanedes af organerne for „de guldklædte høie“. Avisens glimrende levnetsbeskrivelse af Paul Jansen var et journalistisk mesterstykke, forsaavidt som redaktøren kun hadde forhørt sig om fødselsaaret.

Der blev nu en række nye fester og fakkeltog for hver især af thingmændene, og Jansen fik ogsaa sit. Han fik laane den gode fru Ramms balkon at træde ud paa, og der stod han — i redaktørens aflagte bonjour — og takkede. Man hadde ved den anledning formaaet redaktør Kahrs til at holde talen der nede fra gaden, og nu fik man vide, at

aldrig hadde nationalforsamlingen faat en mere værdig repræsentant for arbeidet og folkets krav, aldrig en mere nobel, varmhjertet og til bunden hæderlig mand end arbeideren Jansen.

Den smukkeste fest, som den begeistrede by holdt, var maaske i kvindesagsforeningen, hvor den mægtige fru Ramm demonstrerte for sine anskuelser ved at ta Jansen til bords. Hun holdt ogsaa en tale for hans hustru, som hadde støttet ham i en arbeiders kummerlige liv. Og da fru Ramm udbragte en skaal for, at ogsaa den taalmodige, strævsomme arbeiderhustru snart maatte bli anset værdig til at følge sin mand til urnen og tale de undertryktes sag, da kunde ikke madam Jansen mer, men overvældet af al denne kærlighed fra disse gode mennesker begyndte hun at tude nede i sin serviet.

Fru Ramms hjerte var heller ikke af sten, og da hun hadde faat nippet til sin champagne, begyndte hun at tale om Jesus. Gør mod andre, som I ville, at andre skulle gøre mod eder — det var mesterens store kærlighedsbud. Al vor strid paa jorden dreiede sig herom. Men naar det hidtil var gaat saa

langsomt med det godes seir, da var det, fordi kvinden ikke hadde faat være med. Men kvinderne og arbeiderne skulde nu slaa sig sammen. Thi arbeiderbevægelsen var i grunden mere moralsk end social. Og naar venstre nu hadde tat arbeidernes sag paa sin ryg, da var dette Kristi egen gerning. Det var kærligheden til de svage og hjælpeløse, det var at reise de faldne op fra smudset og hæve dem til menneskeværd. Det var barmhjertigheden, som gik til lidelsen — den frosne, forladte fugleunge, som blev tat op og varmet inde ved samfundets barm. Fru Ramm sa endnu en del gode ting, og Gud ved, hvor hun hadde den udmerkede tale fra. Men stemningen blev dybt bevæget, og „Fremtidens Avis“ noterte udtrykkelig dagen efter, at endog mænd saaes at faa vaade øine.

Naar Jansen nu i de følgende dage gik gennem gaderne, følte han, at han vakte en næsten pinlig opsigt. Smaagutterne fulgte efter og raabte hurra, saasnart de bare fik øie paa ham. Baade høi og lav hilste paa ham. Naar madamen kom ind til en høker blev hun altid ekspederet først, og man vilde endelig notere beløbet — saa længe. Paa skolen blev

børnene baaret paa guldstol i frikvartererne, og Erik blev enstemmig valgt til general blandt latinskolens krigsmænd.

Imidlertid gjorde den unge redaktør rene underværker af vellykket arbeide.

Efter storthingsvalget var der ganske rigtig indtruffet en katastrofe i huset Meisterlin. Den kastede storthingsmand undlod slet ikke àt hevne sig paa sin bror, og den hemmelige krig i familien slog nu ud i lys lue. Den forskudte høiregrosserer, som hadde giftet sig til formue, kunde med lethed bryde kompaniskabet med broren. Men paa den anden kom det dog som et slag, og da den vidt forgrenede forretning skulde skilles ud og deles, var det mer end rimelig, at det gamle handelshus rystedes i sine grundvolde.

Men da den nyvalgte thingmand, bleg og fortvilet stod paa redaktørens kontor og ikke vidste sin arme raad, se da fik unge Hektor paany anledning til at glimre ved sine evner. „Hør,“ sa han — „vi lever i aktieselskabernes tid, — død og pine, lad os sælge den filleforretningen til et aktieselskab!“ — „Og hvor er det aktieselskab, som vil indlade sig paa sligt?“ udbrød den anden. „Vi danner det,“ sa re-

daktøren og drev paa gulvet. — „Hvordan?" — „Aa, herregud, det er da let for os nu, — imorgen staar følgende i min avis: Efter forlydende er der under opseiling et aktieselskab . . . osv. Om to dage kommer bekræftelsen, dagen efter det igen den officielle indbydelse, med gode navne. De gør jo i ansjos og sender til Kina . . . det kan der skrives meget om. Det er let at skaffe gode navne og banker for os nu. Desuden er der altid snobber nok til at danne et aktieselskab, selv paa en thingmands gamle støvler, hva? Har De ingen menneskekundskab?" — „Men skal saa jeg leve af luft og . . ." — „Og storthingsdiæt ja," lo redaktøren og gned sig i hænderne, han var overmaade oplagt for tiden. — „Sæt nu, høistærede, om vi gjorde Dem til direktør for Norges banks filial her i byen?" Den anden maabede. „Men der er jo en!" sa han. — „Ham gør vi umulig." — „Men hvem borger saa for, at det blir mig?" — „Jeg!" sa redaktøren. — „Tro mig, De skal faa se, at det herefter mer og mer blir pressen, som udnævner embedsmænd. Naar jeg har faat destileret den offentlige mening, som forlanger, at der kun tages hensyn til landets tarv, saa

skal vi se, om det ikke blir Dem." — Det gik rundt for den anden, men endnu indvendte han: „Ja, men er det saa sikkert, at jeg er den stilling voksen." — Nu blev redaktøren utaalmodig: „Nei hør," sa han og drev og drev med hænderne i lommen — „der faar da Gud døde mig være maade paa alt, Meisterlin. De maa da forstaa, at en storthingsmand ikke har brug for kvalifikationer." — Den anden flyttede sig paa stolen og trodde han blev haanet. — Men redaktøren fortsatte: „Vi faar snart permanente storthing, og da blir De jo stadig siddende der. Ferien bruger De til en rekreationstur til Carlsbad eller til at sidde i en lønnende kommission. Hvor meget kommer saa den banken til at tynge Deres samvittighed? Ikke andet end titlen og det meste af indtægten. Kan jeg ordne det bedre for Dem? Hva?"

Den anden tumlede ud. Det gik stadig rundt for ham, han følte sig i lommen paa en jesuitisk magt, en malstrøm, som det var for sent at redde sig ud af.

— Desuden ledede redaktøren det forgrenede undervandsarbeide, som maa til for at faa en ubekendt mand frem til statsraad. Han hadde

midt i travlheden ikke en time paa dagen glemt den rige, giftefærdige kvinde paa Lindegaard. Men først fandt han det klogest at faa Samuel bragt vel frem og i havn. Det var let at ordne sagen med den vordende ministerchef. Ogsaa denne vidste, hvor godt det er for en folkets regering at kunne tælle gamle, aristokratiske navne blandt sine medlemmer. Thi om den konservative familie trækker sig tilbage fra den radikale folketaler, saa nærmer den sig dog lidt efter lidt den liberale statsraad. Han faar indflydelse paa embeder og ordener, og han er altid god at referere til. Saaledes faar en tvilsom regering ofte sine solideste støtter hos modparten.

I lang tid hadde redaktøren drevet med privattelegrammer til hovedstadens blade, hver gang Samuel Brandt hadde holdt en tale. Der blev ogsaa sørget for, at hans billede kom i i et stort, illustreret ugeblad, og redaktøren skrev der en anonym biografi. I den tildeltes Samuel Brandt en lang og rig virksomhed paa jordbrugets og industriens omraade. Og nu, da man endelig var kommen saa langt, at regeringens sammensætning for alvor kunde

drøftes, sparte ikke „Fremtidens Avis“ paa „indsendte“ opfordringer, der for næringsveienes og landsdelens skyld forlangte godseier Brandt.

Og midt i denne hvirvel af arbeide, vedblev redaktøren at befinde sig udmerket — som en blank fisk, der spiller i sit rette element. Han vidste, han var ung, og at han fik finde sig i at vente — endnu. Og nynnende af velvære gik han hver morgen, hilsende og smilende gennem byen, tilfreds og seirsstolt, uden at ane det uveir, som lidt efter lidt trak sammen over hans hode.

Det var nemlig arbeideren Jansen.

XI.

I et samvittighedsspørsmaal kommer det ene lille sandkorn og lægger sig til et andet og hober sig tilslut op til et bjerg, som igen blir skæbne.

Der gik gennem aviserne en notis om en arbeider inde i en svensk by, en hæderlig gammel gubbe, som man pludselig hadde kastet ned fra alle tillidshverv, udstødt over alt, nedtrampet til den rene ruin, fordi det

var kommet for en dag, at han i sin ungdom hadde været i straf. Alle norske aviser udtalte sin afsky for dette udslag af hjerteraahed og mangel paa dømmekraft. „Fremtidens Avis“ reves helt med af ædel harme, og den slyngede ud, at noget saadant blot kunde ske i Sverige.

Men Jansen blev bleg og skalv, da han læste dette. De gamle underdønninger af ængstelse og mistænksomhed brød nu ud i al sin gru. Denne lidelsesbror inde i Sverige hadde kunnet skjule sin plet i tredve aar — men for dagen kom den. Jansen hadde baaret sin i tyve, baaret den som et hudløst, svidende ar under vesten. Hvem vidste, om ikke hans bøddel ogsaa dukkede op en dag og klædte ham af. Han vaagede og grublede paany og fandt nu ud, at ved flere anledninger hadde man set mistroisk paa ham og stukket hoderne sammen. Kanske gik en og lurede paa ham med beviserne i hænde og bare ventede paa at faa ham høit nok for saa at kunne styrte ham saa meget dybere. Han hadde jo ved sit politiske valgarbeide erhvervet sig fiender nok, som det kunde glæde.

Den ene tanke og gætning tog nu den

anden, saa han lidt efter lidt trodde sig beluret, bare han viste sig paa gaden. Han pintes ved at gaa ud paa lyse dagen, det løb ham koldt ned over ryggen, naar nogen saa ham ind i øinene. Dette skulde han skjule for konen og børnene og samtidig holde gode miner til offentligheden.

Aa, hvorfor hadde han ladet sig lokke ud af den dunkelhed, hvori han levde som lykkelig arbeider, og frem i alt dette gennemtrængende lys! Han fik mer og mer en følelse af at gaa nøgen omkring for alles øine, uden at kunne opdrive noget at skjule sig i. Det tog ham tilslut som en voldsom sygdom og han holdt sengen i dagevis og skyldte paa overanstrængelse og træthed.

Men en nat reiste Jansen sig op i sengen. Han huskede den gode og mægtige fru Ramms tale. Dette parti, som nu hadde seiret og hadde magten, det var den barmhjertige samaritan, som gik til lidelsen. Det var sandt, han trodde jo dette selv, derfor hadde han ogsaa arbeidet for dets seir. Det var det varme hjerte, som tog den nedtrampede fugleunge op og varmede den. Endelig hadde denne Kristusidé seiret og faat magten over folkets

skæbne. End om han nu bad denne magt om hjælp?

Jo, jo, fru Ramm hadde ret. Arbeidernes stemmeret var kun et middel. Maalet var moralsk, sædelig. Det var at reise de faldne op fra smudset og hæve dem til menneskeværd, — udslette elendighedens følger, gyde olje i fattigdommens saar. — Og et af de saar hadde han nu lidt under dag og nat i lange, lange aar. End om han turde . . .

Aa, hvis han nu ogsaa kunde føle sig tryg paa, at partiet virkelig vilde holde ord og gennemføre sin menneskekærlige mission. Om han turde blotte sit saar og be om olje for det, ryste denne livslange mare af og faa rette ryggen helt ud, uden nogen hemmelig byrde. Tanken paa dette bragte ham til at stønne.

En hel uge tænkte Jansen frem og tilbage. Han fik mer og mer mod. Under saadanne pinlige overlæg og grublerier kommer dømmekraften tidt paa vildspor. Jansen syntes til slut, at han ogsaa hadde en mission her. Gik hans forsøg godt, da vilde det jo være et eksempel og gavne tusinder af ulykkesbrødre. Aa, hvorfor turde han ikke!

Endelig kom den store dag, da Jansen ikke holdt det ud længer. Han satte sig ned og skrev til redaktøren. Det blev et langt brev. Han begyndte med begyndelsen og forklarte alt, nøgternt og uden sentimentalitet, og sendte det saa straks afsted.

Dette var om formiddagen. Han syntes, det blev længe, inden han fik noget svar, og da han kom til at tænke paa den gode, forstandige fru Ramm, saa sendte han ogsaa nogle linjer til hende. Han bad undskylde, at han skrev, men naar det galdt saa pinlige ting om ham selv, saa hadde han saa ondt for at udtrykke sig mundtlig, sa han.

Endnu hadde han intet sagt til sin kone. Men hun vilde jo ikke forstaa det, vilde bli rent fortumlet, hvis hun ikke med det samme fik se de store komme og yde ham opreisning. Og nu, da skridtet endelig var tat, pustede Jansen ud, dybt, dybt ud. Han følte endelig forsmagen paa opreisningen, tyngden var borte, samvittigheden fri, verden var fuld af humane mennesker, alting var lyst, — endelig, endelig hadde han kæmpet sig frem til at være fuldt ærlig.

Men dagen gik, og Jansen sad og for-

søgte at se i en bog, mens han ventede. Da skumringen faldt paa, var der fremdeles ingen kommen. Dette blev en lang dag, en spændende dag i en mer og mer urolig, stigende forventning.

Endelig hørtes redaktørens stakaandede stemme nede i trappen. Saa fløi dørene op, og inde i stuen hørtes han spørge hvast efter Jansen. Saa fløi den sidste dør op og — der stod han.

Han lignede en jaget hare, han var ligbleg og forpustet og stirrede fortvilet frem for sig. Jansen reiste sig. Saa fuld var han af lyse forhaabninger, at han nu lignede en uskikkelig gut, der ved, at han faar skænd, men samtidig tilgivelse. Han blev lidt rød i hodet, men smilte dog bønfaldende, han følte, hvor dette øieblik var stort. Det var jo endelig verden, som kom for at yde ham vederlag for alt, det var retfærdighedens time, hvis den nogensinde skulde slaa. Som han nu stod der, spændt paa det første ord fra redaktøren, fra pressen, fra oplysningen og frisindet, — følte han trang til at knæle, række haanden ud som en tigger og bede i sit og alle ulykkeliges navn.

Men redaktøren stod der endnu paa dørstokken med floshatten og begge hænderne paa ryggen, og nu satte han den ene fod frem og hævede brystet som en opdagelsesbetjent i en spændt situation. Endelig fandt han ordet:

„Jo, dette er deilig! — Sig mig, menneske, er du gaat fra forstanden! Ja, for dette kan da ikke være sandt? Hva? Hører du, — sig, at det ikke er sandt! Eller halvdelen bare sandt! Hva? Sig dog noget!“

Jansen blegnede og greb sig om venstre bryst som en, der faar slag. Derpaa famlede han baglængs efter en stol eller et bord at støtte sig paa. Saa rettede han sig op, med sammenkneben mund, omtrent som første gang, redaktøren stod i hans hus og vilde købe ham. Og uhyggelig bleg og med dirrende stemme svarte han: „Jeg lyver ikke.“

I næste øieblik slog politimanden over i den bedrøvelige rolle og begyndte at klynke af medlidenhed. „Ja, dette er jo værst for dig selv,“ sa han, — „ja, det er rigtignok sørgeligt, stakkars mand, hvor du maa ha lidt, og hvor heltemodig du har baaret det. Som sagt, det er værst for dig, stakkars dig, — ja

det er jo værst for dig," gentog han om og om igen.

Jansen stod nu og stirrede paa redaktøren som en dødsdømt: „Ja, det har været slemt mangengang," hviskede han og tog sig til panden, han kunde saa vidt holde sig opreist. — „Jeg har baaret det hos mig selv, turde ikke tale ud til nogen, jeg frygtede for vanæren. Men I gav mig saa megen selvtillid, og saa tænkte jeg: Er jeg saa bra, som de siger i sine taler for mig, saa kan vel ikke denne feil for tyve aar siden gøre mig ringere. Jeg har faat lide nok for det hos mig selv, jeg har paa en maade været alene og hjemløs, hvor jeg har vanket. Før, mens ingen brød sig om mig, var det jo umuligt at gøre mig endnu uslere i folks øine. Men nu, da alle bærer mig paa hænderne for mine gode egenskabers skyld, og nu da menneskekærligheden har seiret, nu tænkte jeg, det kunde gaa an at blotte sine saar. Har jeg handlet galt, saa var det ialfald ikke meningen . . ."

Redaktøren begyndte at smaatrippe frem og tilbage paa gulvet. — „Ja, kære Jansen," sa han, „dette var jo godt og vel, hvis men-

neskene var engle, og hvis du var en almindelig privatmand. Men betænk dog, menneske, hvad denne skandale vil si for partiet. Aa Gud, den ruinerer os jo fuldstændig — mig, statsraaden, hele byen, landet, aa . . . aa . . .!“ Redaktøren kastede flossen fra sig og knugede hænderne og drev, drev frem og tilbage. — „Hvad tror du, høirebladene vil gøre ud af dette her? Det vil være føde for dem i ti aar — aa, om du bare kunde sagt det før valget. Ja, for nu kan det vel ikke dysses ned? Jeg har været hos statsraaden, han er fortvilet, men han siger ingenting. Kunde det endnu dysses ned? Du kunde trække dig tilbage, faa en lægeattest, vi kunde sende dig bort . . .“

Jansen faldt hurtig ind: „Det er ikke det, jeg vil!“

Men redaktøren drev, drev, og fortsatte at tænke høit: „Men saa fik jo ikke arbeiderne nogen repræsentant. De vilde føle sig snydt og stemme med høire næste gang. Aa, aa! Dette tar livet af mig. Om det bare kunde dysses ned, aa, aa! Sig mig, har du fortalt det til nogen anden?“

„Til fru Ramm!“

„Saa til helvede, da er det jo straks udover hele byen! Saa er jo alt tabt — aah!“

Og ud for redaktøren, — nu var al redning umulig, nu hadde han kun at komme høirebladet i forkøbet med at sende ud ekstrablad. Og siden? Siden? Ja, foreløbig fik han rakke Jansen ned som en bedrager — saa høirebladene ikke fik noget tag fra den kant.

Men tilbage paa værelset stod endnu den blege mand og holdt sig paa benene, idet han støttede sig tilbage mod et bord. Han var tilmode, som da han som gut sad i retssalen i Bergen og hørte sin dom oplæst. Nu var han dømt paany.

— Han stod der endnu og strævede med at holde sig opreist. Men endelig gav knæerne efter, og han sank sammen over en stol.

Og der blev han siddende som et opreist lig og stirre frem for sig, stirre ind i den forfærdelige gaade, som heder Gud, retfærdighed, bønhørelse, menneskekærlighed — alting svigtede jo en ulykkelig. —

— I de følgende dage kan det hænde, byen hadde noget at snakke om. Høirebladene angreb slet ikke Jansen, de søgte

kun at faa alt ansvar over paa venstres ledere, særlig paa „Fremtidens Avis“ med den udmerkede biografi over Jansen. Dette bragte igen galden til at flyde over hos Kahrs. Han klorede fra sig med et sprog som en rasende torvkærring. Han tog den bestemteste afstand fra denne person, som hadde formaaet at indsmigre sig hos høi og lav og tilvende sig en ufortjent tillid. Han rakkede ham ned ved tusen midler, ja han forsmaadde ikke at servere en historie om Jansens forhold til andre kvinder. Det galdt at vaske partiets hænder, derfor trampede man paa fugleungen endog efterat den var knust. Men ærgrelsen over høirebladenes triumf og de samtaler, som redaktøren maatte gaa igennem hos Argus, tog slig paa den unge Hektor, at han blev sengeliggende. Det var en slags politisk nervefeber, og det var første gang, at redaktør Sokrates, Hektor, Snorre Kahrs hadde været syg.

Imidlertid gik bølgerne høit mellem høi og lav gennem den hele by. I ølstuerne slog man sig paa laaret og beundrede den satans fyr, som var saa udspekulert, at han kunde trække alle disse storkakser efter næsen. Og

hver gang, der kom nye skumlerier i „Fremtidens Avis“, fik pøbelen ogsaa noget nyt at slaa sig paa laaret over. Aldrig hadde „Fremtidens Avis“ faat saa mange nye abonnenter som nu.

I de mere sindige borgerkredse diskuterte man ganske platonisk, hvilke feil Jansen hadde begaat. Selve forbrydelsen — Gud bevars, hvem hadde vel ikke begaat saapas uden at faa straf engang. Nei, men hvorfor hadde ikke manden sørget for æresopreisning i tide? Eller hvorfor hadde han ikke trukket sig tilbage før valget? Hvorfor ikke det og hvorfor ikke noget andet? Nu efterpaa var alle blet saa forfærdelig kloge og kunde gi den ulykkelige de aller bedste raad af verden.

I de høiere kredse blandt venstre tog man det hele som et udelukkende uheld for partiet, mens høire væsentlig saa det komiske ved historien. De morede sig over dette parti med alle dets guttestreger, dets fakkeltog, fædrelandssange — og forbrydere, og nogle af de fine fruer gjorde Jansen til hovedfigur i en revy, som opførtes paa en basar til indtægt for de fattige.

Og midt i denne by med dens mange

tusen voksne kvinder og mænd fandtes der ikke en eneste haand, som raktes op og protesterte i menneskelighedens navn. Ingen prest, ingen lærer, ingen af folketalerne, som ellers pleide optræde paa retfærdighedens vegne, ingen kvinder, slet ingen stemme reiste sig og klagede med den lidende. Barmhjertigheden, som nylig hadde seiret paa en saa støiende maade, hadde nu pludselig faat tjenestefrihed, fugleungen blev ikke tat op, men kastet ud paa møddingen, — det var en hel by, et helt land af usle sjæle.

Madam Jansen maatte formelig løbe spidsrod, naar hun vovede sig ud i de nødvendige ærinder. Smaagutterne løb nu efter hende og kaldte hende tugthusdronningen. Kom hun ind i en butik, virkede hun som en spedalsk, alle de andre tog flugten. De gamle smaa beløb, som handelsmændene med saa megen fornøielse hadde noteret, blev nu til paatrængende regninger, som strømmede paa dørene, og da Jansen nu stod paa bar bakke, kom sagførerne med stevninger og udpantning.

Jansen sad hele dagen med hodet mellem hænderne og stirrede sløvt frem for

sig. Han klamrede sig til sin stue som en skibbruden til en planke, der dog synker med ham. Og rundt om sig saa han en hel by af mægtige, og blandt disse sine venner, spidserne for det barmhjertige parti, og alle lod ham gladelig synke, ingen rakte haanden ud.

Han klædte sig ikke ordentlig paa, han vaskede og barberte sig ikke, og hvad det kostede madam Jansen at holde ham oppe, var der ingen, som brød sig om at ane.

Det gjorde selvfølgelig den skikkelige kone ondt, at han intet hadde betroet hende før. Men det var nu hans vis at tie om alt, særlig om de onde dage. Men en ting forstod madam Jansen ikke, og det var, at han ikke skulde være lige god nu, naar han hadde lidt sin straf og opfyldt lovens bestemmelse.

Hendes kinder begyndte atter at blegne og hules ud, og naar hun trippede gennem gaderne, var det som knærne ikke vilde bære hende, fordi hele byens spot og sladder ligesom tyngede og trykkede hendes ryg.

Men hun kæmpede baade for manden og for børnene, hun tog alt paa sit gode humør og bar det hele. Da Erik kom hjem en dag og nægtede at gaa paa latinskolen mer, fordi

baade kameraterne og lærerne gav ham stikord, da skratlo madam Jansen. For jamænd var det godt at denne storkarsdom fik en ende. Selv befandt hun sig bedst ved at bli den gamle, retskafne arbeidstræl igen, som kunde brette ærmerne op og støve omkring uden at generes af fru Ramms aflagte kjoler. Og nu begyndte hun at vaske og skure igen fra morgen til kvæld og tænkte som saa, at verden er da aldrig saa vrang, at den ikke retter paa sig igen.

XII.

Imidlertid ærgrede fru Ramm sig over at ha holdt den glimrende tale paa kvindesagsforeningens fest. Og da hun nu fik døie adskillige spidser, fordi hun holdt rede for familien Jansen, saa blev ærgrelsen saa sterk, at hun fik baade tandpine og mistede søvnen. Dette var jo et nederlag baade for hende selv og for kvindesagen — fandt hun — og hun spekulerte vidt og bredt paa at skaffe sig opreisning.

Man var allerede kommen mod slutten af november, da fru Ramm en kvæld sad i

kvindesagsforeningen og ventede paa medlemmerne, som altid hadde for vis at komme for sent, hvis de ikke valgte at melde forfald paa grund af hodepine. Udenfor var der sneslaps i gaderne, storm og nedbør. Fru Ramm skulde i kvæld holde et foredrag over Ibsens kvindeskikkelser. Hendes hode var fuldt af literaturens vandrende modejournaler, alskens ufordøielige slagord og citater, og ind i dette sad hun og ærgrede sig over Jansens, som fremdeles var freidige nok til at vedbli at bo hos hende.

Men pludselig gav de ibsenske kvindefigurer hende en indskydelse, saa glimrende, at hun formelig sprat op. Fru Ramm var ikke af de vaklende naturer, som nølte, naar hun fik en god idé. Hun forlangte resolut kaabe og hat, og lidt efter sad hun i en drosche og rullede gennem regnen og mørket hjemover.

Hendes idé var udmerket. Hun vilde nemlig gøre et eksperiment paa selve livet med en af de mange sandheder, som de store digtere lærte. Det hadde tidt nok ærgret hende, at de største digterverker og det virkelige liv ofte stemte saa lidet med hinanden.

Som nu ved skilsmisser — sandt at si hadde hun aldrig set en kvinde løbe fra ægtefællen for at finde sig selv, men for at finde en anden mand. Det kunde imidlertid være godt for sandhedens og kvindernes skyld at statuere et eksempel. Og Jansens forhold nu var jo som skabt for dette eksperiment.

Fru Ramm gik med galogerne paa opover de mørke trapper og holdt den vaade paraply ud for sig. Endelig stod hun paa kvisten og bankede paa. Hun traadte ind i sin fulde høide og med galogerne paa og satte sig pustende midt paa gulvet med paraplyen mellem benene.

„Puh," sa hun til madam Jansen, som sad under en svag lampe og lappede et klædningsstykke. — „Er Deres mand hjemme?"

Madam Jansen hadde reist sig og raabte nu ud i et andet værelse: „Kom ind, Jansen, fru Ramm er her!"

I al denne pinefulde tid hadde Jansen endnu ikke set nogen fremmed. Men fru Ramm, som hadde vist ham og konen saa megen godhed, kunde han ha lyst at snakke lidt med. Kanske hun ogsaa kom for at si ham et godt ord, han huskede jo hendes tale paa festen.

Han traadte ind, undskyldte sin paaklædning og for ikke at virke for pinlig begyndte han straks at tale om veiret og de sidste forlis ude i fjorden.

Fru Ramms hjerte var heller ikke nu af sten, hun syntes synd i denne mand, som nylig var en ørn og nu sad her og skalv som en ribbet smaafugl. Men hendes sag var for stor og angik for mange, og hun maatte gøre sig haardere, end hun var, for at kunne magte sin opgave. Derfor stampede hun nu let i gulvet med den vaade paraply og begyndte høitidelig:

„Ja, herr Jansen, jeg kommer i et ærinde til Dem idag, eller rettere til madamen. Ingen beklager mere end jeg Deres ulykke, og De behøver ikke at frygte for, at jeg nu agter at bebreide Dem nogetsomhelst. Men et spørsmaal vil jeg gøre Dem, madam Jansen — vidste De dette, da De fulgte Deres mand til alter og brudeseng?“

Madam Jansen hadde sat sig igen over sit arbeide, hun rødmede dybt og saa forbauset op. „Nei,“ sa hun famlende. Jansen selv sad og stirrede paa fruen.

„Hm, det var det, jeg frygtede for, at De

var uvidende om det sande forhold. — Ja, Jansen, her er det, jeg vil anklage Dem, og det i de sterkeste ordelag. De har bedraget en kvinde gennem en hel menneskealder, hvert kys, hver omfavnelse var en ny løgn, en ny forbrydelse. De har narret hende til at føde Dem børn og ofre Dem sin kærlighed. — Og her, Jansen, ligger Deres store bedrageri, og det ikke mod samfundet, ikke mod partiet, heller ikke mod Dem selv, men mod den ulykkelige kvinde, ja mod os alle, som i aartusinder har lidt under mandens brutale tyrani. Jeg ser ikke paa lovene, paa gamle vedtægter, — for den skyld skulde jeg selv ha giftet mig med Dem. Men vi forlanger, at en mand skal leve i sandhed og bygge sit ægteskab paa sandhedens grund — fuldt fortrolig og aaben mod hustruen. — Har Dere læst Bjørnsons „En hanske“?“

Jansen sad endnu og stirrede maalløs paa fruen, men madamen hadde grebet til taarerne. Endelig hviskede hun, at hun hadde ikke læst „En hanske“.“

Fru Ramm syntes nu, at det hele gik udmerket. Derfor reiste hun sig i sin fulde høide og stødte paraplyen lidt haardt i gul-

vet, idet hun fortsatte: „For at tale lige ud, saa ondt det end er — men vi kommer jo længst ved at være i sandhed — naaja, for at tale i sandhed, saa har De, madam Jansen, gaat her og solgt Deres legeme og sjæl til en mand, som daglig bedrog Dem, en, De aldrig lærte at kende, kortsagt, hele Deres liv som kvinde er forspildt. Og nu, efter en menneskealders samliv, staar De, madam Jansen, og ser Dem som et legetøi eller et arbeidsdyr, men ikke som et frit menneske. — Har Dere læst Ibsens „Et dukkehjem“?“

Madam Jansen rystede paa hodet, hun hadde heller ikke læst det digterverk, men nu begyndte hun at stortude og la sit arbeide bort. Jansen hadde lidt efter lidt samlet sig til at bli rasende, men han kunde jo ikke kaste fruen ud af hendes eget hus, og hans kone gik i hendes kjoler. Og nu følte han fruens godgørenhed som hele partiets, nemlig som et reb om halsen, som i det beleilige øieblik kunde snøres sammen. Han tog sig endelig sammen, reiste sig og spurte med dirrende stemme: „Hvad mener fruen med alt dette?“

Fru Ramm kunde ikke bare sig for at

maale ham lidt. Denne mand var dog en mand, og hun hadde ham mellem sine klør, hun, en kvinde. Endelig kunde hun faa spille en rolle i en stor tragedie, og hun følte sig mægtig nok til at kæmpe mod en hel hær af mænd. Med lynende øine svarte hun: „Hvad jeg mener? — Jo, — at De ingen ret har til at blande Dem i, hvad vi agter at gøre med Deres kone, den ret som ægtemand har De nemlig forspildt. Nu faar en kvinde ta sig af en ulykkelig kvinde."

Madam Jansen holdt nu op at tude og saa pludselig spørgende og raadvild paa den myndige frue. Denne vedblev med pathos: „Madam Jansen, De er ikke længer denne mands hustru. Deres ægteskab er moralsk ugyldigt, og det er en skam, for ikke at si en blodskam." — Og fru Ramm stødte atter i gulvet med sin paraply, hvis dupsko var af staal. — „En skam og vanære for hele kvindekønnet," gentog hun. — „Og De skylder Dem selv, Deres værdighed som kvinde og frit menneske at . . . — naaja at gaa Deres vei og søge at finde Dem selv, søge at leve resten af Deres liv i sandhed og frihed. Reiser De Dem nu og hævder Deres ære, da lover jeg

Dem, at De aldrig skal angre det. Jeg er ikke rig, men jeg formaar lidt hos dem, som er det, og jeg indestaar Dem for, at baade De og Deres børn skal bli vel forsørget. Tag nu paa Dem og følg med straks, tag børnene med, jeg skal sørge for midlertidigt hus i nat. Resten ordner vi imorgen!“

Fru Ramm følte nu, at hendes hjerte begyndte at skælve af spænding. Hun maatte støtte sig endnu mere til sin vaade paraply og indtog en afventende holdning.

Madam Jansen stod rent fortumlet og saa fra den ene til den anden af de to. Denne myndige frue hadde jo faat en næsten uindskrænket magt over hende, ialfald, naar hun stod herinde hos dem i egen høie person. Desuden vidste hun, at fik hun fruen imod sig, da var hun istand til at knuse dem begge to.

Jansen stod ikke længer. Han hadde indtat sin vante stilling med hodet mellem hænderne og albuerne paa bordet. Han følte nu sandheden i fruens ord, han hadde været lidt for haard mod sin kone, ofte været for grætten og brutal og aldrig agtet hende jevnsides med sig selv. Og nu gik hun kanske sin

vei, særlig nu, naar hun hadde valget mellem fru Ramm og den rene skændsel og nød. Og hun tog børnene med og lod ham ganske alene her — saa fik han vælge mellem byelven eller . . . fængslet.

Fru Ramm var nu ked af at vente, spændingen blev for trykkende: „Naa?“ spurte hun.

Madam Jansens bryst gik voldsomt op og ned, og hun stirrede endnu fra den ene til den anden af de to. Hun stod i fru Ramms kjole, og i hendes hus, og fruen var jo baade god og forstandig. — Tilslut saa hun slet ikke paa Jansen, men hang med øinene ved fru Ramm.

„Naa?“ gentog fruen.

„Kunde vi ikke vente til imorgen?“ stammede madam Jansen.

Men fruen svarte: „Nei, nu maa akordens aand være slut. Intet eller alt. Nu eller aldrig!“ — Fru Ramm hadde nu engang sat sig i hode, at hun i denne kvæld vilde opleve sidste akt af „Et dukkehjem“.

Og for at faa fart i det tog hun paa sig den aller myndigste mine og begyndte at hjælpe til. — „Se her er jo Deres sko!“ sa hun og sparkede dem frem fra en krog med

paraplyen. — „Og her er Deres regnkaabe og hat!“ Hun hentede begge dele ind fra entréen. Derpaa raabte hun ud i det næste værelse, hvor hun hele tiden hadde hørt børnene rumstere: „Kom ind, børn, vi skal flytte til et andet hjem!“ Derpaa støvede fru Ramm videre omkring og ordnede.

Om lidt kom de fire børn ind, og den mindste vidste ikke bedre, end at klatre op paa sin fars fang.

„Tag paa Dere, børn, vi skal afsted straks!“ befalte fru Ramm, og de smaa saa spørgende paa forældrene og begyndte nølende at ta paa sit stakkars ydertøi. I næste øieblik var fru Ramm henne og tog den mindste fra Jansen og begyndte at svøbe barnet ind i sit schawl. Den lille begyndte imidlertid straks at skrige og strække armene tilbage mod faren, og dette blev madam Jansen lidt for meget. Hun kastede baade hat og kaabe, og nu tog hun barnet fra fruen og satte det tilbage paa Jansens fang.

Fru Ramm begyndte at stirre paa madam Jansen med aaben mund. — Endelig rettede hun sig i sin fulde høide: „Lad os faa en ende paa dette her!“ sa hun hvast. „Vil De,

eller vil De ikke, madam Jansen? Jeg er ikke kommen hid for min egen skyld, det vil jeg be Dem huske paa.“ Og fru Ramm tog nu hatten paany og satte den myndig paa madam Jansens hode.

Men nu gik det for vidt, og den skikkelige kone blev rasende og slængte hatten hen i gulvet. „Nei ved De hvad, jeg er da ingen barnunge heller!“ sa hun sint, og i det samme gik hun lige hen til Jansen og slog armene om halsen paa ham. „Det faar gaa som det vil med dig og mig, og de faar ta hver brødsmule af munden paa os, men selv om de vil flaa mig levende, saa gaar jeg ikke fra dig alligevel, det siger jeg dig nu, saa vidt du ved det!“

Fru Ramm blev blodrød og maatte løse paa sine hagebaand. Hun begyndte med et gaadefuldt smil: „Jaha, Dere maa endelig ikke misforstaa mig, jeg har kun blandet mig ind i dette, fordi jeg har troet, at madam Jansen var en hæderlig kvinde. Men nu ser jeg, at hun ingen agtelse har for sig selv, hvorfor skulde saa jeg ha det? Jeg beklager blot, at hvad jeg har gjort for Dere kunde ha været bedre anvendt.“

Madam Jansen følte sig nu endnu mere krænket, hun blev rent rasende og satte hænderne i siden lige foran fru Ramm. „Ja, jeg skønner godt, dette skal være fanteord for klærne, jeg har faat, men Di skal faa igen altsammen, fru Ramm!“

Den myndige frue haanlo og begyndte at drive frem og tilbage paa gulvet, med galogerne paa: „Faa tilbage ja,“ sa hun — „jeg beklager blot, at de klær ikke længer kan gives til en hæderlig kvinde.“

„Er det jeg, som ikke er en hæderlig kvinde, fru Ramm?“ Og nu begyndte madam Jansen at true med næven og bruge grov mund. Den anden kvinde, som jo var en fin æstetisk dame, traadte nu ogsaa ud af baade mandshammen og idealerne og blev en ret og slet kærring, som skældte og smeldte, hun ogsaa. Der var ingen forskel længer paa de to kvinder. De truede næven op i tænderne paa hinanden og overspyede hinanden med grovheder, og enden blev, at fru Ramm bad dem pakke sig paa dør, ud af hendes hus, ellers hentede hun politi. Dermed føg hun paa dør.

„Jagu skal vi paa dør, om vi skal sove

paa svarte gata!" sa madam Jansen efter hende. — „Tag bare paa dig, Jansen, og knyt sammen bøgerne deres, unger, vi skal afsted paa flyvende flekken!"

Jansen kunde endelig reise sig, og nu gjorde han noget, som han ikke pleide til hverdags, han omfavnede sin kone. „Aa lad mig være!" sa hun — „jeg mener alle mennesker er gaat fra forstanden, jeg." Og nu fløi hun hen og kastede alle fru Ramms kjoler sammen i en houg paa gulvet, saa for hun ind og skiftede af den, hun bar paa, fordi hun hadde været ude i byen. Saa begyndte hun at pakke og støve omkring i sit gamle arbeidsskørt. Lidt efter kom hun ind med en bonjour. „Er ikke dette en aflagt hamm fra redaktøren?" sa hun. „Jo," sa Jansen — „kast den der ogsaa paa hougen!" Og madam Jansen hev redaktørens aflagte bonjour ovenpaa fru Ramms aflagte kjoler. Og der laa hougen, og de to mennesker stod der og saa paa den og pustede lettere ud. Thi dette var ogsaa en maskeradedragt, som maatte af, hvis madam Jansen skulde finde sig selv. —

Imidlertid var der i kvindesagsforeningen fremmødt en forsamling paa tre medlemmer.

Da fru Ramm indfandt sig, var hun endnu rasende, men turde intet røbe, da hun var bange for at bli ærtet for et nyt nederlag.

Hendes foredrag om Ibsens kvindefigurer blev imidlertid baade varmt og fyndigt. Og efterpaa dette var mødet ligeledes vellykket. De fire kvinder vedtog enstemmig en resolution om afskaffelsen af krigen, og denne kom ikke alene ind med spærrede typer i „Fremtidens Avis", men der telegrafertes ogsaa hele landet over om det talrigt besøgte møde af kvinder og deres enstemmige udtalelse til bedste for fredssagen.

Men foruden denne resolution diskuterte mødet forskellige andre alvorlige emner, og fru Ramm ledede forhandlingerne med mesterskab. Der kom en enstemmig udtalelse om nødvendigheden af stemmeret for kvinder, der blev sendt en telegrafisk hilsen til grækerne om at holde ud mod tyrken, og endelig vedtoges det enstemmig at rekvirere chokolade.

— Men henimod midnat drog en karavane over bybroen og indover mod fabrikbyen. Det var storthingsmand Jansen med familie, som forgæves hadde søgt et nattelogi inde i hovedbyen. Han hadde dog været saa

heldig at faa fat paa en haandkærre, hvorpaa han nu trak sine vigtigste eiendele. Konen gik ved siden af og bar den mindste, mens hun ledede den ældste pige ved haanden, og Erik traskede efter haandkærren og bar sin yngste søster paa ryggen.

Da de kom ind i de trange, tilrøgede fabrikgader maatte de holde sig mest mulig i skyggen for ikke at bli genkendt og faa pøbelen efter sig. Endelig kom de til den talrige række af store bondelogier, som findes der inde. Jansen bankede paa, der kom en pige og lukkede op, men da hun hørte, hvem det var, sa hun, at alle senger var optat. Saaledes gik de fra dør til dør, og overalt fik de samme svar.

„Skidt!“ sa madam Jansen — „vi finder nok en laave inde paa landet.“ — Og saa traskede karavanen videre gennem regnen og mørket og kom tilslut udenfor de sidste rester af huse. Da satte Jansen kærren ned et øieblik, tørrede sveden af og saa sig tilbage.

Store dele af byen laa nu nedsænket i tusmørke. Kun hist og her udover havnen blinkede et rødgult lys. Men midt i byen reiste sig en hvidglødende stjerne, som bredte

et hvidt lyshav over de nærmeste kvartaler. Det var demokratiets sol, der lyste friskt og straalende fra „Fremtidens Avis.“

Imidlertid begyndte børnene at sutre, og Jansen maatte trække videre med sin kærre. Og den ulykkelige familie vandrede videre bort fra byen, bort fra menneskene og alle de klingende ord, vandrede lige mod natten og uveiret, og lidt efter lidt døde deres møisommelige skridt hen i mørket, og natten lukkede sig bag dem.

SLUTNING

I.

Statsraad Samuel Brandt vandrer med portefølje under armen ned over „Carl Johan“. Det er mai og studenterlunden staar lysegrøn. Mellem den glade menneskebølge opover asfalten er Brandt en af de stilfuldeste skikkelser. Den høie, velbyggede mand med det spidse, graa helskæg og den blanke floshat vækker almindelig opsigt. Paa de faa aar har han ogsaa faat mange venner, som nu hilser paa ham, enkelte damer rødmer, idet de glider forbi. — En statsraad, som heder Brandt, og dertil enkemand! — Desuden faar Samuel dyb hilsen fra en hel del personer, som han aldrig har set, men som antagelig snart faar et ærinde til ham.

Da storthinget endnu er samlet, passerer han ogsaa en række thingmænd, især skolelærere og bønder, som storthingslivet har omstøbt til tykke asfaltfigurer med lurvet

flos ned over ørene og paraply og cigar. Merkelig nok er der faa af dem, som nu hilser paa statsraaden.

Oppe ved Blomqvist faar han øie paa sin bror, Reiers, og Samuel paaskynder nu sin fart og hilser flygtig paa ham. De to brødre omgikkes aldrig hinanden herinde i hovedstaden.

Reiers var nu en af Carl Johans og Grands europæiske skikkelser. Hans sorte skildpaddelorgnet med den brede dobbeltsnor klædte ham fremdeles, hans dresser var uden sammenligning, og han førte sig med den slappe elegance, som tilkendegir kunstneren og den overlegne aand.

Den gang Carsten og Thora offentliggjorde sin forlovelse, søgte Reiers at glemme sine hjertesorger ved at træde ind i „Fremtidens Avis“ og vie sig til et kald og en gerning. Men da han efter en maaneds virksomhed fik udbetalt en del arv, sluttede han resolut og drog til Paris for at vie sine evner til kunsthistorien. Der var han endelig saa heldig at komme i et interessant forhold til en fraskilt malerinde, og da de blev kede af hinanden, satte han sig ned og skriftede det

hele i en „roman“. Men da han nu ikke hadde mer at skrive om, og da han hadde opbrugt sin arv paa et aars tid, kom han hjem og levde en tid paa slægt og venner. Saaledes slog han sig frem et aar til, og bladene forsømte ingen leilighed til at kalde ham forfatter.

Men da baade slægten og vennerne endelig blev kede af at underholde ham, var den kunstelskende Reiers kommen ud i en mer og mer tvilsom tilværelse, og tilslut maatte han friste sit brød som redaktør af et vittighedsblad. Der sad han nu og skrev betragtninger over theater, musik og bøger og talte altid med megen myndighed. Han var fremdeles den stilfulde mand paa asfalten, og det var alle en gaade, hvor han fik pengene fra. Thi faa ante, at han hadde en elskede paa femti aar, som drev en broderiforretning og gerne gav sin adonis hver øre, hun skrabte sammen. — Jo, Reiers var godt forsørget, og han forsømte aldrig at vise sig blandt feterte kunstnere og at tale foragtelig om sin spidsborgerlige familie.

Statsraad Brandt fortsatte videre forbi Grand og Tostrup, og nu mødte han atter

en person, som han flygtig hilste paa. Det var digteren Martens, dagens helt, som for en tid siden brød med bohemelivet og omvendte sig til Gud. Han hadde allerede skriftet sine synder i tre bind, og hans sidste værk, „Helvedes pine“ var udkommet i tre oplag. Geistligheden trykkede ham straks i favn og opløftede sin røst af glæde over dette „gennembrud“ fra ungdommen. Digteren Martens var berømt paa tre dage, hans store billede stod ude i alle boghandlervinduer og hans bøger laa i guldsnit paa hvert kristeligt bord. Hans gamle bøger, som forherligede synden, kom fremdeles i nye oplag de ogsaa. Og de kristelige familier, som hadde lukket sin dør for griseliteraturen, de slugte ham nu helt og fuldt, saa digterens usædelighedshymner laa side om side med hans bønnebøger — alle i guldsnit.

Derfor hadde digteren Martens god raad til at gaa som den elegante aristokrat, med snipper langt opover ørene, gamle bedstefaderslips, fantastiske ringe og lang redingot til hverdags. Sin middag spiste han altid i Grands speilsal og drak udsøgte vine til.

— Da nu Samuel længer oppe i gaden

fik øie paa redaktøren for et af de store venstreblade, skraaede han over gaden for at undgaa at hilse. I den sidste tid hadde han nemlig et helt hundekobbel af sit eget partis blade i hælene paa sig, fordi han ofte optraadte selvstændig, selv om det krydsede majoriteten i thinget. Flere blade krævede hans afgang, og Samuel følte, at grunden svigtede mer og mer under fødderne.

Men han stred som en helt, der endnu har fanen i behold, og da han nu steg opover trappen til sit departement, følte han sig som den, der fremdeles har en god fæstning at forsvare.

Lidt efter sad han i sit store, lyse kontor, hvor de høie vinduer vendte ud mod en græsbevokset gaardsplads. Mellem de svære bunker af dokumenter paa hans bord stod billeder i ramme af hans afdøde hustru og af lille Tupsy.

Blandt hans mange papirer laa ogsaa et andragende fra arbeideren Jansen, Samuels kamerat for flere aar siden. Jansen hadde nu i tre aar arbeidet som bryggesjauer i sin valgby, og nu androg han herr statsraaden om at hjælpe sig til at faa æresopreisning.

Han behøvde en anbefaling, men han hadde forgæves søgt den baade hos redaktør Kahrs og hos de andre spidser af partiet.

Samuel Brandt la atter denne skrivelse sammen. Den begyndte at bli hans onde samvittighed, den hadde ligget her i to maaneder, han kunde ikke bestemme sig til et enten eller. Hans hjerte blødte ved tanken paa denne ulykkelige martyr; men samtidig vidste han, at den nuværende regering aldrig vilde anbefale ham til kongen. Skulde han saa alligevel ledsage hans ansøgning med en privat anbefaling, saa blev der jo nye splittelser i regeringen. Jansen var for altid dømt til at ofres for at redde partiets gode rygte. Det var forfærdeligt. Samuel blev siddende med hodet mellem hænderne.

Aa, hvad hadde han ikke gennemgaat i de faa aar, han hadde siddet paa denne høie, eftertragtede plads. Naar han endnu holdt det gaaende, da var det, fordi han vilde præsentere gevær, idet skuden sank. Han vidste, at han selv var dømt til at kastes overbord, kanske vilde det ske i morgen eller om faa dage. Men han vilde staa rank til det sidste.

Det hadde været rygraden i hans liv —

troen paa dette demokrati, som skulde føre folket fremover til retfærdighedens land, baade socialt og menneskeligt. Det var legemliggørelsen af hans gudstro, hans evighedstanke, — paa det alter hadde han ofret sine kostbareste manddomsaar, ofret sin far og sin bror Carsten. Og nu? Han hadde hvert øieblik følelsen af, at hans mission var spildt, han var gaat sig vild, alt, han hadde bygget op, vilde snart styrte sammen og begrave ham selv i ruiner.

—

Hans privatsekretær traadte nu ind og meldte en thingmand, en forhenværende statsraad Mikelstad, oprindelig klokker fra Nordland. I næste øieblik traadte han ind, en gammel, hvidhaaret gubbe, tyk, rød, skægløs og med smaa, listige øine. Hans falmede, brune dres hadde hist og her striber efter aftørrede penne, og benklærne var for korte og med poser over knærne. Da han nu kom og gav statsraaden haanden, fik han en dybere og dybere fure i den ene mundvig, som skulde betyde smil, mens de graa listige øine plirede.

„Ja, herr statsraad, idag har jeg et meget

vigtigt ærinde til Dem," begyndte han, da han endelig hadde tat plads og faat støtte sig paa stokken mellem benene. — „I og for sig kan det se noget intetsigende ud, men rækkevidden vil De snart indse . . . hm!" Han holdt nu inde og begyndte at tørre sig over mundvigerne for at forberede sig til pointet.

Samuel saa forskende paa ham og ventede sig noget af hvert. Det var en bekendt sag, at denne politikers karriere skyldtes hans listige færd mellem storthingsbænkene, hvor han altid luskede omkring og hviskede. Da den forrige frisindede regering skulde logre for bonden ved at opta en folkets mand, fandt den ingen mere uskadelig end denne tjenstvillige klokker, og de eksporterte ham straks til Stockholm, hvor han i alfald kunde være med at spise middagene.

Da han saa efter regeringens fald atter lod sig vælge til thinge, genoptog han sin gamle virksomhed mellem bænkene. Alle vidste, at den som hadde en interesse at faa frem i thinget, han kunde aldrig ofre for meget for at sikre sig Mikels bistand. Tog han først noget paa sig, da gav han sig ikke,

før han hadde tisket og hvisket saa meget mellem bænkene, at det fik flertal.

Og nu hadde han strøget sig nok over mundvigerne, saa han kunde fortsætte: „Ja, herr statsraad, det var, om De vilde holde aabningstalen ved maalmændenes cirkusforestilling til indtægt for norsk kultur."

Efter en pause svarte Samuel: „Jeg vilde gerne være med at støtte norsk kultur, men efter min mening lægger maalmændene an paa at ødelægge den."

Den anden lod som han slet ikke hørte denne bestemte indvending, men strøg sig over mundvigerne og vedblev ud i luften: „De vilde gøre sagen en stor tjeneste ved at stille Deres navn til raadighed ved denne anledning. Det er navnene, man flyder paa. Og især hvis De vil holde talen paa landsmaal."

„Men herregud, Mikelstad, jeg har aldrig lært en stavelse af dette kunstige klingklang. Jeg ved som de fleste nordmænd ikke, hvad det er — jo, forresten, det skal være et par dialekter, valgt i flæng her og der fra og sat paa skruer af en del ansvarsløse fantaster. Nei, kære . . ."

Den anden afbrød: „Vi maalmænd kan som regel heller ikke et ord af landsmaalet. Men man kunde skrive talen ned for Dem. Ved en lignende anledning hadde vi endog en sufflør staaende bag scenen. — Saa den sag kan nok ordnes.“

Samuel tabte nu taalmodigheden og gjorde en affeiende haandbevægelse: „Herr Mikelstad,“ sa han, „den slags abekomedie faar De virkelig bede en anden om.“

Samuel begyndte nu at titte i sine dokumenter for at betyde den anden, at der intet mer var at si om dette. Han merkede dog, at Mikel blev ganske rolig siddende. Da han saa op, sad gubben der og strøg sig fornøiet over mundvigerne. Og efter at ha kremtet lidt, reiste han sig og nølte fremdeles med at gaa, idet han fingrede betænksomt paa sin hat. — Endelig: „Ja, ser De, herr statsraad, De skulde betænke Dem to gange paa et afslag her. Jeg er en gammel, erfaren mand, og hvis De tillader, vil jeg gi Dem et godt raad. Det er: Bland aldrig Deres private retskaffenhed ind i det offentlige, det vil blot skade Dem selv. Hm . . .! Naar jeg kom til Dem i denne sag, saa var det med over-

læg og, tro mig paa det, — ogsaa for at gøre Dem en tjeneste. Enhver af Deres kolleger vilde gribe en slig anledning med begge hænder og tale landsmaal, saa det tordnede i hele byen — he, he, he!"

Brandt reiste sig: „Herr Mikelstad, jeg har sagt mit sidste ord. Og for at De kan forstaa mig bedre, saa siger jeg Dem lige ud, at maalsagen anser jeg for at være veien til undergang for os. Det er den mest affekterte bevægelse, som nogensinde voksne mennesker har strævet med."

„Det kan jeg være ganske enig i, herr statsraad. Men spørsmaalet er, om De ikke har brug for maalmændene. Pas paa, de rykker frem over hele landet. De har fremtiden for sig, for de har alle skolemestrene med. De, herr Brandt, skulde ikke læggе Dem ud med de folk, Deres popularitet staar paa lidt svage ben, ser De. Og benytter De nu anledningen, saa kunde meget rette paa sig. Deres kollega kirkeministeren er klogere. Han steller sig godt med skolelærerne og gir eksamensrettigheder iflæng til seminarister, fordi han ved, landsmaalet har kraftige udtryk,

he, he, he. Naaja, som sagt, jeg mente at gøre Dem en tjeneste."

Atter gav Samuel tilkende, at han hadde andet at bestille end at snakke dagen bort. Men den anden gik ikke endnu. Han fingrede paa hatten, strøg sig om hagen og kremtede: „Forresten har jeg en nyhed at meddele statsraaden!" begyndte han sagtmodigt. — „Deres kongelige proposition om alderdomsforsikring har ikke længer den samme stemning for sig. Den skal komme i morgen, hører jeg, men jeg tror, det var bedst, De ventede lidt. De har smaagrupper imod Dem, som De først maa vinde. Jeg vil nu ikke tale om os maalmænd . . ."

Dette skulde jo være en trudsel, og Samuel forstod nu, at den anden var bestemt paa at sætte sagen paa spidsen. Vilde man nu true ham til noget saa latterligt som at tale telemarkisk, — det var dog for stridt, det var næsten morsomt. Han kunde ikke bli sint paa denne nar, som stod der, men smilende rakte han ham haanden og sa demonstrativt farvel, førte ham mod døren, fik ham saa lempelig puffet ud, idet han hele tiden undskyldte sig og takkede for tilbudet. Gub-

ben forstod, han blev gjort nar af, og han la ikke skjul paa, at han knyttede næven i lommen. Med et slags ydmygt buk trak han sig baglængs ud og smilte med sit aller giftigste ansigt.

Samuel blev dog slet ikke lettet ved at faa ham paa dør. Thi det gik lyslevende op for ham, at Mikel og maalmændene herefter vilde svigte ham i et kritisk øieblik og derved lamme hans evne til at sætte noget igennem. Dette var parlamentarismens store velsignelse. Enhver pjalt kunde ta hevn ved skæbnesvangre leiligheder og derved lægge land og folk aabent for den rene ansvarsløse vilkaarlighed.

— Samuel sad ikke længe over arbeidet, før han fik et kort besøg af herr Breien, formand i thingets sparegruppe, en svær kæmpe med et uhyre rødt skæg, lav pande og smaa, skæve kineserøine tæt inde ved næsen. Han beholdt sit navn af sparemand fremdeles, da han benyttede enhver leilighed til at knappe af en enkes pension med hundrede kroner eller to. Derimod hadde han sørget for sig selv, saa han, alle bække smaa tilsammen, sugede en indtægt af femten tusen kroner aaret af staten. Endda hadde han tid til at

være en meget aktiv thingmand, desuden gaardbruger, redaktør for sit eget organ og dertil fabrikeier. Herr Breien var forresten en af partiets stedbørn, idet man ansaa ham altfor stormandsgal til at slippe ham op til raadsbordet. Derfor stoppede man mangen en fed kommission i munden paa ham for at faa ham til at tie.

Herr Breien vilde forresten ikke statsraaden andet end at anbefale en skolelærer til postmester i en smaaby paa vestlandet.

Samuel var forlængst vant til den slags henstillinger fra storthingsmændene; men denne gang gik det dog for vidt. — „Nei, kære herr Breien," sa han — „dette kan De ikke mene. Den skolelærer, De taler om, har vist aldrig befattet sig med postvæsenet. Etaten har sandelig nok af brugbare folk, saa den uretfærdighed kan jeg ikke begaa."

Sparemanden strøg sit svære skæg og mysede med sine kineserøine: „Her er vægtige momenter tilstede," sa han lavt og satte sig. „Den omtalte skolelærer var en ivrig folketaler ved sidste valg, desuden er han redaktør af et blad for smaafolk. Men nu begynder han imidlertid at furte, hans blad har

indeholdt flere angreb paa os. Han er istand til at ødelægge næste valg for amtet, det er mit amt, herr statsraad, og — ja, saa faar thinget altsaa undvære mig. Et andet moment er principet. Nu har høire i en aarrække behersket alle embeder, — er det ikke snart paa tide, at vi bytter? Hva? Ikke bare generaler og amtmænd, men ogsaa de mindre fæstninger bør besættes med paalidelige folk. Jeg behøver neppe yderligere at paapege betydningen heraf, hva?“

Brandt svarte: „Herr Breien, det forekommer mig, at regeringen har faat magten paa ganske andre vilkaar end uvederhæftige embedsudnævnelser. Det er et slag i ansigtet paa alt ærligt og trofast arbeide i etaterne!“

— Og i grunden var dette et af Samuels ømmeste punkter. Thi han hadde lært, at alle store ord og løfter, som man lokkede vælgerne med, de blev ganske rolig liggende — til næste gang. Og imens brugte man magten og tilliden til at mæske sine venner af statens midler. — Kunde det være anderledes foran dette almægtige storthing, dette hvepsebol af ærgerrigheder, som ingen statsraad turde opirre. Derfor saa man ogsaa, at de gamle,

fine naturer mer og mer trak sig ud af det politiske liv, da de ikke var robuste nok til at tude blandt ulvene. Og derved kom saa eventyrerne til at beholde hele stegen alene.

Men herr Breien vilde nu vise, hvor storartet han var, derfor reiste han sig og begyndte at gestikulere med sine store, haarbevoksede hænder. — „Statsraaden svæver aabenbart i en misforstaaelse," sa han med en stemme som stod han paa en talerstol. — „Der er altid to sandheder, en for mængden og en for lederne. Vi er valgt paa at ordne unionsstriden — javel, men vilde partiet være tjent med fred og enighed nu? Aldeles ikke. Den dag, Sverige holder op med at fornærme os og indrømmer os vore rettigheder, den dag er vort parti ødelagt. Hvad skal vi saa stive os selv og vælgerne op paa? Hva? Tro mig, de svenske overfaldstrusler har gavnet os i den grad, at vi burde betalt for hjælpen, he, he! Og nu er det kun simpel ret og pligt at befæste vore punkter udover landet ved hjælp af paalidelige embedsmænd. Hva? Ærlig talt, den postmester behøver neppe at være noget geni. De kan faa en ven der, og De kan faa en fiende der, som kan ødelægge det utrolige.

Han har landsungdommen og skolelærerne med."

Brandt maatte smile. Altid kom man tilbage til denne trudsel med skolelærerne. Var det virkelig saa, at de sad paa hver sin tue ud over landet og tvang hele landets bønder og arbeidere til at logre for sig.

For at bli kvit denne paatrængende mand, henkastede Brandt: „Ja, ja, jeg skal tænke paa det!"

Men før den anden gik, listede han sig til at spørge: „Statsraaden skulde vel ikke vide, hvem den nye stiftamtmand blir?"

Brandt hadde ventet dette spørsmaal, herr Breien var nemlig ansøger. Og det var blet en almindelig taktik, at storthingsmænd med den aller tarveligste uddannelse løb statsraaderne paa dørene og truede sig frem til de høieste embeder i landet.

Samuel trak paa skuldrene og tog fat paa sit arbeide: „Nei, nogen oplysninger herom kan jeg aldeles ikke gi nu."

Og da han endelig hadde faat lukket døren bag denne ogsaa, følte han sig ikke helt lettet nu heller. Thi denne person, som hadde de saakaldte sparemænd med, han kunde og-

saa finde paa at svigte. De kom ham nu paa dørene og fordrede tribut, fordi de vidste, han trængte deres stemmer i thingsalen i morgen.

Samuel blev atter siddende en stund med haand under hagen. Det var noget, han aldrig kunde lære, og det var at bli robust og ta det hele med ro. Hver liden uretfærdighed gjorde ham ondt, og han hadde saa ondt for at glemme. Turde han endnu engang trodse disse mennesker? Han hadde en følelse af, at det var resterne af hans hæderlighed, som der nu spilledes om.

En vaklende regering, som var et bytte for intriger og pres — var ikke den en kræftskade for et lidet folk. Dette system med partibelønning bredte jo modløshed og slaphed ned over alle etater, avlede karakterløshed, kvalte enhver fri mening, fortærede alle samfundets faste organismer. Menneskets helligste eie, nemlig tankefriheden, var jo paa vei til at lammes og lænkes meget mer nu end paa lange tider. Det var noget af middelalderens tusmørke, som paa ny sænkede sig over aanderne og lyste kættere i ban.

Den religiøse erkendelse af menneske-

kærlighed og retfærdighed, ak, hvor var det ikke uendelig fjernt. Og menneskene svirrede rundt i denne malstrøm af moralsk flitterstas, og alle store, rene idealer blev mer og mer redskaber for den raaeste egoisme.

Og Samuel saa nu ud over alt landet, slig som han kendte det idag, saa skolelærerne med deres fraser og vers forpeste det sunde arbeidsliv udover bygderne. Hele folket paa vild jagt op fra jorden og haandens ernæring, en strøm mod luksus, lediggang og last, som bøide hver rank vilje, opløste hver karakter, omtaagede hver sund dømmekraft og gjorde folket til et bytte for den mest brutale vilkaarlighed. Hvor sand var dog ikke den gamle folkehøiskolebestyrers ord: Al politik er et sædelighedsspørsmaal.

Samuels hode sank dybere og dybere. Han begyndte at føle sig uendelig træt. Han tænkte paa Lindegaard, paa frisk skog og salt sjø, paa Sara, Tupsy og paa kirkegaarden. Der var kommet noget over ham, som mindede om de gule blade, der længes tilbage mod sit ophav.

Han trodde nu, han skulde faa være ifred en stund, men han tog feil. Om en stund fik

han atter et besøg, som satte ham i den sterkeste sindsbevægelse.

II.

Den indtrædende var atter en thingmand, en tyk, bredskuldret gaardbruger, sekretær i odelsthinget og medlem af syv komissioner. Hans sorte haar og skæg, de udstaaende kindben og de sorte, skumle øine gjorde ham til en ren busemand. Samuel blev meget ilde berørt over dette besøg; thi denne mand var jo netop en af hans bitreste fiender indenfor flertallet, — en ærgerrig og brutal fusentast, hvis brede sadelnæse altid snuste efter salærer. Brandt tvilte nu ikke længer paa en sammensværgelse, siden alle disse smaakonger anfaldt ham paa samme tid.

Den indtrædende hilste meget ærbødigt, men slog lidt efter lidt over i den familiære tone: — „Statsraaden var ikke oppe i thinget idag, nei vel, men idag fik vi atter en hel velsignelse af love og tillægslove og paragrafer, — jeg undres rigtig paa, om der snart ikke blir vedtat en høitidelig lov for, hvor bukseknapperne skal sættes i, he, he, he!

Jagu faar vi tilslut et sligt net af love, at vi alle til hobe blir forbrydere. Naa, noget maa jo flertallet fordrive tiden med. — Det vigtigste, nemlig forholdet til Sverige, blir merkelig lidet aktuelt, saasnart man har tre aar at flyde paa. Det er saamæn ikke morsomt for den, som mente det anderledes. Hver gang vi skal skride til noget reelt, saa begaar vi kun pøbelstreger og gør skandaler mod kongehuset og faar ydmygelser og nederlag og skam i udlandets øine. Dette gaar pinedød ikke, vi faar ta os sammen, hvad agter nu f. eks. regeringen?"

Dette var en overmaade listig begyndelse. Thi busemanden vidste godt, at han nu udtalte Brandts egen opfatning. Desuden hadde han god rede paa Samuels fortvilede stilling inden denne regering, som stadig bedrog vælgerne for unionsopgøret.

Med en haandbevægelse bød statsraaden ham ta plads, og uden at svare spurte han: „Herr Kavli, De har vel et ærinde, siden De kommer nu saa midt i arbeidstiden?"

Den anden slugte denne portion uden at blinke, han blev staaende med hænderne dybt i lommerne paa den dobbeltknappede

cheviottrøie og skrævde med benene, idet han vedblev: „Jeg kommer i en meget vigtig anledning, jeg har nemlig i aarevis arbeidet paa en plan, som vil bli epokegørende for landets næringsliv. Ja, for det er vel paa tide, at vi begynder at gøre noget for næringsveienes opkomst, hva?“

Statsraaden begyndte at blade i nogle akter. — „Det er jo meget smukt af Dem, herr Kavli,“ sa han, idet han nu hældede sig tilbage i armstolen og saa forventningsfuldt ud i luften.

„Ja, ser De, herr statsraad, jeg har længe set mig forarget paa et svensk kompani, som eier og driver et grubeværk paa norsk grund der inde ved grænsen. Ærlig talt, er det ikke en skandale, at de norske næringskilder, som kunde bli til gavn for tusinder, skal ligge i svenske hænder? Jeg har længe havt øie for denne landsvigtige sag, men først nu ser jeg mig istand til at fremkomme med et reelt resultat af mine arbeider. Staten kan ikke længer undslaa sig for at foreta et skridt her, og det er i den anledning, jeg kommer til Dem idag.“

Statsraaden gjorde en lidt utaalmodig

haandbevægelse og afbrød: „Tør jeg be Dem ta plads, herr Kavli?“

Den anden satte sig, men hadde ikke faat sagt to ord, før han igen for op og begyndte at drive frem og tilbage med begge hænder i trøielommerne, som var statsraadens kontor hans dagligstue. — „Altsaa, jeg foreslaar, at De, herr statsraad, stiller kongelig proposition for indkøb af disse gruber, og det snarest mulig.“

„Er de da tilsalgs?“ Statsraaden saa fremdeles ud i luften.

„Ja — jaha, det vil da si, hvis handelen kan ske straks. Ellers gaar de maaske over til et andet svensk kompani, ja der er endog flere, som rifter om dem. I den sidste tid har man fundet en stor sølvaare der, som maaske kunde indbringe millioner . . . Sker handelen straks, saa faar vi det maaske for spotpris, rent røverkøb, det overgaar neppe nogle faa hundrede tusen, en ren bagatel for saa store interesser.“

Han drev nu med nervøs hast og talte mer og mer hidsig og hæseblæsende for hver sætning.

Statsraaden sad og dreiede tankefuldt

paa sin guldring. Saa spurte han ud i luften: „Vilde De i saa fald paata Dem at være mellemmand for denne handel?"

„Ja, saa gerne," udbrød den anden og kunde ikke la være at gnide sig i hænderne. — „Vistnok er jeg overlæsset af arbeide, men her vilde det være en skam at undslaa sig, og sandt at si, jeg tror at kunne faa bedre betingelser end nogen anden."

„Og De tror fuldt og fast, at land og folk vil faa glæde af denne handel?"

Den anden stansede og stak hænderne dybere i trøielommerne, idet han stirrede statsraaden lige ind i øinene: „Om jeg tror? Hvis der var skygge af tvil, tror De saa . . . nei ved De hvad, det spørsmaal var overflødig, herr statsraad!"

Der opstod en længre pause. Statsraadens ansigt var umuligt at læse noget i, og da den anden hadde ventet en stund paa svar, begyndte han atter at drive frem og tilbage paa gulvet med smaa, ophidsede skridt: „Det er sandt," sa han, „Deres kongelige proposition kommer jo fore imorgen, og den kommer bestemt til at faa flertal for sig. Der skal være en del rænker under opseiling fra visse hold,

men sætter De Deres stilling ind paa det og fordrer tillidsvotum, saa tør man ikke vælte Dem af krakken. Der er alt for mange, som vil slaas om at faa sætte sig efter Dem. Mig kan De stole paa."

„Ja, lad os nu holde os til Deres ærinde," sa statsraaden endelig. Han lukkede op en skuffe i sit skrivebord og tog langsomt frem en del dokumenter. Og nu kunde Samuel ikke bare sig for at smile. Endelig skulde han da faa en ordentlig trumf i haanden. Han begyndte:

„Ja, kære herr Kavli, jeg er ikke i tvil om, at De mener alt dette baade godt og vel. Men denne gang har De nok forivret Dem lidt. For jeg har nemlig ogsaa havt øie for den samme sag og har derfor ladet bergdirektøren undersøge forholdene med disse gruber. Hans indberetning holder jeg her i haanden, og han erklærer, at gruberne er mer end tvilsomme, om ikke rent værdiløse. Den sølvaare, De taler om, maa være sne. Desuden er vist ikke riften saa stor om den steg, for det svenske kompani agter jo at nedlægge driften, da den paa ingen vis vil bære sig." Og nu saa Samuel fra dokumen-

terne og hen paa herr Kavli som vilde han si: „Hvad siger De saa til dette, herr fædrelandsvelgører?“

Den anden stod et øieblik maalløs. Endelig gik det klart op for ham, at statsraaden under hele denne samtale hadde gennemskuet ham og spillet ham paa næsen. Han følte gulvet svigte under sig, men samlede sig lidt efter lidt til at bli rasende. Han stak de knyttede hænder dybt i trøielommerne og drev et par gange frem og tilbage, færdig til at eksplodere. Endelig stansede han brat op midt paa gulvet, og begrov sine hænder i trøien, skrævde med benene og hvæsede: „Jeg er ældre politiker end De, høistærede. De har ingen ret til at sidde der og drive løier med mig.“

Statsraaden maalte ham lidt med øinene: „Er De færdig?“ sa han og saa mod døren.

„He, he, ikke ganske. De maa ikke indbilde Dem at jeg finder mig i en slig behandling. De tror kanske, De er hele regeringen, men isaafald er jeg hele storthinget. Hvem tror De er sterkest?“

„Skal der bli en styrkeprøve om graasten?“

„Ikke om De bøier Dem. Den sag, jeg har nævnt, er en landsvigtig sag. Den er allerede oparbeidet blandt thingmændene, men nu finder jeg det heldigt, at den kommer fra Dem, — som kongelig proposition. Nægter De, saa er det værst for Dem selv.“

Nei, dette gik for vidt, Brandt reiste sig og udbrød med skælvende stemme: „Herr Kavli, er De en gammel politiker, saa er De vel ogsaa en hæderlig mand!“

Kavli gik nu bogstavelig talt ud af sit gode skind. Han saa ængstelig mod døren, men hviskede derpaa tirrende: „Vi er alene, og De har ingen vidner paa mig, merk Dem det. Nuvel, saa skal De vide det, — jeg har allerede købt gruberne!“

Pause. Endelig fik Samuel frem: „Ja, herre Gud, det faar saa bli Deres egen sag!“

„Vil De ruinere mig?“

„Staten kan ikke overta resikoen for privatmænds spekulationer.“

Men den anden begyndte atter at drive, idet han ramsede op: „Jeg har sikret Norge disse gruber, jeg tænkte, der var saa meget fædrelandssind hos regeringen, at den holdt paa de norske næringskilder og ikke lod sven-

skerne beholde det ogsaa. Hvem ved om gruberne ikke kan være gode, det er omtrent sikkert, at der er sølv i dem, maaske guld, det ved man ikke. Svenskerne har nok fra os alligevel, og hvis ikke staten nu sikrer sig dem, saa er jeg en ruineret mand.“

Den sidste sats udstødte han som et hyl, idet han fegtede med armene. Men pludselig tog han sig sammen og svælgede raseriet, idet han søgte at være listig:

„Lad os nu se praktisk paa tingene og tale som kolleger,“ sa han og indtog en bred stilling foran Samuel. Og han fortsatte med en blanding af spot og hidsighed: „Nu sidder De maaske der og tror, jeg har gjort dette for at tjene paa det. Feil, forsikrer jeg. Jeg ved nok dem, som har tjent sig rige paa kongelige komissioner og sligt, men for mig har det saavidt balanceret. Jeg kender dem, som er blet statsrevisor og hypothekbankdirektør uden at kunne skrive trezifrede tal, men jeg har altid været en stor beskedenhed. Den, som ikke har samvittighed, kan nok tjene godt paa politiken i denne tid, der er dem, som har hævet sine tyve tusen paa et aar og faar gratis udenlandsreiser for at spise middag og

fornøie sig, men jeg har stadig holdt mig tilbage, det ved De selv. Jeg blir ikke amtmand endnu og intet toldembede er ledig, derfor var det vel ikke for meget, om man undte mig de par øre, som kunde falde af ved denne handel. Statsrevisionen? vil De si. Aa, vær De rolig, den vil gerne staa sig godt med thingmændene for at bli genvalgt. — Men hvad siger De saa?“

Samuel begyndte nu at forstaa, at den anden idag hadde tat flere pjoltere ombord end vanlig. Han sad fremdeles og saa ud i luften og lod pausen bli lang.

„Nægter De altsaa at gaa ind paa mit forslag?“

„Ja. — Som hæderlig mand.“ Samuel tog nu fat paa sine papirer og begyndte at arbeide for at faa en ende paa det.

„Vel!“ kom det truende — „saa faar storthinget ta sagen i sin egen haand.“

Denne trusel var i den senere tid blet det stadige omkvæd. „Storthinget faar ta sagen i sin egen haand,“ sa enhver gaardbruger Dummestad og satte den vigtigste mine op over alt mellem himmel og jord. Under det slagord inddrog man selv de vig-

tigste professorembeder som politisk hevn. Til gengæld oprettede man docenturer i splinternye videnskaber og anbragte sine tro tjenere der, naar de ikke dudde til noget andet. Saaledes bredte dette slagord sig som en fane over uvidenhedens kamp mod sagkyndigheden. — Storthinget faar ta sagen i sin egen haand, — jo, jo.

Samuel vilde nu si det sidste ord. Han pegte paa bergdirektørens erklæring, reiste sig og sa: „Jeg har sagkyndigheden paa min side."

„Men jeg har det praktiske lægmandsskøn!"

Brandt saa den anden ind i øinene: „Men dette er jo for galt!" udbrød han. — „Jeg vil afsløre Dem!"

„De? De tør ikke. Vi skal se, hvem som vinder i et nationalt spørsmaal. Jeg faar sparemændene med. Og maalmændene, de er norske, og alle skolelærerne. Hvad kan De stille op mod det? Og desuden tør De ikke af andre grunde heller. Har De ganske rent mel i posen selv? Man hvisker allerede noget af hvert, De har allerede mistanken paa Dem, — nu skal De vide det."

Disse ord blev udtalt med en indædt spot

der ikke var til at misforstaa. Brandt trykkede ubemerket paa en knap paa bordet, han var nu kridthvid i ansigtet, han øinede noget forfærdeligt.

Da kontorbudet nu traadte ind, sa han høit og pegte paa den anden: „Herr Larsen, vil De kaste den mand paa dør!"

—

Da Samuel næste dag gik til storthinget, hadde han en fornemmelse af at slæbe sig til korset. Og da han stod midt i forhandlingerne og saa sig omgit af denne forsamling, da gik det op for ham, at al opvask, alt forsvar var unødig. I de faa aar hadde han ført en uafbrudt kamp mod dumheden og uvederheftigheden, tabt slag paa slag, blet mer og mer lemlæstet. Nu følte han, hvor han var forladt og alene. Ingen turde idag trodse skolelærerne og maalmændene og sparemændene og Mikel; det var bedst at korsfæste en enkelt for de mange.

Og alle de luvslidte smaakonger sad nu der og saa paa ham som katten paa den mus, den allerede har mellem labberne. Han vidste sin dom, vidste raadslagningerne og alliancerne, som var gaat i forveien. Men alligevel frem-

satte han sin proposition, det, han hadde drømt om at faa frem som en modvægt for alle skuffelser og nederlag. Det var den sidste fane, han vilde heise, mens skuden sank.

Forhandlingerne bragte ham ganske rigtig et knusende nederlag.

Men han blev alligevel siddende for at høre forhandlingerne af den næste sag. Det var repræsentanten Kavlis forslag om bevilgning af en halv million til indkøb af gruberne.

Og da han som vedkommende minister blev æsket i sagen, var hans redegørelse fuldstændig værdiløs. Kavli stod der med hænderne i trøielommen og sa, at storthinget fik ta sagen i sin egen haand. Og han skrævde med benene og talte opad alle vægge om Norge og nordmændene og norsk og nationalt. Dette hadde en ganske anden virkning end bergdirektørens indberetning. Der samlede sig en hel hær af tykskaller om Kavli, og der stod de og snakkede norsk og oplæste skrevne taler paa landsmaal og udtalte sig med overlegen sagkundskab om grubedrift og bergarter, som om de alle var udlærte bergingeniører. Og som Samuel nu sad og saa paa denne hær af politiske kandestøbere, gik

det op for ham, at aldrig hadde uvidenheden og dumheden i den grad bredt sig i alle høisæder som nu. Aldrig hadde den virkelige frihed og oplysning havt større fiender end dette parti, som hadde tilranet sig magten i frihedens navn.

Der var mange af de bedre udgaver i forsamlingen, som sad og smilte til alt dette praktiske lægmandsskøn. Men da afstemningen kom, turde de ikke andet end støtte kandestøberne. Thi de hadde brug for deres stemmer en anden gang, og Kavlis forslag gik igennem med glans.

Og Samuel forstod nu, at i grunden var her slet ikke tale om norsk eller svensk, om guld eller graasten. Nei, det var det praktiske lægmandsskøn imod sagkyndigheden – atter hadde æslet seiret i kapløb med hesten. –

Faa dage efter var Samuel Brandt en falden storhed. En statsraad med majoriteten i ryggen er en folkets guddom, men falder han for mistillidsvotum, da blir han samme dag ringere end departementsbudet. De fleste glemmer at hilse paa ham, og familien vender atter tilbage til sine konservative forbindelser.

Men da Samuel stod paa dampskibet og skulde drage hjemover, vidste han ogsaa, hvem som forlængst var udset til hans eftermand. Det var forhenværende redaktør, nu statsadvokat Sokrates, Hektor, Snorre Kahrs. Siden denne nidkære ven fik en kurv ude paa Lindegaard, hadde han i aarevis forfulgt ham, og „Fremtidens Avis“ undlod ingen anledning til at fordre denne uduelige statsraad fjernet.

III.

Da Samuel et par dage efter passerte arbeideren Jansens by, kunde han ikke andet end opsøge sin gamle kamerat. Efter megen søgen fandt han ogsaa blandt nogle faldefærdige rønner ude i fabrikbyen det hus, hvor Jansen sagdes at bo. Oppe paa kvisten fandt han en dør, som hang paa ét hængsel, og da han kom indenfor, stod han i et røgfyldt værelse, hvis fleste tagruder var istoppet med filler. Han kendte straks madam Jansen, som stod med opbrættede ærmer og opløst haar og skrabede i en gryde. I sengen laa et spædbarn og skreg, og ved bordet sad en fremmed mand i skjortærmerne og skrev.

Madam Jansen blev rent fortumlet, da hun saa den fremmede, hun tørrede skyndsomt sine hænder paa skørtet, og endelig maatte hun gi Samuel haanden. „Nei du storeste min, herr statsraad, hvordan kan De finde hid til os, her ser just ikke ud saa vi kan ta imod fine besøg, aanei, her er et grisehus, saa jeg skæmmes rent; men vi har just ikke raad til at bo i paladser heller nu.“ Hun støvede omkring og skulde rette paa det værste, men med et pegte hun paa den fremmede ved bordet, som hele tiden ikke hadde set op. „Se der sidder han nu!“ hviskede hun. — „Gud hjælpe nogen og hver, som det gaar slig med!“ „Hvem er det?“ spurgte Samuel lavt. — „Kender ikke statsraaden ham der, Gud bedre os, det er sandt han er forandret, han er det rene benrangel med filler paa . . . men det er nok Jansen alligevel.“

Brandt gik nu hen til bordet. Kunde dette være Jansen? Hans ansigt var næsten skjult af haar og skæg, men et par uhyggelige, glødende øine saa pludselig op. Samuel rakte ham haanden: „Goddag, min ven!“ sa han bevæget. Men den anden svarte slet ikke, lod som ingen ting og fortsatte at skrive.

Hele bordet var oversvømmet med houger af lange, smale papirstrimer, som var sammenheftede med knappenaale, og paa disse strimer var det, han skrev. Samuel talte flere gange til ham, men den anden ænsede intet, bare skrev og skrev. Hver gang en strime var udskreven, fæstede han den til en ny med en knappenaal og skrev saa videre. — Og først nu gik der en uhyggelig anelse op for Brandt.

Madamen kom nu til og hadde grebet til taarerne. — „Slig har han nu siddet en hel maaned," sa hun. — „Han tror, han skriver nye ansøgninger om æresopreisning, og jeg maa sørge baade for blæk og papir og knappenaale til ham. Naar jeg ikke har det for haanden paa øieblikket, saa slaar han mig. Aa Gud trøste os, han faar nok aldrig sin forstand igen meŕ han. Nu vil man ta ham fra mig og føre ham paa galehus, men jeg vil nu stræve med ham herhjemme, saa længe jeg kan røre en finger. Somme gange er han rigtig god og snil ogsaa, og da finder han paa, at jeg skal bære en gammel blaa kjole, jeg har, og saa taler han om at fare til fjelds og ro paa vandene og tænde baal

paa holmerne. Jeg ved ikke, hvad det er alt han siger. Der paa væggen kan De se et bukkehorn, han har faat fat i og det kan han sidde og spille paa i timevis. Det er jo vanvid alt sammen, men det er jo ikke hans skyld, stakkar."

I det samme hadde Jansen et stort brev færdigt, som han gav til konen. Hun nikkede til ham og svarte: „Jaha, jeg skal bringe Jansens brev frem, det kan han være sikker paa!"

Og da Jansen atter fortsatte at skrive paa nye strimer, hviskede konen: „Se her!" Og Samuel saa nu adressen paa brevet, der stod: „Til overdommeren over alle dommere paa jorden fra hans ulykkelige — amen."

„Dette maa jeg nu i al stilhed gaa og brænde," hviskede madamen. „Men han tror, jeg bringer det til posthuset."

Brandt holdt ikke ud at være her inde længer, røgen fra den utætte komfür holdt paa at kvæle ham. Han tog op sin lommebog og gav madamen alle sine rede penge.

Da hun nu i et øieblik blev staaende ganske overvældet med dem i haanden, fik Jansen øie paa dem og for pludselig op.

Og nu blev der en frygtelig scene: Jansen rev pengene ud af konens hænder og kastede bunken lige i ansigtet paa Samuel. Derpaa for han løs paa konen og gav hende et slag i hodet, saa hun holdt paa at tumle i gulvet, saa greb han hende over skuldrene og stirrede ind i hendes øine. Og madam Jansen begyndte slet ikke at tude, nei hun kvalte smerterne og sa: „Ja, Jansen har ret, jeg holdt paa at sælge os en gang til, men Jansen er snil og tilgir mig, naar jeg ber om forladelse, ikke sandt, du.“

Og Jansen la nu varsomt sin haand paa hendes hode og gik uden et ord hen til sine papirer.

— „De kan skønne det, herr Brandt, at det nytter ikke at overbevise et galt menneske, derfor tar jeg alting paa mig og ber om forladelse, og da slaar han mig ikke mer. Men han tror bare ondt om alle mennesker i den sidste tid, skal jeg si Dem, og især efter at vor ældste datter, som bare er vel femten aar . . .“ — og hun pegte hen paa den lille, som laa i sengen og skreg.

Brandt stak i al hemmelighed til hende pengebunken paany og kunde nu ikke holde

ud at være herinde længer. Nede i trappen hørte han atter den skærende skraben i den tomme gryde, — det lød som selve elendighedens skrig.

Men da han stod ude paa gaden hørte han de lokkende toner af et bukkehorn deroppe under taget. — Sad nu denne sindssyge mand og drømte om sin barndom, vandrede paa gamle stier i fjeld og skog langt borte fra menneskenes tummel?

— Da Samuel passerte over bybroen, mødte han en elegant vogn med en dame i, hun hilste og stansede et øieblik for at række ham haanden. Det var den gode og mægtige fru Ramm:

„Aa, kære herr statsraad, skal jeg virkelig se Dem igen endnu engang, det var da hyggelig. Ved De hvad, nu har vi kvinder gjort noget stort igen, vi har sendt ét telegram til Zola! Aa, er han ikke storartet, han er den nye apostel for retfærdighed og sandhed, det er det, jeg altid har sagt. Aa, den ulykkelige Dreyfus . . . jeg forstaar ikke, hvorfor de franske kvinder ikke reiser sig og forsvarer retfærdigheden . . . Tror De sligt noget kunde ske hos os? Farvel, herr stats-

raad, vi haaber at se Dem.“ — Og fru Ramms elegante vogn rullede videre. Hendes lille sagfører af en mand var endelig gennem redaktør Kahrs blet amtmand og sad desuden i lappekomissionen, saa fruen hadde god raad til at holde den elegante vogn.

IV.

Da Samuel Brandt rullede opover mod Lindegaard hin lyse maidag, syntes han de gamle alléer slog ham imøde med en forunderlig kær duft. Han kom lidt overraskende, og først inde i entréen kom Sara imod ham. Da de hadde omfavnet hinanden, holdt han hende lidt fra sig og udbrød: „Men kære dig, dit haar er jo . . .“ Han kunde ikke fuldføre sætningen. Det stod nu klart for ham, hvad hun omhyggelig hadde skjult i sine breve, han læste det i dette graa haar og det blege ansigt. Hvad hadde hun vel gjennemgaat i disse aar, mens hun hadde vandret omkring i de tomme sale paa Lindegaard, alene med sine minder!

Men hun stod ogsaa og saa paa ham: „Kære Samuel,“ sa hun, „— hvor man har gjort dig gammel.“ —

— Aldrig hadde de to søskende levet hinanden saa nær som i den følgende tid. Det var som begge hadde forødt sit varmeste livsblod og derfor klyngede sig til hinanden for ikke at fryse.

Frøken Sara var nu en gammel jomfru paa smaa, rastløse fjed. Taus og med sammenkneben mund levde hun dagene hen som med lukkede øine. Naar hun traadte ind paa sit værelse, hvor Bratts kabinetsbillede stod foran hovedgjærdet, da lignede hun en bleg, forsagende nonne, der træder ind i sin celle for at knæle for sin Kristus.

Man saa hende ofte gaa indover mod husmandsbygden med en liden kurv i den ene haand og en bog i den anden. Var der sygdom eller noget andet galt paafærde i en af stuerne derinde, da kunde man være sikker paa, at den fine frøken traadte ind en dag — med sin kurv og sin bog — og søgte at lindre og hjælpe til saa godt hun kunde.

Og hver gang hun kom hjem fra en saadan beskeden kærlighedsgerning, skyndte den blege nonne sig ind paa sin celle for at betro sin glæde til krucifikset foran hovedgærdet.

I de skumrende maikvælde sad de to sø-

skende foran peisen i den gamle fløi og lod baalet flamme. Og som de sad der, lignede begge to træer, som stormene har ribbet for blade og frugt. Og imens løb den fireaarige Tupsy, — lidt bleg og sygelig — omkring paa gulvet med sine dukker, ligesom en tynd spire op af en gammel rod.

Men i de lange dage sad Samuel paa sit gamle værelse med haand under kind og saa ud over bygden. Og nu og da for han op og drev frem og tilbage, frem og tilbage, rastløs og fredløs som en fangen konge i sit taarn.

Godset blev fremdeles liggende i bestyrerens hænder, og Samuel merkede, at afkastningen var gaat rent utrolig tilbage i disse aar. Flere af husene holdt paa at forfalde, her maatte ny kapital og ny energi til, og Samuel eiede ikke længer nogen af delene. Den gamles spaadom om opløsning og undergang for familiegodset truede med at gaa i opfyldelse.

Og som han nu drev der frem og tilbage, frem og tilbage i sit fangenskab, veltede den onde samvittighed som et sneskred ud over ham. — De døde og de levende, — far og

bedstefar og oldefar — deres arv, deres opsparede erfaring og intelligens, som han hadde sparket overende for at faa albuerum for sig selv. Og Sara gik nu om ham som en skygge, hvis hjerte han i sin egoisme hadde revet ud.

Hvilket forfærdeligt ansvar laa der ikke over det at leve — at kæmpe for en opfatning, at paatrænge andre den og sætte andres velfærd ind paa den. Og hvilken ubønhørlig sammenhæng var der ikke mellem de døde og de levende, den enkeltes mindste skridt og de manges skæbne. —

Og den fangne konge drev og drev i sit taarn. Og en dag stod han ikke op, men blev liggende. To maaneder efter var han atter oppe, og nu var han et skelet, som slæbte sig afsted paa krykker. Carsten hadde flere gange besøgt ham under det lange sygeleie, og de to brødre var nu fuldt forsonede.

En af de første dage i august lod Samuel sig støtte op paa Carstens taarnværelse og ud paa den lille balkon, hvor han satte sig ned.

Bygden laa foran ham i den første klare høstsol, aaserne stod med gyldne farver og speilede sig i indsjøen, og de modne korn-

marker bølgede mellem de grønne jorder af haa.

Den blege mand blev siddende med blikket svømmende udover berg og dal.

Hvor var ikke dette landet fagert og ungt! Og Samuel huskede nu den gamle idealist Rogstads forjættelse om det udvalgte folk, som skulde bli kirkeklokken blandt nationerne og ringe fred og glæde over verden; og uvilkaarlig støttede Samuel sig tættere mod sine krykker.

Thi der laa landet idag som et skønt legeme, der fortæres af sygdomme, som det tilføier sig selv. Og han syntes høre millioner af kvalte hjertesuk, de tusinders samvittighed, som skreg efter at frigøres og hungrede efter sandhed og lys. Og imens drev uvidenheden, løgnen, uvederheftigheden og eventyrerne, hele denne samfundets tuberkulose, sit frie spil, mens den klare hjerne, den upartiske sandhed, den sunde dømmekraft haanedes som forræderi mod fædrelandet.

Og mens nu den skuffede og lammede mand sad her, lænet til sine krykker, og langsomt tæredes ud af sin samvittighed, saa

han, hvor broren Carsten gennem sit trofaste arbeide gik fra seir til seir.

Det unge par hadde været gift i flere aar, og de bodde paa afdøde Rogstads gaard, som de hadde bygget om. Efter sin store succes med jernbaneanlægget, ledede nu Carsten dette svære kanalanlæg, der skulde forbinde indsjøen med fjorden og det store hav.

Og Thora drev en gartnerskole for kvinder, og frugtavlen holdt allerede sit seierrige indtog fra gaard til gaard. Det var en hel ny mission for livsrigdom og lykke, og den bredte sig stadig videre, erobrede gaard efter gaard og skabte nye indtægter, ny lykke, det var selve sandheden som frugt af den klare tanke og det trofaste arbeide i landets jord. Og det var gamle Rogstads drømme og livslange taalmodighedsværk, som de to unge nu førte ud i realiteter, og som snart vilde sprede sin sundhed ud over hele dette syge land.

Men som Samuel sad der paa sine ruiner, blev han dog varm af at tænke paa sin bror. Han øinede bag dette seirende arbeide en ny tid, bag denne høst en ny vaar, hvis flomme vilde skylle fraserne og hykleriet væk. Og larmen fra Carstens arbeidsstok og maskiner

dernede ved indsjøen, — det lød nu for den trætte Samuel som hovtramp fra en ny ungdom, som var under opmarch for at holde en dommedag, slaa afguderne isønder, og heise nye faner over Norge.

